

کَمَلُکَ وَسَلَامُکَ

مَسَائِلِ اِمَامَت

پہ قند ہاری پستو

امام اودباغچہ وامامت سرہ دہ متعلقہ
مسائل و احکام و بیو جامع کتاب اودار العلوم
دیوبند دحضرات مفتی ابو کرامود تصدیق اوتائید سرہ

مؤلف

مولانا رفیع الرحمن قادری

مدرس دارالعلوم دیوبند

مکتبہ اشرفیہ

مکتبہ اشرفیہ

کفایت دینی کتب خانہ

رابطہ نمبر

کفایت اللہ ٹیلی گرام واٹس

ایپ نمبر

+923247442395

واٹس ایپ

+923052488551

ضمیمہ نمبر ۱

صفحہ	تصویر	عنوان
۳۷		دعاء مستجاب حضرت مفتی اعظم
۳۸		راہی گرمی حضرت مولانا مفتی اعظم دیوبند
۳۹		تقریظ حضرت مولانا مفتی محمد ظفر الدین
۴۰		عرض مترجم
۴۱		عرض مؤلف
۴۳		امامت
۴۳		امامت ترتیب
۴۴		دخیل خان خانہ بہترہ امام جوہرول
۴۴		امامت ذمہ واری او مسئولیت
۴۵		دعوتیانور رعایت
۴۶		و مقتدیانور تہ ہدایت
۴۶		امام اوصاف
۴۷		امام تہ ہدایت
۴۷		امام لپارہ نور شرطونہ
۴۹		امامت لپارہ جنگ کول منع دی
۵۰		امامت مزدوری
۵۰		دحاکم وخت اجازہ ضروری ده
۵۱		امام او محراب
۵۱		دفرا د خانہ اول او وروستہ سکون
۵۱		بہ تسبیح ویلو کی دی تلوار نہ کوی
۵۲		امام دی دلمقنہ خانہ مخکی مقتدیان خیر کر ی

۱) کتاب ٔول حقوق دناشر سره محفوظ دی

نام کتاب	پښتو مسائل امامت
مرتبہ	مولانا محمد رفعت قاسمی
پښتو ترجمہ	حافظ عبد الرحمن محمد زانی
کمپوزنگ	عزیز کمپیوٹر سینٹر خلجی کالونی سرباب
تعداد	۱۰۰۰ ټوکه
تصحیح / نظر ثانی	مولوی حمد اللہ آغا صاحب
ناشر	مکتبہ رشیدیہ سرکی روہ کوئٹہ
طبع	لاہور
قیمت	۲۰۰۶ ء
دستر نیټہ	۲۰۰۶ ء
طبع او استقام	محمد ساجد

۵۳	دچاچی په ژبه کی لکت وی دهغه امامت	۶۹	دیره امام دوه خایه امامت کول
۵۴	دعلاهی امامت	۷۲	په یوه مسجد کی ددو امامانو امامت کول
۰	دفتر نری امامت	۰	آیو سړی دنان و امامت دواړه خلعونه کولای سی
۷۳	دگور امامت	۰	دوقت سوی امام دچیلو کومک کول
۰	دکاتره امامت	۵۵	آیه امامت کی دذات لحاظ ستل پکړدی؟
۷۴	په امامت کی دبیله دونه کی امامت	۵۷	دچاچی لېجی پری سړی وی دهغه امامت
۰	دغورید کولونکی امامت	۵۸	دکوچی لاس والا امامت
۰	دنامت امامت	۰	چی لاس فی پری سړی وی دهغه امامت
۷۵	دعالمور امامت	۵۹	دچاچی پښی پری سړی وی دهغه امامت
۰	دنامر ده امامت	۶۰	شوگ چی پر منجه کولو قدرت نلری دهغه امامت
۷۶	دونه کی دزوی امامت	۰	دکاتره، شل، چغلخوره او دبرگ سړی امامت
۰	دحمل ساقطونکی امامت	۶۱	دلس مرض والا سړی امامت
۷۷	دپښکی امامت	۰	په نامت دلمتخه ور کونکی والا امامت
۷۸	دنوی مسلمان سړی بنخی دزوی امامت	۶۲	دپک امامت
۰	دهغه سړی امامت چی لاس او پښی...	۰	دپنده امامت
۷۹	دزبنخی (غشی) امامت	۶۳	دپری کونلی کونکی امامت
۰	چی دزیر ناف پښتان نه خړوی	۶۶	دپری کونلی کولو شخه توبه کښونکی امامت
۸۰	چی په خوله کی نی یو غاښ هم نه وی	۰	دجوړ سړی اقتداء په ناجوړه (معذور) پسې
۰	دعصرعی غاښو والا امامت	۶۷	شوگ چی مسح کوی دهغه امامت
۰	دقتل امامت	۰	دوسرو په مرض امت امامت
۸۱	دپښو امام جوړیدل	۶۸	دمسلس لول په شک کی دامت امامت
۰	دامام دعاقل کیلو شرط	۰	دکوزنی امامت
۸۲	دمسقی ویلی سړی دناخو قله اقتداء	۰	دکمزوری دیلو الامامت
۸۳	دامت لپاره دروغی شرط	۶۹	دنامی پاملر امامت

۳۸	دچاچی بنخه بی پردی وی	۹۸	دعلت په وخت کی دنکاح وړونکی امامت
۸۳	دکم امام چی لوړی بی پردی وی...	۰	پر گرو باندی دقتل کی اخیرونکی امامت
۰	پر ضعیفاندی دطلاق وړ کونکی امامت	۹۹	دعاق امامت
۸۵	چی رکوع او سجده ژر کوی دهغه امامت	۱۰۰	دکم نلونکی امامت
۰	دبلعتی امامت	۰	چی سین پښتن کازی دهغه امامت
۱۰۱	دخطاب لکونکی امامت	۰	دکاه کیره مرتکب امامت
۱۰۲	دسینما کونکی امامت	۸۶	بی له خولی اولنگوتی والا امامت
۰	دتلویزن کونکی امامت	۸۷	دجنب امامت
۱۰۳	دکم چاچی په کور کی شرعی پرده...	۰	دجلجل غله امامت
۰	دخصی امامت	۸۸	دپښن پرست امامت
۰	دهجر امامت	۸۹	دظلق امامت
۱۰۴	دنس بندی کونکی امامت	۰	دکوچی امامت
۱۰۵	دلیونی امامت	۹۱	دامامت مستحق
۰	چی پر جماع باندی قنونه وی دهغه امامت	۰	په امامت کی دشیخ اوسیدلخصیت نه
۱۰۶	دوهم په وجه امامت پر پردی او که نه؟	۹۲	دکم امام شخه چی خه مقتدیان ناراضه وی دهغه...
۱۰۷	دسوزک والا سړی امامت	۰	چی اولادنی ناصالحه وی
۰	دعسافر امامت	۹۳	دکم امام چی لگ اغونکی
۱۰۸	دانعامی باتدایینوونکی امامت	۰	دلور پرواده چی ولور اخلی دهغه امامت
۰	دنامحر موسره لاس په لاس کی.....	۰	دمسجلمال پر خپل خان باندی مصرف کونکی..
۰	دپښک دعلازم امامت	۹۴	دشیعه امامت
۱۰۹	دفس او دجذام دمريض امامت	۰	دموچی مری ته غسل وړ کونکی اودنوی مسلمان
۰	دسودخور امامت	۹۵	دغیر مقلد امامت
۰	دمکروه دمرتکب امامت	۰	دمکر حدیث امامت
۱۱۰	دقوالی اوریلونکی امامت	۹۶	دغزلوړونکی بنخی دمیره امامت

۱۲۸	دغالب امام په موجودگي کي دبل.....	۱۱۰	چي پخوتي لسل ني خراب وي دغه لغت
۱۲۹	دضرورت په وخت کي يي له اجازي...	۱۱۱	په زندگي دميم لغت
۱۳۰	دامام اجازه دمقتدي لپاره شرط نه ده	۱۱۲	دحرمي لغت
۱۳۱	په آخره نامه کي امام وفات موندو.....	۱۱۳	دږنلې په کور کي صائل سوي لغت
۱۳۲	دشافعي امام اتباع په اخلاقي مسائلو کي	۱۱۴	دتوبه کښونکي زناکاره لغت
۱۳۳	دشافعي او اهل حديث لغت	۱۱۵	دغير شادي شله لغت
۱۳۴	دشافعي امام په اقتداء کي رفع بدلين	۱۱۶	چي واده نې کړي وي اړيو کال کورنه نه وي تللي...
۱۳۵	دحقي امام دشافعي مقتديانو څرنگه.....	۱۱۷	تربط کولاندې دپنځو کښه کونکي لغت
۱۳۶	په ناباکه حالت کي يي لمونځ ورکړي...	۱۱۸	دبطون اغوسونکي لغت
۱۳۷	دديري مودي پوري نې لغت.....	۱۱۹	دپراخ پرتوگ اغوسونکي لغت
۱۳۸	آياتر اويح ورکول دامام دمه واري ده؟	۱۲۰	چي لنگ اغولنې دغه لغت
۱۳۹	په تراويحو کي دامت حق	۱۲۱	دقيس او پرتوگ اغوسونکي لغت
۱۴۰	په تراويحو کي دمعاضې شرعي حيثيت	۱۲۲	چي صحيح قرأت نه رڼي دغه لغت
۱۴۱	دتراويحود لغت لپاره بلوغ شرط دي	۱۲۳	دشرعت خور لغت
۱۴۲	دمعمره حافظ لغت	۱۲۴	دتلک جماعت لغت
۱۴۳	چاچي دماخوسن لمونځ نه وي کړي...	۱۲۵	داهل حديث لغت
۱۴۴	دوترو لغت	۱۲۶	ددرضاختي لغت
۱۴۵	امام صرف فرض ورکړي او حافظ تراويح	۱۲۷	وکمونست کونلته دراني ورکونکي لغت
۱۴۶	دتلويرون څخه امامت	۱۲۸	دغير معزز لغت
۱۴۷	دتهيب ويکار پر څخه لغت	۱۲۹	چي صحيح مخارج نسي ادا کولای دغه لغت
۱۴۸	دامت تر ټولو زيات حقاره	۱۳۰	دندسي سړي لغت چي قضاء لمونځ پر پاته وي
۱۴۹	دامت دمکروهتويان	۱۳۱	دکم امام چي پر فقه بلندي وترقضاء وي
۱۵۰	پر گوريا/لازميکري بلندي لغت	۱۳۲	دشتت موکله نه کونکي لغت
۱۵۱	امام دبلندي دجمعي لمانځه له ولاړ.....	۱۳۳	دمسفل امام حق

۱۵۲	امام په جمعه کي قرأت غټ کړي او که خطبه	۱۵۳	په لغت کي دخپل مسلک رعيت کول
۱۵۳	دامام دخپلي په حال کي ديو جلعظيم کول	۱۵۴	که جيري دامام څخه تکبير ونه پاته...
۱۵۴	دامام او خطيب په نه موجودگي کي حکم	۱۵۵	په جمعه او اخرونو کي دمسجد سبو...
۱۵۵	آباد امام پر منبر بلندي دريل ضروري دي؟	۱۵۶	په اخرونو کي دعاڅه وخت رسي
۱۵۶	دمنبر پر کچه زينه بلندي خطبه ورکړي	۱۵۷	دغش ونگار پر مصلې بلندي لمونځ ورکول
۱۵۷	په خطبه کي دافرانو شرط	۱۵۸	امام پر چوکي بلندي او مقتديان پر.....
۱۵۸	دامام عصا/لکړه په لاس کي اخيستل	۱۵۹	امام پر فرش بلندي او مقتدي پر مصلې
۱۵۹	دخطي دافان حکم	۱۶۰	دامام دعابين په منزل کي دريل
۱۶۰	آباد امام دامت څخه دغه مسئله يي تولای سي؟	۱۶۱	دمسجد په لور منزل کي جماعت کول
۱۶۱	دخطي او جمعي په ملين کي فصل رقل	۱۶۲	که په مسجد کي دامام څخه لاندې...
۱۶۲	دغير خطيب دجمعي لغت	۱۶۳	دامام دعابين څخه هغه خواته دريل
۱۶۳	آباد جمعي امام وشت کونکو ته انتظار کړي	۱۶۴	دامام په محراب کي دنه دريل
۱۶۴	دخطي دويو طريقه	۱۶۵	دامام دجمعي امام وشت کونکو ددير والي په وجه دامام...
۱۶۵	آباد خطبه کي په زوره والي شرط دي؟	۱۶۶	دخاي دتنگوالي په وجه دامام.....
۱۶۶	پر غلطي کولو بلندي وامام ته فتح ورکول	۱۶۷	په کم مسجد کي چي محراب نه.....
۱۶۷	آباد مکړه دامام اجازت شرط دي؟	۱۶۸	دامام راسته يا چپه خواته دريل
۱۶۸	داخر خطبه يوه ورکړه او لمونځ بل يوه	۱۶۹	دمقتدي پر ويو بلندي دامام په لمانځه.....
۱۶۹	آباد امام دوه خايه داخر لغت کولای سي؟	۱۷۰	که دامام سره يو سړي وو
۱۷۰	په مزدوري بلندي داخر او جمعي لمانځونه ورکول	۱۷۱	که مقتدي يوازي بشځه يا کوچني.....
۱۷۱	دامام په خطبه کي دحضرت معلومه ذکر کول	۱۷۲	مقتدي يو کوچني يا يو سړي وو نو.....
۱۷۲	بلوغ ته نژدې خطبه ووهي او بالغ لمونځ ورکړي	۱۷۳	دامام دامت معلومه ذکر کول
۱۷۳	دجمعي دلمانځه وروسته لوړده دعا کړي او که...	۱۷۴	دامام دامت معلومه ذکر کول
۱۷۴	دامام دجمعي دويمه دعا کول	۱۷۵	دامام دامت معلومه ذکر کول

۱۸۲	دلماخه نيت په كمه زبه كي ضروري	۱۹۹	آيبر امام بقلی معلوم رخت بقلی لازمی ده؟
۱۸۵	دامام دپښخې مقلدی نيت كول	۲۰۰	په لمانځه شروع كولو كي امام معمولي پابنده دی
۱۸۶	دزبی او دزبه د نيت خلاف حكم	۲۰۱	دامام ديو جالبه دجماعت خنلول
۱۸۸	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۰۲	آيا امام لپاره لگوت ته ضروري ده؟
۱۸۹	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۰۳	جي په استعمال كي لمونځ وركړي
۱۹۰	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۰۴	دگوتی او شملي اوږدوالی
۱۹۱	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۰۵	پر امام بقلی مقلدی رعایت كول
۱۹۲	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۰۶	دامام لپاره د نسيح حق تعداد
۱۹۳	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۰۷	امام د نيت كولو انتظار و كړي او كه نه؟
۱۹۴	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۰۸	جي مقلدی نسي را نوږوازي لمونځ و كړي
۱۹۵	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۰۹	دامام لپاره معلوم سړي لپاره انتظار كول
۱۹۶	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۱۰	د قتلونكي لپاره قرأت بار كوع اوږدول
۱۹۷	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۱۱	په امام پسي دسلام په وخت كي قتل كول
۱۹۸	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۱۲	د ذاتي اختلاف په وجه سره دجماعت څخه گريز
۱۹۹	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۱۳	د شرعي وجيبي بغير په امام پسي لمونځ نه كول
۲۰۰	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۱۴	امام او مقلدان به څه وخت دريږي
۲۰۱	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۱۵	په امام پسي څرنگه خلق بايد دريږي
۲۰۲	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۱۶	په امام پسي دغونډ دخای تعين
۲۰۳	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۱۷	دامام د تكبير پر وخت پر مصلی بقلی درېدل
۲۰۴	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۱۸	د تكبير څخه وروسته دامام تر ډېره پوري درېدل
۲۰۵	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۱۹	امام د تكبير څخه بغير لمونځ شروع كړي نو څه حكم
۲۰۶	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۲۰	امام لگوت ته تړل جي لغت ختم سو نو څه حكم دی
۲۰۷	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۲۱	دامام پر لغت الصلوة بقلی لاس تړل
۲۰۸	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۲۲	امام څرنگه نيت و كړي؟
۲۰۹	په تكبير تحریمه كې دگوتو حالت	۲۲۳	دامام د تكبير څخه سره تورو كوع ويل

۲۲۴	دلماخه نيت كي دني کریم ﷺ معمول	۲۲۵	دامام خلاف سنت قرأت كول
۲۲۵	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۲۶	د قرأت آخری لفظ در كوع د تكبير سره منلول
۲۲۶	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۲۷	د سمع الله لمن حمده صحیح ادا كول
۲۲۷	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۲۸	وامام ته دخبر وړ كولو طريقه
۲۲۸	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۲۹	دامام په دويم ركعت كي قرأت اوږدول
۲۲۹	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۳۰	په دويم ركعت كي اوږدوالی ته د څه شي اعتبار دی
۲۳۰	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۳۱	په هر ركعت كي يو سورت ويل
۲۳۱	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۳۲	سنت قرأت
۲۳۲	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۳۳	په هر ركعت كي پوره سورت ويل
۲۳۳	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۳۴	دامام لپاره د تحميد افضل دی
۲۳۴	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۳۵	دامام لپاره آمين ويل څرنگه دی؟
۲۳۵	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۳۶	پر رموز او قافو باندي درېدل او نه درېدل
۲۳۶	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۳۷	امام كه د تجويد رعایت نه كاوي
۲۳۷	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۳۸	دامام د بعضی لفظو دوه واره قرأت كول
۲۳۸	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۳۹	دوخت د تكبي په وجه په سهلو كي كړجي سورة ويل
۲۳۹	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۴۰	په اول ركعت كي سورة مزمل ركوع ويل
۲۴۰	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۴۱	د كړجي سورت فاصله كول
۲۴۱	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۴۲	د كړجي سورت اندازه
۲۴۲	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۴۳	په يوه ركعت كي دوه سورتونه ويل
۲۴۳	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۴۴	يو سورة په دو (۲) ځه كي ويل
۲۴۴	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۴۵	د آيت شروع پرېښول او يا ويل
۲۴۵	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۴۶	د ضلېن پر خای بقلی دالين ويل
۲۴۶	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۴۷	د معنی محمدا شفيح صاحب فري دضابطه باره كي
۲۴۷	دامام خلاف سنت قرأت كول	۲۴۸	مسوق خليفه څرنگه لمونځ پوره كړي؟

رانے گرامی

حضرت مفتی نظام الدین صاحب اعظمی مدظلہ مفتی دارالعلوم

دیوبند

باسمہ سبحانہ

الحمد لله والصلوة على ائله وعلى آله واصحابه اجمعين

وبعد: پیش نظر رسالہ تالیف حضرت مولانا قاری رفعت قاسمی صاحب سلمہ

دموصوف دنور و رسالہ رقم دہم دیرہ دمستند حوالہ سیرہ سوی دہ

اود امامت پر اکثرہ ضروری مسائل و باندی مشتملہ دہ.

درسالی خصوصیت دادی چی ہیخ یوہ مسئلہ نی بی له مشدی حوالی شخہ

نہ دہ ور کری. پے حوالہ اخیستو کی نی دیردا حیات شخہ کاراخیستی

دی. دمستندو کتابو شخہ نی بعینہ عبارتونه را اخیستی دی. بس له دی وجه ددی رسالی

فائدی دیری لوری دی. اوپہ عوامو او خواصو کی غرض دهری طبقی دائمہ مساجد لپارہ

بی اندازی فائده منلہ مجموعہ تیارہ سوی دی.

دالله شخہ دُعا کروچی داپہ خپل حضور کی قبول کری. اوموصوف ته دفائده

منلور سالو دلیکلو اود شائع کولو توفیق ور کری. آمین.

فقط

العبد نظام الدین اعظمی

مفتی دارالعلوم دیوبند

۵۸۸/۸/۲۴

۲۸۱	دحضرت شاه ولی الله رايه	۲۶۳	تمسوق دامت حکم
۲۸۲	په لمانځه کی سلام علیکم ویلو حکم	۰	دعمل کیراقلیل تعریف
۰	په سلام کی صرف دمخ کر خولو حکم	۲۶۲	په سجدہ کی دنور و پیر دیرته کیلو حکم
۲۸۳	په سلام کی مخ خموره و کر خوی	۲۶۴	په لمانځه کی مسر دینکاره کیلو حکم
۰	دامام شخہ دمخه سلام کر خول	۲۶۸	په لمانځه کی بجلکی پوتول شرنگه دی؟
۲۸۴	په سلام کی دامام شخہ دمخه ساه.....	۲۶۹	چی امام سجدی ته خی لور کونو بلندی لاس.....
۰	په سلام کی دالله لفظ کشول	۲۷۰	دلم سجدی شخہ دیرته کیلو وروسته قمیص سمول
۲۸۵	دسپار او ماز بکر په لمانځه کی امام مخ..	۲۷۱	چی په لمانځه کی پتو داری شخہ ابله سی دغه حکم
۲۸۶	دلمانځه وروسته امام کمی خواته مخ..	۰	په لمانځه کی واکه سمول
۲۸۷	په نور و لمانځو کی مقتدیوته مخ کر خول	۰	سجدی ته دنگ په وخت کی کالی را تلول
۰	دفرض و وروسته دآیه الكرسي ویلو حکم	۲۷۲	په ولاړه کی دنور و پیرته ملین کی دفاصلی قلازه
۲۸۸	دپنځو لمانځو وروسته دُعاء کول	۰	چی دوکو شخه راپورته سی نوم دی و دیری
۲۸۹	دسپار او ماز بکر په لمانځه کی آورده دُعا	۰	دمسجدی شخه خلور کونی پورته سی اویا.....
۲۹۰	دلمانځه وروسته پورده دُعا غوړی لکه منصره	۲۷۳	په سجدہ کی دالم او ورون فاصله
۰	دُعا په الفاظو کی علم تخصص	۰	چی مسجدی شخه راپورته کی ی نوی له غفره....
۲۹۱	دامام پر دُعا بلندی آمین ویل	۲۷۴	په انجبات کی دگوتی قلازه منت دہ
۰	په دُعا کی دمقتدی شرکت	۰	چی دراست لاس کونه نسی پورته کولای نوخه...
۲۹۲	ددُعا پړوخت چیری بابلو کوری	۲۷۵	دتلوی په وخت کی دگوتو دحلقی حکم
۰	په دُعا کی دتلوار کولو شخه احتراز کول	۰	په تشهد کی دگوتی پورته کیلو وروسته برکم...
۲۹۳	ددُعا په آخر کی کلمه طیه ویل	۰	دگوتو حلقه په انجبات تر خوبقی پته وی
۲۹۳	دلمانځه وروسته دامام سره وروغیر کول	۲۷۶	په لمانځه کی درسول الله تعالی فرات
۲۹۴	دمؤلف دُعا	۲۷۸	دسپار دفرات قلازه
۲۹۸	ماخلو مراجع	۲۷۹	دجمعی په سپار کی سورۃ سجدہ ویل
۰	تمت بالخیر	۲۸۰	دسورنوعی کول

﴿تقریظ﴾

حضرت مولانا مفتی محمد ظفر الدین صاحب مدظلہ مفتی دارالعلوم دیوبند

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى

لمونخ یوداسی عبادت دی کم چی پر هر عاقل بالغ مسلمان باندی فرض دی اوپه ورخ کی پنخه وخته په مسجدکی په جماعت باندی دادا کولو حکم ئی سوی دی۔ الحمد لله مسلمان داپر خای کوی نوله دی امله زمونږ اکثره مسجدونه آباد معلومیری۔

دمسجد امامت یاد لمانخه امامت پر خپل خای باندی یواهمه ذمه داری ده۔ په نبوی زمانه کی دغه ذمه واری پخپله نبی کریم صلی الله علیه وسلم پر غاړه وه۔ ده مبارک پخپله د لمنخر امامت ورکاوی۔ کله چی دی مبارک ناجوره سونو پر دغه عظیم منصب باندی ئی ده صلی الله علیه وسلم خپل یار غار حضرت ابوبکر الصدیق رضی الله تعالی عنه فائز کړی۔ اودا رقم یکے بعد دیگرے خلفاء راشدین پر دغه مقام باندی فائز کیدل۔

هم دغه وجه ده چی اسلام پر فغه عظیم منصب باندی د عظیم

شخصیت والاد فائز کیدو تاکید کړی دی لیکن افسوس دادی چی نن ورخ تر ټولو دغه منصب زیات پست پاته دی۔ دبی کاره څخه دبی کاره سړی انتخاب ددغه منصب لپاره کیری۔ او خاص عام دغه خوبه وی۔

الله جل شانہ دی ومحمد رفعت قاسمی ددارالعلوم استادته خیر ور کړی چی هغوی ددغه منصب اهمیت ومخ ته کښینودی اود امامت سره متعلق ئی هغه ټول مسائل سره یو خای کړه کم چی دفتاوی په کتابوکی سره پاشل سوی ووقابل نکړیوه مسئله هم داسی نه ده چی په دی کتاب کی دی نه وی راوړه سوی۔

تر نظر لاندی د امامت مسائل نومی کتاب زمونږ د مسلمانانو لپاره یوه عظیمه تحفه ده۔ کم څخه چی هر لمونځ کونکی په آسانی سره استفادہ کولای سی۔ دقاری صاحب دوه دری کتابه ددی تر مخه هم چاپ سوی دی اود اهل علم ومخ ته راغلی دی۔ او عام مسلمانان بهغه څخه مستفید هم سوی دی۔ الله تعالی دی بهغه دغه خدمت قبول کړی اودده لپاره دی الله پاک زاد آخرت جوړ کړی۔

طالب دعا

محمد ظفر الدین غفرله

مفتی دارالعلوم دیوبند

۲۵ رمضان المبارک ۱۴۰۸ هـ

﴿عرض مترجم﴾

وياړوپه دى چى الله پاك د پيرو راهسى مسلمانان پيدا كړى يواو
بيا پښتانه. دمودو مود راهسى د اقوام مسلمان دى. يعنى اسلاميت دده
په خټه كى اخښلې دى. نور هر څه چى كوى خومسلمان به وى. ددى
سره سره په دى هم وياړو چى حنفيان يو. پرسنت ولاړ ددى قوم
اود دى مذهب خلقو لپاره د لازمي ده چى هغه په خپل مذهب پوه
سى. له بده مرغه زموږ د سيمى زيات ائمه مساجد د امامت د مسائلو
څخه ناخبره دى كم چى يونبوى صلوات الله عليه وسلم وظيفه ده. نو هڅه مى و كړه
چى د محمد رفعت قاسمى صاحب دغه بى بها كتاب چى د امامت د
مسائلو په باره كى دى پښتو ترجمه كړم. اوداز ماديو ملگري مولوى
حمد الله آغا يو خواش هم ووهيله ده چى كتور به ثابت سى. الله
دى قبول كړى. آمين

حافظ عبدالرحمن محمد زائى

شنبه ۱۰ / ستمبر ۲۰۰۵

﴿عرض مؤلف﴾

بسم الله الرحمن الرحيم
نحمده ونصلى على رسوله الكريم

اما بعد:

په شريعت كى دلما نڅه د امامت مسئله لوى اهميت او عظمت لرى ،
امام چونكه د ټولو مقتديانو ذمه واره وى له دى وجهى د امام د مقررولو په سلسله كى
شريعت يو څه شرطونه او ضابطى بيان كړى دى اودانې ويلي دى چى ددغه جليل
القدره منصب لپاره كم سړى لائق كيدلاى سى. اودده د مقررولو په وخت كى
بايد سړى د كمو خبرو لحاظ وساتى. اودا چى د امامت حق وكم خلكو ته حاصل
دى. اوددى بلندوبالا منصب فرائض اودده سره متعلق مسائل څه دى.

احقر په زير نظر رساله "د امامت مسائل" كى مستد او مفتى به اقوال د خپل
بساط په اندازه مدلل او په عام فهم انداز كى سره يوځاى كړى دى. دا ټوله د الله
رب العزى فضل او كرم دى اود خپل مشفق استادانو او مفتيانو كرامود توجه ثمره
ده. الله تعالى دى قبول كړې اوزمالپاره ده آخرت زاد جوړ كړى.

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

د دعامحتاج

محمد رفعت قاسمى

مدرس دارالعلوم ديوبند

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾

﴿امامت﴾

ددین په ټولو اعمال خیر کی لمونځ دټولو څخه اهم او مقلّم شی دی. په دینی نظام کی ددی درجه او مقام هغه دی کم چی دانسان په بدن کی دزړه مقام دی. دلمانځه امامت د هیڅ شک او شبهی نه علاوه یو عظیم الشان دینی منصب او ذمه واری ده. بلکه دا در رسول الله ﷺ نائب توب دی. نوله دی امله دالازمه ده چی امام دی هغه سړی جوړسی کم چی په موجوده لمونځ کونکو کی دنورو په نسبت ددی عظیم منصب لپاره زیات اهل او لائق وی. او دا هغه څوک کیدای سی کم چاچه د رسول الله ﷺ سره نسبت زیات وی په دینی اعتبار. دنی علیه الصلاة والسلام په میراث کی مهم میراث قرآن مجید دی. نو کم سړی چی دایمان په نور منورسی نود هغه وروسته به دده دقرآن مجید سره زیات تعلق وی. قرآن مجیدنی زده کړی او خپل زړه ته ئی کښته کړی. او دقرآن په دعوت او تذکیر سره او احکاماتونی خان پوه کړی او دانی په خپل خان کی جذب کړی او په خپل خان کی ئی طاری کړی. اوس نودی دنی کریم ﷺ د خاصو قریانو یو خاص قریب دی. او د هغه خلقو په مقابله کی څوک چی په دی سعادت کی دده څخه وروسته دی به دی دحضور ﷺ ددی نائب توب یعنی امامت لپاره زیات اهل او موزون وی. او که بالفرض

ټول لمونځ کونکی په دی لحاظ سره برابر وی نو چونکه دقرآن مجید څخه وروسته دستودرجه ده نویه دی صورت کی به ترجیح دله ورکول کیږی. څوک چی دسنت او شریعت په علم کی دنورو خلقو څخه امتیاز لری او که بالفرض په دی لحاظ هم ټول سره برابر و نو بیا هغه څوک اهل دی چی په دوی کی تقوی داره، پرهیز گاره او په محاسن او اخلاقو کی ممتاز وی نو بیا هغه دامامت لپاره اهل دی. او که بالفرض په قسم صفاتو کی هم سره یو رقم و ونو بیابه د عمر په لحاظ و کله سی کم یو چی په عمر کی زیات وی هغه دامامت لائق دی. ځکه چی دعلم لوی والی او بزرگی هم یو مسلمة فضیلت دی. په هر حال دامت لپاره دا اصولی ترتیب بالکل د عقل سلیم مطابق او مقتضاء حکمت دی او دا در رسول الله ﷺ تعلیم او هدایت دی.

﴿دامامت ترتیب﴾

عن ابی مسعود الانصاری رضی الله تعالی عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم یَا مَعْشَرَ الْقَوْمِ أَقْرَأَهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ فَإِنْ كَانُوا فِی الْقِرَاءَةِ سَوَاءً فَأَعْلَمُهُمْ بِالسُّنَّةِ فَإِنْ كَانُوا فِی السُّنَّةِ سَوَاءً فَأَقْلَمُهُمْ هِجْرَةَ فَإِنْ كَانُوا فِی الْهِجْرَةِ سَوَاءً فَأَقْلَمُهُمْ سِنًا وَلَا یُؤْمِنُ الرَّجُلُ فِی سُلْطَانِهِ وَلَا یَقْعُدُ فِی بَيْتِهِ عَلَى تَكْرِمَتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ رَوَاهُ مُسْلِمٌ

ترجمه: حضرت ابو مسعود انصاری رضی الله تعالی عنه څخه روایت دی چی نبی ﷺ فرمائی چی دیوی ډلی امامت دی هغه څوک و کړی چی په

دوی کی دټولو څخه زیات دقرآن کریم ویونکی وی. که چیری په دی کی سره برابره نو بیادی په دوی کی هغه څوک ددوی امامت و کړی چی په دوی کی ئی تر ټولو دمنځه مهاجر سوی وی. او که چیری په هجرت کی هم سره برابره نو بیادی هغه څوک امامت و کړی چی پلوی کی د عمر د لحاظه مشروی. او یو څوک دی دبل چاپه سیادت په کلی او یاپه حکمت کی دهغه خلقو امام نه جوړیږی. او د کوربه په کور کی دی دهغه پر خاص خای باندی نه کښیږی. بلکه دهغه په اجازه سره. (دا روایت صحیح مسلم شریف کړی)

تشریح په دی حدیث شریف کی دلفظ "أَقْرَأَهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ" لفظی ترجمه هم دغه ده چی کومه چی دلته وسوه. یعنی دقرآن زیات ویونکی به وی. او ددی مطلب دقرآن حفظ دی. او نه صرف دقرآن حفظ بلکه دقرآن خاص علم اورد قرآن سره خاص شوق مراد دی.

دنبی کریم ﷺ په زمانه کی چی به کم چاته قاری یا قراء ویل کیدل دهغوی امتیاز هم دا وو چی هغه به حافظ وو او دقرآن عالم به وو او دقرآن مجید سره به ئی خاص محبت وو. پر دغه اساس باندی به ددی حدیث شریف مطلب دا وی چی د لمانځه د امامت لپاره موزون او اهل سړی هغه دی دجا چی د کتاب الله په باره کی علم اود قرآن مجید سره شغل او تعلق په نور وخلقو کی لوړ او اوجت وی. ظاهره خبره ده چی دنبی کریم ﷺ په زمانه کی د

قرآن سره تعلق او شغل تر ټولو لوی امتیاز درلودی. او هم دا دفضیلت معیار وو. په هغه وخت کی چی دچاپه دی سعادت کی څومره زیاته حصه وه په هغه اندازه باندی هغه دنبی کریم ﷺ دخاص وراثت او امامت حامل او امین وو. د قرآن دفضیلت څخه وروسته دسنت او دشریعت علم د فضیلت دوئم معیار وو. او دا دواړه علمونه یعنی دقرآن علم او دسنت علم چی به دچاسره ورسره وو او عمل به ئی هم ورسره وو. اگر چه هلته دعلم بلاعمله هیڅ وجود نه وو.

دفضیلت دریم معیار دنبی کریم ﷺ په دغسی خاص چار پیر یال کی په هجرت کښی وړاندی والی وو. نو په دی وجه په حدیث کی په دریم نمبر کی ددی ذکر سوی دی. خویا دداسی پاته نه سو. نو په دی وجه فقهاؤ د دی په خای کی په صلاح او تقوی کی فضیلت او فوقیت دترجیح دریم معیار ګرځولی دی او دابالکل صحیح دی

دترجیح څلورم معیار په دغه حدیث شریف کی د عمر مشروالی ګنړل سوی دی. چی که دپوره ذکر شوو دریو معیارونو په لحاظ سره څوک فائق او قابل ترجیح نه وی نو بیابه هغه څوک لائق وی چی د عمر د لحاظه پرنورو باندی مشروی. دحدیث شریف په پای کی دوی نوری خبری هم راوړه. سوی دی

(۱) هغه داچی کله یو څوک دبل چا د امامت او یا سیادت په حلقه کی راشی

نوکه څه هم دی زیات عالم وی بیادی هم هلته پخپل سرباندی امامت نه ورکوی. بلکه دهغه ځای په امام پسی دی اقتداء وکړی. او که چیری هغه امام په خپله خوښه سره اجازه ورته وکړی او تاکیږته وکړی نویا پرواه نلری. (۲) داچه کله یو څوک دبل چاکره ولاړشی نو میلمه دی دکوربه پرخاص ځای باندی نه کښینی. که چیری هغه پخپله خوښه سره هغه خپل ځای ورپرینو نویا پرواه نکوی. ددی دواړو خبرو حکمتونه او مصلحتونه بالکل ښکاره دی. او مونږ تاسی پخپلو سترگولیدلی دی.

﴿کم څوک چی په تاسی کی بهتره وی هغه امام کړی﴾
عبداللہ بن عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ قال قال رسول اللہ ﷺ اجعلوا ائمتکم خیارکم فانہم وقلدکم فیما بینکم و بین ربکم (رواه الدارقطني والبیہقي کنز العمال)

ترجمہ: حضرت عبداللہ بن عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ څخه روایت دی چی نبی کریم ﷺ وفرمایل چی په تاسو کی چی څوک ښه او بهتره وی هغه امام جوړ کړی. ځکه چی امام ستاسو او دالله په مابین کی نمائنده وی.

تشریح: دا خبره بالکل ښکاره ده چی امام دتولی جمعی لخوا دالله په حضور کی نمائندگی کوی. نویه دی وجه دا خبره په خپله دجمعی په خلقو باندی فرض دی چی هغوی ددی اهم او مقدس منصب لپاره په خپل

مابین کی یو بهترین سړی وټاکي.

رسول الله صلی الله علیه وسلم چی تر څو پوری په دی دنیا کی جلوه افروز وړ نویخپله به ئی امامت کولو او کله چی مرض الموت کی کمزوری سونو دعلم او عمل په لحاظ سره ئی دامت افضل ترین سړی حضرت ابوبکر الصديق رضی اللہ تعالیٰ عنہ ئی دامامت لپاره مقرر کړی.

د حضرت ابومسعود انصاری رضی اللہ تعالیٰ عنہ په دی پورتنی حدیث شریف کی چی دامامت دحق کم تفصیلی ترتیب بیان سوی دی دهغه منشاء هم په اصل کی داده چی په ټولنه کی کم سړی غوره او بهتر وی هغه دی امام جوړسی. "اَقْرَأَهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ، اَعْلَمَهُمْ بِالسُّنَّةِ..... اَلْحَ دَاتُولَ هُم ددی غوره والی او الفضلیت فی الدین کی تفصیل دی.

خو افسوس خبره داده چی په وروستیو زمانو کی ددی اهم هدايت څخه ډیر تغافل اختیار سوی دی او ددی په وجه دامت ټول نظام درهم برهم سو. (معارف الحديث ۳/۲۱۷)

دامام لپاره صحیح معیار اور هنما اصول هم دادی چی دده لمونځ مختصر او سپک رقم نه وی. خو ورسره مکمل او تام هم وی یعنی هر رکن او هر شی ئی سم وی او د سنت نبوی برابر اداسی. (معارف الحديث ۳/۲۲۲)
 "خو غم دادی چی نن صبا خاص کر دافغانستان او پاکستان په ځینو

علاقو کی د امامت شرط صرف او صرف ارزانی ده. یعنی خلق هغه امام دروی چی لږ تنخواه غواړی او په ډیر لږ شې باندي قناعت کوی. او دارقم امام د دی پر خای چی دخلقو مقتداء وگرځی اوس داسی شکل اختیار کړی دی لکه مزدور الیعاذبالله. دازمو نږدین انحطاط او کمزوری ده. په دی کار کی علماء حکومتر نه او په خاصه بیاعوام ذمه واره دی. ولی چی دامشهوره ده چی خلق وانی خاص کړی روزه مبارکه کی چی راځی په فلاتکی امام پسی لمونځ او تراویح وکړو ولی چی هغه ئی په ۲۰ دقیقې کی هر څه خلاصوی. یعنی مونږ لکه هغه مردار پوره وړی چی دپور وړ کونکی غاړه هسی په یوشی باندي ور خلاصه وړ. چی هسی په نام یوشی وی. چی دهمدغه سپک لمونځ کونکی لپاره په دی دنیا کی په پنځلس عذابو باندي اخته کوی. یو خوئی دادی چی په رزق ئی الله نه مړوی اوبل داچی مړ کړی کلمه ئی پر خوله نه راځی. چی دا ډیر د افسوس او دغم خای دی. (مترجم)

﴿دامام ذمه واری اومسئولیت﴾

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ أَمَّ قَوْمًا فَلَيْتِي اللَّهُ وَلَيْغَلَمُ أَنَّهُ ضَامِنٌ مَسْنُولٌ لِمَاضِيٍّ وَإِنْ أَحْسَنَ كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مَنْ صَلَّى خَلْفَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُنْقِصَ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ وَمَا كَانَ مِنْ نَقْصٍ فَهُوَ عَلَيْهِ (رواه الطرمذی فی الاوسط (کنز العمال))

د حضرت عبدالله بن عمر رضی الله تعالی عنه څخه روایت دی چی رسول الله ﷺ وفرماییل چی کم سړی چی دجمعی امامت کوی نودهغه لپاره پکار ده چی دی د الله پاک څخه ویر پری او دایقین دی ولری چی دی د مقتدیانو د لمانځه هم ضامن او ذمه دار دی. او دده څخه به ددغه ضمانت او ذمه واری پوښته کول کیږی. که ده په بڼه طریقه لمونځ ور کړی وونو کم مقتدیان چی پسی ولاړ دی دهغوی دمجموعی ثواب په اندازه هغومره ثواب به وده ته هم ور کول کیږی. حال داچی دمقتدیانو په ثواب کی به هیڅ کمی نه راځی. او که چیری په لمانځه کی یو څه کمی او یا څه نقصان پاته سی نوددی پستی به ټول دامام پر غاړه وی او دا ټول بوج به پر امام را پریوځی.

﴿دمقتدیانورعايت﴾

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا صَلَّي أَحَدُكُمْ لِلنَّاسِ فَلْيُخَفِّفْ فَإِنَّ فِيهِمُ السَّقِيمَ وَالضَّعِيفَ وَالْكَبِيرَ وَإِذَا صَلَّي أَحَدُكُمْ لِنَفْسِهِ فَلْيُطَوِّلْ مَا شَاءَ (مشق عليه)

د حضرت ابوهریره رضی الله تعالی عنه څخه روایت دی چی نبی کریم ﷺ وفرماییل چی کله په تاسو کی یو څوک دخلقو امام سی اولمونځ ور کوی نوده له پکار دی چی لمونځ منحصر وکړی (یعنی ډیر دی نه اوږدوی) ځکه چی په مقتدیانو کی ناجوړه، کمزوری اوسپن ډیری وی (چی ددوی

لپاره اوردل مونځ باعث دزحمت گرځي) او کله چې په تاسو کې يو څوک يوازي لمونځ کوي نو څومره چې ئې خوښه وي هغومره دې ئې اوردل کړي.

تشرېح: په صحابه کرامو کې کم چا چې په خپلو قبيلو يا خلکو کې د جمعې يا نور لمنځونه ورکول نود خپل عبادتي شوق او ذوق مطابق به ئې اوردل لمونځ ورکاوي. نود دې په سبب به کمزوري، سترې ستومانه خلکو ته کله کله ډير تکليف ورسيدی نود دې کار د اصلاح لپاره رسول الله ﷺ په مختلفو مواقعو کې دارقم هدايت و فرمائي. دهغه منشاء ددې نه دا وه چې امام له پکار دې چې هغه ددې هدايت لحاظ وساتي چې په مقتديانو کې کله کله ناجوړه کمزوري يا سپين پيري هم وي نو پکار ده چې لمونځ دې ډير نه اوردی. بلکه د سنت خيال دې هم وساتي او د مقتديانو خيال هم. لندا او مختصر سورتونه دې واي او په رکوع او سجده کې دې تسيحات تر درې واړه زيات نه واي. د نبي کریم ﷺ لمونځ يو ميانه لمونځ ؤو بايد چې دهغه پيروي وسي

﴿مقتديانوته لار ښوونه﴾

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا تَبَاذَرُوا الْإِمَامَ إِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا وَإِذَا قَالَ وَلَا الضَّالِّينَ فَقُولُوا آمِينَ وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ (رواه بخاري)

ترجمه: حضرت ابو هريره رضي الله تعالى عنه څخه روايت دې چې نبي

کریم صلی الله علیه وسلم وفرمايل چې اي خلکو دامام څخه مه منځه کيږي (بلکه دامام اتباع او پيروي دې وسي) کله چې امام الله اکبر ووايي نو تاسي هم الله اکبر ووايي او کله چې امام وَلَا الضَّالِّينَ ووايي نو تاسي آمين ووايي او کله چې دې رکوع وکړي نو تاسو هم رکوع وکړي او کله چې امام سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ووايي نو تاسي رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ ووايي.

تشرېح: دامام درمنځه کيدو مطلب دادې او په ده پسي د اقتداء مقصود هم دادې چې څه ډول هغه کوي هغسي به مقتديان هم کوي. کله چې چا اقتداء وکړه په يوه امام پسي هلته بيا د مقتدي خوښه نه چلېږي. يعنې په ټولو ارکانو او اجزاؤ کې مقتديانو له پکار دې چې په امام پسي وي په هر شي کې. په مسند بنزار کې هم د ابو هريره رضي الله تعالى عنه څخه روايت سوي دې او وائي چې کم سړي چې دامام څخه د منځه په رکوع يا په سجده کې سر پورته کوي يا کښته کيږي. نو دهغه تندي د شيطان په لاس کې وي او شيطان په ده باندې داسې کوي او دارقم بل حديث شريف د صحيح بخاري او مسلم شريف کې د رسول الله ﷺ څخه روايت کړي دې او وائي چې حضور ﷺ وفرمايل چې کم څوک چې په سجده يا په رکوع کې دامام څخه د منځه کښته کيږي يا پورته کيږي نو هغه له داوړه پکار ده چې داسې نسي چې دده سر د خړه سي.

(معارف الحديث ص ۲۲۳، جلد ۲)

تشرېح: په مستخلص کې يوه قصه راغلي ده وائي چې يوه عالم د احديث

شریف واوریدی خود ته په دغه خبره کی شک پیدا سوچی آیا دابه په حقیقت کی داسی وسی او که نه. نونی په قصده دامام څخه دمنځه په رکوع او په سجده کی ولاړی. الله پاک په خپل کامل قدرت سره دهغه سر دڅره کړی. دغه عالم به چی کله وطالبانو ته سبق وائی نوبه ئی په محراب کی پرده خړولی وه او دپړ دی دشالخوا به ئی سبق ورته وائی. یوه شاگرد ئی ډیر عمر ورسره تیر کړی خوپه دی ونه پوهیدی چی زموږ اُستاد ولی مخ نه ښکاره کوی. ایاتی یو وخت پر بنسټه ځنی وکړه چی ته ولی مخ نه ښکاره کوی. هغه عالم ورته وویل چی پر پرده څه ئی کوی. خو هغه شاگرد ئی تینگار وکړی چی خامخا به حال راته وائی نویاده دا قیصه ورته وکړه. الله پاک دی موږ وسانئ دداسی امتحان څخه. (مترجم)

﴿دامام صفتونه﴾

کم څوک چی دا اهمه فریضه ترسره کوی په هغه کی دغه لاندی صفتونه یا خوبیانې باید موجودی وی. (۱) کم څوک چی امامت کول غواړی باید خواهش نی ونلری. خوداپه دی صورت کی چی ددی منصب لپاره بل سړی موجود وی. (که چیری بل اهل سړی موجود نه وی نو بیا خواهش کول پکار دی) (۲) که دده څخه افضل سړی د امامت لپاره موجود نه و نو بیادی هم دی پنخپله نه ترمنځه کیږی. (۳) دنیسی کریم صلی الله علیه و آله ارشاد دی چی خلکو ته یو سړی

دجمعی لمونځ ورکوی لیکن په ده پسی داسی یو څوک ولاړوی چی ترده بهتره او غوره وی نو داسی خلق به همیشه په انحطاط کی وی. حضرت عمر فاروق رضی الله تعالی عنه فرمائی چی که زما خټه پری سی دابه ښه وی چی زه دداسی جمعی امامت وکړم په کم کی چی حضرت ابوبکر الصلیق رضی الله تعالی عنه موجود وی. (۴) امام به قاری دقرآن وی. ددین په خبرو به پوهیږی. په سنت به ښه خبروی. په حدیث شریف کی راځی چی "تاسو خپله دینی معامله خپلو فقهاؤ ته ورو سپاری او قاریان خپل امامان مقرر کړی" او په بل حدیث شریف کی رسول الله صلی الله علیه وسلم فرماتی چی ستاسو امامت دی هغه خلق وکړی چی ستاسو څخه بهتره وی ولی چی دی دالله په دربار کی ستاسو نمائندگان دی.

حضور صلی الله علیه و آله داتخصیص په دی وجه فرمایلی دی چی دینداره امام او دعلم او فضل لرونکی والا الله پیژنی او دهغه څخه ویر پوی. (څکه خو الله جل شانہ فرمائی "إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ" بی له شک دالله په بندگانو کی علماء دالله څخه بیر پوی) دی پنخپل لمانځه او مقتدیانو په لمانځه پوهیږی او کمی خبری چی لمونځ خرابه وی دهغه خبرو څخه هغه ځان ساتی.

دقاری قرآن څخه مراد دحضور صلی الله علیه و آله بی عمله قاری ندی بلکه باعمله حافظ او قاری دی. په حدیث شریف کی راځی چی ددی قرأت زیات

حقلمارهغه څوک دی چې په دی باندی عمل کوی. او که چیری دی په دی باندی عمل نه کوی اونه ئی تلاوت کوی خواه که هغه حافظ وی او که نه، په قرآن باندی عمل نکوی اونه دالله د حلو د پرواه کوی اونه ددی د ممنوعاتو څخه احتراز او اجتناب کوی نو الله تعالی د داسی سړی هیڅ پرواه نلری. نو داسی سړی دڅه عزت او احترام لائق ندی. (۵) امام دی خپله خوله دخلقو د غیث کولو او دغوی دغیر د لټولو څخه بنده کړی. نور وخلقوته دی دنیکی حکم ورکوی او پخپله دی هم عمل پر کوی نور خلق دی دبلو څخه بند وی او په خپله دی هم بندسی. نیکی او دنیکو خلقو سره دی مینه لری. دبدی او دبلو خلقو څخه دی نفرت کوی دلمنځویه وختوبه خبروی او د وختوبه ډیر زیات پام کوی. برداشت او صبر لرونکی بایلو وی. د جاهل سره په ورین تندی باندی پیش راځی دنفس دخواهشاتو څخه دی ځان وساتی.

﴿امام ته لارښوونه﴾

امام ته پکاری دی چې بی کاره خبری دی نکوی. امام به دعا میانونه مجلس کی بلا ضرورت نه کښینی. خپل ځان دی دانبیاؤ کرامو استازی بولی او دنبی کریم ﷺ خلیفه. دلما نڅه دار کاندی زیات خیال ساتی (سپک لمونځ دی نکوی. امام به په محله یا په کلی دماره سړی په دی وجه چې هغه موری چا پلوسی دی نکوی اوندی طمع او امیلورته کوی. چې داده د

منصب خلاف خبره ده. د امام کالی به صاف او ستره وی. غرور او تکبر دی نکوی. د حکامو سره دی نه کښینی. دخپلو مقتدیانو کره دی بی اجازی نه ورځی. او دسترگو حفاظت به کوی او د چاپرده دی نه پورته کوی. امام به په داسی تجارت او یا کاروبار کی نه اخته کیږی په کم چې دریا سو د او نورو خباتو امکان وی. په اوس زمانه کی دی دبینک ملازمت نکوی. دخلقو د امانتوبه خیال ساتی. مبتدع به نه وی او چاپلوسی به نکوی. او د ځان څخه به فوړی نه ورکوی

﴿د امام لپاره نور شرطونه﴾

د امام لپاره لازمی ده چې هغه دی دفتی د پیدا کولو کوشش نکوی او نه دی وفتنی ته تقویت ورکوی. بلکه دباطل پرستو خلاف دی داهل حق سره دی کمک کوی. هغه که په لاس باندی ممکن وی او که په ژبه باندی. که دا امکانات نه وړنویا دی په زړه کی ددوی دکو مک غوښتونکي وی. دالله په معامله کی دی دبلویونکی د بلویلو خیال نکوی. خپل تعریف دی نه خوښوی. اونه دی خپل منمت بد گنځی. په دعا کی دی ځان نه مختص کوی. بلکه کله چې دعا کوی نو د ځان لپاره او د عامو خلقو لپاره دی عامه دعا کوی. که یوازی په تنهائی کی یو ځای ځان ته دعا کوی نوبیا که چیری یوازی و ځان ته دعاو کړی نوبیا پرواه نکوی. خوښه خبره داده چې دی بایله همیشه د عامو

خلقو خیرخواه اوسې په هر شی کې.

داهل علم نه ماسوې دی چاته پرېل چا تر جیح نه ورکوي. د رسول الله ﷺ ارشاد کرامی دی چې "په لمانځه کې دی زما سره نژدې اهل علم اود فهم او ادراک کسان ودرېږي" توداسې دی دامام نه وروسته یعنی په اول صف کې داسې خلق ودرېږي. داسې نه چې دولت مند خلق و ځان ته نژدې کوي او غریب کسان د ځان څخه لرې ساتي. د داسې خلقو امامت دی نکوي چې دغوی دده امامت نه خوښوي. که په مقتدیانو کې یو څه خلق دده امامت خوښوي او یو څه ئې نه خوښوي. نو که دده خوښوونکو تعلاذیات وی نو امام لره پکار ده چې محراب پرېږدي. (یعنی لمونځ دی نه ورکوي) خوش شرط دادی چې د مقتدیانو ناخوښې به دده د علم، تقوی او پوهې د کمې له وجهې وی. او یابل شرعی نقص پکښې وی. که چیرې د مقتدیانو ناخوښې ددوی د جهالت، باطل پرستی، فرقه واران، تعصب، قومی تعصب (چې دا قومی تعصب په پښتو کې ډیر زیات سته) او نفساني خواهاستو په وجه سره وی نو بیادې ددوی د ناخوښې پرواه نکوي. او نه دی ددوی په وجه لمونځ پرېږدي. او که چیرې په خلقو کې دده په سبب فتنه او فساد پیدا کیدی نو پکار ده چې د مصلحت نه کار واخلې او کناره کش سي. امام لره پکار ده چې د تهمت له ځایه لرې وگرځي. د فسادیانو سردارانو او نورو غیر اخلاقي خلقو سره دی تعلق او محبت نه ساتي

(البته که چیرې د دوی د اصلاح لپاره وی بیا پرواه نلري) که چیرې خلق دی آزاروي نو دی دی صبر کوي او ددی په عوض کې دی د دغوی سره د اخلاقو مظاهره کوي. د دغوی سره دی مینه وکړي او د دغوی خیرخواهی دی وغواړي.

﴿دامامت د حصول لپاره جنگ کول﴾

دامامت د حصول لپاره جنگ کول ندی پکار. که بل څوک د ابار د امامت پورته کول غواړي نو د دغه سره دی په دی معامله کې جنگ نکوي. د اکابر و او د سلف صالحینو په باره کې داسې منقول دی چې دغوی به دامام جوړ یلو څخه حتی الامکان انکار وکاوي. او په خپل ځای ئې داسې کسان ته د امامت وظیفه په لاس ورکول کم چې به بزرګي او تقوی کې ددوی سره برابر نه وو. ددی طرز عمل څخه ددوی دادعوه وه چې په خپل د دوی بار سپک سي او دوی به ددی خبرې څخه بیریدل چې داسې نه چې د دوی څخه په امامت کې څه قصور او کوتاهی ونسي. (غنیة الطالبین صفحه ۸۶۵)

﴿دامامت اجرت (مزد دوری)﴾

دامامت د اجرت یا مزد دوری په باره کې هم دابتداء څخه اختلافی مسئله را روانه ده. دامام شافعی امام احمد بن حنبل رحمهما الله تعالی علیهما او د یوې ډلې د اهل مذهب او رایه ده چې پر یو داسې طاعت چې کم داجیر په ذمه متعین

نه وی عقد اجاره ئی منعقد کول او اجرت اخيستل او ورکول جائز دی. لکن قرآن مجید تعلیم، اذان، امامت او نور داسی.

امام اعظم ابو حنیفه زهري او قاضي شريح رحمهم الله تعالى عليهم او يوه ډله د دی خبری قائل دی چی په اطاعت باندی اجرت (اخيستل) ناجائز دی.

د متقدمينو احنافو د امسلك دی چی په طاعت باندی اجرت مزدوری اخيستل او ورکول ناجائز دی او قلماء حنفین هم ددی سره موافق فتوی ورکوی. او عمل هم پرکوی.

علم دین بنونکوته مؤذنینو ته، امامانو ته به پخوا د بیت المال څخه وظائف او تنخواه ورکول کیدل او ددی خلقو به ډیر په آرام او فارغه زړه سره خپل کار سرته رسولو. څه وخت وروسته چی اسلامی مملکت پاته سو، بعضی مسلمان باجهانو چی د بیت المال په مصارفو کی د شرعی حدودو څخه تجاوز وکړی نو د علماؤ، مؤذنینو او ائم و وظائف او تنخوای ئی بندی کړی. او دین په تعلیم ورکولو کی یاه اذان او اقامت او امامت کی چی دوی ته کم فلی فراغت حاصل ووهغه ختم سونو چونکه داخل هم آخر انسانان وه او ضرورت نه ئی درلودل نو په دی وجه دوی مجبوراً د حال د حاصلولو ذرائعوته متوجه سول چی ددی په ذریعه دخپل خان او د اولاد او متعلقینو وخت تیرسی.

ذرائع معاش چونکه په مختلف قسمو وی. چا څه طریقه اختیار کړه او چا څه، چات جارت، چا زراعت چا ملازمت، چا صنعت او چا دستکاری اختیار کړه. داسی ضرورتونه هم کم ویش مختلف و نو په دی وجه د شپي او ورځی په ۲۴ ساعتو کی یوه غټه حصه په کسب معاش کښي د تیرو لوبو وجود هم د بعضی کسانو ضروریات پوره نه سول. ددی حالاتو په وجه مجبوراً ډیرو علماؤ، مؤذنینو او امامانو د دینی تعلیم یا د اذان او امامت خلعت بالالتزام پوره نه کړای سو او بالاخره ئی داخلت پرېښوی.

خو د تعلیم ډیر ښوونځی نه د نقصان و سو چی د علم دین سلسله ئی پری کړه. ځکه چی هر کله سبق ښوول و الا ته د ضروریات معاش د مشغولتیا په وجه دومره فرصت نه و چی طالبانو ته ئی درس ورکړی وی. نو بیا د دین د علومو د ژوند او بقاء څه صورت پاته سو؟

دا د اذان ډیر ښوولو څخه د اتوان ورسیدی چی د لمانځه دوخت د انضباط چی کم معین صورت د مؤذنی سره کیدی سوهغه درهم برهم سو. چونکه په دی زمانه کی په غټو غټو ښارونو کښي بلکه په بعضو کلو کښي اکثر غریب مسلمانان په کارخانو او کیمپونو کی او په ملونو کی په مزدوری کار کوی او د خپلو افسرانو خوشامندی کوی نو هله د جمعی اجازت حاصلوی. داسی خلقو ته ددی خبری زیات ضرورت دی چی د اذان او د لمونځ وخت معین وی

چی د هغی موافق دوی د کار خانو څخه په صحیح وخت راځی او په جمعه لمونځ وکړی او بیا خپل کار له ځی که د اذان او د جمعې وخت نه معین نه وی نو دوی یا خوبه جمعه پرېږدی او یا به په خپل کار کی ډیر وخت غیر حاضر وی نو افسران به ئی ناراضه کړی او خپل دمعاش ذریعه به ئی دلاسه ووځی. که امام معین نه وی نو د جمعې انتظام سم نه پاته کړی او په بڼه انضباط او نظم سره لمونځ نسې کیدای. نو متاخرینو حنفی فقهاؤ ددی ضرورت شرعی په وجه د حضرت امام شافعی رحمه الله تعالی علیه د قول مطابق دفتوی ورکړه چی د ضرورت موافق په طاعت بانندی اجرت یا مزدوری اخیستل جائز دی. دوی د قرآن، حدیث او د فقهی په تعلیم او په اذان او اقامت بانندی د اجرت یا مزدوری اخیستلو د جواز تصریح ورکړه. ځکه چی دا داسی شیان دی چی که دا باقی پاته سی نو اسلامی حقیقت باقی پاته کیدل به گران وی (خدمت او معلوضه صفحه: ۱۷۴)

﴿د حاکم وخت څخه اجازه ضروری ده﴾

که په حاضرینو کی حاکم وخت موجود وی نو د هغه د اجازی پرته دی امامت ته دی نه ورمخه کړی.

﴿امام او محراب﴾

امام ته پکار ده چی کله دلما نځه لپاره درمخه سی نو ټول خان دی به محراب کی نه دروی. یعنی چی ټول په محراب کی دننه سی. او په ده پسی

ولاړ کساتو څخه پټ وی. بلکه ده لره پکار ده چی د محراب نه لږ د بانندی ودرېږی. یعنی دامام پونندی د بانندی وی. امام لره پکار ده چی د سلام گرځولو څخه وروسته دی ډیر ساعت دی په محراب کی نه پاته کړی بلکه ده لره د محرابه څخه وتل پکار دی. او یا دی د محراب په یو خوا کی ودرېږی او سنت دی ادا کړی. د حضرت مغیره بن شعبه رضی الله تعالی عنه څخه روایت دی چی نبی کریم ﷺ وفرمایل چی امام په کم ځای کی ودرېږی او جمعه ورکړی په هغه ځای کی دی بیانقل یاسنت نکوی. البته مقتدی ته جائز دی چی په خپل ځای کی ودرېږی نفل یاسنت وکړی. او که وغواړی نو ځای هم بدلولی سی.

﴿د قرات څخه اول او وروسته سکوت کول﴾

امام له پکار دی چی دوه راره وقفه وکړی. یو وار د لمانځه په اول کی او دوئم وار د قرات څخه وروسته درکوع څخه ترمنځه. په دی مابین کی به ده ته د ساه اخیستلو وخت ورملاؤسی. او په دی قرات کی چی کم جوش پیدا سوی دی هغه به په سکون او آرام بدل سی. د قرات پرله پسی والی به درکوع په تکبیر هم نه کړی. د حضرت سمره بن جندب څخه چی کم روایت سوی دی په هغه حدیث شریف کی در رسول الله ﷺ دا معمول نقل سوی دی.

﴿په تنبیح ویولو کی دی چابکی نکوی﴾

امام چي کله رکوع لره ولاړسي نو دري واره دي تسبيح وواښي. په تسبيح ويلو کي دي چابکي نکوي. بلکه ډير په مزه دي الفاظ ادا کوي. او پرله پسي دي وائي. ځکه که چيري امام تسبيح چابک وواښي نو مقتدي به ئي ونه وائي. دغه رقم امام لره پکار ده چي کم وخت در رکوع څخه سر راپورته کوي سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ دي وواښي سم دي ودريري او چابکي دي نکوي. تر څو چي مقتدي رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ وواښي. حضرت انس بن مالک رضي الله تعالى عنه وفرمايل چي رسول الله ﷺ به در رکوع څخه خپل سر مبارک راپورته کړي نو دومره وخت به ئي د سجدي څخه تر منځ خنډ کاوي چي چابه ويل چي گواکي سجدي له تک خني هير سو. دغه رقم به ئي په سجده کي او دواړو سجدو په مابين کي خنډ کاوي. او دهغه چاهيڅ خيال مکوي څوک چي وائي چي په دي صورت کي به مقتدي د امام څخه دمخه بعض ارکان ادا کړي او که يوړکن مقدم کي نو لمونځ به ئي فاسد سي. کله چي مقتديان دامام وخنډته وگوري نو يوه به سي چي امام هميشه داسي خنډ کوي. او دواړو سجدو په مابين کي وقفه کول دامام عادت دي نو دوي به هم خنډ کوي. او د امام څخه به دمخه سجده نکوي. (غنية صفحه ۸۶۹)

﴿امام دي دلمانځه څخه دمخه مقتديانوته خبر ورکړي﴾

امام ته پکار ده چي دلمانځه څخه دمخه مقتديان خبر کړي چي گوري

تاسي په رکن کي هم زما څخه تر منځه نسي. بلکه ماوړکن ادا کولو ته پريږدي او بيا زما اقتداء وکړي. که تاسي زما څخه دمخه ارکان ادا کړي نو الله تعالى به ناراضه کړي او خپل لمنځونه به هم خراب کړي. (اود سخت وعيلسره به هم مخامخ سي)

امام ته پکار ده چي خپلو مقتديانوته نصيحت کوي او دوي پوهوي چي په رکوع او سجده او نورو ارکانو کي دتلواري څخه کار وانخلي. اولمونځ بڼه سم په طريقه باندې ادا کړي. ځکه چي امام ددوي ساتونکي دي. دقيامت په ورځ به دامام څخه دخلق په باره کي پوښته کول کيږي. امام لره پکار ده چي خپل لمونځ په بڼه طريقه باندې اداء کړي. که چيري کوتاهي کي وکړي نو لکه څرنګه چي به دده مقتديانوته د گناو سزا ملاويږي هم هغه رقم به امام ته هم ددي کوتاهي او غفلت په وجه ددي خلکو د لمنځونو د خرابولو سزا ورکول سي. (غنية الطالبين صفحه نمبر ۸۷۱)

﴿دامام په زړه او په ژبه نيت کول﴾

امام ته پکار دي چي تر څو نوي د زړه نيت نه وي کړي تر هغي دي لمونځ نه شروع کوي او نه دي تکبير تحریمه وائي. که چيري په ژبه هم دنيت الفاظ ادا کړي نو بڼه خبره ده. امام ته پکار ده چي اول راسته خواته او بيا چپه خوا ته وگوري او صفونه سم کړي او مقتديانوته وواښي چي سم ودريري. الله ذي

پرتاسو باندې رحمت نازل کړې سم ودرېږي الله پاک دې ستاسې څخه راضي سي. دماين خالي ځايونو د کولو حکم دې ورکړي او دا دې ورته ووايي چې اوږه په اوږه سره ودرېږي او اوږې سره برابري کړي. دصفونو د کولو الې څخه په لمانځه کې نقص پيدا کېږي. شيطان دخلقو سره په صفونو کې ور ننوزي او هلته ورسره درېږي. په حديث شريف کې راځي رسول الله ﷺ فرمائي "چې صفونه سموي او اوږه دې اوږې سره برابره وي او په مابين کې خالي ځايونه مه پرېږدي چې د مرغومي دېچې په شان شيطان ستاسو په مابين کې ونه درېږي."

د حضور صلي الله عليه وسلم طريقه

رسول الله صلي الله عليه وسلم چې به کله پر لمانځه درېدي نو دالله اکبر ونيو څخه ترمنځه به ئې خلکو ته دا وېو برابرېدو حکم ورکاوي. او فرمايل به ئې چې څوک دې منځ يا شاته نه کيږي داسې نه چې ستاسو په مابين کې اختلاف پيداسي. رسول الله صلي الله عليه وسلم يوه ورځ په لمانځه کې وکل چې ديوه سړي سينه دصف څخه وتلې وه هغه ته رسول الله صلي الله عليه وسلم وفرمايل چې تاسو ته پکار ده چې خپلې اوږې برابري کړي کې الله تعالي به ستاسو په زړونو کې بې اتفاقي واچوي.

دبخاري شريفي او دمسلم شريف متفق عليه روايت دې چې سالم بن

جور رضي الله عنه دحضرت نعمان بن بشير رضي الله تعالى څخه واورېدل هغوی وائي چې رسول الله ﷺ به فرمايل چې خپل صفونه سيلهاوساتي کي الله تعالي به ستاسو په مخونو کې فرق پيدا کړي. په يوبل حديث شريف کې حضرت قتاده رضي الله تعالى عنه دحضرت انس بن مالک رضي الله تعالى عنه څخه روايت کړي چې رسول الله ﷺ وفرمايل "صفونه سيده ساتل د لمانځه په تکميل کې شامل دي (يعني د لمانځه د تکميل يوه حيصه ده)

د صحابه کرامو رضي الله تعالى عنهم معمول

امير المؤمنين حضرت عمر بن خطاب رضي الله تعالى عنه يو سړي صر ف دصفونو د سيده کولو لپاره مقرر کړي وو. ترڅو چې به هغه و امير المؤمنين ته دصفونو د سيده کولو خبرنه وووړ کړي تر هغه به هغه تکبير تحریمه نه وائي. دحضرت عمر بن عبدالعزيز رحمه الله عليه هم دامعمول وو. په يوه روايت کې راغلي دي چې حضرت بلال رضي الله تعالى عنه د رسول الله صلي الله عليه وسلم مؤذن (په صفونه سمول او خلق به ئې په کور و پرېونلو باندې وهل چې خلق ښه هوار او سيده ودرېږي. بعضي علماء فرمائي چې ددې روايت څخه دا ښکاره کيږي چې حضرت بلال رضي الله تعالى عنه به داخل مت د رسول الله صلي الله عليه وسلم په ژوند مبارک کې د اقامت په وخت د لمانځه د شروع کولو څخه ترمنځه کاوي. ځکه چې حضرت بلال رضي الله تعالى عنه ديوه

امام لپاره هم د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه وروسته اذان نه وړو کړی. صرف یوه ورځ چې کله حضرت ابوبکر الصديق د شام د ملک څخه بیرته راوگرځیدی نو حضرت ابوبکر الصديق رضي الله تعالى عنه او نور و صحابه کرام رضي الله تعالى عنهم اجمعين د عهله نوی دیاد او د شوق د تازه کولو لپاره د حضرت بلال رضي الله تعالى عنه څخه درخواست وکړی چې هغه یو اذان وکړی. کله چې حضرت بلال رضي الله تعالى عنه أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ تَه رارسیدی نو ودریدی او پر مخ ئې ونه وریل. د حضرت مُحَمَّد ﷺ په محبت او عشق کی بی هوښه سو او پر مخکې راو لویدی. د مدینې په انصارو او مهاجرو کی د نبی کریم ﷺ د فراق غم راتازه سو. تردی چې د نبی کریم ﷺ د محبت په وجه سره ښځی هم د پردی څخه دباندی راووتی. غرض دا چې دی روایت څخه ثابته سوه چې حضرت بلال رضي الله تعالى عنه خلق په پوښلو په درو باندی وهل د رسول الله صلى الله عليه وسلم په زمانه کی وړ. (غنية صفحه ۸۶۹)

﴿دامام دمقرر کیدو حق﴾

﴿سوال﴾ که دیو جماعت اکثر مقتدیان او د محلی خلق اود کمیټې ممبرانو پریش امام صاحب دخپلو خدمتو څخه رخصت کړی او بل امام ئې دهغه پر ځای باندی ودرای نو په داسی صورت کی به دا کثريت درائی احترام کيږی

او که د اقلیت ضلېه منل کيږی؟

﴿جواب﴾: که دواړه امامان په علم و فضل او تقوی کښې برابر وی نو په قوم کی به د اهل اصلاح و اولاد اکثریت اعتبار په تسلیميږی. (احسن الفتاوی ۲/۳۹۳ بحواله رد المختار ۱/۵۲۲)

دامام د تقرر کولو حق د مسجلو بانی ته حاصل دی. او بیاد هغه و خاندان ته دهغه اولاد ورو نه او نور و ته (بیاد محلی و خلقو ته دا اختیار حاصل دی. خود امام اهلیت شرط دی. (فتاوی محمودیه ۲/۸۵ بحواله انباه ص: ۱۴۱) که بانی یا متولی یو غیر مستحقه سړی مقرر کول غواړی او د مسجد او محلی خلق لائق سړی نوبیا د اهل محله او مسجلو الا حق راجح دی. (فتاوی قاضی خان هندیه ۲/۱۳۸)

﴿آیا په امامت کی وراثت سته؟﴾

﴿سوال ۱﴾: یو خطیب صاحب یو ځای مقرر سو او په خپل ژوند ئې خپل وراره خپل نائب وگرځای او ورو ئې هم وړاوده پنځه کاله ښه په دیانت داری سره خپله وظیفه تر سره کړه او بیا خطیب صاحب وفات سو نو آیا دهغه اولاد خپل نائب مقررولی سی؟

﴿سوال ۲﴾: دامام صاحب وروسته اوده خپل وراره مقرر کړی قوم اود جمعی خلقو د هغه منظوری ورکړه او اوس ئې ورو د دعویدار سو نو دهغه دعوی

(الجواب): كم څوك چي مخ كي خطيب صاحب خپل نائب مقرر كړي
وړنو هم هغه به امام وي ځكه چي په حقيقت كي دامام دمقرر كولو حق د
مسجلو باني او دهغه اولاد ته حاصل دي او ددوي څخه وروسته بيا اهل محلي
والا ته. نو قوم چي څوك امام مقرر كړي هغه به امام تسليميږي. نو بس اوس به
د چا دعوه صحيح نه وي نه دا ولا د اونه د ورور ځكه چي په امامت كي وراثت
نه جاري كيږي. (فتاوى دارالعلوم ۹۵/۳ بحواله ردالمختار ۳۷۳/۱ باب الاذان)

په امامت كي وراثت نسته بلكه دامام دمقرر كولو حق اول دمسجد
وباني ته حاصل دي بيا دهغه اولاد ته او بيا دهغه و قريبانو ته. او دهغوي څخه
وروسته ر لمونځ گزارو ته او دمحلي و خليفو ته. كه چيري دمسجد باني يو
داسي سړي مقرر كړي چي هغه امامت صلاحيت نه درلودي اول مونځ گزار
د ده څخه يو بل بڼه لائق امام مقرر كړي نو هم هغه به امام مقرر وي كم څوك
چي لمونځ گزارو مقرر كړي دي.

ردالمختار حنفى مذهب فقهي كتاب په دريم جلد صفحه نمبر ۵۷۳
كي دي چي كه امام بدعتي سو او دمسجد لمونځ گزار دده څخه خوش حاله نه
وړنو ددي خرابي په وجه سره هغه معزول كيداى سي او بل بڼه لائق اړد
امانځه په مسئلو باندې پوه امام مقرر كول پكار دي. (فتاوى دارالعلوم ۸۵/۳)

(كه دامام په مقرر كولو كي اختلاف پيدا سي؟)

(سوال): دمحلي په مسجد كي دوه كسان وائي چي كم امام مو لږ مقرر
كړي دي هم هغه به وي. او دمحلي كسان بيا وائي چي كم څوك چي مو لږ
مقرر كړو هم هغه به وي. د دي اختلاف شرعا څه حكم دي؟

(جواب): كم امام چي اهل محله مقرر كړي هم هغه به امام وي (فتاوى دار
العلوم ۷۹/۳ بحواله ردالمختار ۳۲/۱ باب الامت لا محلي خلق ديوه امام په مقررې
كي سره دوي ډلي سي نو چي دكمي ډلي تجويز سي امام ډير لائق وي هم
هغه به راجح وي او كه ددواړو ډلو امام لائق وي نو دغتي ډلي امام به راجح
وي. (فتاوى عالمكريمه ۸۸/۱)

(عدالت/محكمه امام مقررولي شي؟)

(سوال): آيا عدالت يو داسي امام په زوره مقررولي سي چي په هغه باندې
قوم ناراضه وي په دي حكم كي عدالت/محكمي ته څه شرعي حق سته؟

(جواب): عدالت ته دا حق حاصل نه دي ځكه چي ددي نفع او نقصان قوم
ته دي نو په دي وجه دي عدالت يا محكمه دخلفو دخوښي څخه پرته څوك
نه امام كړي او محكمي يا عدالت ته په دي كي هيڅ حق نسته. (فتاوى دارالعلوم
۹۵/۳ بحواله ردالمختار ۳۲/۱ باب الامت)

﴿دامامت دعوی او دمقتدیانو انکار﴾

﴿سوال﴾: که دیوی خانقاه سجاده بحیثیت سجاده نشین که دامامت دعوی وکری او باقی وارثان کم چی دده دوروری خلق دی او مقتدیان نی دده امامت منظوره کری نو دامامت دعوی صحیح ده او که نه؟

﴿جواب﴾: دفتھی په کتابو کی راخی چی دمسجدبانی او واقف ته دامام په مقررولو کی ډیر حق دی او که هغه نه وی نو دهغه اولاد اورشته داران ډیر حق دار دی. ددی څخه وروسته بیاد محلی دخلقوزیات حق دی. چی امام مقرر کری او هغه به امام وی. نو که دخانقاه یا سجاده نشین اولاد دواقف (یعنی دمسجدوقف کونکی) څخه وی نوییابی له شکه هغه ته دامام مقرر وولو حق حاصل دی خونور خپلو خپلوانو ته دواقف هم داحق سته. سجاده نشین ته څه ترجیح او خصوصیت نسته. (فتاوی دارالعلوم ۲/۹۵ بحواله ردالمختار ۱/۲۲ صلب الامامت)

﴿که دامام دمقررولو گنجائش نه وی نویا څه حکم دی؟﴾

﴿سوال﴾: که په یو ښار کی مسجدونه ډیروی اولمونځ گزار کم وی او په هر مسجد کی دامام دمقرر وولو وس او طاقت نه وی نو که دنژدی نژدی محلو خلق سره راټول سی او یو امام مقرر کری اونور مسجدونه پریږدی او په یوه مسجد کی دجمعې لپاره سره رایوځای سی او په یوه امام پسی لمونځ کری نو

ددی څه حکم دی؟

﴿جواب﴾: ښه خبره داده چی حتی الوسع چی تر څو کیلای سی ټول مسجدونه دی آباد سی او لیر لیر لمونځ گزار دی په ټولو مسجدونو کی لمنځونه وکری. اود مجبوری په حالت کی څرنګه چی موقع وی هغه رقم دی وکری (فتاوی دارالعلوم ۲/۶۷ بحواله ردالمختار ۱/۲۱۷ باب احکام المساجد)

﴿دامام فرائض منصبی﴾

امام دخپل منصب (عهدی) په لحاظ سره صرف دلیمانځه ورکولو ذمه واری. البته که دهغه (امام) سره دنصیحت کولو او طالبانوته دسبق ویلو شرط ولګول سی او امام هغه (امام) نی قبول کری نویاددی کارونو ذمه واری هم پرده بانندی راخی. داضروری خبره ده چی دامام سره دی دداسی کارونو شرط ونه لګول سی. کم چی دهغه دامامتی د حیثیت اود وخت څخه خلاف وی. (بحقیة المفتی ۲/۴۶)

که دی (امام) په امامت او بوتودولو بانندی ملازم وی اودده په مزدوری کی د محلی څخه دود دی راورل هم شامل وی نویه دی دده په امامت کښې څه تاوان نه راخی. که د محلی څخه دود دی راورل په مزدوری کی شامل نه وی. بلکه دی نی هم داسی د خپله خانه غواړی او راوړی اود دی باوجود چه په څه مشروع طریقه نی دکښې طاقت سته اوبیانی هم دا

پیشه گر خولی وی نو بیا داپیشه ناجائزه ده داسی شوک امام جوړول مکرره
تحریمی دی چی بل شوک دامامت اهل موجود وی. (فتاویٰ محمودیه ۱۱/۷)
کله چی قوم یو سری امام مقررولو او ټولو دهغه په ذمه دمسجد
جارو کول اوبه حمام کښې اوبه ډکول شرط لگولی وی نو دامامت په شان به
داهم دامام ذمه واری کی وی او که تقررنی صرف په امامتی کی سوی ری
نو دایا دامام ضروری ذمه نه ده. (فتاویٰ محمودیه ج ۷/ص: ۶۱)

﴿دپیش امام مرتبه﴾

دپیش امام عزت او توقیر کول پکاردی. دامام بی عزتی او اهانت کول
سخته گناه ده. (کفایة المفتی ۹۳/۳)

﴿آیا امام خپل نائب ټاکلی سی؟﴾

(۱) که دمسجد یوه کمیټی وی نو هغه د امام یا دنائب ټاکلو حقداره ده. خو که
کمیټی نه وی نو بیا دلمونځ گزارو حق دی
(۲) نائب امام به هم هغه وی شوک چی دمسجد کمیټی یا دلمونځ گزار
لخوا وټاکل سی. یوازی امام ته دا اختیار نه چی دی نائب ودروی. خصوصاً
چی کله امام پخپله هم دامامت تنخواه داره ملازم وی. (کفایت المفتی ۸۲/۲)

﴿دامام دلری کولو یا دټاکلو حق﴾

فقهاؤ لیکلی دی چی امام ساتل یا لری کول دمسجد بانی حق دی
او دهغه د اولاد. که متولی دواقف لخوا څخه دشرطو نوسره برابر وی نو هغه هم
قائم مقام دی. او که دلمونځ گزارو او اکثریت لخوا یو نیک صالح سری امام
وټاکل سی نو دی به امام ټاکل کیری. (فتاویٰ دارالعلوم ۲۸/۲ وردالختار و کتاب
الوقف ۵۲۳/۱)

﴿دمسجدونو دامامانو تنخواه او شرعی ذمه واری﴾

﴿سوال﴾: دمسجد دامام څخه دامامت نه علاوه جارو وهل، نالی صبا کول
اذان کول اود دی څخه علاوه نور واره غټ کارونه اخیستل کیری اوننخواه
ورته صرف دامامت ورکول کیری نو په دومره لږ تنخواه دهغه نه دومره ډیر
کارونه اخیستل جائز دی؟ شرعاً دامام ذمه واری څه شی دی؟ دمسجد د
امامانو تنخواه څو پکارد ده؟ که تنخواه دمعیار څخه کمه ورکړه کیری نو متولی او
محلی والا به گناه کاره وی او که نه؟ مفصل جواب ورکړی؟

﴿جواب﴾: په حدیث شریف کی راغلی دی "چی د مزدور مزدوری دی د
هغه دخولر دوجیلو څخه تر مخه ورکوی". (مشکوٰۃ المصابیح ۲۵۸)

حضور ﷺ فرمائیلي دي "دقیامت په ورځ چی به د کمو درو
کسانو خلاف دعوی وی په هغوی کی یو هغه سری دی چی دیو مزدور

څخه پوره کارواخلي خو مزدوري بيا پوره نه ورکوي "مغري بحوثه مشکوٰۃ ص ۴۸۸
 د مزدوري د پوره نه ورکولو مطلب صرف داندې چې دهغه
 مزدوري مالک و خوري بلکه ددی څخه مراد داهم دی چې خومره
 مزدوري ددی کار و مزدورته ورکول پکار و دهغه څخه ئی کمه ورکړه.
 فقهاء کرام رحمهم الله ددی خبری تصدیق کړی دی چې د مسجد لمړلی
 او د مدرسې پر ناظم باندې لازم دی چې د مسجد او د مدرسې خادمانو ته د
 مغري د علمي قابلیت او تقوی او صلاح سره مناسبه تنخواه او وظیفه ور
 کړي. د گنجائش بار جو د کمه تنخواه ورکول بده خبره ده او د متولي
 څخه به د الله په نیز یو بنسټه کيږي. (مرمختلر ۲/۲۸۹ و الشامي ۲/۷۸)

وامام ته صرف د امامت تنخواه ورکوي او بيا په امام باندې دا ځان ذمه
 واري هم اچوي او جاړو هم په وهی او نالی هم په پاکوي او په نور و امور و کی
 هم خلعتونه په اخلي نو دا ډیر غټ ظلم او د امام توهین دی. د نبی کریم ﷺ
 فرمان دی "د قرآن د حاملینو (حافظانو، قاریانو او علماؤ کرامو) تعظیم او عزت
 کوي بیشکه چا چه د دوی عزت او اکرام و کړي نو هغه زمانه کریم او عزت
 و کړي". (الجامع الصغير للإمام الحافظ السيوطي ۱/۱۱۵)

په یو بل حدیث شریف کی راغلی دی چې د قرآن حاملین د اسلام
 علمبرداره دی (بیرغ پورته کونکی دی) چا چې د دوی تذلیل و کړي نو په هغه

به د الله پاک لعنت وی. (فتاوی رحیمیه ۴/۳۵۵)

که تنخواه معقول نه وی او د امام او مؤذن لپاره په مسجد کی چنده
 وړی او لمونځ کونکی حضرات په خپله خوښه هغه ته چنده ورکړي او د
 تنخواه کمی په پوره کړي خو چې چنده په جبر نسي ټوله. که داسی د امام او
 مؤذن املاد ونسي نو بيا به د دوی گزاره څنگه کيږي او څنگه به دوی ژوند
 تیروي؟ خو بهتره خبره داده چې د امام او مؤذن تنخواه د وخت سره سمه
 و ټاکل سي (فتاوی رحیمیه ۴/۲۷۷)

﴿دامامت أجرت﴾

﴿سوال﴾: زیل وائی چې د مسجد امام نه اجیر دی او نه نو کر ځکه چې هغه ته د
 وقف مال څخه تنخواه ورکول کيږي او غمپروائی چې امام اجیر هم دی او
 نو کر هم دی نو د چاقول صحیح سو؟

﴿جواب﴾: کم امام چې د امامت تنخواه اخلي نو دهغه په مزدوري کی هېڅ
 شک نسته. پر امامت باندې مزدوري متأخرینو فقهائو جائز کړی دی. او د وقف
 د مال څخه تنخواه ورکول ددی دلیل نه دی چې دادی مزدوري نه وی او
 تنخواه اخيستونکی دی اجیر یا مزدور نه وی. که د وقف تعمیر لپاره د وقف مال
 څخه د تعمیر عاملین مقرر سي نو آیا هغوی به اجیر یا مزدور نه وی؟ په دی کی د
 غمپرو خبره صحیح ده. (فتاوی دارالعلوم ۲/۸۷) پر امامت باندې تنخواه

اخيستل روادی. (ردالمحتار ۱/۲۷۴، مکتب شروط الصلوة)

په تنخواه داره امام پسي لمونځ کول هيڅ پيرواه نلری او هيڅ کراهيت نسته. په دی کی څه شک کول هم ندي پکار (فتاویٰ دارالعلوم ۳۲۰/۳)

﴿امام ته درخصتی کولو حق سته او که نه؟﴾

﴿سوال﴾ که یو امام د امامت تنخواه هم اخلي او بیا هم کله کله غیر حاضری کوی نوددی څه حکم دی؟

﴿جواب﴾: امام امام لره دخپل ضرورتونو یا دراحت لپاره دیوی جمعې یادی ته نژدی یعنی پنځلسو ورځو څخه کم عادتاً غیر حاضری شرعاً واده (شامی ۳/۲۲ کتاب الوقف) ددی خبرې تصریح داده چی که په ټوله کال کی هفته یادی هفته امام غیر حاضری نؤخیر دی معاف دی. نو د صورت مسئله حکم هم ددی څخه کنترول پکاری دی. چی دامام کله کله غیر حاضری به معاف وی. (فتاویٰ دارالعلوم ۸۳/۳ بحواله رد المحتار ۳/۵۶۳ کتاب الوقف)

﴿غیر حاضری دوخت تنخواه اخيستی سی او که نه؟﴾

﴿سوال﴾: که د څه غلږه یا بغیره غلږه څخه دنیمې میاشتی کم که امام صاحب امامت کارونکری نو شرعاً هغه دټولی میاشتی دتنخواه اخيستو حقداره دی او که نه؟

﴿جواب﴾: حاصل جواب دادی چی الْمَعْرُوفُ كَالْمَشْرُوطِ. نو چی څومره

غیر حاضری معروفه وی نو د هغی تنخواه اخيستل به هم صحيح وی. او امامت به ئی هم صحيح وی (فتاویٰ دارالعلوم ۲/۲۷۴ بحواله ردالمحتار ۳/۴۴۷) او دامام تنخواه کا ټول جائز ندي. او دا کار دشرع او دعرف څخه خلاف دی (فتاویٰ دارالعلوم ۳/۲۷۴ بحواله ردالمحتار ۳/۵۲۵)

﴿دامام دغیر حاضری حکم﴾

﴿سوال﴾: دچند کار په وجه امام په هفته یا جمعه کی پنځه یا شپږ واره غیر حاضری کوی نوددی څه حکم دی؟

﴿جواب﴾: بڼه خبره داده چی دمقتديانوبه رضامندی دی داسی وکی. د مقتديانو د رضامندی بغیر داسی کول بڼه کار ندي. (فتاویٰ دارالعلوم ۳/۱۳۳)

﴿دامام دحجاب یا پردی په احاطه کی داوسیدلو حکم﴾

که د مسجد په احاطه کی دننه دامام یا مؤذن لپاره علیحده کمره وی نو په هغه کی دامام او مؤذن لپاره اوسیدل صحيح دی خو دبال بچیانو سره په اوسیدلو کی عموماً بی پرد کی کیری نو داستنجا خای خائنه نه وی او د کوچنیانو شور او برغ به لمونځ گزارو ته تکلیف او حرج پیدا کی. نو په دی وجه دابه ممنوع وی که دا خرابیانی نه وی نو بیا جائز دی. (فتاویٰ رحیمه ۶/۹۵)

﴿دامام دمسجد په احاطه کی خپل کار کول﴾

که دکمری دروازه دمسجد و هغه حصی ته نه خلاصیری کم چی د

للمانځه لپاره خاص ده يعنې چې داخيستلو او خرڅولو وړه مسجده کې نه تېرېږي نو دامام داسې کار کول مباح دي. (فتاویٰ رحيمه ۱۴۳/۳)

په مسجد کې يعنې په هغه حصه کې کمه چې دلمانځه لپاره استعمالېږي په هغه کې اخيستل او خرڅول يا بل داسې کار کول کم چې د لمونځ گزارو لپاره د تکليف باعث گرځي يا د مسجد د احترام څخه مخالف وي نو دا جائز او روا نه دي. د مسجد په نور و حصو کې کمې چې دلمانځه لپاره نه استعمالېږي په هغه کې اخيستل او خرڅول جائز او روا دي خود متولي اجازت پکښې لازمي دي. (کفايت المفتي ۱۶۷/۳)

﴿آيا امام څلور وېشت ساعته پابند دي؟﴾

﴿سوال﴾: امام يا مؤذن مقيد کول چې څلور وېشت ساعته به په مسجد کې حاضر وي دا حکمراني تر کمه حده جائز دي؟

﴿جواب﴾: که دامام يا مؤذن د متولي سره د معاهده وي نو بيا به ددې مطابق عمل کوي. او که معاهده نه وي نو بيا داسې پابندې لکول ظلم او زيادني ده. او نا جائز دي. (فتاویٰ رحيمه ۳۶۲/۴)

﴿په يو وخت کې دوه ځايه امامت﴾

هر کله چې ديو سړي لپاره معاوضه يا مزدوري مقرره کړي وي او ديوه

مسجد د امامت لپاره مقرر سوي وي نو د دغه مسجد د امامت ذمه واري پر هغه باندې لازمي ده. که چيرې دې دغه مسجد پر پردي اوبل مسجلته د امامت لپاره ځي نو دا خبره د دغه امام لپاره ناجائزه ده. که دې د امامت پر پردي اوبل مسجد لږه ځي نو دې به د هغه مزدوري لائق او حقداره نه وي کمه چې دده لپاره مقررې سوي ده. که دا امام هم يو لمونځ په دوو مسجدونو کې دوه واره ورکوي نو دا د دويم لمونځ په جائزه وي. ددې دويم مسجد د مقتديانو لمونځ نه صحيح کېږي. يعنې ددوي غاړې د فرضيت څخه نه خلاصېږي. بلکه د هغوي پر ذمه به فرض هم هغه رقم پاته وي

چونکه دامام اولنې لمونځ فرض ادا کېږي او په دويم واريانفل لمونځ وي. او حال دا چې په دويم مسجد کې د مقتديانو لمونځ فرض دي او دامام دا نفل. نو د فرضيت په نفل واپسې نه صحيح کېږي. نو پدې وجه د ناجائزه ده. (ناري محمود ۷۹/۷)

﴿ديوه امام دوه ځايه امامت کول﴾

﴿سوال﴾: کم امام چې درې وخته لمونځ په يوه مسجد کې ورکوي او دوه وخته په بل مسجد کې نو آيا دا جائزه ده او که نه؟

﴿جواب﴾: په دې کې د ممانعت څه وجه نسته. (فتاویٰ دارالعلوم ۱۶۹/۳)

﴿په يوه مسجد کې د دوامانوانو امامت﴾

که دوه امامان په دې وجه وي چې يو امام يو څو خلکو ته لمونځ ورکوي او اوبل امام ونور ورته نو دامکروه ده. او که دامنشائي وي چې دوه امامان به وساتو کله به يو لمونځ را کوي او کله به بل د ضرورت لپاره. نو بيا پخواه نکړي. دوه امامان دې وساتل سي کله دې يو لمونځ ورکوي او کله دې د ضرورت په وخت کې بل. (فتاوی دارالعلوم ۳/۳۶۹ بحواله علمکري ۵۱/ باب في الاذان)

﴿يوسړي امامت او اذان ورکولې سي او که نه؟﴾

﴿سوال﴾ که امامت او اذان هم يوسړي ورکړي نو آيا د اجازت ده که نه؟

﴿جواب﴾ يوسړي دې اذان هم کوي او امامت دې هم کوي دا په شرع کې صحيح دې او په دې کې ثواب ډير دې. (فتاوی دارالعلوم ۳/۹۵ بحواله رد المختار ۱/۳۷۲ باب الاذان)

﴿د وفات سوي امام د بچيانو کمک کول﴾

﴿سوال﴾ امام صاحب وفات سويو څو کوچنيان ئي پريښول نو اوس چې کمه وظيفه و دته دبیت المال ياد محلي والاخوا ورکول کيده ددغې وظيفې شرعاً حقداره دغه یتيمان بچيان دې او که نه؟

﴿جواب﴾ دبیت المال هم هغه حکم دې کم چې پورته تیر سو. ددغې

وظيفي څخه دې و دغه بچيانو ته دامام صاحب کمک و کره سي. او د محلي خلکو چې دامام لپاره د چاندې څخه يو څه ورکول هغه دې و دغه یتيمانو ته هم ورکوي. او د ضرورت په اندازه د دوي امداد او کمک کوي او د دوي پالنه دې کوي. اگر چه دوي ته به د نوي امام ضرورت هم وي او د هغه د تنخواه انتظام هم پکار دې. او که يو امام ورته بغير د تنخواه څخه ورته ملازمته سونو بيا دې هم د یتيمانو د بچيانو امداد او کمک پر ځان باندې لازم و کتري او د آخرت ثواب دې حاصل کړي. (فتاوی دارالعلوم ۳/۹۵ بحواله مشکوة شريف ۳/۳۷۲ باب الشفقة)

﴿په امامت کې د ذات لحاظ کول﴾

په امامت کې د ذات پات يا قوم هيڅ لحاظ نسته صرف د افضليت لحاظ ئي کول کيږي. او د دې خبرې لحاظ دې هم وساتل سي چې په جمعه کې دې هم کمی نسي را او لمونځ کونکي هم سره منتشر نسي.

نوپه لمونځ گزارو کې چې کم غوره وي هغه دامامت حقداره دې چې لمونځ صحيح او کامل اداء سي. او مقتديان په ډير تعداد کې په لمانځه کې شريک سي. نو د داسې يو قوم يا قبيلې سړي چې خلق ئي ذليل او رذيل کتري او په علم او تقوي کې تر ټولو ښه وي او په دې دنيا کې نور خلق دده ادب او احترام کوي نو بلا شبهه په هغه پسي لمونځ کول بهتره دې. هيڅ کراهت نسته پکښې. البته که د هغه افعال داسې وي چې دهغو پر بناء باندې دې په

خلقو کی دلیل اوبی وځته وی نو بیا دداسی امام جو ډول ندی پکار اودا کار کول مکروه دی. چی هر کله خلقو دهغه عزت او احترام نکوی نو په هغه پسی به لمونځ کول هم نه خوښوی او جمعه به کمه سی. چی افضله سړی امام جوړ کی نو په دی کی دامصلحت دی چی خلق به دده سره مینه کوی او په جمعه کی به شرکت کوی او دغه رقم به جمعه هم درنیری. (فتاوی عالمگیریه ۸۲/۱) افضل امام هغه څوک دی چی په شرعی احکامو دتول څخه زیان خبروی او قرآن مجید په تجوید سره سم او صحیح وائی. هم دارنگه پرهیزگاری وی صحیح عقیده او دلو رحسب او نسب والاوی ښه ښانسته او معمره وی نسبی شرافت پکښی وی (خوش الحانه وی) ښه اخلاق ولری پاکی جامی اغوندی. نو داسی امام دامامت حقداره اولائق دی. خلق به په رغبته سره دده اقتداء کوی او ښه درنه جمعه به درپیری. په حدیث شریف کی راځی چی که ستاسی داخو ښه وی چی ستاسی لمنځونه دی دالله په دربار کی قبول سی پکار ده چی علماء تاسی ته لمونځ درکړی. او په بل حدیث شریف کی راځی چی په تاسو کی تر ټولو زیات نیک او پرهیزگار سړی دی ستاسی امام وکړی ولی چی دی ستاسی او دالله په مابین کی استازی دی. (شرح نقلیه ۱/۱) په ننی عصر کی باید یو امام دعلم زهد او تقوی سره باید ددی شیط سیاست څخه ځان وژغوری اوبی خایه دی پر خا باندی غلطه اوبی

فتوی نه لکوی. دی باید دالله دین پخپل ځان کی جاری ولری او خپلو مقتدیانو ته حق خبری وکړی اگر که حق ویل یو څه تر څه دی. دی به ددی لحاظ نکوی چی ما به دامامت څخه جواب کړی. ولی چی رزق دالله په لاس کی دی. که دامعیار غوره سی نو اُمیدلسته چی غیر خلق به ددین وخوا ته رغبته وکړی. او یو امام یا عالم دی دقرآن مجید مشقال ذره حساب کول په خپل ذهن کی ولری. اودا احساس دی په ځان کی پیدا کړی چی صبا په قیامت باندی زما څخه دمشقال ذره حساب کیږی آیا ددی جواب زه ورکولای سم او که نه؟ که دا آخرت دغه فکر په یو چا کی وی نو هغه هیڅ کله بیایي خایه نه د چاسیره اختلاف کوی اونه پر بل چا باندی غلط اود ځانه څخه جوړسوی حکم کوی (فتو جهم)

﴿دیو داسی سړی امامت چی دهغه لاس پری سوی وی﴾

﴿سوال﴾: که یو داسی سړی امام وی چی یو لاس نی نه وی او نابینای

زوند هم وی نو دداسی امام امت جائز دی او که نه؟

﴿جواب﴾: په داسی سړی پسی لمونځ کول جائز او صحیح دی خو که بل

امام چی په ستر گوښاوی او دواړه لاسونه نی جوړوی او دلما نڅه دمسائلو

څخه خبروی اونیک سړی وی نو ددغسی سړی امامت بهتره دی. (فتاوی

دارالعلوم ۱۶۵/۲ بحواله ردالمحتار ۵۲۲/۱ باب الامامت)

﴿داسی سری امامت چی لاس ئی کو چنی وی﴾

﴿سوال﴾ زمانبئی لاس دغور نرمی ته نه رسیری په داسی حالت کی زما امامت

کول (په پنځه وخته لمونځ او د جمعې دورځی دلمانځه) لپاره جائز دی او که نه؟

﴿جواب﴾ په دی صورت کی دسائل پنځه وخته لمونځ او د جمعې د

ورځی لمونځ ورکول بغیر دڅه کراهیت څخه جائز دی. دامامت د کراهیت

پکښې هیڅ وجه نسته. ولی چی فقهاؤ چی کم دایکلی دی چی گوتی به د

تکیر تحریمه په وخت کی دغور د نرمی سره مینلې نو هغه په اصل کی د

محاذاتو (یو رقم کولو) د حاصلولو لپاره دی لکه څنگه چی فقهاؤ د تحقیق څخه

او د روایاتو څخه معلومیری.

نو که دیو غلر دوجهی څخه لاس غور و ته نسی ورور لای اونه رسیری

او د گوتو دغور سره محاذات حاصل سی نو داسنت به اداء سی. (فتاوی

دارالعلوم ۱۵/۲ بحواله هدایه ۹۱/۱)

﴿د لاس پری سوی سری امامت﴾

﴿سوال﴾ دمقطوع الید (لاس پری سوی) سری امامت څه حکم لری؟

﴿سوال ۲﴾ تردیره وخته ورپسی لمونځ کړو، بیار وروسته یو څو خود غرضه

خلقو په مقطوع الید باندی الزام و لگاوی او په خپله هم لمونځ نه پسی کوی او

نور خلق ئی هم دلمانځه څخه منع کول. نو دا خبره تر کمه خایه پوری صحیح

ده؟

﴿جواب﴾ نمبر ۱: که داسری طهارت او پاکی په ښه ډول سره کولای سی

او د دی اهتمام لری نو دده امامت شرعاً صحیح دی. کئی پیامکروه دی. د

صحیح او سالم امامت په هر حال کی اولی او بهتر دی.

نمبر ۲: دا اختلاف څخه ځان ساتل پکار دی. که په ده پسی دلمونځ کولو

څخه یو څه شرعی غلر مانع وی نو پکار ده چی په اتفاق سره بل څوک امام

کړی صرف د خود غرضی پر بناء باندی اختلاف پیدا کول گناه ده. (فتاوی

محمویه ۱۰۲/۲ بحواله ردالمختار ۵۸۷/۱)

﴿د چاچی پښې پری سوی وی دهغوی امامت﴾

﴿سوال﴾ دیو سری دواړه پښې تر کونلې پوری پری سوی وی او ددی په

وجه سره رکوع او جلسه کماحقه نسی ادا کولای البته قرآن مجید سم ویلای

سی. دلمانځه او روزی پابنده دی. نو دده امامت لمونځ صحیح دی او که نه؟

﴿جواب﴾ په داسی سری پسی لمونځ کول صحیح دی خو غوره خبره دا

ده چی بل امام مقرر کړی. د چاچی لاس او پښې جوړه سالمی وی. او دامامت

په صفاتو باندی متصف وی. ردالمختار لیکي چی دمقطوع الرجلین (هغه

څوک چی دواړی پښې ئی پری سوی وی) امامت په درجه اولی سره

﴿دبرص والا (فس) امامت﴾

﴿سوال﴾ یو امام صاحب داسی دی چي دینیات نی ویلی دی بعضی حضراتو په ده پسی لمونځ کول په دی وجه پرینول چي دهغه په بدن کی دبرص مرض دی هغه نی علاج کوي په ده پسی لمونځ جائز دی او که مکروه؟

﴿جواب﴾: په دی امام صاحب پسی لمونځ بغیر دڅه کراهیت څخه صحیح دی. ځکه چي فقهاوپه دی حالت کی په ابرص پسی لمونځ کول مکروه په کراهیت تنزیهی لیکلی دی. کله چي برص دده په ظاهر بدن وی یعنی دبرص پری ډیری علامی وی چي دهغه په وجه مقتدیان متفره کیره او که برص ظاهر نه وی او نه مقتدیان متفره وی نو بیادده په امامت کښې هیڅ کراهیت نسته. (فتاوی دارالعلوم ۲۵۶/۲ بحواله ردالمختلر ۵۲۵/۱ باب امامت)

په مبروص پسی لمونځ کیری البته که برص والا دمره ښکاره وی چي مقتدیان ترینه نفرت کوي نو بیادهغه امامت مکروه دی. دی په حوض کی اودس کولای سی ځکه چي په برص کی څه ظاهری نجاست نسته. صرف په بدن داغونه وی اودی دمسجدلو ښې هم داودس لپاره استعمالولای سی (کفایت المفتی ۸۶/۳)

﴿په ناستی دلمونځ ور کونکی امامت﴾

دولار سړی لمونځ په ناست سړی پسی جائز دی لکه څرنگه چي ښی

مکروه دی (ردالمختلر ۵۲۵/۱ باب امامت) اگرچه لمونځ ورپسی صحیح کیری. خو ښه خبره داده چي بل امام مقرر کړی (فتاوی دارالعلوم ۳۰۸/۳)

﴿کم سړی چي په سُجده کولو باندی قلرت نلری دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾ کم سړی چي دسجده څخه عاجزه وی اوباقی ټول ارک رکوع او قومه اونور په ښه شان سره ادا کوي اوبه ولاړه سره لمونځ کوي داسی سړی لمونځ صحیح دی او که نه؟

﴿جواب﴾: په داسی سړی پسی دهغه خلقو کم چي سُجده کولای سی صحیح نه دی (فتاوی دارالعلوم ۱۵۷/۳)

﴿دکانړه، شل، چغلخور او دبرگ سړی امامت﴾

په یوه ستر که باندی روندسړی پسی لمونځ کول مکروه نه دی روند که د مُرداری څخه ځان نسو ساتلای او احتیاط نکړی. اود ټولو څه غټ عالم هم نه وی. نویه ده پسی لمونځ کول مکروه دی او که دی په ځان کی دټولو څخه غټ عالم وی نو بیاپه ده پسی لمونځ کول مکروه نه دی په جذامی، برکی والا، شل او چغلخور پسی لمونځ کول مکروه دی او که دی خپل کوروالادبی پرد کی څخه منع کوي اودابد گنډی نویاپه پسی لمونځ بغیر دڅه کراهیت نه صحیح دی. او څوک چي درواغ رانی نه پسی لمونځ مکروه دی. (فتاوی دارالعلوم ۱۹۵/۳ بحواله ردالمختلر ۵۲۳/۱)

کریم ﷺ په مرض الوفا کی په ناستی لمونځ ورکړی.

نوبیا که چیری امام په دومره اندازه معلومه وی چی نسی ولاړیدلای نورهغه دی په ناستی لمونځ وکړی نودده لمونځ صحیح دی. او په ده پسی د شالخوا لمونځ کول صحیح کیږی. (فتاوی دارالعلوم ۳/۱۰۳)

﴿د پک امامت﴾

﴿سوال﴾ په پک پسی لمونځ کول صحیح دی او که نه. او په پک پسی دلمانځه د مکروه والی کم حدیث شریف سته او که نه؟

﴿جواب﴾ په پک پسی لمونځ کول جائز دی کله چی دی ښه سوی وی او په سر کی هېڅ زخم نه وی. نو لمونځ په ده پسی بغیر دڅه کراهیت څخه صحیح دی. په پک پسی دلمانځه د مکروه والی کم حدیث شریف نسته. (فتاوی دارالعلوم ۲/۲۰۱)

﴿د نابینا پراڼده دامامت حکم﴾

فقهاء کرام د داسی نابینا پراڼده امامت چی غیر محتاط وی او د نجاست څخه نه بچاویږی مکروه تنزیهی ئی بللی دی. خود احکم عام نه دی بلکه دا د غیر محتاط سره خاص دی. نو چی کم روند احتیاط کوی او د نجاست څخه د خان ساتلو ښه پوره اهتمام کوی او خان پاک او صفاساتی دهغه امامت بی له دڅه کراهیت څخه جائز بللی دی.

د حضرت عائشة صدیقه رضی الله تعالی عنهابیان دی چی نبی کریم صلی الله علیه وسلم چی کله غزوه تبوک له تلی نو حضرت عبدالله بن أم مکرم رضی الله تعالی عنه چی په ستر کور و نلور په مسجد نبوی ﷺ کی نی دلمانځه دور کولو لپاره خپل قائم مقام یا نائب مقرر کړی. دغه رقم حضرت عبدالله بن عمر رضی الله ر و نلور خود خپلی قبیلی امام وړو. دغه فرماتی چی زه در رسول الله ﷺ په مبارکه زمانه کی د بنی حطمه امام وم حالانکه زه نابینا وم. (فتاوی رحیمیه ۴/۳۶۲)

د پراڼده اقتداء مکروه تنزیهی ده. البته که روند د ټولو څخه افضل وی او د مسائلو څخه زیات خبر وی نوبیا هېڅ کراهیت پکښی نسته. بلکه دی امام جوړول افضل دی. (احسن الفتاوی ۲/۴۶۰)

دهدائی کتاب مصنف د پراڼده سړی دامامت د مکروه والی دوی وجهی لیکلی دی (۱) یوه خور داده چی دی د نجاست او مرداری څخه خان نسی ساتلای. (۲) دوئم دا چی خلق نفرت ځنی کوی. نو که دا دواړه وجهی نه وی نو د پراڼده امامت بی له څه کراهیت څخه صحیح دی. عبدالله بن أم مکرم او عثمان رضی الله تعالی عنهمابنی کریم صلی الله علیه وسلم امامان مقرر کړی وړو. (فتاوی دارالعلوم ۲/۱۴۷)

﴿د ږیری کونلې کونکې امامت﴾

﴿سوال﴾ په دغه سړي پسي لمونځ څنگه دی چې ږیره ئې کونلې کړې وي یا ئې خړیلی وي؟

﴿جواب﴾: د یوه مټ څخه ږیره کمول حرام دی. بلکه دا دنورو گناهو څخه هم بلتره گناه ده. ځکه چې دایو علایه کاردی نویه دی وجه دابنکاره ددین توهین دی. اودالله اودرسول الله صلی الله علیه وسلم څخه د بغاوت اعلان دی. نویه دی وجه فقهاؤ فیصله کړې ده چې کم سړي په روزه مبارکه کی بنکاره خورک کوي یعنی په قصد سره روزه خوري بی له څه غلږه نو هغه واجب القتل دی. ځکه چې دی په بنکاره طریقه د شریعت مخالفت کوي. د حضور صلی الله علیه وسلم ارشاد گرامی دی "زما امت د بخښنې لائق دی خو په بنکاره گناه کونکي د بخښنې لائق نه دی".

نو لم فرق دادی چې نوري گناوی په څه خاص وخت کی کيږي خو ږیری کونلې کولو گناه هر وخت ورسره مېښتي وي. دا که دی بیده وي او که وېش او که ولاړ وي او که ناست روان وي که ساکن هر وخت دده سره دا گناه موجوده وي اودی په دی گناه کی اخته وي. اودلما ننځه او نور وعبادتونه وخت کی هم ورسره دا گناه موجوده وي. اودقوم لوط د عذاب یوه وجه د ږیرې پرېکول هم وو. (فرمشور)

مقصدا دچې ږیره کونلې کونکي او خړونکي فاسق دی اود فاسق امام امامت مکروه تحریمی دی. نویه دی سبب داسی سړي امام جوړول جائز نه دی. که یو داسی سړي جبراً امام جوړ سو یا د مسجد متظمینو جوړ کړي او په لری کولو کی ئې قنوت نه وو نو چیري بل مسجد کی چې نیک امام وي هلته دی ولاړسی. که بل ځای هم نیک امام نه و نو نوبیادی په دغه فاسق پسي مجبوراً لمونځ کوي. د جمعې لمونځ دی نه پرېږدي. چې ددی وېال او عذاب به د مسجد په منظمینو باندی وي. (احسن الفتاوی ۲/۳۶۰)

که بل امام دده څخه ښه نه پیدا کیدی نو داسی سړي دی نه امام کوي. ده ته دی وویل سی چې یو مټ ږیره پرېږده نو که ئې ږیره غټه کړه نو بیا صحیح ده. (کفایت للمفتی ۳/۸۷)

په امداد المفتین کی د ږیری په متعلق لیکلی دی چې د ږیری کونلې کولو والا یا ږیری خړیونکي فاسق او گناه کاردی. د داسی سړي امام جوړول پکارندی. ځکه چې په ده پسي لمونځ کول مکروه تحریمی دی. او که دی امام جوړسی نو دی به واجب العظیم وي. نویه دی وجه دده امام جوړول جائز نه دی. (امداد المفتین ۱/۳۱۱ بحواله شامی ۱/۲۷۶ بلب الامامت)

چې څوک ږیره خړوي دهغه امامت مکروه دی البته که ټول مقتدیان ږیر خړیلي و نو نوبیادی ږیر خړیلي امام سی. (کتابت المفتی ۳/۵۷)

﴿درېری کونلې کولو څخه توبه کښونکي امام صاحب﴾

﴿سوال﴾: یو سړی دی چې ږیره کونلې کوی یا نسی خړوی. اوس هغه په رښتونی توګه توبه وکښل درېری کونلې کولو څخه او د خړیلو څخه او درېری پرېښو لوقصدنی کړی دی نو په دې حالت کې هغه توبه کړی ده خو ږیره لا اوس نه ده غټه سوی او نه ږیره راختل دده په وس کې ده. نو آیادی په امام جوړېدو کې څه کراهیت سته او که نه؟

﴿جواب﴾: د توبې کښلو باوجود داسې سړی امام جوړولو کې به په دوو جهو کراهیت وي. یو دا چې پرده باندې لاتراوسه د اصلاح اثر ندي ښکاره سوی. دا فیصله نسی کیدلای چې په آنده کې به دې ددغه کبیره ګناه څخه پرهیز کوی او که نه؟ دویمه وجه ئې داده چې کمو خلقوته ددغه امام د توبې علم نسته هغوی به په مغالطه کې ولوېږي او هم به دا وکړي چې فاسق لګیادی لمونځ ورکوي. (احسن الفتاوی ۳/۲۶۲)

دداسې امام جوړول مکروه دی. البته که دې پنځپله امام سی او ځنډه ورکوي نو لمونځ پسی کيږي اگرچه هغه ثواب به نه ورکول کيږي. (فتاویٰ محمودیه ۲/۱۲)

﴿د جوړ سړي اقتداء په ناجوړه (معذور) پسی﴾

﴿سوال﴾: د صحت منداقتداء په معذوره یا ناجوړه پسی صحیح ده او که نه؟

﴿جواب﴾: صحیح نه دی. (احسن الفتاوی ۲/۳۱۴ بحواله ردالمحتل ۱/۵۴۲) ولی چې د ابناء د طاقتورده پر کمزوری باندې.

﴿څوک چې مسح کوی دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾: یو سړی دیو غلر په وجه پر یوه اندام باندې مسح کوی او نور خلق داسې غلر نلري نو د هغوی لمونځ په دغه معذور امام پسی صحیح کيږي او که نه؟

﴿جواب﴾: په داسې امام پسی لمونځ کول صحیح دی. (احسن الفتاوی ۲/۳۱۴) څکه چې دې د معذور شرعی په حکم کې نه دی. وَصَحَّ الْإِقْتِدَاءُ مُتَرَضِيًا بِمُتِمِّمٍ وَغَاسِلٍ بِمَا سَحَّ وَلَوْ عَلَى جَبْرٍ الْخ (ردمختار ۱/۳۹۶ باب الامامت)

﴿دهغه سړي امامت کم چې په بوا سیر و اخته وي﴾

﴿سوال﴾: یو سړی داسې دی چې دخونی بوا سیر و په مرض باندې اخته دی. هر وخت دده څخه دوینی دجاری کیلو بیره وي دداسې سړي امامت باوجود ددی چې صحت مندا امام هم موجود دی صحیح دی او که نه؟

﴿جواب﴾: صرف دوینی دجاری کیلوله ویری څخه دغه سړی شرعاً معذوره نه بلل کيږي. شرعاً دې هغه وخت معذوره بلل کيږي چې د لمانځه په تېولو وختو کې وده ته وینی راځي. او دده ته دومره موقع په لاس نه

دی لاتراوسه معنوره سوی نه وی دده امامت صحیح دی. اوڅه کړیږي
نستېکېږي. کم وخت چی دی معنوره سی نوهغه وخت بیا دی دجور وخت
امام سی جوړیدلای. اوس به نودده امامت دغلریه وجه سره بالکل
وی. (فتاوی دارالعلوم ۲۰۳/ بحواله شامی ۱/۲۰۳/۳۸۹)

دهغه سړی امامت څوک چی سلسل بول
شک کی اخته وی

(سوال) یوسړی دسلسل البول په مرض اخته ندی خوچی اندام لری
ورکړی نو دیولو څاڅکی څنی راځی. اوبعضی وختونه داسی خیال
چی دمچارو څاڅکی دخپل څایه څخه راوتلی دی. خو په نظر کی نه راځی
داسی سړی امامت څه حکم لری؟

(جواب) په کم حال کی چی څاڅکی نه راوړی نودی امام کیډای
وهم ارشک ته اعتبار نسته. (فتاوی دارالعلوم ۲۰۳/ بحواله الاشباه والنظائر)

دگوزن وهلی امامت

بلاکراهیت له یو

ی دهغه امامت

(سوال) یوسړی دخلو پښتو کالوراهسی امامت ورکوی خودری څلورو
کالوراهسی دهغه په نظر کی فرق راغلی دی. خویاکی اوناپاکی په خپله لیدلای
ی سی لیکن خلق اعتراض پرکوی چی په ده پسی لمونځ کول مکروه دی.
صحیح حکم ئی څه دی؟

(جواب) په دغسی امام پسی بلاکراهیت له یو نخ صحیح دی. (فتاوی
دارالعلوم ۱۹۴/۳)

دنائی یا حجام امامت

نائی یا حجام (سرجوړونکی اوبیستان پریکونکی) که ددین په مسئلو
بانندی خبر وی اودینداره هم وی نو امام کیډای سی. خو که دی دخلقو پیری
خبری نوبیا به فاسق وی په ده پسی بیالمونځ کول مکروه دی. او که دی جاهل
وی اودینداره هم نه وی اودنائی توب پیشه کوی نوبیاد ده لپاره امامت
ورکول افضل نه دی. مجبورآپه ده پسی جمعه کول دیوازی لمانځه څخه
بهره ده ځکه چی دجمعی دلما نځه تاکیلسوی دی. او دجمعی اهمیت
دیرزیات دی. (فتاوی رحیمیه ۴/۲۵۷)

دچاپه ژبه کی چی لکنت وی دهغه امامت

(سوال) زه احقر دیوه مسجد امام یم دڅه مودی راهسی می په ژبه کی
لکنت راځی اوهغه هم صرف دالحمللله په الف لام بانندی. کله چی سورة

الفتاحه شروع کم نوا آا و کرم. اودهمزه تکرار را خنجه و سی. اولو ساعت ورر
سته بیا دال حمد لله تلفظ اداسی. ددی وروسته بیاباته تلاوت صفاء وی. ددی
شرعی حکم څه دی؟

(جواب): په دی باره کی بهتره خبره داده چی ستا امامت نه صحیح کیږي
اولمونځ د اعدای قابل به وی. اولفاظ آا دیو قبیح او دقرأت په قانون کی لحن
جلی دی. تاسو باید دلما نڅه ور کولو جرأت ونه کړی. (فتاوی رحیمیه ۲۵۲/۱ بجوړ
شماره ۱۱۱/۱) ددی مسئلې تفصیل په "الفقه علی المذاهب الاربعه" تومی کتاب
کی داسی دی.

"د امامت د صحت په شرائطو کی یو شرط د اهام دی چی د امام ژبه
(تلفظ) دی صحیح وی. دیو حرف پر ځای دی بل حرف نه ادا کیږي مثلاً د
ر پر ځای "غ" "س" او د "ت" "ذ" پر ځای "ز" یا د "ش" پر ځای "س" او
نور. په دی وجه داسی سړی ته الڅ وائی ځکه چی د "الڅ" لغوی معنی ده د
ژبی دیو حرف څخه وبل حرف ته اوړیدل هم د داسی کیفیت را تګ دی.
په داسی سړی واجب دی چی خپل الفاظ سم کړی او چی تر څو
کیدای سی نو د حرف تلفظ دی په صحیح طریقه د اداء کولو کوشش و کړی.
که بیا هم ددی څخه نیمګړی وی نوده ته دخپل ځان په رقم کسانو څخه بغير
د بل چا امام کیدل نه دی پکار. که په چا کښې دا خامی یا کمزوری وی او هغه

دخپلی ژبی د اصلاح کوشش ونه کړی نو د هغه لمونځ به له سره باطل وی او
امام کیدل ځوئی لاشه کوی؟

په دی مسئله کی چی کم بیان دلکنت (ترب ژبی) والا وسو هم هغه
حکم دهغه سړی دی څوک چی په غلطه طریقه یو حرف په بل حرف کی
مدغم کړی مثلاً "س" په "ت" بدلوی او د "س" څخه وروسته چی کم
ت حرف وی په هغی کی ئی ګلوی لکه لفظ "مستقیم" په صحیح طریقه د
اداء کولو پر ځای "مستقیم" وائی داسی لمونځ گزاروته واجب دی چی دخپلی
ژبی په اصلاح کی کوشش و کړی که په اصلاح کی ناکامه سی نو دی به
بیادخپل ځان په رقم د کسانو امام خو جوړیدلای سی لیکن د نورو مخلوقو امام
نسی جوړیدلای. او که ئی په اصلاح کی غفلت و کړی نوده لمونځ به هم
باطل وی او امام کیدل به ئی هم.

په دی کی یوه بله خامی داده چی هغی ته (فاناً) وائی یعنی په خبرو کی
ځنی بار بار د "ف" آواز ووزی او یا "تمت" وی یعنی بار بار د "ت" تلفظ کوی
نو د داسی سړی د امامت هم هغه حکم دی کم چی دلکنت والا پورته تیرسو
یعنی په دی سړی کی که مذکوره بالا شرطونه نه وی نو امام کیدل ئی مکروه
دی. (کتاب الفقه علی المذاهب الاربعه ۱/۱۵۸)

﴿دملا تپتي امامت﴾

دامامت دصحت لپاره دضروري ده چي دامام ملادي دومره ټيټه نه وي څومره چي دركوع په حالت كي وي كه دامام ملا دومره ټيټه وي چي خلق وائي كني ركوع له تللي دي نودسم سړي به په ده پسي لمونځ صحيح نه وي. البته كه كم امام او مقتدي دواړه بورقم وړنو بيا خير دي دده امامت صحيح دي. (كتاب الفقه على المذاهب الاربعه ١/٦٤٣)

﴿دترتري امامت﴾

﴿سوال﴾: يوترتري ژبي والا امام چي علم ئي هم نه و، مقتديانوته ئي لمونځ كولو ديور كفت كولو وروسته يو عالم صاحب لمانځه ته راغلي نو هغه به په جمعه كي شريكيري او كه نه؟

﴿جواب﴾: هغه عالم كم چي وروسته راغلي كه هغه خپل لمونځ ځانه و كړي نو دهغه لمونځ به هم صحيح وي او كم امي چي د مخكيني څخه په لمانځه كي اخته و او لمونځ ئي كاوي نو دهغه لمونځ به هم صحيح وي. كه دغه عالم په دي ترترتي پسي اقتداء و كړي نو بيا به هيچا لمونځ هم نه صحيح كيږي نوددي عالم اونه دهغه اميانو كمو چي مخكيني لمونځ كولو. (فتاوي دارالعلوم ١١٢/٣ بحواله ردالمختار ٥٣٥/١ باب الامامت)

ترترتي دبعضي حروفو په اداء كولو قادر نه وي نو په دي وجه دهغه

امامت جائز نه دي. خود خپل ځان په رقم دخلقو امامتي هغه وخت كولي سي كله چي په قوم كي داسي يو سړي موجود نه وي چي هغه داحروف صحيح اداء كولي سي كه په قوم كي يوداسي سړي موجود وي نو دترتري امام اړدټول قوم لمونځ به فاسد وي. (فتاوي هندي ١/١٣٣)

﴿دگود امامت﴾

دگود سړي امامت جائز دي خود داسي سړي څخه عموماً طبعي انقباض وي. نو په دي وجه دداسي سړي امامت مكروه تنزيهي دي. البته كه هغه صاحب علم او تقوي والا وي او خلق ځني انقباض نه كوي نو بيا تنزيهي كراهيت هم نسته. (احسن الفتاوي ٣/٣١٨ بحواله ردالمختار ٥٢٥/١)

يوداسي گود چي بڼه سم نسي دريدلای دهغه امامت مكروه تنزيهي دي كه يوجور او سالم سړي چي دلمانځه دمستلو څخه واقف وي او هلته موجودي نو بيا هم دي اولي دي. كه داسي يوبل سړي موجود نه و چي هغه دلمانځه دمستلو څخه خبر وي او گود دلمانځه دمستلو څخه خبر وي نو بيا دده امامت افضل دي. (فتاوي دارالعلوم ١٤٤/٣)

﴿دكون امامت﴾

﴿سوال﴾: كم سړي چي كون وي او بالكل نه اوري دهغه امامت څنگه دي؟

﴿جواب﴾: دكون امامت صحيح دي. (فتاوي دارالعلوم ١٤٤/٣)

﴿دهغه سړی امامت چی په لمانځه کی ییلیری (خوب کوی)﴾

په لمانځه کی په بیلوباندی لمونځ نه فاسد یوی او په لمانځه کی چی څه خلل نه راځی البته که په قرآن ویلوی یعنی قرأت کی څه داسی غلطی وکړی چی معنی ئی بدلیری اودهغه غلطی په وجه سره په لمانځه کی فساد راځی نولمونځ به فاسدسی خو په دی کی بیده او ویش دواړه برابر دی.

﴿چی تعویذ گنهی دهغه امامت﴾

چی په قرآنی آیاتونو او په مأثورہ دعاگانو ساخت او تعویذ کول صحیح دی نویه دی وجه دداسی کار کولو والا په امامت کی څه کراهیت نسته البته په دی ددرو اغوا وافتراء خلصت دفسق او معصیت موجب دی او په داسی سړی پسی لمونځ مکروه دی. (فتاوی دارالعلوم ۱۸۷/۳ بحواله ردالمحتار ۵۲۳/۱)

﴿دغیر مختون (ناسته) امامت﴾

﴿سوال﴾ په ناسته سړی پسی لمونځ کول شرعاً څنگه دی؟

﴿جواب﴾ سنت کول دپیغمبر علیه الصلاة والسلام طریقه ده څوک چی دضرورت بغیر دا پریودی نوهغه تارک السنة دی. که دقلرت او وسعت با وجود څوک بدن په غسل او استنجایاک نه ساتی نویادی دی هیڅکله نه امام کوی او که ئی پاک ساتی نویادده امامت صحیح دی. لمونځ پسی

کیری. اگرچه د دی تارک السنة په مقابله کی دعامل سنت په مقابله کی د عامل سنت امامت مقدم دی. (فتاوی محمودیه ۹۸/۲) په دی شرط چی دی اتفاقی طور غیر مختون پاته سوی وی اودسنت قاتل وی (کتابت فنی ۳۳/۳)

﴿دمعذور امامت﴾

طاهر (پاک سړی) ته په معذورسی اقتداء کول چیری هم جائزه نه دی. البته معذوریه طاهرسی اقتداء کولای سی. اودیو معذور اقتداء په بل معذور پسی جائزه ده. په دی شرط چی دواړه معذوری. او که چیری د دواړو غنرونه سره جلا جلاوی نویاهم دیو په هغه بل پسی اقتداء نه ده جائزه.

که امام په شرعی طور باندی معذوره وی بلکه اتفاقی طور ورته یو غنر کله کله ورپیش سی نویادده امامت صحیح دی. (فتاوی محمودیه ۱۰۰/۲)

﴿دنامرده امامت﴾

﴿سوال﴾ (۱) که څوک په څه وجه نامر دسی نودده اقتداء جائزه ده او که نه؟ (۲) که دپیدائش څخه څوک نامر ده وی نودده اقتداء جائزه ده او که نه؟

﴿جواب﴾ (۱) که څه مانع نه وی نویا صحیح دی. (۲) جائزه خوده خو چی نرینځی نه وی. دنرینځی امامت دینځولپاره جائز دی دنراټولپاره نه دی جائزه. (فتاوی محمودیه ۱۰۱/۲)

تنخواه په دواړو حالاتو کې دده امامت صحیح دی.

پاته سو دده د نیت سوال. نوهغه خوالله تعالیٰ ته معلوم دی. یوازې په قیاس باندې دهغه و نیت ته که څوک فاسلو وائی نو دا خبره به نه وی جائزه. (فتاویٰ محمودیه ۲/۹۳)

﴿ دنوی مسلمانی سوی بنځی دزوی امامت ﴾

﴿سوال﴾ که یو هلک چې نری مسلمان سوی دی او په شرعی احکامو باندې خبر دی نو آیا ده امامت صحیح دی او که نه؟

﴿جواب﴾: دده امامت بلا کراهیت صحیح دی. او کم څوک چې وائی چې دده امامت صحیح نه دی نوهغه پر غلطی باندې دی او دهغه په مسئله سم سر نه دی خلاص سوی. (فتاویٰ دارالعلوم ۳/۲۰۳ بحواله ردالمختار ۱/۵۳۰)

﴿ دهغه سړی امامت چې لاس یاپښه ئی پری سوی وی ﴾

﴿سوال﴾: دزید چې لاس په مټی کې پری سوی دی. دی دقرآن مجید قاری دی او د سنت مطابق دی ادعلم فقهی څخه خبر دی. آیا په ده پسی لمونځ کول کیږی؟ که کیږی نو په لمانځه کې ئی کراهیت سته او که نه؟

﴿جواب﴾: چونکه ددارقم معنوره څخه طبعاً خلق نفرت کوی او بله دا چې دهغه لپاره طهارت کامله ممکنه نه ده. په دی وجه به دبل جوړ امام په موجودگی کې دده امامت مکروه تنزیهی وی. که دده څخه بل څوک زیات د امامت مستحق

موجود نه وی نو بیا څه کراهیت نسته. (احسن الفتاویٰ ۳/۲۶۹ بحواله ردالمختار ۱/۵۲۵)

﴿ دنر بنځی امامت ﴾

﴿سوال﴾: دنر بنځی امامت ښه دی او که نه؟ د مقتلیانو به وریسی لمونځ کیږی او که نه؟ او نر بنځی د سنت او شریعت تابع داری کونکی دی. لمونځ تکراره او دینداره وی او پریه ئی هم پری ایښی وی

﴿جواب﴾: که په دی نر بنځی کې دنارینزو علامتونه زیات وی نو بیادده امامت صحیح دی او که دزنانه وو علامی زیاتی پکښی وی یادواری علامی کی برابری وی نو بیادده امامت صحیح نه دی. بلکه بیادی د همجنسو امام هم نسی جوړیدلای. البته په ده پسی د بنځر اقتداء صحیح ده. (احسن الفتاویٰ ۳/۲۷۶ بحواله ردالمختار ۱/۵۳۰)

﴿ دهغه سړی امامت څوک چې دنامه څخه لاندی

یښتان نه خروی ﴾

﴿سوال﴾: که یو سړی دنامه څخه لاندی یښتان دڅه کمزوری په وجه نه خروی نو په ده پسی لمونځ کیږی او که نه؟

﴿جواب﴾: دده لمونځ صحیح دی او په ده پسی لمونځ کیږی. (فتاویٰ دارالعلوم ۳/۴۴۱) که معقول غلر نه وو نو هره جمعه ئی صفا کول پکار ده او د څلو یښتو

ورخو څخه زيات مسائل مکروه تحریمی دی. (ردالمحتار کتاب الخطر والاباحه ۳۵۸/۵)

﴿دهغه چا امامت چي په خوله کي ئي يو غاښ هم نه وي﴾

﴿سوال﴾: د چا چي په خوله کي يو غاښ هم نه وي او ددی په وجه سره د

حروف واداء سم نسي کولای ياد چاد پښو گوټي آخوا او دی خواته وي او دده څخه ښه سري پيل کيږي نو يادده امامت صحيح دی او که؟

﴿جواب﴾: په دی دواړو صورتو کي ئي امامت صحيح دی خو بهتره خبره

داده چي امام يوداسي سري جوړسي چي دهغه څخه مقتديان نفرت نه کوي

او دغه صالح امام د لمانځه د مسائلو څخه خبر وي. او قرآن مجيل هم ښه ويایي

سي. (فتاوی دارالعلوم ۱/۲۲ بحواله ردالمختار ۱/۵۲۰ باب الامامت)

﴿دمصنوعي غاښو والامامت﴾

کم سري چي مصنوعي غاښونه ايښي وي نو فقهاؤ دهغه امامت

صحيح بللي دي. که غاښونه د سپنوزرو وه. بلکه امام محمدرحمة الله تعالی

عليه خود سرورزو غاښونه لگول هم صحيح بللي دي. (فتاوی دارالعلوم ۳/۲۰۶ بحواله

ردالمختار ۳۸/۵ کتاب الخطي)

﴿د قاتل امامت﴾

﴿سوال﴾: د قاتل څخه قصاص نه دی اخيستل سوی او نه دمقتول ورثاء ده؟

بخښنه کړي ده قاتل فقط توبه کښلې ده. او حقوق العباد ذمه واري اوس هم

دده په ذمه باندی باقي پاته ده. نو آیادی په دی وجه سره فاسق بلل کيږي او که

نه او په ده پسي لمونځ مکروه کيږي او که نه؟

﴿جواب﴾: په دژمختار کي راغلي دي چي د قاتل صرف توبه او استغفار کافی

اوبس نه دی تر څو چي دمقتول ميراث خورو و دته بخښنه نه وي کړي.

(ردالمختار ۱/۳۸۳ باب الجنایات)

ددی خبری څخه د اښکاره سوه چي د قتل گناه به نه بخښل کيږي

او دی به فاسق وي او لمونځ ورپسي مکروه وي. (فتاوی دارالعلوم ۳/۱۱۲)

﴿د ښځو امام جوړيدل﴾

دامامت د صحت لپاره يو شرط دامام په حقيقي معنی کي سرپټوب

دی. په دی وجه د ښځو د خشي مشکل (يعنی د داسي تربنځي چي دهغه جنس

نه معين کيږي) امام جوړيدل چي په هغوی پسي دی سري مقتديان ولاړوي نه

دی صحيح. خو که ښځي ئي مقتديان وي نو دهغوی دامامت لپاره سرپټوب

شرط نه دی بلکه که يوه ښځه هم د ځان په رقم دنورو ښځو ياد تر ښځيانو امامه

جوړه سي نو صحيح ده. (کتاب الفقه ۱/۲۵۳)

﴿دامام دعاقل کيدو شرط﴾

دامامت د صحت په شرائطو کي يو شرط عقل هم دی. نو په دی وجه

به دفتر العقل امامت چي که دهغه دجنون څخه افاقه کيږي نو صحيح به نه وي البته که دده حالت داسي وي چي کله افاقه کيږي او کله ورته جنون لاحق کيږي نو دافاقي په حالت کي به دده امامت صحيح وي او دجنون په وخت کي به دده امامت بالاتفاق سره باطل وي. (کتاب الفقه ۱/ ۶۵۳)

﴿دخوانده سړي اقتداء په ناخوانده پسي﴾

دامامت دصحيح کيلويو شرط دادی چي که مقتدي تعليم يافته وي نو يککارده چي امام هم تعليم يافته وي. دناخوانده سړي خواننده لره لمونځ ورکول نه دی صحيح. او دخوانده کيلويو شرط دادی چيپ امام دی ددومره قرأت څخه خبروي چي دهغه څخه بغير لمونځ نه صحيح کيږي. نو که ديوه کلی امام ددومره قرأت څخه خبروي چي دهغه څخه بغير لمونځ نه کيږي نو تعليم يافته له جائزده چي په ده پسي لمونځ وکړي خو که هغه اُمي وړاو قطعاً ناخوانده و نو دهغه ته دخپل ځان په رقم دناخواندو د امامت څخه ماسوي وبل چاته امامت نه سي ورکولای. ددی څخه قطع نظر چي څوک خوانده سړي ددوي سره په جمع کي شريک سته او که نه. (کتاب الفقه ۱/ ۶۵۳)

﴿دامامت لپاره دروغتيا شرط﴾

دامامت دصحت لپاره يو شرط دادی چي امام به په څه مرض يا معلوري کي مبتلا نه وي (يعني يو داسي مرض نه وي ورته پيښ چي دهغه

شمار په شرعي معلوري کي راځي) مثلاً سلسل البول (يعني دمچا ږو څاڅکي تلل) په دائمی پيچش باندی اخته کيدل، دهواء مسلسل خارجيدل او د پزي څخه هميشه وينی تلل. نو که امام په دی امراضو کي په يوه باندی اخته وي نو هغه ته د داسي کسانو امامت ورکول صحيح نه دی په چا کي چي د دغو امراضو څخه يو مرض نه وي ور پيښ. البته دده په رقم په يو مرض باندی اخته وي نو د داسي معلورانو امامت ورته صحيح دی.

او که مرضونه مختلف وي مثلاً يو دمچا ږو مريض وي او دبل پزه وينی کيږي نو په دوي کي ديوبل لپاره امام جوړيدل ښه کار نه دی. (کتاب الفقه ۱/ ۶۵۵)

﴿دعدت په دوران کي چي نکاح تړي دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾: يو سړي دعدت په ورځو کي نکاح و تړله نو دده امامت څرنگه دی؟

﴿جواب﴾: که دعلم باوجود دنی داسي نکاح تړلی وي نو دنکاح تړلو والا ټول خلق گناه گاره دی دټولو پر ذمه علی الاعلان توبه ايستل لازمی ده. که د دهغه سړي څخه بهر بل څوک دامامت لائق بل سړي موجود وي نو بيا ددهغه سړي امامت مکروه دی. بل سړي امام جوړول پکاردی تر هغه وخته پوري چي ترخوډه توبه نه وي کښلې. (فتاوی محموديه ۲/ ۱۱۳)

﴿په گرو مخکه ور کول اوبیا پر هغه باندی فائده اخیستل د

داسی سری امامت﴾

دشامی نومی کتاب داتحقیق دی چی په گرو باندی مخکه ور کونکی اوبیا پر هغه باندی فائده اخیستل په سود کی راخی. ولی چی داپه **كُلِّ قَرْضٍ جَرَّ نَفْعًا فَهُوَ رِبَا** کی داخل دی. نو کم سری چی ددی حرام فعل مرتکب وی نو هغه عاصی او فاسق دی او په فاسق پسی لمونځ مکروه دی (فتاوی دارالعلوم ۱۱/۳ بحواله ردالمختار ۱/۵۳۳)

مرتهن ته دمرهون د مخکی څخه فائده اخیستل صحیح نه ده. او دا کار په سود کی راخی او داسی کار کونکی سری امام جوړول ممنوع دی. په داسی سری پسی اگر چه لمونځ صحیح دی سره د کراهیت خودی باید مستقل امام نسی جوړ. (فتاوی دارالعلوم ۳/۲۹۱ بحواله ردالمختار ۱/۵۲۳ باب الامامت)

﴿دعاق سوی امامت﴾

په حدیث شریف کی راخی **صَلُّوا خَلْفَ كُلِّ بَرٍّ وَفَاجِرٍ** نو دعاق په مسلمان دی کافر نه دی په دی وجه په ده پسی لمونځ صحیح دی خو مکروه دی ځکه چی دی دموړ او پلار یا استاد څخه عاق سوی دی او عاق سوی سری فاسق دی. او د فاسق امامت مکروه دی. (فتاوی دارالعلوم ۳/۲۲۲ بحواله ردالمختار ۱/۵۲۳)

﴿دعاق ترجمه داسی کیدلای سی. **ع**: معنی عیب ویونکی. **ا**: اذی یا تکلیف رسونکی. **ن**: قهر کونکی. داندی شیان پر خپل پلار او مور یا استاد باندی کول حرام دی او کونکی نی فاسق بلل کیږی. الله پاک دی مو نږد داسی کار و څخه وساتی چی دهغه په وجه دالله بندگان را څخه ناراضه کیږی. آمین (مترجم)﴾

﴿دکم وزن تلونکی (په ترازو کی کمونکی) امامت﴾

داسی سری د امام جوړولو لائق نه دی. دکم وزن په وخت کی دده امامت او په ده پسی لمونځ کول مکروه دی. کلی یا محلی وال له پکاردی چی دی ژر تر ژره لری کړی او دده پر ځای باندی یو لائق سری ودروی (فتاوی دارالعلوم ۳/۱۷۱ بحواله ردالمختار ۱/۵۲۵)

﴿څوک چی سپین پیښته کاری دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾: امام صاحب دخپلی ږیری څخه سپین پیښتان کاری نو په ده پسی لمونځ صحیح دی او که نه؟

﴿جواب﴾: دا کار ښه نه دی مکروه دی او لمونځ په ده پسی صحیح دی. خودا کار ده له نه دی پکار (فتاوی دارالعلوم ۳/۱۲۲ بحواله ابوداؤد کتاب الترغیب ص ۱۹۶)

﴿دگناه کبیره کونکی امامت﴾

﴿سوال﴾: یو امام صاحب دی هغه اکثره د خلقو سره کښینی او غیبت کوي دغه رنگ په ډیر و خبرو کی دده څخه درواغ هم ثابت سوی دی. په پاکه بنځه پوری ئی د زناتو ته هم لگولی دی او نوزی هم ناقابل ذکر خبری پکښی وی نو داسی سړی فاسق ویلای سو او که نه؟ دده لپاره شرعی حکم څه دی؟

﴿جواب﴾: غیبت کول په پاک دامنه بنځه باندی تهمت لگول وغیره ګناه کیره دی د داسی کارو والا فاسق دی او د فاسق امامت مکروه تحریمی دی که بل څوک دده څخه بهتره سړی موجود وی نو ددی پورته ذکر سوی امور و مرتکب سړی ته امامت ورکول پکار نه دی. بلکه بل څوک دی امام جوړ کړی. که دا سړی په رشتیانو به و کښله او دخپلو داسی حرکتو څخه ځان وساتی نو بیا به دده امامت مکروه نه وی. بهتره او غوره خبره داده چی دامذکور شخص په مسئله باندی پوه سی او دفتی اندیښنه ورته په ګوته سی او توبه پر وکاری که دی ئی نه منی او دفتی اندیښنه وی نو دی دی د امامت څخه معزول کړی او بل څوک بهتره سړی دی امام مقرر سی.

او که دده په ایستلو کی فتنه او مشکلات وی نو بیادی په بل مسجد کی لمونځ وکړی (فتاوی محمودیه ۲/۱۰۶ بحواله ردالمختار ۱/۸۸۳)

﴿چی خولی یا لنگوټه نه پرسر کوی دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾: یو امام صاحب دی چی پرسر باندی ئی نه خولی سته او نه لنگوټه

صرف یو پتو پرسر باندی اچوی. نو یو مقتدی و امام صاحب ته وویل چی په داسی حالت کی لمونځ کول مکروه دی. امام صاحب ورته وویل چی زه خبر داسی کم که د چا خوښه وی نو لمونځ دی و کړی او که ئی نه وی خوښه نو نه دی کوی. ددی په باره کی شرعی حکم څه دی؟

﴿جواب﴾: که خولی یا لنگوټه موجوده وی نو سرتور سر لمونځ ورکوی نو دا کار مکروه دی. په معززه کالو کی لمونځ ورکول پکار دی. البته په دی مذکوره مسئله کی فرض ادا کړی. (فتاوی محمودیه ۲/۱۱۳)

﴿دجنب امامت﴾

﴿سوال﴾: که څوک دنپاکی یعنی دجنابت په وخت کی امامت وکړی نو دهغه لپاره څه حکم دی؟

﴿جواب﴾: داسړی د ګناه کیره مرتکب دی او د ټولو لمونځ گزارو لمونځ ورباه کوی. که په داسی کولو دلمانځه سپکاوی کول غواړی نو بیا خودا کار کول کفردی. (فتاوی محمودیه ۲/۷۶ بحواله شامی ۱/۵۵)

﴿دجاهل او غله امامت﴾

﴿سوال﴾: زید امام دی. او دی صرف حافظ دی او هغه هم غلط وائی او که برفع ورته پیدا سی نو غلام کوی. غسالی ئی پیشه ده، په نکاح سابقه باندی له نکاح کوی که په مسجد کی وی نو لمونځ کوی ورنه بیائی قضا را

گرځوی. د قوم بدځنی کیری دده په باره کی شرعی حکم څه دی؟

﴿جواب﴾: که په ده کی د امور موجودوی او دده څخه بهتره دامامت اهل سړی موجودوی نویادی امام جوړول مکروه تحریمی دی که داسړی ددی کارو څخه توبه وکاری او آئنده داسی ممنوعات نه کوی او قرآن منجید صحیح وائی نویادده امامت منع نه دی. (فتاوی محمودیه ۱۰۵/۲)

﴿د فیشن پرسته امامت﴾

﴿سوال﴾: یو داسی سړی چی دسر بیښتان ئی انگریزی ماډل جوړ کړې وی پریره ئی خشخشی وی کالی ئی د نیکانو په رقم نه وی نو د داسی سړی د خپله خانه دامامت لپاره پر مصلی باندی دریدل څنگه دی؟

﴿جواب﴾: د کم سړی جامه، و یښته، پریره او نور کارونه د شرعیت څخه خلاف وی نودی دی نه پخپله مصلی ته درمنځه کیری او نه دی نور دی امام کوی. چونکه داسړی فاسق دی نو فاسق په مکمل طور باندی امام جوړول مکروه تحریمی دی.

که حافظ (امام) د خپلو قبیحو حرکونو د پریښولو عهد وکړی نو دی د تر اویو امام جوړیدلای سی او که انکار وکړی نویاداسی سړی دامامت د منصب لائق نه دی. او هم د دغه اعمالو په وجه خلق دده څخه ناراضه کیری نو د هغوی ناراضگی په حقه ده. په حلیث شریف کی راځی که "په شرعی

سبب لمونځ گزاره دامام څخه ناراضه سی نویه داسی امام پسې مقبول لمونځ نه کیری" (یعنی د لمانځه فرضیت خوبه اداسی خو افضلیت به ئی نه وی)

که حافظ صاحب دخپل ژوند د بدلولو لپاره تیاری نویادی امام جوړیدای سی. کنی داسی نه چی دامامت دغه مقلده منصب به پاته وی. (فتاوی رحیمیه ص ۲۱۷ بحواله د ژمن مختار مع شامی ۵۲۲/۱)

﴿د فاسق امامت﴾

﴿سوال﴾: زیږد په یو ځای کی امامت کوی. دی په قبیحه افعالو کی شرکت کوی مثلاً ناچ کتل، غزلی، سینماته تلل، گنده او فحش مسخری کول په دین او دینداره پوری خنډل او نور داسی کارونه کوی. آیا داسی سړی امام جوړیدلای سی او په ده پسې اقتداء کول جائز دی او که نه؟

﴿جواب﴾: داسی سړی امام جوړول جائز نه دی (فتاوی محمودیه ۷۷/۲ بحواله شامی ۳۷۶/۱)

﴿د کوچنی هلک امامت﴾

صحیح قول دادی چی په نابالغه پسې د بالغ اقتداء نه ده صحیح. په نقل لمنځو کی هم. که ئی داسی وکړه نو احتیاطاً دی نقل بیرته راوگرځوی. (فتاوی محمودیه ۷۷/۲)

د حنفیه و صحیح مذهب دادی چی د نابالغه د بالغانو لپاره په فرض او

نفلو په هېڅ يوه کي هم نه صحيح کيږي. (فتاوی دارالعلوم ۱۱۵/۳) نو تر اویح هم په نابالغه پسي نه صحيح کيږي هم دغه د حنفیه و صحيح مذهب دی. او بالغ د پنځلسو کالو و الا شمارل کيږي. په دی شرط چي ددی څخه دمنځه پرده باندی د بلوغ څه نښانه یا علامه نه وی ښکاره سوی. نو په دی وجه چي تر څو هلک بالغ سوی نه وی نو امام ئی مه جوړوی.

هسی په نفلو کي د کوچنی څخه دی قرآن اوری. یعنی دغه هلک دی د نفلونیت و تری او و دی درپیری او اوری د یونکی دی هم داسی کښینی قرآن کریم دی اوری. او کله چي د پنځلسو کالو سونو بیادی د تر اویح و امام جوړ کړی. (رد المختار ۵/۵۳۹)

د کوچنی تر اویح صرف نفل دی او د بالغ داسنت مؤکده دی. بله دا چي د کوچنی په نفل شروع کولو سره پر هغه باندی نه واجب کيږي او پر بالغ باندی د نفلو شروع کیدو و رسته پوره کیدل ئی پر واجب دی او که ئی ونکړه نو بیانی قضا او رل واجب ده. نو د کوچنی لمونځ ضعیف دی او د بالغ لمونځ قوي دی. نو د قانون دی چي د قوی بناء پر کمزوری یا ضعیف باندی نه کيږي. نو ځکه دا جائز نه ده. (امداد الفتاوی ۱/۳۶۱)

نابالغه د تر اویح و لپاره امام جوړول صحيح نه دی. البته که دی دنا بالغو امامت و کړی نو بیا جائز دی. (فتاوی محمودیه ۲/۳۵۰)

﴿دامامت مستحق﴾

﴿سوال﴾: داختر د لمانځه په باره کي په مسلمانانو کي اختلاف پیدا سو بعضی وائی چي داختر لمونځ به هم دا امام وړ کوی او بعضی بیا وائی چي داختر لمونځ به حافظ صاحب وړ کوی. داختر لمونځ امام صاحب وړ کړی او حافظ صاحب نیت مات کړی او ولاری. په دی صورت کي څه پکار دی؟

﴿جواب﴾: په مسلمانانو کي تفرقه بدشی دی. لمونځ په حافظ پسي هم کيږي او په امام صاحب پسي هم کيږي. انانیت ښه شی نه دی. کم څوک چي د نفسانیت په وجه د جماعت څخه جلا کيږي او نیت ماتوی. او د لمانځه څخه ځي نو دا کار ښه نه دی او گناه کاره سو. توبه دی و کاري. او ټولو خلقوته په خپل مابین کي په اتفاق سره پاته کیدل پکار دی او په اتفاق سره امام درول پکار دی. (فتاوی دارالعلوم ۹۲/۳) (په قاعده کي عالم د امامت لپاره حقداره دی او بېتره خبره خود داده چي په متفقہ طور د امام انتخاب رسی. چي څه اختلاف پی داسی درای د کثرت طرف ته فیصله کول پکار دی. او بیا ټولو ته دا کثرت رایه منل پکار دی)

﴿په امامت کي د شیخ او د سید تخصیص﴾

لمونځ په هر چا پسي کيږي د شیخ او د سید په دی کي څه تخصیص نسته. د شیخ او د سید لمونځ په غیر د شیخ او د سید پسي کيږي. په امامت کي

صرف دامام لياقت پکاري دی. دنسب په دی کی څه قید نسته. کم سړی چی دلمانځه دمسلو څخه خبروی اومتقی وی هم هغه دامامت لائق دی اوزیات حقداره نی دی. داکه سیلوی او که پیر دکانداروی او که رپرهي والا. ځوان وی او که سپین ږیری غرض چی دهری پیشی والاوی هغه لائق دامامت دی خو تقوی او علم نی شرط دی. (فتاوی دارالعلوم ۳/ ۲۱۹ بحواله رد مختار)

﴿دیو امام څخه چی بعضی مقتدیان ناراضه وی دهغه

امامت

د فقهی په کتابو کی راغلی دی چی که چیری په امام کی یو څه نقص اوتوان وونو دمقتدیانو دنارا ضکی اثر په لمانځه کی هیڅ شی نه دی. دامام لمونځ بی له څه کراهیت څخه صحیح دی او گناه ټوله پر مقتدیانو باندی ده. او که چیری په امام کی یو څه شرعی نقص وی او مقتدیان دهغه نقص په وجه ناخوبه وی نویا پر امام باندی مؤاخذله سته او دده امام جوړیدل مکروه دی.

که په امام کی څه خلل یا نقص نه وی او مقتدیان بی له څه وجهی څخه دده څخه ناراضه وی نو ددی گناه به پر مقتدیانو باندی وی. (فتاوی دارالعلوم ۳/ ۱۰۲)

﴿دنا صالح اولاد والا پلار امامت﴾

که یو سړی په خپله صالح وی او دامامت لائق وی نو دهغه په امامت

کی څه کراهیت نسته بلکه دی اَحَقُّ بِالْإِمَامَةِ دى. (داو لاد په ناصالحی سره دده په تقوی کی هیڅ فرق نه راځی) (فتاوی دارالعلوم ۳/ ۱۰۲)

﴿دکم امام بنځه چی لنگ وهی دهغه امامت﴾

دپیش امام په امامت کی په دی باندی څه کراهیت نسته. (فتاوی دارالعلوم ۳/ ۳۰۳)

﴿دلور دو او ده پر سر باندی دیسو اخیستونکی امامت﴾

د انجلئی مور او پلار ته د انجلی د خاوندیائی د خاوند مور او پلار څخه روپی اخیستل فقهاؤ رشوت او حرام گرځولی دی نو داروپی واپسول ضروری دی. او توبه ددی داده چی روپی واپس کړی. که نی روپی واپس نه کړی نو دی فاسق پاته کیږی او د فاسق امامت مکروه دی. او فاسق لائق د امامت نه دی. په ده پسی او دده په معاونینو پسی لمونځ اگر چه صحیح کیږی خو مکروه دی. (فتاوی دارالعلوم ۳/ ۲۶۰ بحواله رد المختار ۱/ ۵۲۳ باب الامامت)

﴿دمسجد مال چی پر خپل ځان باندی مصرف کوی د

داسی سړی امامت﴾

(دمسجد مال پر خپل ځان باندی مصرف ول) داصریح خیانت دی او دده په ذمه باندی ضمان لازم دی. او که دا امام توبه ونه کړی نویا ددی امام مسائل نه دی پکار. دی دامامت لائق نه دی. (فتاوی دارالعلوم ۳/ ۷۸ بحواله

﴿دشيعه امامت﴾

په شيعه پسې دسني لمونځ نه كيږي. چونكه ددوي بعض عقائد داسي دي چي هغه د كفر موجب گرځي. نو په دې وجه په دې صورت كي د لمانځه نه صحيح كيدل يقيني امر دي. او كه شيعه غالي نه وي نو بيا هم احتياط په كاردې ځكه چي عقیده خو مخني امر دي او شيخينو ته بنسټ خپل او پر عائشة رضي الله تعالى عنها باندي د تهمت لگولو څخه يو شيعه هم ندي خلاص. سبب شيخين د بعضو علماؤ په نيز كفر دي. او قذف عائشة رضي الله تعالى عنها بالاتفاق كفر دي. (فتاوى دارالعلوم ۳/۳۰۲)

﴿دموچي، دغسل او دنوي مسلمان سوي امامت﴾

په موچي، غسال او په نوي مسلمان سوي پسې لمونځ كول صحيح دي. او صرف په دې وجه ددوي په امامت كي څه كراهيت نسته. البته كه څه بله وجه د كراهيت وه نو بيا لمونځ مكروه دي. او د امامت لپاره غوره هغه سړي دي څوك چي د لمانځه د مسائلو څخه خبر وي. او قرآن مجيد صحيح ويلاي سي او صالح وي (فتاوى دارالعلوم ۳/۱۳۸ بحواله ردالمحتار ۱/۵۳۱ باب الامامت)

مړي ته غسل وركول او تجهيز او تكفين په امامت كي څه خرابي نه

راولي. خود اهل محله والا لپاره دا ديره د شرم ځاي او بده خبره ده چي هغوي د امام څخه داسي كار اخلي. كم چي دوي نې پخپله نه خوښوي. بلكه د ذلت كارني بولي. دوي ته پكاردې چي دمړي په غسل او نورو امورو كي په خپله هم كار واخلې كه نه په پوهيري نو د امام څخه دې زده كړي. دا كاردې د ذلت كار نه بولي. ځكه چي مړي ته غسل وركول فرض كفائي دي. او د ثواب كاردې. (فتاوى محموديه ۷/۳۲)

﴿دغير مقلد امامت﴾

﴿سوال﴾: په غير مقلد پسې د مقلد مقتدي لمونځ كيږي او كه نه؟

﴿جواب﴾: كه غير مقلد امام ددې امر برعايت كوي چي دغې خبرې د لمانځه په معامله كي نه داخلوي په كموچي د حنفي لمونځ مكروه كيږي يا فاسد پري او متعصب نه وي نو بيا دده اقتداء صحيح ده. (فتاوى دارالعلوم ۳/۸۰۸ بحواله ردالمحتار ۱/۵۲۶)

﴿دمنكرين حديث امامت﴾

قادياني فرقه چي د حديثو څخه منكره ده كافره ده. په هغوي پسې لمونځ كول صحيح نه دي. او د غير مقلدو فرقه كمه چي ځان ته اهل حديث وائي هغوي هم په حقيقت كي اهل حديث نه دي په دوي پسې هم لمونځ مكروه دي. امام يو عالم او حنفي سړي مقررول پكاردې (د منكرينو حديثو)

امامت هم صحيح نه دی علماؤ ددوی د کافر کیدو فتوی ورکړی ده (فتاوی دارالعلوم ۳/ ۲۸ بحواله عالمگیری باب الامامت ج ۱ / صفحه ۸۳)

﴿د غزل و یونکی بنڅی د خاوند امامت﴾

که امام دخپلو بنڅوپه منع کولو قادر وی او بیانی هم نه منع کوی نو دغه خلق گنہگار دی د دوی په ذمه واجب دی چی بنڅی دناسائشته او د ناجائز و افعالو څخه منع کړی. که چیری دی پر منع کولو باندي قادر نه وی او یانی منع کوی خو بنڅی ئی نه منی نو بیا په ده د بنڅو ددی افعالو گناه نسته او په دی صورت کی د ده په امامت کی هم په دی خبره کراهیت نه راځی البته که بدقت باوجود ئی نه منع کوی بلکه د بنڅو دغه ذکر کړی سوی افعال (اتن، غزلی او نور) خوښوی نو بیا دده امامت منع دی په دی شرط چی څوک بل سړی دده څخه بهتره وی که په مقاطعه کولو ئی دده د اصلاح توقع وی نو مقاطعه کول مناسب دی. (فتاوی محمودیه ۵۹/۷)

﴿د نامحرمو څخه پرده نه کوی دهغه بنڅی دمیره امامت﴾

﴿سوال﴾ (۱) دزید بنڅه دخپل ماما او د اکا د زوی څخه پرده نکوی بلکه مخ ته ورله راځی خو زید ئی منع کوی لیکن تشدد نه پر کوی نو پر زید باندي د بنڅی د پردی دنه کولو گناه کیږی او که نه؟ او په زید پسې لمونځ کول څنگه ملته څومره تشدد پکار دی او که تشدد وکړی نو د فساد اندیښنه وی

نویاتشدد وکړی او که نه؟

(۲) که دزید بنڅه او دزید ورور عمر دواړه په یوه کور کی اوسیږی او په بل کور کی ئی اوسیلو امکان نه وی نو په داسی صورت کی به د پردی څه صورت وی که دزید بنڅی د عمر څخه پرده ونکړه نو ددی گناه به پر عمر باندي وی او که نه؟

﴿جواب ۱﴾: دا کاذبوی او د ماماد زوی څخه شرعاً پرده کول ضروری ده. که دزید بنڅه پرده نه ځنی کوی نو بیا دهغه گناه گاره ده او زید لږه پکار دی چی دا منع کړی که ئی نه کړی منع نو بیا به زید گنہگار دی. زید ته په تشدد کولو او په پرده نه کولو خپله بنڅه وهل شرعاً صحیح دی. که دنا قابل برداشت فساد خیال وی ورته او په دغه وجه زید دخپلی بنڅی باندي تشدد نه کوی او حال دا چی د تشدد بغیر دهغه ئی نه منی نو شرعاً پر زید باندي څه گناه نسته. په اول صورت کی دزید امامت مکروه دی کله چی دهغه څخه بل څوک بهتره امامت والا موجود وی او په دوئم صورت کی دزید امامت مکروه نه دی.

﴿جواب ۲﴾: پرده په هر حال کی ضروری ده که د فساد اندیښنه وی او که نه خو شریعت چی کمی موقعی مسشی کړی دی صرف دهغه مسشی دی.

که ئی وس کیدی نو دزید پر ذمه باندي دخپلی بنڅی لپاره دیو قو

مستقبل مکان انتظام کول لازمی دی چی هلته پکښې دده ورور او نور هیڅوک نه اوسی. که دی ورته دپردی کولو لپاره ووائی او دزید بنځه د کوشش او فهم باوجود پدې نکوی نودهغی گناه به پرزید باندی نه وی. (فتاوی محمودیه ۹۹/۲ بحواله خیریه ص: ۱۱۸)

﴿ دچا بنځه چی بی پرده وی دهغه امامت ﴾

که امام خپله بنځه دبی پردگی څخه منع کوی او دهغی ددی بی پردگی دکاره څخه راضی نه وی خو بنځه دخاوند خبره نه اوری نو په امام ددی مؤاخذه نسته او دهغه امامت جائز دی. (کفایت المفتی ۸۰/۳)

که ددگی امام بنځه په شرعی طور باندی پرده نکوی او دبی پردگی څخه نه منع کیری بلکه دهغی ددغه کاره څخه راضی دی او دهغه بهتره یو بل سړی دامامت لپاره موجود دی نو په داسی حال کی بیادغه امام ته امامت ورکول مکروه دی ځکه چی داسی سړی شرعاً فاسق دی که دامام ئی دبی پردگی څخه منع کوی او بنځه ئی نه منی نو امامت ئی بیانیه دی مکروه. (فتاوی محمودیه ۴۵/۷)

﴿ دکم امام لونړی چی بی پردی وی دهغه امامت ﴾

﴿سوال﴾: چاچی خپلی خوانی لونړی دنامحرمه سره پری ایښی وی نو که دغه خلق وای چی دالونړی دی منع کړه لیکن دی دخولی څخه دگمراهی

الفاظ ادا کوی دداسی سړی امامت څرنگه دی؟

﴿جواب﴾: دنامحرمه کسانو څخه پرده کول فرض ده او دنامحرمه سره خلوت حرام دی نو که دغه سړی په دی قادروی چی خپلی لونړی دنامحرمه کسانو څخه په پرده کولو مجبوره کړی خوبیا هم داسی نه کوی نو دی گنهکاره دی. ده ته ددی کار څخه منع کیدل پکار دی. او که دی ددغه کار څخه منع نه سړاودده څخه ماسوی بل څوک موجود و نو دده امامت بیامکروه دی. او بل څوک چی اهل وی امام جوړول پکار دی. او خاص کر کله چی دی دخلقود پوهیلو وروسته دگمراهی الفاظ هم اداء کوی په داسی حالت کی دده د امامت څخه زیات احتراز کول پکار دی. گویا چی تر خودغه الفاظ متعین نه وی نو څه حکم نسی پر کیدلای. (فتاوی محمودیه ۱۰۱/۲)

﴿ په ضدکی دطلاق ورکولو والا امامت ﴾

﴿سوال﴾: یو سړی دی ډیر ښه ملا او عالم دی خو بنځی ته ئی صرف په دی وجه طلاق ورکړی دی چی دهغه اخښې دهغه وخورته طلاق ورکړی. یعنی دده خور دهغه سره وه او دهغه خور دده سره وه. نو چی اول هغه ددی عالم خور ته طلاق ورکړی نومولوی صاحب هم په ضد دخپل اخښې خورته چی د ده مایندینه ده طلاق ورکړی. او بیا ددی څخه علاوه مهر او خرڅ هم نه ور کوی نو په دی ظالم پسی لمونځ کول او دسلام طعام معامله ساتل ور سره

څنگه دی؟

دامامت دی؟

﴿جواب﴾: کم خلق چی په داسی ظلم کی یاد دی څنگه په غټ ظلم کی حقوق الله یا حقوق العباد په تلف کولو کی اخته نه وی هغوی لږه پکار ده چی داسی سړی دخپل لمانځه لپاره نه خو ښوی. دسلام او طعام او نور وشیاتو پر ښو لو څنگه ښه داده چی هغه پر اصلاح باندی آماده سی. کښی نن صباخو د سلام او طعام دپر ښو لو څنگه دچا اصلاح نه کیږی بلکه ډیر وخت په طبیعت کی ضد پیدا کیږی په خاص ډول بیا اهل علم حضرات د کم چاچی دپر صاحب نسبت بزرگ سره اصلاحی تعلق نه وی او هغه داصلاح د فکر څنډه خارج وی. (فتاوی محمودیه ۲/۲۸)

﴿دهغه سړی امامت چی رکوع او سجده ژر کوی﴾

﴿سوال﴾: یو امام چی دومره چابکی کوی چی مقتدی دری واره تسبیح هم نسی پسی ویلای نویه داسی امام پسی لمونځ کول څرنگه دی؟

﴿جواب﴾: دومره ژر کول مکروه دی. امام ته دمقتدیانو رعایت کول هم پکار دی. چی هغوی هم کم از کم دری واره تسبیح په سجده او رکوع کړي وواښی. (فتاوی محمودیه ج ۱/۳۵)

﴿دبدعتی امامت﴾

﴿سوال﴾: آیا په بدعتی پسی لمونځ کول جائز دی او که نه؟ آیا داسی سړی

﴿جواب﴾: دنن صبا امتدعیه فرقه عقائد دشرک و حلقه رسیدلی دی په دی وجه په دری پسی لمونځ نه کیږی. البته که یو بدعتی مشر کانه عقائد نه لری بلکه موحدوی صرف ددریمی څلو پښتمې په رقم عقائدو کی مبتلاوی دهغه امامت مکروه تحریمی دی.

که چاته صحیح العقیده امام پیدا سی نویه بدعتی پسی دی لمونځ نه کوی. او که نه زونو هم په ده پسی دی اقتداء کوی. جمعه دی نه پر یو دی. دبدعتی په اقتداء کی اگرچه لمونځ مکروه تحریمی دی خو واجب الاعاده نه دی (یعنی دسره بیرته راگرځول نه غواړی) دا دداسی بدعتی حکم دی څوک چی مشرک نه وی. (احسن الفتاوی ۳/۲۹۰)

﴿دمودودی عقیده لرونکی امامت﴾

﴿سوال﴾: دجماعت اسلامی سره تعلق لرونکی حافظ صاحب دثالثو اقرآن اوریدل جائز دی او که نه؟

﴿جواب﴾: دداسی سړی امامت مکروه تحریمی دی که چیری په فرائضو کی صحیح العقیده امام ښرنسی نویا په ده پسی لمونځ وکړی. لیکن تراویح په هر حال کی دده په اقتداء کی مه کوی. که صحیح امام نسی پیدانویائی یوازی وکړی. (احسن الفتاوی ج (۳) ص: ۲۹۱)

﴿دخضاب لگونکی امامت﴾

﴿سوال﴾: کم حافظ چی پر ډیره باندی خضاب لگوی آیا هغه دتراویح لمونځ ورکولای سی؟

﴿جواب﴾: څوک چی توره خضاب لگوی هغه فاسق دی نویه دی وجه په داسی امام پسی تراویح کول مکروه دی تحریمی دی (صحیح قول دا دی چی مکروه تنزیهی دی) که صالح امام پیدانسی نو تراویح ځانته باید وکړی (احسن الفتاوی ۳/۲۹۳)

چې سینما ته څی دهغه امامت

سوال: یو حافظ صاحب یا مولوی صاحب یا امام صاحب دی چې سینما او ډرامو کتو ډیر شوقین دی او اتڼ (ناچ) او غزلی هم په شوق کوي نه؟ ده پسی لمونځ کول څنگه دی؟

جواب: کم سړی چې سینما کوي او د اتڼ (ناچ) او غزلو په محفلونو شرکت کوي داسې سړی د امامت لائق او وړ نه دی او په ده پسی لمونځ مکروه دی.

که توبه و نکړي او امامت هم نه پرېږدي نو بیا په بل مسجد کې له کول پکاردی. که بل مسجد نه وي نو دیوازی کولو پر ځای دی په ډېر لمونځ وکړي ځکه چې د جمعې اهمیت او تاکید ډیر دی. (فتاوی رجب ۳۳۸ بحواله شامی ۱/ ۵۲۵ باب الامامت)

د ټی وی (تلویزون) کتونکی امامت

سوال: آیاد داسې امام اقتداء کول جائز دی څوک چې تلویزون (ټی وی) کوي؟

جواب: تلویزون کتل ناجائز دی او د داسې امام اقتداء کول مکروه تحریمي ده خو لمونځ پسی کيږي. راځو څول ئی ضروري نه دی. (فتاوی ۲۸۸/۳)

د چاکره چې شرعي پرده نه وي دهغه امامت

سوال: که د امام صاحب بنځه پرده نکوي نو دهغه امامت جائز دی او که نه؟

جواب: د چاکره چې د شرعي پردي اهتمام نه وي نو دهغه فاسق دی. دده امام جوړېدل جائز نه دی. دده امامت مکروه تحریمي دی. (احسن الفتاوی ۳/ ۳۸۹) که امام خپله بنځه ډېرې پردې څخه منع کوي او ددی کاره څخه راضي نه وي خو بنځه ئی خبره نه مني نو پر امام باندی ددی خبری مؤاخذه نسته او دده امامت جائز دی. (کفایت المفتی ۳/ ۸۰)

د خښی امامت

سوال: کم سړی چې خښی سوی وي دهغه امامت جائز دی او که نه؟

جواب: د خښی څخه طبعاً لږ غوندی انقباض محسوسېږي په دی وجه دده امامت مکروه تنزیهې دی. که چیري دده څخه بهتره سړی نه سی پیلانویي دده امامت مکروه نه دی. (احسن الفتاوی ۳/ ۲۸۶)

دهیجرا امامت

هیجرا که عالم باعمل وي او نور ټول جاهلان پسی ولاړ وي نو دده امامت جائز دی. (فتاوی دارالعلوم ۳/ ۷۳ بحواله ردالمختار ۱/ ۵۲۳ باب الامامت)

﴿دهغه سړي امامت چاچي نسل بندي کړي وي﴾

مکرم و محترم جناب مفتیان کرام دارالعلوم بعد اسلام مسنون ددی

لاندینو سوالونو جوابونه مدلل را کړي!

﴿سوال ۱﴾ په هغه امام پسي لمونځ کول مکروه تنزیهی دی که تحریمی

چاچي نسل بندي کړي وي؟

﴿سوال ۲﴾ که دده نسل بندي په زور سره کړه سړي وي نو بیا دده څه حکم

دی؟

﴿سوال ۳﴾ امام پخپله خو نسل بندي نه ده کړي خو دده بنځي کړي ده نو

په دی امام پسي لمونځ صحیح کیږي او که نه؟

﴿الجواب (۱)﴾ دتوبی څخه دمخه مکروه تحریمی دی اودتوبی څخه

وروسته بی له څه کراهیته صحیح دی. (۲) صحیح کیږي (۳) په دواړو

صورتونو کی دتوبی اود استغفار څخه وروسته دده امامت بی له څه کراهیته

صحیح دی. والله اعلم

﴿الجواب (المعجم)﴾

مصدقین الدین غفرله

کفیل الرحمن نشاط عثمانی

مفتی دارالعلوم دیوبند

نائب مفتی دارالعلوم دیوبند

۱۴۰۸/۱/۹ هج

دنسبندی باوجود سړي بیا هم سړي باقی پاته وي. دی دبنځي منځن

په حکم کی نه دا خلیوړی نویه دی وجه امامت په مسئله کی هم دده احکام

دعامو خلقو په رقم دی. دده امامت جائز دی. که دده نسبندی جبراً کړي سړي

وه نو بیا خو دده هیڅ قصور هم نسته پکښي. او که ده پخپله په رضایه رغبت

باندي کړي وي نو بیا خو موجب دفسق دی.

دتوبی اوندامت وروسته به ئی کراهیت ختم سی تر خوچی توبه

کار سړي نه وي نو چونکه نسبندی ناجائزه ده اویه خلق الله کی تغیر اوستل

دی نویه دی وجه به دی فاسق شی نو ځکه به ئی امامت مکروه وي.

﴿جدید فقهي مسائل ص: ۵۹﴾

﴿دلیونی امامت﴾

یو سړي داسی لیونی یادیاونه وي چی یو وخت هم ورته هوش نه

راځي اویه داسی حالت کی جمعه ورکوي نو بیا په ده پسي لمونځ جائز ندی

او که دلما نځه ورکولویه وخت کی په هوش کی وي نو بیا په ده پسي لمونځ

صحیح دی. (فتاوی دارالعلوم ۳۰۱/۳ بحواله شامی ۶۰۳/۱)

﴿چی په جماع باندي قادر نه وي دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾ منځن امام کیدلای نسی خو که یو سړي دمرضو نویه وجه نا قابل

جماع نسی نو داسړي امام کیدلای سی او که نه؟ او چی هم دغه سړي په ډله کی

د صاحب کمال او فضل والاوی؟

﴿جواب﴾: دعین یعنی نامرده امامت صحیح دی. د نامرده حکم د خنثی په

رقم ندی نویه دی وجه د داسی معلوم امامت صحیح دی (فتاوی دارالعلوم ۳/۲۰۰)

هم پردغه خای په حاشیه کی د عبارت هم موجود دی چی د خنثی

امامت خویه دی وجه نه دی صحیح چی په هغه کی د بنخی کیلو احتمال

وی او په عین (نامرده) کی د اقسامه احتمال نه وی.

﴿دوهم په وجه به امامت پریردی او که نه﴾

﴿سوال﴾: زه د پیره وخته راهی امامت کوم اوس داسی وهم غوندی کم

چی کیدای سی اودس به می مات سوی وی په دی وجه می په زړه کی دا

تقاضه چی امامت پریردم ددی شرعاً څه حکم دی؟

﴿جواب﴾: په وهم باندی هیڅ شی بنیدل نه دی پکار. اوداسی وسوسی

دفع کول پکار دی. او هر وخت ولاحول ولاقوة الا بالله اکثر ویل پکار دی او تر

خو چی دی داودس د ماتیلو یقین نه وی تر هغو پوری څه توجه نه ده پکار

خیل امامت کول پکار دی.

په حدیث شریف کی داسی راغلی دی چی تر خود حدث (دهواء)

خارجیلو) آواز نه وی راغلی او یا په بدبوئی نه وی پوه سوی نو تر هغو پوره

اودس نه ماتیری (فتاوی دارالعلوم ۳/۲۸) بحواله مشکوة (باب مایجب الوضوء) کم لمنخونه چی

ده ورکړی دی که په هغه کښی نی دهواء خارجیلو یقین نه وی نو لمنخونه

دېرلو ادا سول. (فتاوی دارالعلوم ۳/۳۳۲)

﴿د سوزاک و الا سړی امامت﴾

﴿سوال﴾: یو امام صاحب ته د سوزاک مرض ورلویدلی دی داغونه هر وقت

پر بنکاری په داسی امام پسی لمونځ کیږی او که نه؟

﴿جواب﴾: که داسی سړی د غلږ و حلقه رسیدلی وی او معنوره سوی وی

چی هر رخت داغونه پر بنکاره کیږی یو رخت هم دده لمونځ خالی نه وی نو

به ده پسی به د جوړو خلقو لمونځ صحیح نه وی دی د امامت څخه لری

کړه سی. (فتاوی دارالعلوم ۳/۳۰۹ بحواله ردالمختار ۱/۵۴۱ باب الامامت)

﴿د مسافر امامت﴾

﴿سوال﴾: که مسافر امام خلور رکعت پوره کړی نو هغه مقتدی چی مسافر نه

وی دهغه لمونځ به په ده پسی صحیح وی او که نه؟

﴿جواب﴾: د امام آخری دوه رکعت نفل دی او د مقتدی آخری دوه رکعت

فرض دی او د فرض کولو و الا اقتداء په نفل کولو و الا پسی نه صحیح کیږی په

دی وجه د مقتدیانو لمونځ نه دی صحیح. البته که مقتدی آخر دوه رکعت دخپله

خانه څخه وکړی او د امام و اقتداء ته ونه گوری نو بیاد دی مقتدی لمونځ

صحیح دی. (احسن الفتاوی ۳/۳۶۳)

﴿چی انعامی بانلونه ساتی دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾: آیاداسی سری د امامت لائق دی څوک چی پرائدبانلونه ساتی او پردهغه باندی د انعام رقم اخلی او انعام د سود د پیسو څخه تقسیمیری؟

﴿جواب﴾: انعامی بانلونه په دی وجه حرام دی چی دا د سود او د خمار مجموعه ده نویه دی وجه انعامی بانلونه چی څوک ساتی هغه فاسق دی او دده امامت مکروه تحریمی دی. (احسن الفتاوی ۳/۲۹۷)

﴿چی د نامحرمو بنځوسره لاس ملاووی دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾: کم سری چی نامحرمو بنځوسره لاس ملاووی دهغه امامت څرنگه دی؟

﴿جواب﴾: د نامحرمو بنځوسره لاس ملاوولوو لافاسق دی نویه دی وجه دده امامت مکروه تحریمی دی. (احسن الفتاوی ۳/۲۹۹)

﴿د بینک د ملازم امامت﴾

﴿سوال﴾: داوقاف دامامانو د چاچی ریره دیوه موت څخه کمه وی او د بینک د ملازم حفاظو او قاریانو چی ریره کوچی نو د دوی په امامت کی لمونځ کیږی او که نه؟

﴿جواب﴾: د ریره خور په بینک کی د ملازم په وجه سود خور هم دی په

دی وجه دده دوو کتاوه څخه هریوه کتاد فاسق موجب گرخی نویه دی وجه دده امامت مکروه تحریمی دی. (احسن الفتاوی ۳/۳۰۳)

﴿د ابرص (فس) والا او د جزامی امامت﴾

په چاچی ابرص وی او ابرص هم معمولی نه وی بلکه په ټول بدن کی نی خپور سوی وی او خلق نفرت ځنی کوی نو دی امام جوړول مکروه دی.

د جذامی درجه خویه دی معامله کی د ابرص څخه هم زیاته ده چی جذام که خپور سوی وی په بدن کی او هر وخت راڅاڅی نویا د داسی سری و مسجد ته حاضریدل منع دی. دده څخه جمعه هم ساقطه ده او دی امام هم نسی کیدای. (فتاوی محمودیه ۲/۸۲ ردالمختار ۱/۳۷۸ فتاوی هندیه ۱/۳۳۱)

﴿د سود خور امامت﴾

﴿سوال﴾: په سود خور پسی او په ریره خریونکی پسی لمونځ کیږی او که نه؟ او د دوی امام جوړیدل بڼه دی او که نه؟

﴿جواب﴾: داسی سری امام جوړول مکروه تحریمی دی په ده پسی لمونځ مکروه دی. (فتاوی محمودیه ۲/۸۲ ردالمختار ۱/۳۸۶)

﴿چی مکروهات کوی دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾: د مکروهاتو په مرتکب پسی او چی دستر او مستحباتو پابندی نه

ساتی نویه هغه پسی لمونځ کول څنگه دی؟

﴿جواب﴾: مکروه دی. (فتاویٰ محمودیه ۸۳/۲ طحاوی علی مراقی الفلاح ص: ۲۲۵ طبع مصر)

﴿چی قوالی اوری دهغه امامت﴾

که بل څوک دامامت لائق وی نو هغه سړی چی قوالی اوری اوبه

عُرس کی شراکت کوی دهغه امام جوړیدل نه دی پکار (فتاویٰ محمودیه ۲/

۸۳ طحاوی علی مراقی الفلاح ص: ۲۲۵ طبع مصر)

﴿چی پخوانی نسل ئی خراب وی دهغه امامت﴾

دداسی سړی که اولاد نیک وی اود امامت قابل وی مثلاً داکه عالم

وی اود شریعت د مسائلو څخه خبر وی نویه ده پسی بلا کراهیت له مونځ کول

جائز دی بلکه افضل دی. (فتاویٰ دارالعلوم ۳/ ۱۳۰ غنیة المستملی ص: ۳۵۱)

﴿دمتهم بالزنا امامت﴾

﴿سوال﴾: یوه بڼځه ده او هغه پنخپله خوله اقرار کوی چی فلانکی امام زما

سره زنا کړی ده او هغه امام انکار کوی په دی کی شرعاً څه حکم دی؟

﴿جواب﴾: د بڼځی په وینا په سړی باندی د زنا ثبوت نسی راتلای اود ده په

امامت کی څه کراهیت نسته (فتاویٰ دارالعلوم ۱۱۸۷) (ترڅو چی څلور شاهدان

نوی تیر سوی)

﴿دولدالزنا یا حرام زاده امامت﴾

دولدالزنا یا حرام زاده چونکه پلار نه وی نویه دی وجه ده ته صحیح

نریبیت نه وی حاصل سوی دده څخه طبعاً خلق انقباض کوی په دی وجه دده

امامت مکروه تنزیهیی دی.

او که په ده کی داد کراهیت علت نه وی بلکه دی عالم اومتی انسان

وی نویا کراهیت هم باقی نه پاته کیږی. بلکه تر نور و دده امامت افضل دی که

جبری ترده په علم کی بالانه وو. او هم دا حکم د نور و دینی منصبونو هم دی.

(احسن الفتاویٰ ۳/ ۲۹۵ ردالمخار ۱/ ۵۲۲)

﴿چی دهمی کره ئی پرورش سوی وی دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾: دیو کوچنی مور او پلار په کوچنی والی کی وفات سوه دی دیو

جت یا دم (دم یاجت هغه څوک دی چی ډول ډنگوی) کره لوی سواو دغه

هملک قرآن شریف ووالی آیادی امامت کولی سی او که نه؟

﴿جواب﴾: هغه هملک چی دم یاجت کره لوی سوی وی اودده قرآن

مجید زده وی او دلما نځه په مسائلو باندی خبر وی نو دده امامت بلا کراهیت

صحیح دی. (فتاویٰ دارالعلوم ۳/ ۱۹۱)

﴿دتوبه کښونکي زنا کاره امامت﴾

که زانی توبه و کاري او د تير و بلو افعالو څخه توبه و کړي او اکثراً لمونځ گزاره دده دامامت څخه خوشحاله وي نو دده امام جوړېدل ښه دي او دده په امامت کښې څه کراهيت نسته (فتاوی دارالعلوم ۹۳/۳ بحواله مشهوره شریف باب التوبه ص: ۲۰۶)

﴿دغیر شادی شده امامت﴾

﴿سوال﴾: بعض خلق وائی چی دچانکاح نه وی سوی دهغه امامت جائز نه دی او امام صاحب وائی چی زه ددین علم حاصلوم چی فارغ سم نو نکاح به کوم دچا خبره صحیح ده، آیا چی واده ئی نه وی کړی هغه امامت کولی سی که نه؟

﴿جواب﴾: دامامت دصحت لپاره دامام واده کول شرط نه دی که دی د کبازی ژوند تیروی او ددین په علم حاصلولو کی مشغول وی او دتعلیم دپوره کولو څخه وروسته وائی ی واده به و کړم نو بده خبره خونده. کم خلق چی ور پسی سوی دی او امامت ئی ناجائز ه کنړ لسی دی هغه خلق زیاده تی کوی که اوس ئی واده و کړی او تعلیم ځنی پاته سو نو هغه ته به څومره غټ نقصان و سیري البته که دتعلیم پوره کیلو تر وخته دده په گناه کی داخه کیلو اندیښ وی نو مقتدیانونه پکاردی چی دده دواده انتظام ورته و کړی. (فتاوی رحیمه ۲/۲۵۱)

که پرده بانندی دشهوت غلبه نه وی نو دده په دمه واده ضروری نه دی او په دی دده په امامت کښې خلل نه راځی البته که پرده بانندی دشهوت غلبه وی او خیالات ئی پراکنده وی نو دده پر ځای دی بیایوداسی سړی امام جوړول افضل دی دچاچی ښځه وی او خیالات ئی پراکنده نه وی بلکه هغه ته اطمینان حاصل وی او دامامت اهلیت هم لری. (فتاوی محمودیه جلد ۴/۲۰۰)

﴿هغه امام چی واده ئی کړی وی خویو کال کورته نه

وی تللی دهغه حکم﴾

﴿سوال﴾: زموږ امام صاحب ددوه نیمو کالو راهسی امامت کوی او دواده ئی دری کاله کیږی یو کال ئی وسو چی کورته نه دی تللی یو څو جاهل ناخوړا نده کسان وائی چی کم امام صاحب چی واده ئی کړی وی او تر یوه کاله پوری کورته ولاړنسی نو دهغه امامت جائز نه وی، دلته په دی وجه خلق په جنگ کی سره لویږی صحیح خبره څرنگه ده؟

﴿جواب﴾: چاچی واده کړی وی هغه دی دخپلی ښځی درضا یا خوښې او اجازت څخه بغیر دخلور و میاشتو څخه زیاته موده لری نه تیروی. (شامی ۴/۳۵۷) دده امام صاحب ښځی به ورته اجازه کړی وی او دنو کړی په وجه په ده پسی به لمانځه کولو کښې څه شبه کول نه ده پکار. (فتاوی رحیمه ۲/۳۵۷)

﴿چی پائښخی ئی تربجلکو لاندی وی دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾: دامام صاحب دپرتا که پائښخی تربجلکو لاندی وی چی کله سُجدي له خي نو پائښخی په دواړو لاسو باندی پورته کوی او بیا سُجدي له خي داکار کول په لمانځه کی په هر رکعت کی جاری وی موږ لمونځ پسی وکړو او که نه؟

﴿جواب﴾: دغه امام صاحب ته داسی کار نه دی کول پکار ځکه چی اول خود لمانځه څخه دباندی هم دبجلکو څخه لاندی پرتوگ راکښته کول حرام او منع دی. دامام دفسق موجب دی. او په فاسق پسی لمونځ مکروه دی او دتوبی څخه بغیر داسی فاسق امام کول مکروه دی.

اوبل په لمانځه کی داسی حرکت بار بار نه دی کول پکار. ځکه چی په دی کی هم کراهیت دی او په بعضو صورتونو کی دلمانځه د فاسدیدلو بیرته هم ده. بپرتحال دغه امام صاحب له دغه کار څخه منع کول پکار دی. او که منع نه سی نودی معزول کول پکار دی. او که په دی موقلرت نه وی نویه ده پسی لمونځ کول جائز دی او دجمعی ثواب حاصلیری. (فتاوی دارالعلوم ۱۴/۳ بحواله ردالمختار باب الامامت ۱/۵۲۳)

﴿چی پتلون اغوندي دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾: یو سړی دی چی پتلون اغوندي او لمونځ ورکوی نو دده څه حکم

دی؟ لمونځ ئی کیږی او که نه؟

﴿جواب﴾: لمونځ ئی کیږی. (احسن الفتاوی ۳/۳۱۸)

﴿چی پراخ پرتوگ اغوندي دهغه امامت﴾

په ده پسی لمونځ صحیح دی ځکه چی دپراخی پائجامی اغوستل ښه دی. (فتاوی دارالعلوم ۳/۱۳۰)

﴿چی لنگ اغوندي او امامت کوی﴾

﴿سوال﴾: لنگ وهل، دوه پریزی خولی او پورته پائجامه اغوستل او امامت کول ښه دی او که نه؟

﴿جواب﴾: که دعورت ستر (پرده پوشی) ئی پوره وی نو لمونځ کیږی خو بهتره خبره داده چی لنگوته وتړی او په شرعی جامه کی لمونځ ورکړی. (فتاوی دارالعلوم ۳/۶۶ بحواله ردالمختار ۱/۴۴ باب الشروط الصلوة).

﴿په قمیص پرتوگ کی امامت کول﴾

په لمانځه کی چی بجلکی یا پښې په اکثره اوقاتو کی پرتیږی. سړی ته ددومره اوږد پرتوگ اغوستل ناجائز دی دکم څخه چی دهغه دپا ئیڅوپه وجه دده بجلکی پرتیږی. او په دی باندی لمونځ مکروه کیږی. په لمانځه کی پښې یا بجلکی مه پرتیږی. قمیص اغوستل جائز دی خو کرته افضله ده. هر

خای چی د صلحاؤ جامه وی دهغه اختیارول پکار دی. خصوصاً دلما نڅه اود امامت په وخت کی. (فتاوی محمودیه ۷/۷۲)

﴿چی قرأت صحیح نه ادا کوی دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾: کم سړی چی په صفاصحت سره نسی ویلای یعنی "الف" از "ع"، "ت" او "ط"، "س" او "ج" او "ه" او "ض" او "ز"، او "ظ" فرق نسبی کولای. نودداسی امام اقتداء کول ښه دی او که نه؟ او که دکلی بعض خلق داسی امام وستی نوددی ګناه به پر امام وی او که پر کلی والاباندی؟

﴿جواب﴾: که دده څخه بل څوک بهترووی او په مسائلو باندی خبروی، قرآن صحیح ویلای سی دستوراتبع وی نودی امام نه دی جوړول پکار اود امام دامامتی څخه لری کول پکار دی. په دی شرط چی فتنه نه وی پکښی. که دده څخه بل څوک بهتر نه وی بلکه ټول خلق دده په رقم ویونکی وی نویادده په امامت کی څه نقصان نسته. خود حروفو تصحیح بهر حال لازمه ده. اوددی تارک کنهګاردی (فتاوی محمودیه ۷/۲ بحواله درمختار مع ردالمحتار ۱/۳۷۷)

﴿درشوت خور امامت﴾

که د ده څخه بل څوک بهتر امام موجود وی نور شوت خوردی نه امام کوی. دده امامت مکروه دی. (فتاوی محمودیه ۷/۲ بحواله درمختار مع ردالمحتار ۱/۳۷۷)

﴿دتارک جماعت امامت﴾

﴿سوال﴾: دتارک جماعت امامت په جُمعه او اخترونو کی ښه دی او که نه؟

﴿جواب﴾: کم سړی چی بغیر د څه غلږ څخه د جُمعی لمونځ پر یښولو عادی وی دهغه امام جوړول مکروه تحریمی دی. دمجبوری په حالت کی چی په ده پسی کم لمونځ وسی دهغه اعاده به لازمه نه وی. (فتاوی محمودیه ۷/۳ بحواله درمختار مع ردالمحتار ۱/۳۷۱ او په حواله دشامی ۱/۳۸۶)

﴿داهل حدیث امامت﴾

﴿سوال﴾: په اهل حدیث پسی لمونځ کیری او که نه؟ آیادی په اهل سنت والجماعت کی شامل دی او که نه؟

﴿جواب﴾: که دغه (په نامه) اهل حدیث ائمه مجتهدینو ته ښکښل اړید وړ د نه وائی او په فرائضو او واجباتو کی دامام ابر حنیفه رحمه الله تعالی علیه د مسلک رعایت کوی او لمونځ ور کوی نو په ده پسی لمونځ صحیح دی. او دارقم اهل حدیث هم داهل السنه والجماعت څخه جلانه دی کم چی په دیا ننداری سره په احادیثو باندی عمل کوی او د فقهاؤ سره بغض او عناد نه ساتی. (فتاوی محمودیه ۷/۲)

﴿در ضاخنای امامت﴾

﴿سوال﴾: یوسری دی چی دبریلوی خیالاتو والا دی دده داعقیده ده چی رسول الله ﷺ په غیو عالم دی او مختار کل دی. دغه رنگ هغه یعنی نبی کریم ﷺ هر خای حاضر او ناظروی. داسری په مسجدونو کی امامت هم ورکوی. نو په دی سړی پسی لمونځ کول بڼه دی او که نه؟

﴿جواب﴾: داصفت دالله تعالی لپاره خاص دی. داصفت دحضور صلی الله علیه وسلم لپاره منل هسی بی دلیل خبره ده. بلکه دنص هم خلاف ده. نو په دی وجه داسی سړی امام جوړول پکار نه دی. ټولو لمونځ کونکو ته پکار ده چی داسی سړی له امامت څخه لری کړی او بل څوک صحیح العقیده او د طهارت او دلما نخه په مسئلو باندی خبر متبع سنت سړی امام جوړ کړی. که داسی ونکړی نو داتول کسان به گنهکاران وی. (فتاوی محمودیه ۹/۲ بحواله در مختار مع ردالمختار ۱/۳۷۶)

﴿چی کمونست گوند ته رایه ورکوی دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾: (۱) د کمونست گوند غړی جوړیدل او ددی گوند د کامیابولو لپاره رایه ورکول جائز دی او که نه؟ او په رایه ورکولو والا پسی لمونځ کول څنگه دی؟

(۲) زیدد کمونست گوند له خوا د بنار کوتی د ممبر لپاره په ټاکنو کی

امیلوار ټاکل سوی دی دده حمایت کونکی هم سته په ده پسی لمونځ کول څرنگه دی؟

(۳) بکر حافظ قرآن دی ده د کمونست گوند امیلوار د کامیابی لپاره رایه هم ورکړی ده په ده پسی تراویح کول څرنگه دی؟

﴿جواب﴾: کمونست یادهری دخپل اصل په اعتبار سره داسلام دمنه

څخه خلاف دی او د دوی ددی بنیادی نظریی په پابندی د دوی د گوند

ممبر جوړیدل دمنه اسلام مخالفت کول دی. دوی ته رایه ورکول داسلام

دمنه مخالف ته رایه ورکول دی. چی څوک په دی خبره باندی پوښی

او عقیده پر لری او ممبرنی جوړ پیری او دوی ته رایه ورکوی نو دده امام جوړول

صحیح نه دی. بعض کسان داسلام د معتقو او پابندو خلقو څخه وی او د

بعضو سیاسي او وقتی مصلحتونو په وجه باندی کمونست او یا دیوبل اسلام

مخالقه گوند پر تکت باندی ممبر جوړ پیری او دهغوی ددی مصلحت په

وړاندی ریشتوننی او یا څه مسلمانان دوی ته رایه ورکوی دداسی کسانو بیا دا

حکم نه دی. خو په دی عادت یوه مخالف گوند ته ترقی ملاو پیری او اقتدار ورته

په لاس راخی نو په دی وجه به ډیر خلقو ته غلط فهمی پیدا سی او کمونست

گوند به داسلام خلاف نه بلکه موافق گوند به نی وبلای. او چی کله دامبران

سی نوهغه کمونست ټ چاچی دوی واقعی کمونست کنترول او رایه نی

ورکړې وه په دوی به خپلې مطالبې او غوښتنې پوره کوي کم چې د اسلام څخه خلاف وي.

او که چیرې دوی په دې کې کوشش نه کوي نورایه چې څوک ورکړې هغوی به دوی غدار او مکار و گنړي او دا غداری او مکاری به ټوله د اسلام پر سر باندې وتپل سي او آئنده به نه په داسې ممبر څوک اعتماد وکړي او نه به په داسې رایه ورکونکي باندې کم چې د کمونیست گوند په آسره باندې یو مسلمان ممبر کوي.

داعمل یو شریف ریشتونې سړې هیچیرې هم نسي کولای ولي چې په خپله مسلمان وي او نوري دنیاته د هو که ورکوي او خپل ځان کمونیست ښکاره کوي او رایه حاصلوي داسې سړې به خپل ضمیر ډیر زیات ملامت کوي په اسلام کې د داسې کار کولو هیڅ اجازت نسته.

دنبی کریم ﷺ په خدمت کې چې به کم خلق حاضریدل او د ضمیر خلاف به کول دهغوی ډیر سخت مذمت په قرآن او حدیث کې راغلي دي په داسې خلقو دنبی کریم ﷺ اعتماد نه وړاونه دخپل گوند اعتماد وړ. د دوی دا حال وړ چې ﴿مُذَبِّذِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَلَا إِلَى هَؤُلَاءِ﴾ (فتاوی محمودیه ۸/۲)

﴿د غیر معززه سړي امامت﴾

﴿سوال﴾: آیا د امامت حق دمعزز قوم څخه بغیر بل قوم ته کیدای سي او که نه؟ بعض خلق وائي چې صرف ددی لاندې قومونو سړي لمونځ ورو کولای سي یعنی سید، شیخ، مغل، پښتون او نور قومونو ته د امامت حق نه دی حاصل. ددی شرعاً څه حکم دی؟

﴿جواب﴾: د امامت حق و هر هغه مسلمان ته دی څوک چې د امام کیلو اهلیت لري بیا چې څومره د امامت لوازمات مثلاً د علم مسائل، تجوید او قرأت او صلاح او تقوی په چا کېنې زیاته وي نو هغه به هغومره اولی او الیق بِالْإِمَامَتِ تصور کړي (یعنی څوک چې په ټولو کې زیات مستحق وي) په دې مختار او نورو کتابونو کې دی چې په چا کې د امامت اهلیت وي هغه امام کیدی سي. په دې حکم کې ټول قومونه او هنرمند خلق برابر دي. (ددې څخه ټول پېشه وړ خلق او دهرې برادرې والا خلق مراد دی. البته که په شرافت علمی وغیره سره پکښې شرافت نسبي (خانداني) هم وي مثلاً هغه قریشي وي، سید وي یا شیخ وي، یا انصاري وي نودی به افضل وي دنورو حضراتو په مقابله کې نو دابه دُثْمُ الْأَشْرَفِ نَسْباً حامل وي.

ددې خلقو دا قول چې د سید او شیخ او نورو څخه بغیر به بل چاپسی لمونځ نه کړي بالکل غلط دی. که هر قوم وي که سید وي که شیخ وي که

پښتون وی او که نور څه بلاوی او که کنړی باف وی یا حجام (سلمانې) او غیر وی، خو چي دامامت لائق وی نو لمونځ ورپسی کيږي او په دوی کی به د زیار علم او تقوی او قرأت والا ته ترجیح ورکولی سی او که چیری ټول په علم او تقوی او قرأت کی برابر وی نو کم چي د نسب په اعتبار سره ډیر اشرف وی هغه به دامامت زیات مستحق وی.

دالله تعالی په نیز زیات بزرگ هغه څوک دی څوک چي زیات متقی وی لکه څرنګه چي په قرآن کریم کی دی. "إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ اتَّقَاكُمْ" خو که د سعادت او تقوی سره سره پکښې شرافت نسبي هم وی نو بیا خو نور علی نور دی. لیکن هیڅ مسلمان او پیشه ور ته په سپکه سترګه کی صحیح نه دی. "إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ" (عام مسلمانان وروڼه دی) دی پر دغه موقع باندی ضروریه یادولری. (فتاوی دارالعلوم ۸۱/۳ بحواله ردالمختار ۱/۲۱۱ باب الامت)

﴿چي په صحیح مخارجو قادر نه وی دهغه امامت﴾

سوال: یو امام صاحب دی چي ښه ویونکی نه دی او ډیر حرفونه نې داسی دی چي سړی نه په پوهیږي. دڅو کسانو خیال دی چي دی دامامت څخه لری کړی. دی وائی چي مانوي غاښونه ایښي دی په دی وجه دتارونو څخه، آواز دروند غوند وی.

اوپاته سو په حروف دښه پوهیدلو سوال نو امام صاحب وائی چي په ټولو حروفو پوهیږم نو آیاده امامت صحیح دی او که نه؟

﴿جواب﴾: که دا امام حروف په صحیح طریقه دخپلو مخارجو څخه ادا کوی او نژدی خلق کم چي دقرأت اوری په دی حروفو ښه پوهیږي نو دا امام دامامت زیات حقداردی هم دغه امام بوقراره سائل پکار دی. او که دحروفو په صحیح طریقه د مخارجو د ادا کولو قدرت نه لری. که داطاقت نه درلودل دنوی غاښوپه وجه سره وی او که څه بله وجه وی او نژدی اوریدونکی په ټولو حروفو ښه صفانه پوهیږي او واضح نی نه اوری نو دده امامت صحیح نه دی. (احسن الفتاوی ۳۰۲/۳)

که قرآن مجید داسی غلط وائی چي معنی نی خبرابیری نویه ده پسی دبالکل ناخوانده کسانو دچا چي دری آیتونه هم نه وی یادلمونځ صحیح دی او که دچادری آیه صحیح په یادوی نو بیادهغوی لمونځ صحیح نه دی. یوبل صحیح ویونکی امام جوړول پکار دی چي دټولولمونځ سم سی. (فتاوی محمودیه ۳۹/۷)

﴿چي فرض نی کړی وی او بیادفرضو جمعه ورکوی﴾

مسئله داده چي چافرض کړی وی هغوی بیادفرض کونکو امام کیدای نسی که چا خپل فرض لمونځ یوازی وکړی نو دهغه فرض اداء سو

اوس ئی دی نفل نسی کولای بلکه که دغه لمونځ په دویم وارو کړی نو دا به نفل وی او په نفل کونکړیسی د فرض لمونځ کونکو لمونځ نه صحیح کیږی (فتاوی دارالعلوم ۸/۳۰۸ بحواله ردالمحتار ۱/۵۴۲)

﴿د داسی سری امامت چی د چاپه ذمه د قضا لمونځ وی﴾

﴿سوال﴾: زید صاحب ترتیب دی او په یو جومات کی امام دی اتفاقاً یو لمونځ ځنی قضا سو د بل لمونځ د جمعې وخت سو خورده د دغی څخه مخکی هغه قضا لمونځ ونه کړی نړیه دی وجه زید د دغه وخت وقتی لمونځ ور کړی او چې نور څلور لمنځونه تیر سول هغه قضا ئی راوگرځاوه په دی صورت کی به د مقتدیا نړیه لمانځه کی څه فساد راځی او که نه؟

﴿جواب﴾: په دی صورت کی مقتدیانو لږه پکار ده چی هغه امام ته اول د قضا لمونځ د کولو موقع ور کړی پر امام باندی لازم دی چی امامت دی نه کوی بلکه بل څوک دی جمعه ور کړی او دی چی کله قضائی لمونځ را وگرځوی نو بیا دی هلته په جمعه کی شریک سی دغه رنگ که زید جمعه ور کړه نو دده د لمانځه په رقم د مقتدیانو لمونځ هم موقوف سو که د قضا سو ی لمانځه څخه مخکی د داسی پنځو لمنځو وخت تیر سو چی ددی دده کولو په وخت کی ورته قضا لمونځ هم په یاد وو نو د ټولو لمنځونه صحیح سول. در دالمحتار (۱/۵۶۹) د عبارت څخه معلومیږی چی امام ته به

یادیدلو د مقتدیانو د لمانځه یو ځانته حکم نه دی بیان سوی. ددی څخه دا ثابته سوه چی د امام په رقم به بالآخره د مقتدیانو لمونځ هم صحیح سی. د قانون تبعیت تقاضا هم داده

خو امام ته داسی کول هیڅکله نه دی پکار ځکه چی که په دی دوران کی د امام یا په مقتدیانو کی یو څوک مړ سو نو د قضا سو ی لمنځو عذاب به د امام په غاړه وی. (احسن الفتاوی ۳/۳۰۴)

﴿د کم امام په ذمه چی د وترو قضا وی﴾

﴿سوال﴾: زید په یو مسجد کی امام دی د شپې په آخره کی نه را کښینی و وتر ځنی قضا سول او په داسی وخت کی را کښینی چی د سهار د جمعې وخت وو. نو هغه د وتر قضا راونه گرځوله او د سهار جمعه ئی ور کړه نو د مقتدیانو لمنځونه به صحیح وی او که نه؟

﴿جواب﴾: د امام په رقم د مقتدیانو لمنځونه هم موقوف وو. د وتر و د قضا څخه راوسته چی د شپږو لمنځو وخت تیر سی نو د ټولو لمنځونه به صحیح سی. په دی شرط چی ددی لمنځ په وخت به ورته قضا لمونځ ور پیادوی. که بله لار ځئی د لمر څخه څخه دمنځه د وتر و قضا راوړی وه نو د امام او د مقتدی د ټولو مابینی لمنځونه به باطل سوی وی.

خبر داری: امام ته داسی کول روانه دی که په دی دوران کی امام مړ سو یا

يو مقتدى وفات سو نو د پاته سړى لمنځو عذاب په دامام په غاړه وي. (احسن الفتاوى ۳/۳۰۵)

﴿چې سنت مؤكده نه كوي دهغه امامت﴾

﴿سوال﴾ كه د جمعې څخه مخكې ده سنت مؤكده ونه كړه نو دې اړ كيدای سي او كه نه؟ او د مقتديانو په لمانځه كې به څه فرق راسي او كه نه؟

﴿جواب﴾ دغه سړى امام كيدای سي او د مقتديانو په لمانځه كې هېڅ فرق او خلل نه راځي. (فتاوى دارالعلوم ۳/۹۶)

په احسن الفتاوى كې د مسئله داسې ده: "امام ته دمعين وخت رعایت كول لازم دى نو پكار ده چې د جمعې دلما نځه څخه له مخه د سنتو څخه ځان خلاص كړي. كه چيرې د يو غلږ په وجه تاخير راسي نو مقتديانو ته پكار ده چې امام ته د سنتو د ادا كولو موقع ور كړي. او كه داسې نى ونه كړه او د سنتو څخه بغير نى لمونځ و كړي نو هم صحيح دى" (احسن الفتاوى ۳/۲۸۶)

﴿دمستقل امام حق﴾

﴿سوال﴾ يو امام صاحب يو ځاى په امامت باندى متعين دى، دغه ځاى يا څوك چې دهغه څخه په علم كې زيات وي جمعه ور كولى سي كه نه؟ كه نى نشي كولى نو بيا دى بغير اجازه نكاح ولى تړي؟

﴿جواب﴾ دا حاديثو او دقيقې درواياتو څخه دا خبره ثابته ده چې كم سړى چې په يوه محله يا كلي كې امام وي نو دهغه په حضور كې دى دهغه د مرضي څخه خلاف بل څوك امام نه كيږي. او دنكاح خواني لپاره شارع عليه السلام قاضى نكاح خوان نه دى معلوم كړى او نه ئى مقرر كړى دى، بلكه دا كار ئى اولياوته ور سپارلى دى چې دقيقې په كتابونو كې موجود دى. نو نكاح خواني پر امامت باندى قياس كول صحيح نه دى. (فتاوى دارالعلوم ۳/۸۱ بحواله ردالمختار ۱/۵۲۲ باب الامامة)

﴿دموجوده امام اجازت ضرورى دى﴾

﴿سوال﴾ په يوه مسجد كې امام مقرر دى كه دده په موجودگي كې دده څخه بل څوك افضل سړى راسي نو مقتدى دامام صاحب د اجازت څخه بغير دى امام كړى نو دا فعل جائز دى او كه نه؟

﴿جواب﴾ د مسجد چې كم امام مقرر وي او په هغه كې دامامت اهلليت وي نو هم دغه مقرر امام ذبل سړى په نسبت دامامت زيات حقدار دى. اكر كه بل سړى افضل او اعلم او اقرانه وي خو كه يو څو مقتديانو دغه بل سړى امام كړي نو په دې كېنې هم څه باك نسته.

په ردالمختار (۱/۵۲۲) كې راغلى دى چې كه يو زيات فضيلت والا يو مقتدى امام كړى وي نو څه پيروا ئى نسته. خو بهتره داده چې دامام معين د

اجازت څخه بغير دى امامت نه كوي. (فتاوى دارالعلوم ۸۶/۳)

﴿د نائب امام په موجودگي كې د بل چا امامت﴾

﴿سوال﴾: د كلي امام صاحب موجود نه دى خو هغه يو مقتدى خپل نائب جوړ كړى دى د دى نائب په موجودگي كې د بل چا امامت كول څنگه دى؟

﴿جواب﴾: چي نائب امام وي نو بل چا سرى ته په خپله امامت لپاره وړاندې كيدل نه دى پكار. (فتاوى محموديه ۷۷/۲)

﴿د ضرورت په وخت كې بغير اجازه امام جوړول﴾

﴿سوال﴾: د سهار يادماز يگر د لمانځه وخت ختميدو ته نژدې دى او پيش امام صاحب نسته نو كه په دې حال كې مقتدى څوك تعليم يافته سرى په كې كړو نو دده د امام د اجازت څخه بغير امامت كول څنگه دى؟

﴿جواب﴾: سمه ده. (فتاوى محموديه ۸۲/۲)

﴿د امام اجازت مقتدى ته شرط نه دى﴾

﴿سوال﴾: زید د مسجد امام دی، بکر ته وائی چي ته په ماپسي لمونځ مه کو، نو بکر په زید پسي لمونځ کولی سی او که نه؟

﴿جواب﴾: په زید پسي بکر لمونځ کولی سی او لمونځ ئی صحیح دی. زید د اجازت او د حکم ضرورت نسته پکښې. بکر پر هر حال کی په هغه پسي

لمونځ کولی سی او زید د اوښايي خايه ده او د شريعت خلاف ده. (فتاوى دارالعلوم ۱۳۸/۲ بحواله ردالمختار ۳۹۳/۱ باب شروط الصلوة)

﴿که په آخره قعده كې امام وفات سو نو څه حكم به ئى وي﴾
په دې صورت كې به لمونځ باطل سى. دوئم وار به ئى بيرته راگرځوى. (فتاوى رحيميه ۳۸/۳ بحواله شامى ۵۸۸/۱)

﴿د امام شافعى اتباع په اختلافي مسائلو كې﴾

﴿سوال﴾: (۱) په شافعى المنهبه امام پسي د حنفى المنهبه مقتدى په سورة الحج كې د دوئيمى سجده په وخت د تلاوت سجده كول پكاردى او كه نه او په سورة (ص) كې خو امام (شافعى) سجده نه كوي نو مقتدى به ئى هغه وخت كوي كه به ئى وروسته كوي او يا خنى ساقط سول؟

(۲) او د سهار په وخت كې په لمانځه كې دعاء قنوت ووائى او كه نه؟ كه ئى ووائى نو لمونځ خوبه ئى نه فاسد يږي؟

(۳) په اختر كې زائد تكبيرونه په شافعى المسلك امام پسي به شپږ وائى يا به د امام د متابعت په وجه به نه (۹) وائى؟ كه چيرى نه (۹) تكبيرونه ووائى نو لمونځ ئى وسواو كه نه؟

(۴) كه دماز يگر وخت د حنيفه مسلك والوپه نژد لانه وړوداځل سوي او شافعى المسلك والا خلق دماز يگر لمونځ په اول وخت كې وكړى نو حنفى ورپسي

اقتداء کولای سی او که نه که اقتداء نی و کړه نو اعاده به نی واجبه وی او که نه؟

(جواب ۱) دامام په اقتداء کی دسورة الحج دوئیمه سُجده مقتدی ته کول پکار دی (شامی ۸۰۱/۱) او که دسورة (ص) سُجده امام و نکړی نو مقتدی ته هم نه دی کول پکار ځکه چی دسورة (ص) سُجده مختلف فیه ده او دامام د اتباع و جوب متفق علیه دی (شامی ۴۹۰/۱) او کله چی نی په لمانځه کی سُجده و نکړه نو بیادی وروسته هم نکړی.

(جواب ۲) مقتدی ته په داسی حالت کی چپ دریدل پکار دی که دُعاء قنوت و وائی نو دمکروه مرتکب به سی. (دُر مختار ۷۰۰/۱)

(جواب ۳) که دامام په متابعت که نه (۹) تکبیرونه و کړی نو په لمانځه کښې نی څه خرابی نه راځی. (شامی ۴۹۲/۱)

(جواب ۴) بهتره خبره داده چی دماز یکر لمونځ دمشینو څخه دمنځه و نکړی او که نی و کړی نو صحیح دی. (فتاوی محمودیه ۹۵/۲)

که دامام شافعی ملحدی په باره کی وثوق وی چی دی دحنفی ملحد رعایت کوی نو دحنفی المسلم مقتدی ته دده اقتداء جائزه ده.

که په وثوق سره ورته معلومه وی چی شافعی المذهب امام دحنفی مذهب رعایت نکړی نو دحنفی اقتداء سمه نه ده. او که درعایت اونه رعایت

دشیخ حال نی نه معلومیری نو بیادده اقتداء مکروه ده. (فتاوی محمودیه ۹۵/۲)

دشافعی او داهل حدیث امامت

(سوال) دحنفی مسلک والا لمونځ په اهل حدیث یا شافعی المسلمک امام پسی کیدای سی او که نه؟

(جواب) که ددی خبری یقین وی چی امام دلمانځه په ارکانو او شرائطو کی دنورو مذاهبور رعایت کوی نو دده اقتداء بلا کراهیته جائزه ده او که درعایت دنه کولو یقین وی نو کم لمونځ چی په ده پسی سوی وی هغه به صحیح نه وی.

او دکم امام چی دارقم حال معلوم نه وی نو په هغه پسی اقتداء کول مکروه ده. نن صبا دغیر مقلدینو اکثریت دانه دی چی دمنلهب نور درعایت خیال نه ساتی بلکه داغلط بولی او په قصده ددی څخه خلاف کار کوی. او دمنه ب خلاف کار کول ثواب بولی. نویه دی وجه ددوی د اقتداء څخه چی تر څو ممکنه وی خان سائل پکار دی خود ضرورت په وخت کی ورپسی لمونځ کیری جَمْعَه مه پریردی.

داتفصیل هغه وخت دی چی کله دامام صحیح العقیده وی که دده عقیده فاسده وی او مقلدینو ته مشرکان وائی او سلفو صالحینو ته بنکځل کوی نو بهر حال دده امامت مکروه تحریمی دی. (احسن الفتاوی)

﴿دشافعی المسلک په اقتداء کی رفع الیدین (لا سونه

پورته کول)﴾

﴿سوال﴾: زیلمسلکاً حنفی دی. دئی دجَمعی لمونخ په یو داسی امام پسی

کوی څوک چی شافعی یا حنبلی المسلک دی. نو په دی وجه زیږدیه دغه

امام پسی په زوره آمین نه ووائی اورفع یدین (یعنی دلاس پورته کولو عمل) هم

نکړی. چونکه دا دامام اتباع یا تقلید نه سونویه داسی صورت کی دزید لمونخ

صحيح سواو که نه؟

دغه رقم که شافعی المسلک یا حنبلی المسلک په حنفی

المسلک امام پسی لمونخ وکړی اودی دامام داتباع څخه خلاف رفع

الیدین وکړی او آمین په زوره ووائی نو ددی به څه صورت وی؟

﴿جواب﴾: په دی کارو کی دامام اتباع لازمه نه ده. نو په دی وجه دحنفی

المسلک اقتداء په شافعی امام پسی او دشافعی المسلک اقتداء په حنفی

المسلک پسی صحیح ده. احناف دی رفع الیدین نه کوی. (احسن الفتاوی

که حنفی مقتدی په شافعی امام پسی داختر لمونخ وکړی نو ده

داختر په تکبیرونو کی دی دشافعی امام اتباع وکړی. دشافعی المسلک

وغيره امامان چی دسهار په لمانځه کی کم دعاء قنوت مستقل وائی یا رفع

الیدین کوی او یا دجنبازی په لمانځه کی چی کم دخلوړو څخه زیات

تکبیرونه کوی دهغه اتباع به نه کوی ځکه چی دامسوخ دی. (فتاوی رحیمیه

﴿حنفی امام به دشافعی مقتدیانو امامت څنگه کوی؟﴾

﴿سوال﴾: زه حنفی المسلک یم، دشافعی المنصب په مکتب کی سبق

وايم، کله کله جهري لمونخ ورکم نو که زه دشافعی المنصب مقتدیانو لحاظ

وساتم او دسورة فاتحه څخه وروسته دومره وخت خاموشه ودریرم چی

هغوی څومره وخت کی سورة فاتحه ژر ژر ووائی، اوزه بیابیل سورت

شروع کړم نو په دی کی څه حرج دی؟

﴿جواب﴾: حنفی امام ته داسی تأخیر کول جائز نه دی. او دا کار ممنوع

دی. دالمونخ به ناقص او واجب الاعاده وی، یعنی په دویم وار به دالمونخ

راگرځوی.

سجده سهوه هم کافی نه ده. ځکه چی په صورت مسئله کی خوده

قصداً تأخیر وکړی چی دا کار سهوه نه ده ځکه چی دا ده په قصد باندی کړی

دی (فتاوی رحیمیه ۱/۱۶۶)

حنفی امام شرافعت ته داختر جمعه ورکولی سی څوپه خپله طریقه دی

کړی. مقتديان به دده اتباع کوي او که مقتديان رضامند نه وي نو بيا دې دهغوی څخه امام جوړېسي او حنفی دی دده په اقتداء کې لمونځ وکړي او دې به ددغه شافعی المذهب امام په اقتداء کې داخل تر تکيرونه بيا ډيروائسي يعنې نه (۹) تکيرونه به وائي. (فتاوی رحيميه ۲۵۹/۱ بحواله فرمختلر مع شامی ۷۳/۱)

﴿که دنيا پاکي په حالت کې ئی جمعه ورکړه نو څه حکم به ئی وي؟﴾

﴿سوال﴾: که يو امام صاحب په حالت کې دې اودسي يادجنابت په حال کې جمعه ورکړي نو ددغه لمونځ گزاروبه څه حکم وي او چي داهم ورته يادنه وي چي دغه وخت څوک څوک راپسي ولاړ و او چا چاته به څنگه څنگه اطلاع ورکوي؟

﴿جواب﴾: په فرمختلر نومي کتاب کې راغلي دي چي که امام صاحب د جنابت په حالت کې يادسي په حالت کې جمعه ورکړي نو دده ته پکار ده چي مقتديانوته خبر ورکړي.

نو دغه امام صاحب ته پکار دي چي تر کومه ځای کيدای سي چي کم يو مقتدي ورپياږي نو هغه ته دي خبر ورکوي چي دفلاتکي وخت لمونځ را وگرځوي ځکه چي هغه لمونځ نه وړ صحيح سوي. او چي کم نه ورپياږي

نو دهغوی لمونځ صحيح سو. که دهغوی ته خبر نه و ورسيدلی نو بيا په دې کې څه حرج نسته. او که بيا چيري امام ته هغه مقتديان ورپياږي نو پکار دي چي هغه ته هم خبر ورکړي. او امام مذکور دي په خپله هم ددغه لمونځ اعاده وکړي او ددغی گناه استغفار دي دالله څخه وغواړي. (فتاوی دارالعلوم ۷۴/۲ بحواله ردالمختار ۵۵۳/۱ باب الامامت)

﴿چي ډيروخت ئی امامت کړي وي او د هغه څخه وروسته د کفر اقرار وکړي﴾

﴿سوال﴾: يو سړی تر ډيره وخته خلقوته جمعه ورکوله خواوس په خپله د خپل کفر اقرار کوي او وائي چي مابه د کفر په حالت کې امامت کولونو آيا پر مقتديانو ددغی اوږدي مودي د لمنخوا عاده لازمه ده؟

﴿جواب﴾: که دهغه په کفر کې د اقرار څخه بغير بل څه دليل نه وي نو دي د اقرار دوخت څخه مرتد گرځول کيږي. په تيره زمانه کې چي په ده پسي کم لمنځونه سوي دي هغه صحيح دي. (احسن الفتاوی ۲۷۹/۳ بحواله ردالمختار ۵۵۳/۱)

﴿چي ډيروخت وروسته د امام د کفر حالت معلوم سي﴾

﴿سوال﴾: يو سړی تر ډيره وخته پوري خلقوته امامت ورکاوي او س دقرائتو

څخه معلومه سوه چي دي کافر دي خو په خپله دغه سړي د کفر اقرار نه کوي بلکه خپل ځان ته مسلمان وائي خو خلقو ته ددغه په خبره باندې باور نسته بلکه د خلقو خيال دي چي دي منافق دي خو د هسي ځان مسلمان ښکاره کوي. نو کم لمنځونه چي دده په اقتداء کي سړي دي آيا ددغه اعاده واجب ده؟

جواب: که په شواهد او قرائنو دده د کفر ظن او گمان غالب سي نو کم لمنځونه چي په ده پسي سړي دي ددغه اعاده فرجه ده. (احسن الفتاوى ۲۷۹/۳ بحواله ردالمحتار ۱/۵۵۳)

آيا تراويح ورکول د امام ذمه واري ده؟

سوال: امام صاحب پنځه وخته ښه په پابندي سره جمعه ورکوي خو تراويح نه ورکوي. بعض خلق وائي چي تراويح ورکول د امام مه واري ده. د شريعت څه حکم دي؟

جواب: که امام صاحب په تراويحو کي د قرآن شريف د اورولو څخه عاجز او قاصر وي نو په "اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ" دي تراويح کوي. ددده ذمه واري ده که مقتديان حضرات په تراويحو کي د قرآن د اوريدلو سعادت حاصلول غواړي نو ددغه امام انتظام دي مقتديان پخپله وکړي. امام صاحب دي نه مجبور وي. که لَوْ جَه الله (دالله لپاره) تراويح ورکونکي پيدانه سي نو يو حافظ صاحب دي دروژي لپاره نائب امام مقرر کړي. دماخوستن او دنورو

يو يادوړ (۲) لمنځو ذمه واري دي ورپه اړه کړي. اوس که دي په تراويحو کي قرآن مجيد ووائي نو بيا د اجرت ورکولو کتباتش پيدا کيږي (فتاوى رحيمه ۳۴۱/۲)

په تراويحو کي د امامت حق

سوال: بکر په مسجد کي امام مقرر سړي دي او دي حافظ قرآن هم دي او زيلم هم حافظ قرآن دي. او ده به د پخوا راهسي په دي مسجد کي تراويح ورکولي. اوس بکرو وائي چي زه امام مقرر سړي يم د تراويح ورکولو حق زمادي. زبل وائي چي زما پخواني حق دي نو دا د چا حق جوړيږي؟

جواب: په دي مسئله کي کله چي بکر امام جوړ سړي دي تراويح د امامت حق هم دده دي. (فتاوى دارالعلوم ۲۸۲/۳ بحواله د مختار ۱/۲۳ باب الامامت)

په تراويحو کي د معاوضي شرعي حيثيت

سوال: په روژه مبارکه کي د قرآن شريف د ختم کولو لپاره د حافظ د اخيستلو او د (مقتديانو) ورکولو په نيت د قرآن اوريدل او اورول او وروسته اخيستل ورکول څرنگه دي؟ د دواړو نيت دور کولو او اخيستلو وي. د دي څخه بغير اوريدل او نه اورول کيږي. که چيري په يوه مسجد کي قرآن مجيد نه وويل سي (په تراويحو کي) او صرف د تراويحو په کولو سره اکفاء وسي نو بيا به دغه خلق دروژي د قيام د فضيلت څخه محروم سي او که نه؟

جواب: په مزدوري قرآن شريف ويل بند کار نه دي. په داسي کولو کي

ثواب هم نه وی. او په حکم سره د "المعروف کالمشروط" د چاچی دور کول او اخیستلو نیت وی هغه هم د اجرت په حکم کی دی او ناجائز دی. (د دین مطلب دادی چی که چیری یو حافظ داونه وائی چی زه پیسی غواړم او نه کلیوال ورته د پیسو وړ کولو برغ وکړی لیکن په آخر کی دروژی وهننه پیسی ورکړی نو دا کار هم هغسی دی لکه شرط چی ایښی وی د پیسو په وړ کولو باندی. (مترجم)

په داسی حالت کی دی صرف په "أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ" باندی تراویح کول او په مزدوری باندی قرآن مجید نه اوریدل ښه دی. او صرف د تراویح وړ ادا کولو سره د قیام رمضان فضیلت ورته حاصلیږی. (فتاوی دارالعلوم ۳۶/۳ بحواله ردالمختار بحث التراویح ۶۱۰/۱)

﴿ د تراویح د امامت لپاره بلوغ شرط دی ﴾

مسئله داده چی که چیری په هلك کی د بلوغت كمه نښانه نه وی مثلاً احتلام، انزال نوبیا پر پوره ۱۵ كاله باندی شرعاً هغه بالغه بلل کیږی. نو كه چیری دروژی پر اوله د هلك عمر پوره (۱۳) كاله (۱۱) میاشتی و ونوده امامت په تراویح وړ و تړو کی سم نه دی ولی چی دامام ابو حنیفه رحمه الله تعالی علیه منجیح منصب دادی چی دنا بالغه امامت په فرائضو، نوافلو و واجباتو کی صحیح نه دی. البته كه چیری په ده کی یوه علامه د بلوغ

معلومیدل نوبیا پروا نه لری.

او دارقم د خورلسو كالو په هلك پسی فرض او تراویح كول هېڅ هم صحیح نه دی. تر كمه چی پوره د پنځلسو كالونوی سوی. البته كه چیری په خورلسم كال کی د بالغیدویو علامه کی ښکاره سوه اودی هم وړائی چی زه بالغه سوی یم نوبیا په ده پسی لمونځ صحیح دی. (فتاوی دارالعلوم ۲۲۶/۳ بحواله ردالمختار باب الامامت ۵۳۹/۱)

﴿ دمعدور حافظ امامت ﴾

حافظ صاحب كه چیری د غلږ په وجه سره په ناستی تراویح وركړی او مقتدیان ولاړوی نو بعض فقها وویلی دی چی د ټولو لمونځ صحیح کیږی. او بعض بیوا وائی چی مقتدیان دی هم کښینی ددی لپاره چی د امام متابعت وسی. او د مخالفت صورت پیدانسی. (دواړه صورتونه جائز دی) (ترجمه عالمگیری ۱۸۹/۱)

﴿ چاچی دماخوستن لمونځ نه وی کړی دهغه امامت ﴾

﴿سوال﴾: دماخوستن لمونځ وسو. دلما نځه وروسته تراویح شروع سوی. كم حافظ صاحب چی تراویح وركړی دهغه تراوسه دماخوستن فرض نه دی كړی دی د تراویح وړ کولو لپاره ودریدی او دوه ركعت تراویح نی وركړی. بعضی مقتدیانو اعتراض و كړی او حافظ صاحب نی لری كړی دهغه وروسته

امام صاحب پاته تراویح ورکړي.

دامعلوم دی چی دمقتدیانو اول دوه رکعتو وسوه او که نه؟ که چیری هغه نه وی صحیح سوی نو آیادهغه راگر خول ضروری دی؟

﴿جواب﴾: په صورت مسؤله کی دتراویحو دوه رکعتونه دراکر خول ور دی. ولی چی تراویح دماخوستن دلمانځه څخه وروسته دی نه اول.

په هم دغه وخت کی اعاده ضروری وه، که چیری ئی نه راوگرځول ل نریا وروسته تر صبح صادق پوری یوازی کولای سوی. که چیری ئی تر سهاره هم قضاء نه راوگرځاوه او وخت وواتی نو بیاددی قضائسته. استغفاری وغوړی او په دغه دوه رکعتو کی ئی چی څومره قرآن مجید ویلی وو که ئی نه وورا گرځولی نو بیادی دویمه ورځ راوگرځوی. (فتاوی رحیمیه ص: ۲۳۵ بحواله کپړی ص: ۳۸۵)

﴿دوتر و امامت﴾

دوتر و جماعت دهغه امام چی فرض ئی ورکړی وی څخه علاوه بل څوک هم ورکولای سی. (فتاوی دارالعلوم ۱۵۸/۳) او داچی په خلقو کی مشهوره ده چی کم سړی فرض لمونځ ورکړی نو وتر دی هم هغه سړی ورکړی. که چیری دوئم سړی دوتر و جماعت ورکړی نو هغه جائز نه دی. دا خبره غلطه ده بل دوئم سړی دوتر و جماعت ورکولای سی. او دا صحیح ده (فتاوی رشیدیہ کامل

ص: ۳۲۸

دا صورت جائز دی، چی دتراویح ورکونکی وتر هم ورکولای سی که چیری دغه تراویح ورکونکی بالغ وو. ځکه چی په نابالغ پسی نه تراویح صحیح دی او نه وتر. (فتاوی دارالعلوم ۱۹۲/۳)

﴿امام صرف د فرضو جمعہ ورکړی او حافظ وتر﴾

﴿سوال﴾: امام صاحب که چیری دماخوستن فرض او وتر ورکړی یا یوازی فرض ورکړی او حافظ صاحب تراویح ورکړی نو ددی څه حکم دی؟

﴿جواب﴾: داهیڅ فرق نه کوی، حضرت عمر فاروق رضی الله تعالی عنه به د فرضو او دوتر و جمعہ ورکوله او حضرت اُبی بن کعب رضی الله تعالی عنه به تراویح ورکولی. هم دارقم که چیری امام صاحب صرف فرض لمونځ ورکړی او حافظ صاحب تراویح او وتر ورکړی نو په دی کی هم څه فرق نه راځی. (فتاوی رحیمیه ۲۹۴/۴ بحواله عالمگیری ۸۴/۱) یادونه: دتراویح دمسائلو دتفصیل لپاره دی دمصنف صاحب "مکمل و مسائل تراویح" نامی کتاب وکتل سی.

﴿دتلویژن څخه امامت﴾

لمونځ کم ماشیني عمل نه دی، بلکه دایر عبادت دی په کم چی انسان خپل ټول وجود که ظاهری وی او که باطنی، قلب روح، زړه او دماغ، ژبه، اعضاء (جوارح) حرکات او سکاناتو سره دالله په حضور کی حاضر پوی. د

ادالله سره دهم کلامی او دزره دبیری او عاجزی خنجه دد کیلو اظهار او نینانه وی. امام چی هر خه وائی گواکی هغه په دبیر احترام، ادب، خشوع او خضوع سره دخپلو مقتدیانو خبره والله پاک ته در سولو کار کوی.

پرتلویزون باندی چی کم امامت ورکول کیری هغه صرف یو مشینی حرکت وی. په داسی صورت کی هغه خوف او خشیت، تواضع او انکساری، ادب او شائستگی او خوف ورجا کله راتلای سی. ددی وجیبی خنجه دفتقیی نقطه نظر خنجه ماسوی دعبادت او بندگی روح هم ددی دشان او کیفیت خنجه مغایردی چی انسان دداسی مصنوعی پرزوپه اقتداء کی لمونځ ادا کړی. اود فتنی اعتبار په لحاظ دضروری ده چی دامام او مقتدی په مابین کی دومره فاصله نه وی لکه والیه برود، سرک او پل. که چیری دومره فاصله وی نو بیا اقتداء نه صحیح کیری. (فتاوی هندیه ۱/ ۳۵)

اودغه حکم دتلویزون هم دی چی که چیری داصل امام اود مقتدیانو په مابین کی دصغونو دتسلسل خنجه بغیر دومره فاصله وی نو بیا اقتداء نه صحیح کیری. او که چیری لویه مجمعه وی او دصغونو دتسلسل هم وی البته دلما نڅه په خای کی دآسانی او دنقل و حرکت داندازی لپاره په مختلفو خایو باندی تلویزون نه ولگول سی نو بیا خو لمونځ ادا کیری. لیکن دا کار کول بیا هم دکراهیته خنجه نه دی خالی. ولی چی دتلویزون دفتقیی حیثیت خنجه قطع

نظر دلما نڅه و منځ ته دداسی عکسوراتگ پر خپل خای باندی مکروه دی او ددی خنجه خشوع و خضوع متأثره کیری. تر کمه خایه چی دنقل و حرکت دخبرتیا مسنله ده نو هغه خود لاؤ دسپیکر په ذریعه سره هم کیدلای سی. (جدید فتقی مسائل ص: ۵۸)

﴿دتیپ په ذریعه باندی امامت﴾

پرتیپ ریکارډر باندی نه لمونځ صحیح دی اونه اذان. ځکه چی امام او مؤذن هم هغه کیدای سی کم چی ناطق خبری کونکی وی او په تیپ ریکارډر کښی په خپله گزیانی نسته. بلکه دایوه بی اختیاره آله ده کمه چی دیو آواز نقل کوی. آذان او لمونځ عبادت دی کم چی دزره دکیفیت سره سرته رسولی سی. او تیپ ریکارډر خو یو جامد او غیر حساس شی دی. ددی آواز ته عبادت نسی ویل کیدلای. ددی د آوز حیثیت دمستقل "وینا" نه وی بلکه دا تابع محض دی.

هم دا وجه ده که یو سړی په تیپ ریکارډر باندی طلاق ورکوی او ورائی چی ماطلاق در کړی دی او وروسته بیا دغه تیپ درې واره پر دغه خای باندی واورول سی نو هم یو طلاق واقع کیری. ددی دتکرار په وجه سره په اصل طلاق کی تکرار نه راخی. او هم دارقم که څوک داسی پرتیپ باندی دزره روپو اقرار وکړی او دریکارډنگ وروسته دغه اقرار په واورو غبرول

سی نو هغه دزرو روپو اقرار دی په کی زیاتوب نه راځی. څوک چې ددې
آواز حبشیت دتابع دی.

نوله دی امله په داسی طریقه باندی ورکول سوی آذان او امامت
صحیح کیږی. بلکه دامحض یو صوتی اولفظی تکرار دی. ددی مثال شته
ورکړی دی لکه څوک چې ویه مرغه ته تلاوت ورزده کړی. نو دغه تلاوت
فقهاء اصل نه بولی. او په دی سبب سجده تلاوة هم نه واجبېږی. (جلیدفتی مسر
ص: ۵۹ بحواله فتاوی هدیه ص: ۶۸)

د امامت لپاره تر ټولو زیات حق داره سړی

د حنفیانو په نیز د امامت زیات حق داره هغه څوک دی کم چې د
لمانځه د صحیح یا ناصحیح کیدو په مسائلو باندی زیات پوهیږی او د ښکاره
گناو څخه ځان ژغوری.

ددی څخه وروسته هغه سړی دی چې د قرآن مجید په تلاوت
او تجوید کی تر نور و ډیر ښه وی. دهغه وروسته هغه څوک چې ایمان لری
پر نور و باندی مقلم وی. او بیا هغه څوک دی چې په عمر کی تر ټولو زیات
وی. او مقتدی او امام باید د اول څخه مسلمانان وی. بیا هغه څوک چې دهغه
بدنی ساخت جوړښت ښه وی. او بیا هغه چې دهغه صورت تر ټولو ښه وی.
بیا هغه چې په خاندان کی تر نور و ښه وی. او بیا هغه چې د چال باس تر نور و ښه

او صفای. که چیری په دغه ټولو امورو کی ټول سره برابر وی او په خپل مابین
کی د امامت پر سر باندی سره په جنگ وی نو بیاد دی د قرعه اندازی (پچی)
څخه کار واخلی. که داسی نه وی نو بیا چې ددوی خوښه وی نو هغه سړی دی
د امامت لپاره مخ ته کړی.

که چیری خلق پر قرعه اندازی باندی نه وی سره خو شحاله نو بیاد دی
هغه څوک و درول سی کم چې تر ټولو زیاته راییه یوسی. که چیری اکثریت
خوا یو غیر مستحق امام و ټاکي نو دا خوئی بد کار و کړی. لیکن گناه نده. دا ټول
مسائل په هغه صورت کی راځی په کم خای کی چې د قوم باچا یا دهغه خای
په کم خای کی چې خلق سره را ټول سوی دی مالک یا دوظیفی اخیستو
نکی نه وی. که نی د امامت لپاره خو تر ټولو مقدم باچادی بیاد کور خاوند او دا
رقم دیو مسجد مقرر سوی امام بیالاتق دی.

که چیری په کور کی مالک او کرایه دار دواړه وی نو بیا زیات حق د
کرایه دار دی. که چیری هغه کور دیوی ښځی وی نو بیا حق د امامت دهغه
ښځی دی لیکن پر ښځی باندی واجب دی چې هغه د امامت لپاره یو نائب
و دروی ولی چې د ښځی امامت جوړیدل صحیح نه دی. (کتاب الفقه ۱/ ۲۸۳)
د امامت مسئله ډیره غټه او اهمه ده ددی لپاره د امام دلوری درجی
متقی او پرهیز کار، عالم عامل، عاقل او داخلاق حمیده څخه متصف وی. د

حسن قرأت څخه ښه خبروی، صحیح العقیده، تندرسته، وجیهه الصورت، لمانځه په مسائلو باندې پوره او د ظاهري عیو څخه پاک وی. (دمسلمانانو د امام حیثیت د فوج د مشر څخه زیات دی او د فوجی افسر ظاهري عیب والا نه وی یعنی وړاند، په لاس ګوډ، په پښه ګوډ، چغره په یوه سترګه وړاند، ناجوړه از ابلیج وهلی نه وی) او دارقم دا هم ضروری ده چې لمونځ کونکو امام په خپله مرضی او خوشحالی سره د امامت لپاره مقرر کړی وی او دده امامت د زړه له کمی قبلوی.

﴿دامامت دمکروهاتو بیان﴾

(۱) د فاسق امامت مکروه دی. هو که چیری مقتدیان دده په رقم وه بیا پروا نه کوی.

(۲) د بدعتی امامت مکروه دی. که چیری نې بدعت د کفر و درجی ته نه ورسیدلی.

(۳) دامام اوږد لمونځ کول مکروه تحریمی دی. ددی څخه علاوه که چیری یو سړی دیو څو محلو دو خلقو امام وی او هغه خلق په اوږده لمانځه باندې خوشحاله وی. ولی چې نبی کریم ﷺ فرمائی "مَنْ أَمَّ فَلْيُخَفِّفْ" (یعنی چې کم څوک امام وی هغه دی لمونځ مختصر کوی)

یادونه: (دمختصر څخه مراد دانه دی چې سړی دی در کوع سجدي

جلسی او قومی خیال نه ساتی. بلکه مراد ددی څخه د سنت په اندازه باندې قرآن شریف ویل دی. ولی چې نبی کریم ﷺ په یو سړی باندې څو واره لمونځ راوگرځاوی. هغه سپک لمونځ کاوی یعنی سجده او رکوع نې سمه نه کول. نو ددی څخه مراد دا وړدو سورتونو ویل دی ددی ثبوت دادی چې معاذ رضی الله تعالی عنه په یوه کلی امامت ورکاوی نوده به د ماخوستن په لمانځه کې اوږده سورتونه ویل نو خلق و دده شکایت ونی کریم ﷺ ته وکړی نبی کریم ﷺ ورته وفرمایل اَنْتَ اَنْتَ يَا مَعَاذِ اَنْتَ اَنْتَ يَا مَعَاذِ یعنی ای معاذ ته خلق په فتنه کې اچوی چې اوږد لمونځ ورکوی. دا وړده لمانځه څخه خلق د جمعې څخه متغره کیږی. (مترجم)

(۴) درانده سړی امام جوړول مکروه تنزیهی دی. لیکن که چیری هغه په ټولو کې افضله وو (نویامکروه نه دی) او دغه حکم د ولد الزنا یعنی حرمی هم دی.

(۵) د عالم په موجودګی کې دیو بی علمه امام جوړیدل مکروه دی. بخواه هغه د بناروی او که د کلی (یعنی صحراء)

(۶) د ښائسته سپین مخی بی ږیری هلک امام جوړیدل مکروه تنزیهی دی، که څه هم هغه لوی عالم وی. دا کراهیت په هغه صورت کې دی که چیری دده دامامت څخه څه خرابی پیدا کیدله. که چیری د خرابی اند یښه نه وه نویامکروه نه دی.

نخای بانندی دریدل مکروه دی. ددی شخه کم لور نخای وونوبیانه مکروه کیری او دارقم دمقتدیانو دامام شخه پر لور نخای بانندی دریدل مکروه دی.

په دادوار و صورتونو کی کراهیت په داسی حالت کی راخی چی د امام سره دده ددریدلو پر نخای بانندی بل سړی نه وی ولاړ. او که یو یادوه کسان دامام سره پر هغه نخای بانندی چی امام پر ولاړ دی ولاړ وونوبیا کراهیت نه راخی.

(۱۱) دهغه سړی امام جوړیدل مکروه دی چی خلق بدخنی وړی. او دده دیو دینی خرابی په سبب په ده پسی دلمونخ کولو شخه احتراز کوی.

(۱۲) دجنازی دلما نڅه شخه ماسوای دبنخو جماعت کول مکروه تحریمی دی. که چیری دجنازی لمونخ بنخه ورکوی نو بنخه امام دی دبنخویه مابین (دصف په مابین) کی دی ودریری. داسی لکه دهغه نارینهو جماعت دکم چی سترلخ وی. دبنخویه جماعت کی حاضریدل مکروه دی خواه هغه دجُمعی لمونخ وی او که داختر و نو یادشپی نصیحت وی. لیکن دورخی دضرورت په وجه په پرده کی تلای راتلای سی. په دی شرط چی ددوی د وتو شخه دیو شخه خرابی دپیدا کیلو اندیبنه نه وی.

(۱۳) او دارقم ددریدلو لپاره امام جوړیدل مکروه دی. او حال داچی جماعت په یو داسی کور کی وی چیری چی دده سره نر مقتدیان نه وی. یا بنخی دامام

(۷) دداسی سړی امام جوړیدل چی هغه بی عقل وی اوبی کاره وی یا فالج وهلی وی یا دفس مرض وهلی وی او دفس داغونه بنکاره پر معلو میروی. او یا جزام مرض نیولی وی او یا فالج وهلی وی او پر یو بنوسم نسی دریدلای. او دم دارقم دکم چا چی لاس پری سوی وی دهغه سړی امام جوړیدل مکروه دی (۸) او دهغه چا امامت هم مکروه دی کم چی پر امامت بانندی اجرت یعنی مزدوری اخلی (متاخرینو فقهاؤ پر امامت بانندی اجرت یعنی مزدوری اخيستل جائز بللی دی. نویه موجوده عصر کی په داسی سړی پسی لمونخ کول بلاکرا هیته صحیح دی) البته که دوقف خلقو دامامت لپاره داجرت شرط ایبسی وی نو بیانه دی مکروه. ولی چی په دی صورت کی هغه اجرت یا مزدوری یو قسم صدقه یا کمک دی.

(۹) او دهغه سړی امامت مکروه دی کم چی په فروعی مسائلو کی دمقتدی د مسلک شخه اختلاف لری. او داپه دی شرط چی ددی کاربیره وی چی هغه دداسی اختلاف پرواه نکوی دکم شخه چی او دس یا لمونخ دماینه خی. لیکن که چیری په دی کار کی دده شک نه راتلی په داسی رقم چی هغه ته دا اختلاف پرواه سته یا داچی هغه ته دداسی اختلاف هیڅ علم نسته نویائی امامت نه مکروه کیری.

(۱۰) دامام دنورو ټولو مقتدیانو شخه یو لاس اندازه یا دهغه شخه زیات پر لور

محرمی لکه مور، خورنه وی. (کتاب الفقه علی المذاهب الاربعه ج ۱ ص: ۶۸۸)

(۱۴) دخصى، نر بنځی یا نامرده سړی پر امامت باندی مقررول مکروه دی، او دارقم دهغه چا امامت هم مکروه دی دچاچی دخبرو انداز داسی وی لکه دبنځو، او دهغه امامت مکروه دی کم چی دی دبل چانا جائزه اولاد وی یعنی حرمی وی. داسی خلق که (مستقل) مقرر سوی نه وونو بیا ددوی امامت مکروه نه دی. ﴿یعنی یو ځای ئی مؤقتی لمونځ ورکاوی﴾ (مترجم).

(۱۵) دیو مرئی یا غلام امام مقرر کول مکروه دی.

(۱۶) دناسته امامت مکروه تنزیهی دی. او دارقم دهغه سړی امامت هم مکروه تنزیهی دی دکم چاچی حال نه وی معلوم چی بدسړی دی او که ښه. او دهغه سړی امامت چی نسب ئی نه وی معلوم.

(۱۷) دامام دمسجد په محراب کی نفل کول یا په محراب کی محض دلمانځه په رقم کښیستل مکروه دی.

(۱۸) درانده امام جوړیدل جائز دی خودلیلونکی امامت افضل دی. (کتاب الفقه ص: ۶۹۰)

﴿پر لاؤ د سپیکر (گویا) باندی امامت﴾

د لاؤ د سپیکر په ذریعه باندی لمونځ کول صحیح دی یا نه؟ په اول کی

پوستان او د هندوستان څخه دباندی د علماؤ پر دی مسئله باندی اختلاف

زو بعض حضرتانو دا ویل چی د لاؤ د سپیکر آواز بعینه دامام آواز نه دی، بلکه دهغه د آواز بازگشت دی. دارقم دمقتدیانو دامام پردغه آواز باندی نقل و حرکت گواکی پر یو بل آواز پر بنیاد باندی دی. او دا خبره جائزه ده. چی مقتدی دامام پر ځای باندی دیو بل پر آواز باندی نقل و حرکت وکړی.

ددوی په مقابله کی بیاد نور و دا خیال و وچی ددی باوجود دلما نځه لپاره د لاؤ د سپیکر استعمال جائز دی. او په شریعت کی ددی مثال موجود دی. چی دلما نځه څخه دباندی دیو سړی پر تلقین باندی لمونځ کونکونقل و حرکت کاوی. چنانچه کله چی دبیت المقدس پر ځای باندی کعبه شریفه قبله جوړه سوه او د مدینې په شاوخوا کی په بعض مسجدو کی دبیت المقدس وخوانه لمونځ کیدی، د قبلی داوینتو خبریوه سړی دوز، ته ورکړی دوی ټولو خپل منځان دکعبی شریفی وخوانه پرلمانځه ولاړ و وواړه وی. ښکاره خبره ده چی دا نقل و حرکت دیو داسی سړی پر آواز باندی وسو کم چی ددوی سره په لمانځه کی شریک نه و او دلما نځه څخه دباندی و.

اوس دا خبره په تحقیق باندی رسیدلی ده چی د لاؤ د سپیکر آواز دامام د آواز نقل نه دی بلکه دا بعینه دامام آواز دی کم چی دده دخولې څخه راوړی دارقم اوس د لاؤ د سپیکر څخه دلما نځه او امامت پر جواز باندی د علماؤ اتفاق سوی دی.

بعض علماء ددی په استعمال کی یوڅه کراهیت وینی. اود مجبوری په حالت کی ئی استعمال صحیح دی. ددی دلیل دادی چی فقهاؤ بی له ضرورته د امام و آواز ته تقویت ور کونکی "مُکَبِّرین" د تقرر مکروه اوبدعت بللی دی. ددی جهته دلاؤ د سپیکر هم دی. مگر د ادلیل د غور وړ دی چی د مُکَبِّرینو آواز بعینه د امام آواز ته دی اوحال دادی چی دلاؤ د سپیکر (مائک) آواز د امام آواز بعینه آواز ثابت سوی دی. نو بیادی دواړو ته ولسی یوه درجه ور کول کیږی. لیکن د ضروری ده چی لاؤ د سپیکر دی د ضرورت په اندازه استعمال سی چی آوازی په مناسبه اندازه وی اود مسجد په حدودو کی وی لکه نن صباچی دا خبره ممکنه ده. (جدید فقهی مسائل ص: ۵۷)

﴿امام د جُمعی لمانځه ته دباندی ولاړ سی او که دما

پښین امامت ور کړی﴾

﴿سوال﴾: د کلی امام صاحب د جُمعی په ورځ وبل ښار گوټی یا ښار ته د جُمعی د لمانځه دا د کولو لپاره څی. امام ته په خپل کلی دما پښین لمانځه ور کول ښه دی او که بل ځای د جُمعی لمانځه کول؟ ددی حدیث مطلب څه دی؟ چه "چادر ی یا څلور جُمعی د جُمعی لمانځه ونکړی گويا هغه و اسلام ته ښاور و ځول".

﴿جواب﴾: په دی حدیث مبارک کی چی کمه وعید پر نه کولو د جُمعی

لمانځه راغلی ده دهغه مطلب دادی چی په کم ځای کی د جُمعی لمانځه فرض وی اوبیا یو سړی په قصده سره د جُمعی لمانځه پر پردي نودغه موعود عذاب دهغه چالپاره دی. او په کوچنی کلی یا ښار کی د جُمعی لمانځه نه دی فرض. اود جُمعی لمانځه هلته نه کیږی هلته دغه وعید پر نه کولو باندی د جُمعی نه راځی بلکه د دوی لپاره حکم دادی چی دوی دی دما پښین لمانځه هلته په جماعت سره ادا کړی.

لیکن که چیری یو سړی و ښار گوټی یا ښار ته د جُمعی د لمانځه د ادا کولو لپاره ولاړ سی نو د اد ثواب خبره ده. او کم څوک چی د جُمعی د لمانځه لپاره دباندی ولاړ سی او په خپل کلی کی دما پښین لمانځه ادا کړی نو پر هغه باندی هیڅ گناه نسته. (فتاوی دارالعلوم ۹۳/۵ بحواله عالمگیری مصری باب فی الجمعة ۱/۱۳۶)

﴿امام په جُمعه کی قرأت اُور د کړی او که خطبه﴾

خطبه باید مختصره او لنډه وی. او قرأت د سنت موافق وی لکه سوره

"سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى" او نور داسی. (فتاوی دارالعلوم ۹۳ بحواله رد المحتار باب الجمعة ۱/۷۵۸)

﴿د امام د خطبې په وخت کی دیو چا تعظیم کول﴾

﴿سوال﴾: امام د خطبې په حالت کی خطبه پر ښول دیو چا د تعظیم لپاره او هغه

نی پر منبر باندی کښیناوی او خطبه ئی پر نیمائی باندی پر ښوول او پاته خطبه ئی ونکړه نو لمونځ ادا کیری او که نه؟

(جواب): لمونځ ئی صحیح کیری خو په آئنده کی دی داسی نکوی. (فتاوی دارالعلوم ۹۳/۵ بحواله ردالمختار باب الجمعة ۷۵۸/۱)

﴿دامام او د خطیب دنه موجودگی حکم﴾

(سوال): (۱) دلمانځه او د خطیبی پر ټاکلی وخت باندی خطیب اونه نائب خطیب راغلی نو آیا دنیم ساعت انتظار وروسته متولی صاحب یو بل څوک امام درولای سی؟

(۲) بل سړی لمونځ ورکولای سی او که نه هغه لمونځ صحیح کیری او که نه؟
(۳) خطیب صاحب اکثره وخت غیر حاضروی او تجارت کوی په ده پسی لمونځ کول صحیح دی او که نه؟

(جواب): (۱) متولی بل امام درولای سی. (۲) بل سړی لمونځ ورکولای سی (۳) په داسی خطیب پسی لمونځ صحیح دی. (فتاوی دارالعلوم ۱۳۱/۵)

﴿د منبر د درجو تعداد﴾

د حضور اکرم صلی الله علیه وسلم د منبر درې درجی وی. دهغه مطابق اولی دی. کمی اوزیاتوب هم جائز دی. (احسن الفتاوی ج: ۳ ص: ۱۲۰)

﴿آیا دامام پر منبر باندی په ولاری دریدل ضروری دی﴾

پر منبر باندی په ولاری خطبه ویل سنت دی. حضرت محمد صلی الله علیه وسلم او د خلفاء راشدینو هم دغه عادت او معمول وړ. (احسن الفتاوی ۳/۱۳۵ بحواله ردالمختار ۷۷۰/۱)

﴿د منبر پر کومه زینه باندی خطبه ورکول کیری؟﴾

په دی کی شرعاً کم حد یا اندازه نسته. پر کومه درجه یا زینه باندی چی ودریری زوادی او د منبر د خوسنت پر خای کیری.

پس ددی څخه زیات نور څه شرعاً کم قید نسته. پر دریمه یا دویمه پر هره درجه چی ودریری صحیح دی. په دی کی هیڅ بی ادبی نه راځی. (فتاوی دارالعلوم ۱۶/۵ بحواله ردالمختار باب الجمعة ۷۷۰/ص: ۷۷۰)

﴿په خطبه کی د خلقو شرط﴾

(سوال): (۱) که چیری امام صاحب خطبه صرف د کورچیانو او ښځو و منځ ته وویل بل څوک نه وړو آیا دغه جائز دی او که نه؟

(۲) که چیری دیوه او یا د دو کسانو و منځ ته خطبه وویل سی او د درو (۳) یا درو څخه زیات خلقو سره لمونځ و سی لمونځ صحیح کیری او که نه؟

(جواب): جائز نه دی. ولی چی د جمعی د خطیبی لپاره دامام څخه ماسوی

کم تر کمه ددري کسانو شتوالی لازمی او ضروری دی. په کم سره چې جماعت و درول سي. (احسن الفتاوی ۳/۱۲۳)

﴿دامام لکړه په لاس کی اخیستل او خطبه ورکول﴾

ددی متعلق د فقهی عبارتونه مختلف دی. تطبیقی صورت نی دای چې دافی نفسه سُنَّتِ غیر مؤکده دی. منکر ددی لازمول او پردی باندی همیشروب مکروه او بدعت دی. (احسن الفتاوی ۳/۱۲۲)

د تطبیق بل صورت نی دای چې که ضرورت وونوبیادی لکړه په لاس کی نیسی او که تکلیف نه وی او ضرورت نه وی نویادی نی نه رااخلی. (فتاوی دارالعلوم ۵/۲۶ بحواله ردالمختار باب الجمعة ۱/۴۴۳)

لکړه په لاس کی نیول خطبه ورکول خو ثابت دی اوبیله لکړی اخیستلو خطبه ویل زیاته ثابته ده. نویس حکم دای چې لکړه په لاس کی اخیستل جائزه ده اونه اخیستل نی بهتره ده. حنفیانودنه اخیستلو خبره اختیار کړی ده. نودلکړی اخیستل ضروری بلل اودنه اخیستلو و الا په خلال بلور دویل صحیح خبره نه ده. اودارقم کم څوک چې نی اخلی پر دهغه باندی هم ملامتی ویل صحیح نه دی. (کفایت المفتی ۳/۲۱۳)

﴿د خطبی داډان حکم﴾

داول صفت قید هیڅ خای نسته. البته د فقهی د کتابو په الفاظو کی

اَسْمَنْبُرٌ عِنْدَ الْمَنْبَرِ اَوْ بَيْنَ يَدَيِ الْمَنْبَرِ څخه د اثاب تیری چې دا اذان د منبر و مخ ته او ومنبر ته نژدی بایلو وی. د منبر سره دنژدی والی دامطلب نه دی چې په اول صف کی دی وی. (احسن الفتاوی ۳/۲۶ بحواله جامع الرمز جلد ۱/ص: ۱۸)

﴿آیا امام د اقامت څخه تر مخه مسئله بیان ولای سی﴾

﴿سوال﴾: د اقامت څخه تر مخه دامام لپاره څه مسئله بیانول یا نصیحت کول جائز دی او که نه؟

﴿جواب﴾: په مختصر ډول باندی یوه مسئله بیانول او امر بالمعروف او نهی عن المنکر (د بلو څخه منع کول او وینو کارو ته رابلل) جائز دی او اوږد نصیحت کول نه دی جائز. (احسن الفتاوی ۳/۲۱۳ بحواله ردالمختار ۱/۴۴۰)

﴿په خطبه او جمعه کی جلاوالی﴾

﴿سوال﴾: په جمعه او خطبه کی که چیری زیات جلاوالی راسی نویا خطبه راگر خول لازمی دی او که نه؟

﴿جواب﴾: د خطبی او د جمعی په مابین کی تو حلیزیات جلاوالی (فصل) راسی نویا د خطبی اعاده ضروری ده. (احسن الفتاوی ۳/۱۱۲ بحواله ردالمختار ۱/۴۴۱)

﴿دخطیب خنجه علاوه دبل سری لمونځ ور کول﴾

دجمعی دخطیبی ور کونکی خنجه علاوه دبل سری امامت کول جائز دی په دی شرط چی لمونځ ور کونکی سری به په خطبه کی حاضر سوی وی خواه هغه په ټوله خطبه کی وی او که په لږ کی. (احسن الفتاوی ج ۲ ص: ۱۱۸)

﴿آیا دجمعی امام به سنت کونکو ته انتظار کوی؟﴾

خطیب ته دسنت کونکی ته ددسنت خنجه دفارغیو پوری انتظار کول لازمی نه دی. کله چی مقرر وخت راوړ سیری، خطیب دخطیبی ویلو لپاره ولاړیدلای سی، پرده باندی هیڅ مؤاخذه او گناه نسته. ولی چی امام متبوع دی (یعنی چی دده به متابعت کیږی) تابع نه دی، مقتدیانو ته خوداحکم دی چی کله خطیب دخطیبی ویلو لپاره پر منبر باندی و خیری نویادی نقل او ستونه پریردی لیکن خطیب صاحب ته داحکم نسته چی هغه به ددوی د فراغت انتظار کوی، که چیری دوی (۲) یادری دقیقی امام انتظار وکړی نو په دی کی هیڅ نقصان نسته، لیکن دامام دانتظار نه کولو خنجه امام نه گناهکاره کیږی. (فتاوی دارالعلوم ۶/۵ بحواله مشکوة شریف ۱۰۱/۱ باب الجمعة ردالمختار ۱/۷۶۷)

﴿دخطیبی ویلو طریقه﴾

په حدیث شریف کی راخی چی نبی کریم صلی الله علیه وسلم چه کله خطبه ور کول نو ستر کی مبارکی به نی سری سوی آواز به نی لوړ او خبرو په انداز کی به نی سختوالی راغلی. او دارقم معلومیدل چی لکه یو لښکر چی اوس حمله کوی او نبی ﷺ مخاطبین دده غټ خطر خنجه خبروی. (مسلم شریف ۱/۲۸۴)

دجوشی تقریر کونکو پر رقم نبی کریم ﷺ لاسونه نه غور خول البته دخلقو دپوها وی لپاره به نی پر موقع باندی دشهادت په گوته باندی اشاره کوله دی لپاره که چیری یو عالم خطیب دموقع په مناسبت وحاضرینو ته د خطاب په دوران کی او خطبه دترغیب اوترتیب په انداز کی وواځی نو بیا جائز اومستون دی لیکن چپه اوراسته خواته مخ گر خول دنبی کریم ﷺ خنجه نه دی ثابت. په بدائع نومی کتاب کی راغلی دی چی نبی کریم ﷺ به کله خطبه ور کوله نو دقبلی وخواته به نی شاوه او دخلقو وخواته به نی مخ وړیدلای به. (ج ۱ ص: ۲۶۳) دی لپاره علامه ابن حجر عسقلانی او نورو محققینو چپه اوراسته خواته مخ گر خول بدعت بللی دی. (شمی ۱/۷۵۹) البته که مخ مخامخ وی چپه او راسته خواته وگوری نو په دی کی هیڅ تاوان نسته. (ردالمحتار ۱/۷۶۷) او داهم ښکاره خبره ده چی دترغیب اوترغیب مضامین هغه

خوک ادا کولای سی کم چی په معنی او مضمون باندی ښه پوهیږی. نابله
سړی یو داسی غلطی کولای سی چی دیو پوه په نظر کی هغه یو مضحکه انگیز
وی. ددی لپاره چی په خطبه کی کم انداز غوره کیږی نو باید په ډیره پوه او
زیرک والی سره هغه غوره کړل سی. (فتاوی رحیمه ۱/۱۳۴)

﴿آیا په خطبه کی په زور والی شرط دی﴾

په خطبه کی دومره په زور ویل شرط دی چی تږدی ناست سړی نی
واوری. (احسن الفتاوی ۳/۲۶۳)

﴿د خطیب په غلطی کولو باندی فتحه ور کول﴾

چونکه په خطبه کی دیو خاص مضمون ویل ضروری نه دی. نو که
چیری په یوه مضمون کی خطیب ودریږی (او مخ ته نسی ولاړ) نو بیان ورڅه
ویلای سی. له دی وجهی و خطیب ته فتحه ور کول ضروری نه ده، او د خطی
په حالت کی هر رقم خبری کول ناجائزه دی، له دی امله فتحه ور کول هم نا
جائزه دی. (احسن الفتاوی ج: ۲ ص: ۱۴۱)

﴿آیا د مکبر (تکبیر و یونکی) لپاره دامام اجازت ضروری دی﴾

﴿سوال﴾: په جمعی او اخترونو کی دامام دا اجازت څخه بغیر تکبیر (الله اکبر)
په زوره ویل ددی لپاره چی د مقتدیانو لپاره آسانی سی جائز دی او که نه؟ یو عالم

وایی چی بی له اجازته دامام څخه تکبیر کول د مکبر لمونځ نه کیږی. صحیح
څه دی؟

﴿جواب﴾: د لمونځ کونکی د آسانی لپاره او خبرتیا لپاره الله اکبر ویل صحیح
دی، ددی لپاره دامام اجازت ضروری نه دی. ددی عالم قول صحیح نه دی.
(فتاوی دارالعلوم ج: ۵ ص: ۱۵۰)

﴿داخترا خطبه یو چاور کړه او لمونځ بل چاور کړی﴾

دارقم لمونځ صحیح کیږی. مگر مناسبه او ښه خبره داده چی خطبه او
لمونځ یو سړی ور کړی. (فتاوی دارالعلوم ۵/۱۸۳ بحواله ردالمختار باب الجمعة ۱/۷۷۱)

﴿آیا امام دوه ځایه داختر لمونځ ور کولای سی﴾

دوه ځایه او دوه واره داختر او د جمعی لمونځ نسی ور کولای. که ئی
چیری داسی و کړه نو د دویم وار د مقتدیانو لمونځ نه صحیح کیږی. ولی چی د
امام دویم لمونځ نفل دی او په نفل کونکی پسی د فرض او واجب و الا لمونځ نه
صحیح کیږی. (فتاوی دارالعلوم ۵/۲۲۳)

﴿په مزدوری د جمعی او اخترو لمنځونه ور کول﴾

پر امامت باندی فقهاؤ مزدوری اخیستل جائز بللی دی. (فتاوی دارالعلوم
۵/۲۲۲) البته متأخرینو فقهاؤ جائز بللی دی (مترجم)

﴿وېلو غ ته نژدی (مراعت) خطبه ووائی او بالغ لمونځ ورکړی﴾
 افضله خبره داده چی ددواړه کار و لپاره امام او خطیب یو وی. پیامه که
 چیری مراعت دشعور خاوندوی هغه خطبه ووائی او بالغه سړی لمونځ ورکړی
 نو صحیح دی. (فتاویٰ محمودیه ج: ۲ ص: ۳۳۲)

﴿دامام په خطبه کی دحضرت معاویه ذکر کول﴾

﴿سوال﴾: حضرت مولانا دوست محمد او حضرت مولانا عبدالستار چی
 کمی خطبی شائع کړی دی په هغه کی دسیده فاطمه څخه علاوه دنبی کریم
 ﷺ پاتی دری لوړو نومونه شامل دی او دصحابه کرامو څخه دنورو صحابه
 سره سره دحضرت سیدنا معاویه نوم هم پکښې دی.

دا خطبی په جمعه کی ویل جائز دی او که نه؟ که چیری جائز وی نو
 صرف دمباح تر حده پوری او یا د اوسنی حالاتو په نظر کی نیولو سره افضله او
 مؤکده دی؟ که چیری دا جائزه او افضله دی نو زموږ د متقدمینو او متأخرینو په
 زمانه کی چی کمی خطبی ویل کیدی په هغوی کی دغه نومونه ولی نه را
 شامل؟ او دارقم ددی خطبه په وجه سره خود اکابر سلف صالحین لکه حضرت
 تهانوی دمسلمه څخه خو به انحراف نه راځی؟

﴿جواب﴾: په هره زمانه کی دخطبی دمضمون په ترتیب کی په اسلام کی
 دپیدا سو فتو څخه داهل السنه دمسلمه دحفاظت کولو غم خور دنی سړی

ده. له دی وجهی دصحابه کرامو رضی الله تعالی عنهم اجمعین نمونه مبارکان
 اودوی ته دعا او ددوی مناقب په خطبه کی دراو روڅخه دروافضو (شیعه گانو)
 او خوار جو تر دیدیار ذوا داهل السنه دمسلمه اعلان مقصد دی.

په تیره زمانه کی چی کمی فتی وی دهغوی دتر دیدلپاره هم ددی
 صحابه کرامو ذکر کافی وو. او دپه دغه خطبو کی ذکر سوی دی.

دموجوده دوریو په نړی فتنه دیوی داسی ډلی ښکاره کیدل دی که
 چی خان تڼه داهل سنه دعوی کوی خوزړونه نی دصحابه کرامو د بغض
 څخه لکه دزهرویه رقم. خاص کربیا دحضرت عثمان رضی الله تعالی عنه او د
 حضرت معاویه رضی الله تعالی عنه سره متعلق ددوی دزړو نجاست ددوی د
 ژبو او قلمو څخه راوړی.

داهل السنه په مسلک کی دیو صحابی څخه ادنی څخه ادنی بد
 گمانی ځای نسته. دیو صحابی په حقله ډیره لږ بد گمانی هم دالله پاک د
 غضب او دجهنم موجب گرځی. په دی وجه داخلق داهل السنه څخه خارج
 دی او په الحاد کی دروافضو پر لاره روان دی. او دروافضو دحضرت فاطمه
 څخه ماسوی د حضرت محمد ﷺ دنورو لوړو سره بغض لری. نو په دی
 وجه ددی فتنو دتر دید تر مخی په خطبو کی دحضرت فاطمه او دبنات
 مکرمات رضی الله تعالی عنهن اجمعین مناقب او دفضائلو ذکر او ددوی لپاره د

امام چي کم وخت دلما نځه څخه خلاص سويه هغه وخت کي دي دمقتديانوسره يو ځای کډه دعوو کړه سي. بيادي ستونه او نفلونه وکړي او هريو دي په خپل کارپسي ولاړسي. دويم اودريم وار دعوو بڼل ثابت نه دي. او لمونځ گزار مقيد کول تردوئيمي اودريمي دعوو پوري جائز نه دي (خبري دتو مبرم ۱۳۰/۳)

﴿په امامت کي دخپل مسلک رعايت کول﴾

﴿سوال﴾: داختر وپه لمنځو کي امام حنفي المسلک دي اوترنيماني زيات مقتديان ئي شافعي المسلک دي. او حنفي مقتديان ترنيماني کم دي. نو امام د چاپر مذهب باندی برابر لمونځ ورکړي؟

﴿جواب﴾: په اختر وکي دي حنفي امام دخپل مذهب برابر تکبيرات زواند وواني يعني په هر رکعت کي دي دري تکبيرات دتکبير افتاح او شرکوع څخه علاوه وواني.

مقتديان کم چي شافعي المذهب دي هغه دي دخپل مذهب برابر خپل تکبيرونه پوره کړي. که چيري ددوي په نيز دا جائزوي چي په حنفي امام پسي دي تکبيرات پوره کړل سي. مقصد دادي چي حنفي امام لره ددوي د مذهب اتباع ضروري نده. ليکن که چيري امام ددوي درعايت لپاره ددوي د مذهب په مطابق تکبيرات وواني نو هيڅ پرواه نلري. (فتاوى دارالعلوم ۲۰۵/۵ بحواله رد المحتار باب العي ۱۱۳/۱)

رضي الله عنهم معمول جوړول پکار دي. په دي سره دحضرت تهاڼوي فلسفه سره دمسلك څخه انحراف نه راځي. بلكه دهغوي دمسلك به تاثير وسي. نو په دي وجه چي ددوي خطبات په كمه نظريه مبني دي په دي کي دا اضافه هم ددي نظريي لاندی كړه سوي دي دكم تفصيل چي پررتبه وښوول سو. (احسن الفتاوى ۱۳۶/۳)

﴿دجمعي دلما نځه څخه وروسته به دعوو پرده وي يا مختصره﴾

دعادي ډيره نه او پرده وي. (فتاوى دارالعلوم ۱۰۹/۵ بحواله رد المحتار باب صلاة المصلين ۱۰۱/۱) او دامسئله په كفايت المفتي ۲۸۹۶/۳ كي داسي ليكلي دي دد "دعادي داسي وغربنل سي چي پر مقتديانو باندی بوجه نسي او هغوي ته او پر دوالي بلنه ښکاره كړي"

﴿دامام دجمعي دوئيمه دعوو کول﴾

دجمعي دلما نځه څخه وروسته دستود کولو څخه وروسته چي هر سړي خلاصيري خپله دعادي کوي. دا کار ښه او مستحب دي. ليکن داچي د سنت کولو څخه خوا. او بيا امام صاحب او مقتديان به ځای ته په بعض ځايو کي دايورسم اورواځ نځنځل. او ردلغن او طعن رڼا يديريښول سي. (فتاوى دارالعلوم ۲۰۵/۵ بحواله رد المحتار باب العي ۱۱۳/۱)

﴿چی دامام خنجه داختر و تکبیر و نه هیر سی﴾

﴿سوال﴾: که چیری دامام خنجه داختر په لمانخه کی تکبیرات زواندول هیر سوار رکوع ته ورسیدی په یادنی سوه نو آبیانی په رکوع کی ووانی اور رکوع تسبیحات پر پردی یاد رکوع خنجه پورته سی او تکبیر و نه ووانی یا رکوع را وگرخوی؟

﴿جواب﴾: په داسی صورت کی دی نه په رکوع کی وانی اونه دی ییاد ولاری وانی اونه دی سجده سهو کوی ولی چی په داتولو صورتو کی ولمونخ کونکوته پریشانی جو پریری او ددوی دلمانخه دخرابیلوقوی امکان سته په داسی حالاتو کی سجده سهو ساقطیری او دلمانخه راگرخول هم ندی واجب په دی مسئله کی دفتهاونور و قولونه هم سته. کم چی په بحر بدائع، فتح القلیر اونور و کتابو کی ذکر سوی دی. لیکن در المختار ۱/۵۶۱ کی علامه شامی دغه خبره خو بنه کړی ده کم چی دلته ذکر سوه. (فتاوی محمودیه ۲/۳۰۷)

﴿په جُمعه او اختر و نو کی سجده سهو کول﴾

﴿سوال﴾: که چیری په جُمعه یا اختر و کی کم واجب خنی هیر سی اویا خنی پاته سی نو امام به بیا سجده سهو کوی او که نه؟

﴿جواب﴾: که چیری مجمع کمه وی او مقتدیان ټول پوه سی چی امام

سجده سهو و کره بیاخودی سجده سهو و کړی او که چیری مجمع زیاته وی او مقتدیانوته دا حال نه معلومیری چی داخه لپاره داسی وسواودوی دا خیال کوی چی لمونخ ختم سوی. نویادی سجده سهو نکوی. (فتاوی محمودیه ۲/۳۰۸ بحواله طحطاوی ص: ۲۵۳)

﴿په اختر و نو کی به دُعا خه وخت کوی﴾

﴿سوال﴾: په اختر و نو کی امام دُعا خه وخت و کړی دلمانخه وروسته اویاد خطبی وروسته؟

﴿جواب﴾: په اختر و نو کی دی دُعا دنور و لمنخو په رقم دلمانخه وروسته دی دُعا و کړی. دخطبی وروسته دُعا کول مستحب والی دهیخ یوه روایت خنجه ثابت سوی نه دی. او داختر و د لمنخو خنجه وروسته دُعا کول هم دهغه احادیثو خنجه ثابت سوی دی کم چی دنور و لمنخو وروسته دُعا کول په باره کی ثابت دی. او دلمانخه وروسته دُعا قبیری. په حصن حصین کی هغه احادیث ذکر سوی دی اوزمو نیردا کابرو هم دغه معمول دی. (فتاوی در المعلوم ۲۲۱/۵ بحواله رد المختار ۱/۴۹۵)

﴿دنقش اونگار پر مصلی باندی لمونخ ور کول﴾

پر مصلو باندی چی کم دکعبی شریفی او دنور و نقشونه سوی وی چونکه هغه اصلی نه وی بلکه داد هغه یو مصنوعی نقشه وی. له دی جهته ددی

احترام لازمی نه دی. او د مسلمانانو په زړونو کې د دې عظمت موجود دی. د دې د سپکو الی خیال د دوی په ذهن کې هم نه راځي. د دې لپاره که چیرې تا پامه پښه پر کښینوول سې نو ګناه نسته. او بهتره خبره داده چې پر داسې مصلی باندې دی لمونځ نه کوي دکم څخه چې په لمانځه کې پر خشوع او خضوع باندې اثر لوی وي. او د لمانځه روح خشوع او خضوع ده. او د دې څخه بغير لمونځ بې روحه دی. د لمونځ کونکي و منځ ته چې نقش او نگاروي نو بیا د هغه توجه او پام هغه خواته اوړي.

آنحضرت ﷺ د بې بی عائشي رضي الله تعالى عنها پر دروازه باندې بنائسته پر دده وليدل و فرمايل چې داليري كړه د دې ډاګلان زما په لمانځه کې خلل راولي. (صحيح بخاري شريف جلد: ۱ صفحه: ۵۳)

نبي كريم ﷺ ګل داره پټوهم دخان لپاره نه و خوېش كړي او داني و فرمايل چې داپټو ما په لمانځه کې غافله وي. (صحيح مسلم ۲۰۸/۱)

د دې حديث شريف په باره کې امام نووي فرمائي چې د مسجد محراب او د قبلي خواد ديوال نقش و نگار په دې وجه مكروه دي چې دا شيان د لمونځ كونكي خيالات او توجه و خپلي خواته اړه وي. او نبي كريم ﷺ د ګلاتو د پټو دليري كولو علت هم دا ښوولي و چې د دې نقش او نگار زما توجه په لمانځه کې واړول. (نووي شرح مسلم) فتاوي رحيمه ۲۴۳/۶

دكعبې شريفې د عكس لرونكي مصلې باندې لمونځ كولو کې څه شرعي ممانعت نسته. او د دې عكسو څخه دكعبې شريفې په تعظيم كې هېڅ فرق نه راځي. (فتاوي محموديه ۱۱۱/۱)

﴿امام پرچو کې باندې او مقتدي پر فرش باندې﴾

﴿سوال﴾: په گرمي او باران کې دلرمانو او دسارانوله بيري كه چيري د ماخوستن او دسهار لمونځ امام صاحب دمسجد پر فرش باندې پرچو کې باندې لمونځ وركړي او مقتديان پر فرش باندې وي نو د دې څه حكم دي؟

﴿جواب﴾: كه چيري هغه چو کې دفراع (لاس قنبر ۲۳ سينتي ميتې) په اندازه لوړه وه نو بيا مكروه ده كه نه بيا جائز دي. په هر حال دا كار نه كول بهتر دي. (فتاوي دارالعلوم ۳۳۳/۳ بحواله رد المحتار باب ما يفسد الصلوة ۲۰۲/۱)

﴿امام پر فرش باندې او مقتدي پر مصلې باندې﴾

كه چيري تر امام لاندې جاني نماز وړ او د مقتديانو لاندې نه وي. يا برعكس وي نو بيا په دواړو صورتو کې لمونځ صحيح كيږي. (فتاوي دارالعلوم ۱۱۱/۳) داله دي وجهي چې د دې څخه هېڅ خرابي نه پيدا كيږي. صرف دادي چې خای به پاک وي. هغه كه هلته فرش اواري او كه نه. (حاشیه فتاوی دارالعلوم دیوبند ۱۱۱/۳)

﴿دامام دمسجد په منځنی منزل کی دریدل﴾

﴿سوال﴾: یو مسجد د نړۍ منزل له دی، د مابین په منزل کی امام ولاړ دی، او په لاندی منزل کی او په لوړ منزل کی مقتدیان درېږی، نو د لاندی مقتدیانو لمونځ صحیح کیږی او که نه؟ په ذکر سوی طریقہ باندی لمونځ کول جائز دی او که نه؟

﴿جواب﴾: اقتداء صحیح کیږی لیکن امام باید په لاندنی منزل کی ودرېږی پر پورتنی منزل باندی دی بی له ضرورت نه درېږی. او دامسجد د اصله وضعی څخه او دامت د تواتر عمل خلاف خبره ده. (احسن الفتاوی ۲۸۱/۳)

﴿دمسجد په لوړ منزل کی جماعت کول﴾

د گرمی له وجهی دمسجد غولی (صحن) پرینودل او پر بام باندی د ماخوستن لمونځ او د تر او یو څو جمعه کول مکروه دی.

هو! که چیری یو سړی ته دمسجد په غولی ځای نسی پیدا او هغه بام ته وځیږی لمونځ ادا کی نو بیا بلا کراهیته جائز دی. ولی دا څو مجبوری ده.

پر کعبه شریفه باندی لوړ لمونځ کول (دبی ادبی او بی عزتی له جهته) مکروه دی لیکن که چیری د تعمیر او د مرمت په وجه سره ختلی وی نویانه دی مکروه. دارقم هر مسجد چی وی دهغه پر بام باندی ختل مکروه دی. او د دی پر بناء باندی دامکروه دی.

د گرمی د سختوالی څخه دی پر بام باندی جمعه نه کوی. البته که په

مسجد کی ځای نه وونویاددی مجبوری په سبب دمسجد پر بام باندی ختل مکروه نه دی.

په هر حال د گرمی تیزوالی ضرورت او مجبوری نه پیدا کوی ولی چی دی څخه دا کیږی چی مشقت زیاتیری. او اجر و ثواب هم زیاتیری. دی ته مجبوری نسو ویلای. په فتاوی عالمگیریه (۳۲۲/۵) کی راغلی دی چی د ټولو مسجد پر بامو باندی ختل مکروه دی. په دی وجه د سختی گرمی په وجه د مسجد پر بام باندی ختل او جمعه کول مکروه دی. هو! که چیری مسجد تنگ وړاو د لمونځ کونکو لپاره ځای نه وونود ضرورت په اساس باندی پر لوړ بام ختل مکروه نه دی.

په گرمی کی دمسجد په غولی باجماعت لمونځ کول بلا حرجه صحیح دی. که چیری غولی دمسجد په حلقه کی نه وی د باندی وی اود مسجد بانی او ډلی نه وی نو د ډلی خلق دی سره مشق سی او دمسجد دننه نیت دی وکړی (نویسابه هغه ځای په مسجد کی داخل سی) او پردی باندی د مسجد ټول احکام جاری کیږی. (فتاوی رحیمیه ۳۱/۳ بحواله کیری ص: ۳۹۲ او مجموعه فتاوی سعیدیه ص: ۱۳۸)

که چیری پر مسجد باندی لوړ مستقل بام لرونکی منزل نه وی نویه داسی حالت کی بی له ضرورت پر مسجد باندی لوړ ختل او د لاندی منزل د

گرمی پہ سبب اویانورو و جوهاتو پہ سبب ولور منزل ته ختل او جماعت کرل
مکروه دی البتہ کہ پہ مسجد کی دنہ خای نہ وواو خہ مقتدیان پر بام باندی
و خیری نوبیا مکروه نہ دی. (احسن الفتاویٰ ۲۸۷/۳)

﴿کہ پہ مسجد کی دامام خخہ لاندی منزل خالی وور﴾
﴿سوال﴾: تر مسجد لاندی یودوہ منزله مکان دی دامام ددریلو خای کلک
نہ دی بلکه کالی دی پہ دی کی خہ حرج ستہ او کہ نہ؟

﴿جواب﴾: کہ دامام ددریلو د خای خخہ لاندی خالی وی نوبیا خہ حرج
ستہ ددغہ خای کلک والی ضروری نہ دی. (فتاویٰ دارالعلوم ۱۶۶/۳)

﴿دامام دمحراب دماہین خخہ و ہغہ خواتہ دریدل﴾

﴿سوال﴾: کہ امام دمحراب نیمائی خواہر پردی او چہ یاراستہ خواتہ
دریری اولمونخ ورکری نو دا خنگہ دی؟ کہ ممبر پہ محراب کی دنہ جو
سوی وی لکہ چہ پہ اکثرہ مسجلو کی وی نو پہ دی صورت کی امام تہ پہ
کم خای کی دریدل پکار دی؟

﴿جواب﴾: دمحراب خخہ مطلب دادی چہ امام دی دصف پہ عین ماہین
کی و دریری. او دانست دی. نو کہ محراب پہ بنہ صحیح تو کہ دصف پہ ماہین
کی وی نوبیا دمحراب عین ماہین پر یبنودل او دمحراب پہ چہ یاراستہ خوا
کی دریدل مکروه دی. خواہ ممبر پہ محراب کی دنہ وی او کہ دباندی. خواہ

پنہر
﴿۱۷۲﴾ مسائل امامت
مسائل امامت

ہر حال کی بہ امام دمحراب پہ ماہین کی دریری.
پہ زیاتو مسجلو کی دالیدل سوی دی چہ امام منبر پر پردی دنور
محراب پہ ماہین کی و دریری. داکار مکروه دی. ددی اصلاح لازمہ دہ. او د
دی مسئلہ خپرول ضروری دی. بلکه ددی خخہ زیات کله چہ مسجد
جو پردی ہلتہ ددی اصلاح لازمی دہ چہ منبر خای و راستہ خواتہ پر پردی
او د مسجد پہ عین ماہین کی جو رکری چیری چہ امام دریری. او ددغہ خای
خخہ د مسجد فاصلہ چہ او راستہ خوا دواہری سرہ برابری وی. (احسن
الفتاویٰ ۲۹۳/۳ بحوالہ ردالمختار ۵۳۱/۱)

﴿دامام پہ محراب کی دنہ دریدل﴾

﴿سوال﴾: دامام پہ محراب کی ددغہ دریدلو خخہ لمونخ مکروه کیری او کہ
نہ؟
﴿جواب﴾: امام دی خپلی پنہی دمحراب خخہ دباندی ایردی، بی لہ غنرہ
پہ محراب کی دنہ پنہی ایبنورول مکروه تنزیہی دی. د کراہیت نی دوی
رجہی ویل سوی دی.

(۱) پہ محراب کی ددغہ دریدلو خخہ دامام حالت پر مقتدیانو باندی مشتبہ
کیری. البتہ کہ اشتباہ دمقتدیانو پر امام باندی نہ راتلہ نوبیانہ دی مکروه.

(۲) داهل کتاب (نصاری) سرہ مشابہت راخی. پہ دی سبب دمقتدیانو پر امام

﴿دځای دتنګوالی په سبب دامام په مابین کی دریدل﴾

﴿سوال﴾: درش پنه وجه سره دصفو برابر والی نسی پاته نو امام او مقتدی یو ځای سره ودریږی یعنی دیو کوچنی مسجدتوسیع وسوه دکم چی دپخوانی مسجد صرف چپه خواراغله، او موجوده مسجدته عین مخامخ امام صاحب خپل چپه خواته دوه کسان ودرول او امامت نی وکړی او دغه زور مسجدپه اوس وخت کی په خارجي ځای دمسجد دزیږدختلولاړه ده په داسی صورت کی دجماعت څه حکم دی؟

﴿جواب﴾: بی له ضرورت داسی کول مکروه دی. مګر دځای دتنګیدوله وجهی څخه بلاکراهیته جائز دی. (احسن الفتاوی ۵۱۳/۳)

امام باید په مابین کی ودریږی، ددواړو خواؤ څخه دی مقتدیان برابر کړی هو! ویوه خواته دمقتدیانو دریدل دسنت خلاف خبره ده. چی کله جماعت دریږی دواړو خواؤ ته مقتدیان برابر وی. بیاچی وروسته څوک راغله او په لمانځه کی شریک سول هغوی هم باید دالحاظ رساتی چی حتی الوسع په دواړو خواؤ کی شریک سی. او دامام دحد څخه زیات په زوره ویل او یا ډیر کرا وویل دواړه دسنت خلاف دی. (فتاوی دارالعلوم ۳۷۴/۳ بحواله ردالمختار ۸۳/۱)

﴿په کم مسجد کی چی محراب نه وی هلته به امام څرنګه دریږی﴾

﴿سوال﴾: په یوه مسجد کی دامام صاحب لپاره ددریدو هیڅ ځای هم نسته

باتدی داشتباه نه کیلوسره سره په محراب کی دننه دریدل مکروه تزییوی دی. که چیری نی قدم دباندی وونویا کراهیت نه را ځی. (احسن الفتاوی ۱۱۲/۱ بحواله ردالمختار ۲۰۳/۱)

﴿دلمونځ کونکو دپیروالی په وجه سره دامام په دروازه

کی دریدل﴾

﴿سوال﴾: په روژه مبارکه کی دلمونځ کونکو زیاتوالی راغلی او دمسجد لږ دی کوچنی دی نو په دی سبب امام په دروازه کی ودریدی لمونځ نی وکړی نو آیا دا جائزه او که نه؟

﴿جواب﴾: دامام په دروازه کی ددریدو شامی مکروه لیکلی دی. او دامام اعظم امام ابو حنیفه رحمه الله تعالی علیه داقول نی رانقل کړی دی. له دی جبهه امام ته پکار ده چی که چیری ضرورت په دروازه کی ددریدو راغلی دلمونځ کونکو دپیروالی په سبب نویادی قدم ددروازی څخه دباندی ایږدی او سجد دی په دننه خوا کی کوی چی دا کار بهتره دی. که نه نو دضرورت په وخت کی په دروازه کی ددریدو څخه لمونځ خو صحیح کیږی لیکن باید ځان څو وساتی. او دا خبره بهتره خبره ده. (فتاوی دارالعلوم ۲۹۹/۳ بحواله ردالمختار ۱۰۴/۱)

امام صاحب دمقديانو خنجه يوقلم تر مخه در پري نيمي صف دده و چپه خوانه
او نيمي دده و راسته خوانه او په مابين کي خالي خاي پاته سونو آياد المونخ
صحيح کيږي او که نه؟

﴿جواب﴾: چي کله مسجد د موره تنگ وي نو بيا د امام صاحب په مابين
کي دريدل صحيح دي. لکه يو مقتدي چي وي نو هغه خوراسته خوانه ولاړ
وي. او دا رقم ټوله خلق دي راسته او چپه خوانه دي و در پري. (فتاوي محموديه ۲/۸۶)

﴿دامام و چپه ياراسته خوانه دريدل﴾

﴿سوال﴾: د مسجد د تنگي په وجه دوه صفونه نشي کيدای نو په دی وجه په
امام پسي خاي خالي پر پردي او خلق راسته او چپه خوانه در پري نو داسي
لمونخ کيږي او که نه؟ داسي: اول صف، مقتدي، امام، مقتدي

﴿جواب﴾: د صف د ډکولو او د خالي خاي ډکولو ډيرزيات تاکيد راغلي دي.
له دی امله دی د صف په مابين کي خالي خاي نه پر پردي که چيري غلروي
اوبل هېڅ صورت نه وي نو بيا دی امام ډيرزيات مخ ته نه خي بلکه دونی دی
مخ ته سي چي دامام پښې دمقديانو د پښو خنجه مخ ته وي. يعني بجلگي.
(فتاوي محموديه ۲/۲۴۳)

﴿دمقتدي په وينا باندی دامام و مخ ته کيدل﴾

﴿سوال﴾: امام صاحب د شرعي قواعد و مطابق د يوه مقتدي سره لمونخ

کاري. د دونم رکعت د ختم کيدو خنجه دمخه يوبل مقتدي راغلي او په
جماعت کي ئي خان شاملول غوښتل چونکه و اول مقتدي ته د شاتگ موقع
نه ره له دی وجهي دونم مقتدي و امام صاحب ته وويل چي ته يو قدم مخ ته
سه. امام صاحب مخ ته سوا و فرات ئي هغسي جاري و او بيا ئي لمونخ ختم
کړي. "زيد وائي چي د ټولو لمونخ فاسد سو. ولي چي مقتدي بايد د ډير پير خاي
په لاس سره اشاره کړي وای "آياد لمانخه دراکر خولو ضرورت سته او که نه؟

﴿جواب﴾: په دی صورت کي د بعضو فقهاؤ قول دی چي لمونخ ئي فاسد
سو. مگر صحيح خبره داده چي لمونخ ئي صحيح سو. ليکن په حقيقت کي
خوداوو چي امام صاحب بايد په اشاره باندی مخ ته تللاي وو. ليکن په هر حال
کي لمونخ ئي سو. دلما نخه دراکر خولو ضرورت نسته. (فتاوي دارالعلوم ۳/۳۸)
۳۸ بحواله ردالمحتار باب الامامت ۱/۵۳۳

﴿که چيري دامام سره يوسري وو﴾

﴿سوال﴾: که چيري دامام سره صرف يو مقتدي لمونخ کوي او بيا دونم راسي
يا د جماعت ټوله صف ډک سو او بيا يوبل لمونخ کونکي راغلي نو د دغه
مخکيني صف خنجه دمقتدي را ايستل ضروري دی او که نه؟

﴿جواب﴾: که چيري دامام سره يو مقتدي وو او بيا دونم راسي نو بڼه خبره
داده چي اول مقتدي شاته سي او دواړه دامام و شاته و در پري او په دی کي ئي

داشرط لیكلی دی چي كه چيري دمقتدی دلما نخه دفاصلیدلر بیره نه وه نویا
دی هغه شاپوری وهل سی كه چیری بیره وه نویادی داسی نه کوی. ددی
خنخه دامعلومه سوه چي وشاته کولو ضرورت هغه وخت دی چي کله دا
معلومه وی چي هغه (مقتدی) شاته خنی اوده ته دامسئله معلومه ده.

اودارقم په صف کی دیوازی دریلو حکم دادی چي كه چیری د
صف خنخه یوسری دهغه وشاته کیلوسره بی تکلفه شاته سی نویادی داسی
و کړی او كه نه ونویادی داسی نه کوی او یوازی دی ودریری. ددی تفصیل
په شامی کی موجود دی. (فتاوی دارالعلوم ۳/۵۸ بحواله ردالمختار ۱/۵۳۱)
(مطلب دادی چي كه چیری وشاته دراتنگ خای وی نویاخودی مقتدی
شاته راسی او كه چیری وشاته دتلو خای نه وی نویادی امام مخ ته سی او كه چیری
داسی هم نسو کیدای نویادی دونیم مقتدی دامام وچه خواته ودریری لودی ونا
ته ودریری لکه خرنکه چي اول مقتدی ولاړدی)

﴿كه یوازی بنخه یا کو چنی وی نویابه امام چیری دریری﴾
﴿سوال﴾: زیدپه خپل کورپه جماعت باندي لمونځ ورکوی، كه چیری
مقتدی یوازی یو نابالغ هلک یا یوه بنخه وی یا کو چنی او بنخه دواړه اقتداء
و کړی نو دابه چیری دریری؟ دمحرّم او دغیرمحرم په مابین کی څه فرق ست
او كه نه؟

﴿جواب﴾: کو چنی دی دامام وراسته خواته ودریری او بنخه دی دامام وشا
خواته ودریری. بنخه محرمه وی او كه غیرمحرمه ددوی دواړو یو حکم دی.
(احسن الفتاوی ۳/۹۹ بحواله ردالمختار ۱/۵۳۰)

﴿مقتدی یوسری یا یو کو چنی وی نو خنکه به دریری﴾

﴿سوال﴾: په مسجد کی دجمنی په وخت کی دامام خنخه ماسوی یوسری اویو
نابالغ هلک وونوددوی صف جوړول به خرنکه کیږی؟

﴿جواب﴾: سړی او نابالغ کو چنی دی دواړه یو خای سره ودریری. (احسن
الفتاوی ۳/۳۰۰ بحواله ردالمختار ۱/۵۳۲)

﴿داقتداء شرعی حدود﴾

﴿سوال﴾: داق্তداء لپاره شرعی حدود څه مقرر سوی دی؟ په لاندی صورتو
کی کم یو جائز او ناجائز دی؟

(۱) امام پر لور خای باندي دی او مقتدی لاندی دی. خواته هغه راسته خواته وی
او كه چه خواته یا و شاخواته. اویا په دی کی دوه صورتونه دی یو دا چي دامام ته
نژدی وی هغه كه دیوال نی په مابین کی وی او كه نه. او دونیم صورت نی دا
دی چي دامام خنخه لری وی هغه كه ددوی په مابین کی دیوال یا بل شی پرده
وی او كه نه.

(۲) امام لاندی دی او مقتدی لوړدی ددی هم لوړ ذکر سوی څلور صورتونه

(۳) په افریقه کی دزیاتو مکاناتو لاندی حصه فرش د لرگی وی او ددی څخه لاندی تر مخکی پوری دانسان دقلبه اندازه باندی خای خالی وی په داسی صورتو کی دجماعت خانی څخه لاندی په خالی خای مقتدیان دریدلای سی او که نه؟

(۴) دمسجد سره متصل اوسیدونکی یا لری اوسیدونکی لیکن داسی چی تکیرات انتقال کیدلای سی داسی سړی په خپل مکان کی قتداء کولای سی او که نه؟

جواب: (۱) او (۲) که چیری امام یوازی پر لور خای باندی وړون بیا مکرره دی او که چیری امام سره نور مقتدیان هم وړون بیا په یوه حالت کی هم کرامت نه راخی لری او نژدی چی کله صفونه سره متصل وی دواړه صورتونه صحیح دی. (۳) په دی که هم هغه جواب دی چی که چیری امام سره څه مقتدیان وی نوبیا په لاندی حصه کی ودریوی نوبیا قتداء صحیح ده. (۴) په خپل کور کی د مسجد په امام پسی اقتداء نسی کیدای. خو که د مقتدیانو صفونه دومره راوړده سی چی دده د کوره سره یو خای سی نو هغه وخت بیا په خپل کور کی دمسجد په امام پسی اقتداء کول جائزه ده. (فتاوی دارالعلوم ۳/ ۳۵۶)

﴿دمقتدی دامام څخه دمنځ کیدو حکم﴾

سوال: په مسجد کی دجمعی په وخت کی ددو نیم چت څخه لمونځ گزاره دامام څخه ترمنځه سوه (یعنی پښې ئی تیری سوی) نوددوی لمونځ فاسد سو او که نه؟

جواب: که دمقتدی پونده دامام دپوندی څخه مخکی سوه نودده لمونځ نه کیږی او که ئی پونده ورسره برابره سوه نوبیا ئی لمونځ صحیح دی. که څه هم دمقتدی کوتی دامام دگوتو څخه مخکی وی.

البته که دمقتدی او دامام دپښو په مابین کی دمره فرق ووجی ددواړو د پوندو دبرابروالی باوجود دمقتدی دپښې زیاته خوا دامام دپښې څخه مخکی ولاړه نولمونځ ئی نه کیږی. (احسن الفتاوی ۳/ ۹۸ بحواله ردالمختار ۱/ ۵۲۳)

﴿دلمانځه وختونه به څوک ټاکي﴾

بڼه خبره خوداده چی دامام او دمقتدیانو په متفقه رایه سره دشریعت مطابق وخت و ټاکل سی. که مقتدی نه په پوهیږی او په شرعی وخت نه پوهیږی نو بیادای امام وخت ټاکي. او اعلان دی و کړی او ټول دی ددی پابندی کوی (فتاوی محمودیه ۷/ ۶۸)

﴿دېا کلي وخت څخه مخکې لمونځ ورکول﴾

که دلما نڅه وخت لا پوره داخل سوی نه وی نو لمونځ کول یا لمونځ ورکول ناجائز دی. او که وخت پوره داخل سوی وی خو دڅخه عارض په وجه دوی دری دقیقې له مخه لمونځ ورکړی او دجمعی پابنده لمونځ کونکي هم راغلي وونوپه دی کی څه مضائقه نسته. که دجمعی پابنده لمونځ گزاره ندوزو راغلي نو دېا کلي وخت پوری دی انتظار وساتي. (فتاوی محمودیه ۱۳۷/۷)

﴿آیا پر امام باندی دمعلوم سوی وخت اهتمام ضروری دی؟﴾

عموماً کله چی مسجلونو ته امام صاحب دلما نڅه پر صحیح وخت باندی نسی راتولمونځ گزاره اعتراض کوی هغوی ته دوه دری دقیقې انتظار کول گران ښکاري. حالانکه دلما نڅه لپاره انتظار کولوپه باره کی حلیت مبارک سته. او داډان څخه ورسته په پوره وخت کی هروخت دجمعی کولو اجازت سته او دوخت تعین صرف دآسانی لپاره دی چی لمونځ کونکي په دغه وخت کی سره رايوځای سی سوال دادی چی

(۱) دامام انتظار کول پکار دی که نه اوڅومره انتظار به کوی؟

(۲) آیا پر امام باندی دگهری (ساعت) دوخت پابندی چی دوه څلور دقیقې دی

هم تأخیر کوی دشرعیت له مخه ضروری دی؟

(۳) کم امام چی اکثره وخت دوه یا دری دقیقې ناوخته مسجلته راځي او

جمعه ورکوی هغه ته دکمی خبری احتیاط ضروری دی؟

(۴) کم لمونځ گزار چی په ناوخته کیلو په مسجد کی شور او شرکوی او آواز لوړه وی هغه څه حکم دی؟

(۵) دښی کریم صلی الله علیه وسلم په زمانه کی او په قرون اولی کی به څنگه عمل کیدی؟

(۶) فقهاؤ کراموپه دی مسئله کی څه تفصیل بیان کړی دی؟

﴿جواب﴾: دحضور اکرم صلی الله علیه وسلم په زمانه کی او په قرون اولی

کی او دغه رقم دفتاؤ حضراتو رحمهم الله تعالی په زمانه کی نه دنیاوی مصروفیا ت زیات وراونه گهری (ساعت) ورو په دی وجه دجمعی به دا اصول ووجی کله به وخت داخل سونواډان به نی وکړی اویا به لمونځ گزاره سره راتول سره او جمعه به وسوه.

په دی زمانه کی یوی خواته دخلقوپه دنیاوی مشاغلو کی مصروفیت،

انهماک اوبلی خواته ددین څخه دغفلت او دلاپرواهی له مخه دآسانیا څخه

استفاده کول ضروری سوی دی. نو په دی وجه دنن صباد حالاتو له مخه په

گهری (ساعت) دوخت معلومول او دامام لپاره دمعلوم وخت پابندی ضروری

ده. دحضور اکرم صلی الله علیه وسلم او دصحابه کراموپه زمانه کی به نی د

خلقوا اجتماع ته کتل. اوس چونکه دگهری (ساعت) په برابر باندی خلق سره را

يوځای کېږي. نو په دې وجه دا امر هم ددې مقتضی دی چې په معلوم وخت کې دې نه ناوخته کوي. ددې څخه علاوه په قرون اولی کې ائمه کرام (پرو) لمانځه باندې د خلاقو څخه) تنخواه نه اخیستل. او داوس زمانې امام خو تنخواه دار ملازم دی په دې وجه هم پرده باندې دوخت پابندی کول لازمی دی. البته ولمونځ کونکو ته دلاندې امور وخیال ساتل ضروری دی.

(۱) که چیرې کله دبشریت د تقاضا په مطابق امام یو دوه دری دقیقې وخت یو نودنی صبری او دشورش پر ځای دی د صبر او تحمل څخه کار واخلي. او دغه خنډې پریوه غلږ باندې جمل سی. او پر امام باندې دی زبان درازی او لعن طعن نه وائی.

(۲) که امام همیشه په ناوخته راتگ باندې عادت وی نو پکار ده چې بڼه په نرمه ئی پوه کړي.

(۳) د پوهولو سره سره ئی که چیرې خپل دا عادت نه کړی بدل نو انتظامیه دغه امام بدلولای سی خو په دې صورت کې هم امام ته بد کلامی او دده غیث کول هیڅکله جائز نه دی.

که امام په صبح وخت باندې تیاری او مسجد ته راسی نو په دې کې څه مضائقه نسته. که دوخت دمخه څوک مسجد ته راسی نو لومونځ نه پر مکروه کېږي. البته چې آذان واورې نو پکار ده چې د لمانځه تیاری شروع کړي

چې په عین وخت مقتدیان انتظار نه وکړي. (فتاوی محمودیه ۹۱/۲)

﴿د لمانځه په شروع کولو کې امام د متولی پابنده نه دی﴾

د لمانځه وختونه د شریعت لخوا مقرر سوی دی خو په دې کې وسعت سته نو په داسې وخت دی لومونځ وکړي چې هغه د شریعت په نیز مستحب وی. او د جَمْعِي پابند لومونځ کونکي هم اکثره پر دغه وخت باندې راځي. که متولی د جَمْعِي په شروع کولو کې ددې رعایت ساتي نو په دې کې څه مضائقه نسته که ددې رعایت نه ساتي بلکه په خپل راتگ نی موقوف ساتي هغه که وخت مستحب وی او که نه وی که د جَمْعِي اکثره خلق راغلي وی او که نه بلکه کله چې دی (متولی) په خپله راغلی نو لومونځ فوراً شروع کړي او ترڅو چې دی په خپله نه وی راغلی نو امام دده لپاره انتظار کوي اکر که مستحب وخت وزی او په مکروه کې داخل سی او یا تر اوسه لا مستحب وخت نه وی داخل سوی. نو په داسې حالت کې ددې رعایت ساتل شرعاً نه خو بنیاد کېږي او امام ته دده اتباع هم نه ده پکار. په لمانځه شروع کولو کې امام مستقل دی داد متولی یا د بیل چا تابع نه دی بلکه ټول خلق دامام تابع دی بیا هم امام ته داسې رویه نه دی اختیارول پکار چې ټولو مقتدیانو ته تکلیف وی. (فتاوی محمودیه ۱۲۶/۲)

﴿دامام دیوه سړی لپاره دجمعی خنډول﴾

﴿سوال﴾: اکثره جاهلان متولیان په عالم امام باندی حکمت کوی. مثلاً چې کله دلما نخه په مقرر وخت باندی امام په لمانخه د شروع کولو اراده وکړی نو متولی وائی چی امام صاحب لږ ودرېره فلاټکی لاندی راغلی نو آیادا انتظار کول جائز دی او که نه؟

﴿جواب﴾: دلمونځ گزارو د اجتماع څخه وروسته دچادرانک دانظار په وجه په جمعه کی تأخیر کول جائز نه دی. البته که یو څوک دپیشو شریر انسان وی نو ددهغه دشر څخه دخان ساتلو لپاره تأخیر کیدای سی. (احسن الفتاوی ۳/۳۰۶ بحواله ردالمختار ۱/۳۶۲)

کم سړی چی متولی وی او دخپل ځان لپاره داسی تاکید کوی چی تأخیروسی نوهغه گنهکاره دی او دداسی خلکو انتظار کول هم نه دی صحیح. البته دعامو مسلمانانو انتظار کول صحیح دی په دی شرط چی وحاضر و خلکو ته تکلیف نه وی او وخت هم مکروه نسی. مگر درئیسانو او دنیا دارانو انتظار به نه کوی. چی پر خپل وخت ټول خلق راسی او یا اکثره خلق راسی نو لمونځ دی ورکړی. (فتاوی رشیدیہ کامل ص: ۲۸۷)

﴿آیادامام لپاره لنگوټه ضروری ده؟﴾

(۱) عمامه یا لنگوټه مستحب ده

- (۲) په لنگوټه کی لمونځ ورکول بطور عادت ثابت دی نه بطور عبادت
- (۳) دلنگوټی سره لمونځ ورکول اولی او مستحب دی
- (۴) دلنگوټی بغیر لمونځ ورکول هم مکروه نه دی.
- (۵) دپی کریم صلی الله علیه و آله څخه بیله لنگوټی لمونځ ورکول ثابت دی.
- (۶) دامرو واجب په رقم معامله دمستحب امر سره ناجائز دی.
- (۷) په کمو بنارو کی چی په معززو مجلسو کی بی لنگوټی تلل دشرم خبره وی هلته لمونځ هم بی لنگوټی ورکول مکروه دی.
- (۸) کله کله دمستحبو په مقابله کی په رخصت یعنی په مباح باندی هم عمل کول پکار دی خاص کر په هغه ځای کی چی په مستحبو باندی زیات اصرار کیری چی په هغه منسوب د کراهیت حلتیه رسیږی ددی په وجه په فساد اماده کیدل خوږیږه دجهالت او دکاه خبره ده.

(فتاوی محمودیہ ۷/۵۶)

دلنگوټی سره لمونځ ورکول مستحب دی خو دلنگوټی څخه بغیر هم دڅه کراهیت بغیر صحیح دی، البته په کم ځای کی چی دلنگوټی دومره راج وی چی بغیر دلنگوټی څخه ویوه معززه مجلس ته نه ځی بلکه دخپل کور څخه هم بغیر دلنگوټی نه وزی نویه داسی ځای کی دلنگوټی بغیر لمونځ ورکول او لمونځ کول مکروه دی. (فتاوی رحیمیه ۳/۳۵۷)

په دستمال کی لمونځ ورکول

سوال: که داسی دستمال وتری چی دسر مابین کی ښکاره کیری اوځنډ کی ورکوی نولمونځ نی کیری او که نه؟

جواب: خولی په سر کول پکار دی. دلما نځه په وخت کی داسی دستمال پر سر باندی پیچل مکروه او منع دی. په فتاویٰ قاضی خان کتاب کی راغلی دی چی پر سر باندی داسی دستمال پیچل چی دسر مابین نی ښکاره وی نو دامکروه دی. (فتاویٰ رحیمیه ۱/۸۵ بحواله قاضی خان ۱/۵۷)

دلنگوتی او دشملی اوردوالی

سوال: خومره اوردده لنگوته ترل سنت دی اوددی خومره وروسته پر ښورول سنت دی. که شمله دنری ملاپوری څوک اوردده کړی نو په لمانځه کی نی نقصان راځی او که نه؟ یوسری وائی چی که نی شمله دپاؤ بالاوی لویشتی څخه زیاته کړی نولمونځ نی مکروه تحریمی دی په دی باره کی شرعی حکم څه دی؟

جواب: په دُرْمختارنامی کتاب کی راغلی دی چی دلنگوتی دشملی پر ښورول مستحب دی اودملا د مابین پوری دشملی اوردوالی مستحب دی او بعضی وائی چی دادی یو لویشت وی او پاته سوددغه سړی ویناچی وائی چی شمله دی دپاؤ بالاوی لویشتی څخه زیاته نه وی کئی لمونځ به نی مکروه

تحریمی وی نو دا خبره بالکل غلطه ده. دملاتر مابینه پوری یا یوه لویشت شمله دستحب امور و څخه ده. ددی څخه خلاف کول مکروه تحریمی نه دی او په لمانځه کی څه کراهیت نه راځی. دشملی په باره کی په دُرْمختار کی یو قول داسی هم دی چی دنری ملا څخه بیاتر لاندی پوری دشملی اوردوالی مستحب دی ددی څخه دامعلومه سوه چی دملاتر پایه هم دشملی اوردوالی مکروه نه دی. دلنډوالی په رقم دلنگوتی د اوردوالی شرعاً هم څه خاص حد نسته. دنبی کریم ﷺ لنگوته به کله لس لاسه وه او کله به اوه لاسه وه. او نور وخلقوته نبی کریم صلی الله علیه وسلم هیچری دمعلوم اوردوالی حکم نه دی فرمایلی. نو چی خومره اوردده لنگوته وی او د خومره لنگوتی تر لوعادت چی نی وی نو تری دی هیڅ وهم دی نه کوی. (فتاویٰ دارالعلوم ۳/۱۳۸ بحواله بحر الرائق ۲/۲۷)

پر امام باندی دمقتدیانو رعایت

سوال: یو امام چی کله قرأت ختم کړی اورکوع ته ولاړسی نو دالله اکبر لفظ دومره اورد ووائی چی اکثره لمونځ گزاره دده څخه مخکښی رکوع ته ځی. نو آیا په داسی صورت کی دمقتدیانو درعایت لپاره معمولی قرأت او دومره وخت نه اخیستل پر امام باندی واجب دی او که نه؟

جواب: بی له شکه دمقتدیانو رعایت په داسی موقع امام ته مناسب دی

او تکبیر دی ډیره اوږده وی بلکه مختصر دی و کړی چی دمقتدیانو تکبیر مخکښې ختم نسی. او مقتدیانو ته پکار دی چی لږ وروسته تکبیر شروع کړی چی دامام څخه مخکښې نسی. (فتاوی دارالعلوم ۹۳/۳ بحواله مشکوة شریف ص: ۱۰۱)

﴿دامام لپاره دتسبیحاتو تعداد﴾

چی سړی یوازی لمونځ کوی نو هغه ته اجازه سته چی که دری واره تسبیحات وائی که پنځه واره وائی او که اوه واره وائی او که زیات وائی چی څومره نی طاقت وی. البته امام دی ډیر تسبیحات نه وائی بلکه ددی لحاظ دی وسای چی مقتدیان به آرام سره دری واره تسبیحات ووائی او پوره نی کړی. (احسن الفتاوی ۲۹۶/۳ بحواله ردالمختار ۴۶۲/۱)

مستحب دادی چی امام دی تسبیحات پنځه واره ووائی او که نی دری واره ووائی نو داسی دی ووائی چی مقتدیانو ته ددری واره ویلوموقع به لاس ورسی. (فتاوی رحیمیه ۳۷۱/۳)

﴿امام صاحب به دسنت کونکو انتظار کوی او که نه؟﴾

﴿سوال﴾: دماپښین لمونځ پردوی بجی کیری دوو بجو ته دری دقیقې پاته دی یو سړی راغلی او دستونیت نی وتری په دریم رکعت کی دوی بجی پوره سوی نو امام صاحب ته دومره تأخیر اجازت سته او که نه، چی دغه سړی کښی دغه څلور رکعت پوره کړی؟

﴿جواب﴾: هوادومره اجازت ورته

ستته فتاوی دارالعلوم ۹۳/۳ بحواله فتاوی عالمگیری ۵۳/۱

﴿که مقتدیان رانسی نو امام یوازی لمونځ کولی سی او که نه؟﴾

﴿سوال﴾: یو مسجد لری دی نو په دی وجه اکثره جمعه نه کیږی، کم امام چی بلکه مقرر دی که هغه دمقتدیانو په نه راتگ یوازی لمونځ وکړی نو دترک جماعت (دجمعی ډیر پښوولو) گناه خوره نه وی باندی؟

﴿جواب﴾: په دی صورت کی دجمعی ډیر پښوولو گناه پر امام صاحب باندی نسته بلکه چی کله نور څوک رانسی نو امام دی اذان او اقامت وکړی او بیادی یوازی لمونځ وکړی په دی رقم به دته دجمعی ثواب هم ورکول سی او مسجد حق به هم اداء سی (فتاوی دارالعلوم ۵۳/۳ بحواله ردالمختار ۶۱۷/۱)

﴿دامام لپاره دیو معلوم سړی انتظار کول﴾

﴿سوال﴾: آیا دیو سړی په وجه په جمعه کی تأخیر کول جائز دی خو چی مستقل امام موجود وی که دغه سړی نه راځی نو دیوی بجی پر خای یوه نیمه بجه او دیوی بجی لمونځ کیږی او دده درابلولو لپاره لپاره په منځه سړی لیږلی کیږی دا کار دشریعت په نظر کی مذموم دی که مملوح؟

﴿جواب﴾: که په معلوم وخت نور مقتدیان راسی نو دیو خاص سړی انتظار کول جائز نه دی. خو کله چی په معلوم وخت کی کښجائش وی او په قوم دکرانه هم نه وی یا داسړی شریراوخته پرواز وی نو په څه لږ انتظار کولو کی څه

پښتو مسائل امامت
لږ انتظار کولو کی څه مضائقه نسته. که دی په دینی کارونو کی مصروف و سی
نوده ته دلمانځه په اطلاع ور کولو کی څه پرواه نسته. (فتاویٰ محمودیه ۲/۲۲۰)
۲۲۲ بحواله طحطاوی ۱/۲۲۰

امام که دیو دنیا داره او درئیس انتظار کوی او د حاضرینو رعایت نه کوی
نو امام او مکبر دواړه گنهکاره دی. خو لمونځ پسی کیږی. (فتاویٰ رشیدیہ کامل ص ۲۲۸)

﴿دیور اتلونکی لپاره دقرأت یار کوع اوردول﴾

﴿سوال﴾: که امام در اتلونکی لمونځ گزار په وجه قرأت یار کوع اوردی کوی
چی لمونځ گزار یکښې شامل سی نودی به گنهکاره وی او که نه؟

﴿جواب﴾: که امام صاحب یو لمونځ گزاره وپیژنی او دهغه په خاطر نی
قرأت یار کوع اوردی کړه نو دا کار کول مکروه تحریمی دی. البته دپیژندلو بفر
که اوردوالی وکړی نویامیځ پرواه نلری. (احسن الفتاویٰ ۳/۳۱۲)

﴿چی امام سلام گرځوی په دی وخت کی په ده پسی اقتداء﴾

﴿سوال﴾: امام صاحب لمونځ ختم کړی او چی اول سلام نی گرځاری نو؟
نی لفظ دسلام نه ورویلی چی یو مقتدی پسی اقتداء وکړه نو دا اقتداء صحیح
ده او که نه؟

﴿جواب﴾: دا اقتداء صحیح نه ده. دوئیم واردی تکیر تحریمه ووائی او
لمونځ دی شروع کړی. (فتاویٰ رحیمیه ۲/۲۰۵ بحواله شامی ۱/۳۲۶)

﴿ذذاتی اختلاف په وجه سره دجماعت څخه پرهیز کول﴾

﴿سوال﴾: بعض خلق ذذاتی اختلاف په وجه په امام صاحب پسی دجمعی
لمونځ نه کوی او نور لمونځ گزار هم لموسی چی زموږ زړونه صفانه دی
نرزمونځ لمنځونه هم نه کیږی نو ددری دا خبره صحیح ده او که نه؟

﴿جواب﴾: دامام سره زړه صفانه لول اگر چه بددی لیکن لمونځ صحیح
دی. (فتاویٰ محمودیه ۲/۸۲)

﴿دشرعی علت څخه ماسوی په امام پسی لمونځ نه کول﴾

دفتقی په کتابو کی نی لیکلی دی چی که امام بی قصور دی او خلق
دهغه دافتداء څخه کراحت کوی نو گناه په لمونځ پریښوونکو باندی ده او که
په امام کی قصور وی نودی امام ته دداسی خلقو امامت چه هغوی ځنی خو
شحاله نه وی مکروه دی. (فتاویٰ دارالعلوم ۳/۷۷ بحواله ردالمختار ۱/۲۲۲ باب الامامت)

﴿امام او مقتدیانو ته کله دریدل پکار دی؟﴾

که امام مخکښې و مصلی ته نژدی وی نو کله چی تکبیر ویرنکی حی
عَلَى الصَّلَاةِ ووائی نو امام او مقتدیان دی ټول ودریږی او که امام صاحب
دصفو لخوا راځی نو چی کم صف ته امام صاحب راوړسیری نو دهغه صف
مقتدیان دی ولاړسی ترداسی حال چی امام خپل ځای ته رسیږی نو ټول خلق

به دریدلی وی. که امام صاحب دمنخامخ لخوا را خنی نوچی خنکه نی په امام
نظرو لکیری نو ټول لمونځ گزاردی ودریری. ومصلی ته دامام درسیلودی
انتظار نه کوی.

په اولنی صورت کی نی په حیّ عَلَى الصَّلَاةِ باندی ددریلو لیکلی دی.
نوددی مطلب دادی چی ددی وروسته دی نوره کنبېني (مثلاً څوک خه
وی تسبیح وائی اود ختمیلو څخه مخکېني تکبیر شروع سی نودی که نی د
مُکَبِّرَدَ حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ پوری درسیلو مخکی پوره کړی نو پرواه نه کوی خو
د دی څخه وروسته بیاناست وی) خو که هم داقامت په ابتداء کی راو لاړسی
نوبیا هم څه پرواه نلری. (فتاوی محمودیه ۱۸۱/۲)

اصله خبره داده چی کم وخت مُکَبِّرَ حَتَّى عَلَى الصَّلَاةِ وواتی ده
وخت دریدل پکار دی خوپه احادیثو شریفانو کی دصفو نو دسمو لو اودغه رقم په
مابین کی د خای دنه پرینوړلو ډیر تاکیلر اغلی دی. او عام طور خلق
دمسائلو څخه نا اشنادی نو په دی وجه دتکبیر د شروع کیلو څخه مخکی دی
صفونه بسم سی چی تکبیر هم ټول په آرام سره واورى اودغه وخت څه ږغ
هم نه وی. (فتاوی محمودیه ۳۴۳/۲)

﴿په امام پسی به نژدی کم خلق دریری؟﴾

په امام پسی به اهل علم یعنی دعلم خاوندان اود اهل عقل یعنی د عقل

او پوهی خاوندان نژدی دریری. دابنه خبره ده. خو که په امام پسی مُتصل نور
لمونځ کونکی ودریدل نوددوی دلری کولو ضرورت نسته. ولی چی لمونځ
هر رقم کیری. (فتاوی دارالعلوم ۳۵۷/۳)

دفتاوی دارالعلوم دیوبندیه حاشیه کی لیکلی دی چی "په امام پسی د
نژدی دریلو حق خو هم هغه چاته سته څوک چی اول راغلی وی څکه چی
دامام په مابین کی ددریلو حکم دی اویا که چیری صف پوره سی نو بل صف
هم دامام څخه شروع کیری". (فتاوی دارالعلوم ۳۵۷/۳)

خو که اهل علم ته تر نور وخلقو ترجیح ور کړی او پر خپل خای نی په
امام پسی ودروی نو داسی کول هم صحیح دی بلکه مطلوب دی. (فتاوی دار
العلوم ۳۵۷/۳ بحواله ردالمختار ۱/۵۳۲ باب جواز الایثار بالقرب)

هر کله چی یو سړی په امام پسی ودریری نو بل لمونځ کونکی اویا
امام ته دا اجازت نسته چی ددغه خایه څخه دی لری کړی خو که دی په خپله
په لیری کیلو باندی خوشحاله وی نو یا څه نقصان نلری. (فتاوی محمودیه ۲/۲
۹۶ بحواله طحطاوی ص: ۳۰۴)

﴿په امام پسی نژدی دموذن خای معلومول﴾

په مسجد کی دهیچا لپاره دخای معلومول روانه دی. که مؤذن دامام
سره نژدی دریدل غواړی نو دنورو لمونځ گزارو څخه دی دمنځه راخی. کي

چی کم خای ورته پیداسی هلته دی اقامت و کړی. د اقامت لپاره اول صف یا په امام پسی مېنټی څه قیلنسته. (احسن الفتاوی ۹۵/۳)

﴿دامام د تکبیر په وخت پر مصلی باندی دریدل﴾

دا ضروری نه ده چی کله امام په مصلی باندی ودریږی نو مؤذن دی تکبیر وواځی بلکه چی کله امام په مسجد کی موجودی نو تکبیر ویل صحیح دی. امام چی تکبیر واورى نو په خپله دی مصلی ته راسی. لکه څنگی چی د ذر مختار ددی عبارت څخه ښکاره کیږی چی وائی: "وَيَقُومُ الْإِمَامُ وَالْمُؤَنِّمُ جُنَّ حَتَّى عَلَى الْفَلَاحِ إِذَا كَانَ الْإِمَامُ يَقْرُبُ الْمُحَرَّابَ وَالْأَقِيمُ كُلُّ ضَبٍّ يَتَهَيَّ إِلَى الْإِمَامِ عَلَى الْأَظْهَرِ الْخ". (فتاوی دارالعلوم ۱۲/۲ بحواله ردالمختار ۱/۳۳۷)

﴿د تکبیر څخه وروسته دامام تر ډیره ساعته دنیت تر لږ لپاره پاته کیدل﴾

﴿سوال﴾: یو سړی د ما پښین دستونیت وتری صرف دوه رکعتی کړی او چی تکبیر و سوتر کمه وخته چی ددی سړی څلور رکعت پوره کیدل تر دغو پوری لا امام مصلی ته نه و ژورر غلی کله چی ده څلور رکعت پوره کړه نو امام صاحب مصلی ته راوړ سیدی او دا ولنی تکبیر سره ئی لمونځ ادا کړی. دالمونځ

پښتو
﴿۱۹۷﴾ مسائل امامت
رسواو که نه؟

﴿جواب﴾: په دی صورت کی لمونځ و سواو د تکبیر داعادی یا را کړ خو لږ ضرورت نسته. (فتاوی دارالعلوم ۱۷/۳ بحواله ردالمختار ۳/۱ باب الاذان)

﴿که امام بغیر د تکبیر څخه جمعه شروع کړه نو څه حکم به ئی وی؟﴾

﴿سوال﴾: امام صاحب پر مصلی باندی ودریدی او مقتدیانو ته ئی د تکبیر لپاره روپل په تکبیر کی په څه وجه تاخیر راغلی امام د تکبیر په اندازه تاخیر وکړی او د کونړ والی په وجه ئی وانه ودریدی او نیت ئی وتری نو په لمانځه کی یاد جمعی په ثواب کی خوبه څه حرج نه راځی؟

﴿جواب﴾: په دی صورت کی لمونځ و سواو د جمعی ثواب هم ورته ور کول کیږی او اقامت چی سنت دی پاته سوځوځوځونه او ریدلو په سبب داسی و سواو نو په دی وجه پرده باندی څه گناه نسته. (فتاوی دارالعلوم ۹۲/۲ بحواله عالمگیری ۵۰/۱ باب الاذان)

﴿امام لنکو ته تر له او اقامت و سونو ددی څه حکم دی؟﴾

﴿سوال﴾: امام پر مصلی باندی ولاړ وولنکو ته یادستمال ئی تری مؤذن تکبیر ختم کړی امام وویل چی بیتا تکبیر ووايه نو ددو نیم وار لپاره د تکبیر ضرورت وړ؟

﴿جواب﴾ په دې صورت کې ددویم وار لپاره تکبیر ضروري نه وؤ. (فتاویٰ دارالعلوم ۱۶/۲ بحواله ردالمختار ۱/۱ تا ۳۷۲ باب الاذان)

﴿امام د قدامت الصلوة سره د لاسونو د تړلو حکم﴾

﴿سوال﴾ که چیرې یو امام مؤذن وپوره تکبیر یلو ته نه پرېږدي او همیشہ پر قدامت الصلوة باندې نیت تړي نو څنګه دي؟

﴿جواب﴾ ښه خبره داده چې د تکبیر د ختم کولو څخه وروسته نیت و تړي او که پر قدامت الصلوة باندې نیت وکړي نو د اهرم جائز او روا دي. خو اولي صورت اولي دي. (فتاویٰ دارالعلوم ۱۱۳/۲)

اصح او معتدل مذهب دادی چې تر څو تکبیر خلاص سوی نه وي تر هغو پوري دي امام لمونځ نه شروع کوي ځکه چې په دې صورت کې به د ټول تکبیر جواب به ټول خلق ورکړي او دامستخب او مسنون دي.

په حدیث شریف کې راغلي دي چې کم وخت مکبر قدامت الصلوة وویل نو حضور ﷺ به أقامها لله وأدامها وویل. (فتاویٰ دارالعلوم ۲/۱۳ بحواله حدیث ابو داؤد مشکوة باب الامامت)

﴿امام به څنګه نیت کوي﴾

داسې نیت به کوي (۱) څه خالص د الله لپاره لمونځ کم (۲) فرض کوم (که واجب او یا نور لمونځ وي نو د هغه خيال دي ساتي) (۳) دکم

وخت لمونځ چې وي د هغه تصوري وکړي.

وَكَفَى مُطْلَقُ نِيَّةِ الصَّلَاةِ لِنَفْلٍ وَسُنَّةٍ وَتَرَاوِيحٍ وَلَا بُلْمَيْنِ التَّعْيِينَ عِنْدَ النِّيَّةِ لِفَرْضٍ وَلَوْ قِضَاءً وَوَاجِبٍ ثَوْنٌ غَدَرٌ كَعَاتِهِ وَيَتَوَيَّ الْمُقْتَدِي الْمُتَابِعَةَ. (توضیح ابصار)

امام ته دامامت نیت کول ضروري نه دي خو که یوازې سړي پسي نیت تړي نو د هغه دامامت نیت کول پکار دي. چې هغه ته دامامت ثواب حاصل سي البته مقتدي ته د اقتداء نیت کول ضروري دي. (فتاویٰ رحیمیه ۱۶۷/۱ بحواله ردالمختار مع شامی ۳۹۴/۱)

﴿دلمانځه نیت په کمه ژبه کې ضروري دي؟﴾

نیت د زړه ارادي ته وائي په ژبه نې ویناته ضرورت نسته. او که نې ورائي نو ښه خبره ده. او که په هره ژبه هغه که پښتو، فارسي، اردو، انګلیش او نور داسې ژبي چې وي ورائي نو هیڅ حرج نسته. (فتاویٰ دارالعلوم ۱۲۹/۲ بحواله عالمگیری ۶۱/۱ طبع مصري)

﴿امام ته دمقتدي بنځي نیت کول﴾

که بنځه د سړي سره یو رقم نه وي ولاړه نو امام ته د دې دامامت د نیت کولو ضرورت نسته. (فتاویٰ دارالعلوم ۱۲۹/۲ بحواله ردالمختار ۱/۳۹۴ باب فی النية)

د حنفیانو په نیز دلما نځه د صحت لپاره دامامت نیت کول په

لمانځه د شروع کولو څخه وروسته په زړه کې نیت بدل کړی نو دا اعتبار نلري. (احسن الفتاویٰ ۳/ ۱۶-۱۷ بحواله ثرمخار/ ۳۹۰)

﴿دتکبیر تحریمه څخه وروسته نیت وکړی لمونځ ئی نه صحیح کیږي﴾

﴿سوال﴾: زیلتکبیر تحریمه ووائی اولاس ئی پرنامه و تړل اوبیانی په ژبه پوره نیت ووائی او اَعُوذُ بِاللّٰهِ بِسْمِ اللّٰهِ، او فاتحه او قرأت ئی ووائی او لمونځ ئی پوره کړی نو لمونځ ئی وسواو که نه؟

﴿جواب﴾: د تکبیر تحریمه د ختمیدو څخه مخکې نیت ضروری دی په دی وجه د زید لمونځ نه وسواو که د تکبیر تحریمه د ختمیدو څخه ئی دمخه په زړه کې نیت کړی و نو اکر چه د قلبی نیت په وجه د لمونځ ابتداء صحیح سوه خوبیا وروسته د نیت د الفاظو دوینا په وجه لمونځ فاسد سو. (احسن الفتاویٰ ۳/ ۱۲ بحواله ردالمختار ۱/ ۳۳۸)

﴿په تکبیر تحریمه کې د کوتو حالت﴾

دتکبیر تحریمه په وخت کې د کوتو د نه خلاصولو کوشش کوی او نه ئی دیوځای کولو بلکه داپه اصلی حالت کې پریږدی. لویه کوته د غوږو د نرمی سره و مو بڼلوی او ورغوی د قبلی و خواته مخامخ کړی. (احسن الفتاویٰ ۳/ ۱۹)

داسی حال کی شرط دی کله چی امام و ښخو ته امامت ورکوی. که امام د ښخو د امامت نیت نه و کړی نو د ښخو لمونځ فاسد سو. البته د امام لمونځ به صحیح وی (کتاب الفقه ۱/ ۲۲۲)

حنفیان وائی چی د امامت نیت صرف په یوه صورت کی لازم راځی کله چی یو سړی د ښخو امامت کوی چی په محاذاتو یعنی ښخو د سړو سره د برابر دریدلو په مسئله کی خرابی پیدانه سی. (کتاب الفقه علی المذاهب الاربعه ۱/ ۳۳۶)

﴿د ژبی او د زړه د نیت په مابین کی دا اختلاف حکم﴾

(نیت ارادی ته وائی) نیت صرف په اراده کیږی په ژبه د الفاظو د ویلو ضرورت نسته بلکه که په ژبه د قلبی نیت څخه خلاف هم وسی نو لمونځ به صحیح وی. د زړه د نیت ادنی درجه داده چی د چاپه پو ښتلو ورته سملستی وویل سی چی څه ویل غواړی. په قلبی نیت کی د سنت او د تر او یحو او نورو هیڅ رقم د معلومولو ضرورت نسته مطلق دلما نځه نیت کافی دی. البته په فرض او واجبو کی صرف دومره معلومول ضروری دی چی دادما پښتین فرض دی او که دماز یگر. او په واجبو کی داچی داوتر دی او که نذر. او په دی کی د ورځنواو د رکعتونو د تعداد د نیت ضرورت نسته. بلکه په دی کې هم د قلبی نیت غلطی نقصانی نه ده. که د لمانځه څخه دمخه په ژبه اوزړه کی اختلاف پیدا سی نو د زړه نیت ته اعتبار ور کول کیږی د ژبی غلطی اعتبار نلري. او که د

﴿امام دی په تکبیر تحریمه کی تلوار نه کوی﴾

درالمختار عبارت "وَيَصِفُ الْإِمَامَ.....الْخ" (ردالمختار ۱/۵۳۱)

(امامت) څخه ښکاره کیږي چې امام ته د ضروري دی چې دی مقتدیانو ته د سم درېلو او د صفونو د سمولو حکم وکړي. نو امام ته پکار دی چې په تکبیر تحریمه کی دی داسې نه کوی چې صف پوره سوی وي که نه او صف سم دی او که نه او ټول لمونځ گزار که برابر ولاړ وي او که نه خو بس سمدستي نیت وتری داسې دی هیڅکله نه کوی.

یعنې امام ته پکار دی چې کم وخت پر لمانځه باندې ودریږي نو ځان پسي دی مقتدیان وگوري چې ټول سم ولاړ دي او که نه، او صفونه سم دي او که نه. او د مقتدیانو په مابین کی خو خالی ځای نه دی پاته یعنې اوږه په اوږه ولاړه پکار ده. ددی په حدیث شریف کی زیات تاکید راغلی دی.

﴿د تکبیر تحریمه طریقه﴾

﴿سوال﴾: تکبیر تحریمه به کله وائی د لاس د تړلو څخه مخکې که نه چې کله لاس وتری؟ (۱) که امام غوږ ونوټه د لاس پورته کولو څخه وروسته که چې نامه ته لاس وړي او په دغه وخت کی تکبیر تحریمه ووائی نو لمونځ به نې ۷ وی او که نه. (۲) که امام غوږ ونوټه کوتی یو وړي او نامه ته درسیلوسه

د تکبیر یو لفظ "الله" او دویم لفظ "اکبر" چې کله پر نامه باندې لاس کښیږدي اړ وائی نو لمونځ به نې صحیح وي او که نه؟ (۳) تکبیر تحریمه کله شروع کړي او کله نې ختم کړي. (۴) در کوع او د سجدي صحیح طریقه څه شی ده. (۵) که امام په لمانځه کی تکبیر ونه د سنت څخه خلاف وکړي نو شرعی حکم نې څه شی دی؟

﴿جواب﴾: (۱) د تکبیر تحریمه یا تکبیر اولی او دفع الیدین یعنی د لاس د پورته کولو په حلقه ذری قولونه دی.

(۱) اول دی لاسونه پورته کړي یعنې دواړه لاسونه دی تر غوږو پورې پورته کړي او تکبیر "الله اکبر" دی ووائی او څرنګه چې تکبیر ختم سی نو بیادې لاس پر نامه باندې وتری.

(۲) تکبیر او دفع الیدین دی دواړه یو ځای شروع کړي او یو ځای دی ختم کړي.

(۳) اول دی تکبیر تحریمه شروع کړي او سمدستي دی لاس پورته کړي او یو ځای دی ختم کړي. (بحر الرائق ۱/۳۰۵ اثر مختار مع شامی ۱/۳۶۵)

په دی ذکر سوی دری صورتو کی اولی او دویم صورت افضل دی او دریم صورت نې هم جائز دی. خو معمول بهانه دی. (هدایه ۱/۸۲)

او په جوهره نامی کتاب کی راغلی دی چې "اصح دادی چې اول دی

لمونځ گزاره دواړه لاسونه پورته کړي کله چې دواړه لاسونه دغورځو سره
برابر سي یوځای سي او ورسپړي نو بیادی تکبیر شروع کړي. (جوهره ۱/۱۹۱)
په مسئوله صورت کې ئی لمونځ وسوځو د لاس تړل او د تکبیر تر
یمه د ځنډولو عادت ئی غلط دی دادثناء یعنی دسُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ دریلوځای
دی د تکبیر ویلوځای نه دی. تکبیر د لاسو د تړلو پورې ختمیدل پکار دی.

دلادس د تړلو پورې د ځنډولو یوه خرابی داهم ده چې لوړ او ریډلو وړ
او کون مقتدی کم چې کله دامام و رفع یدین ته وگوري نو تکبیر تحریمه به
وواځی نو دامام څخه مخکې د تکبیر دریلو په وجه به دده اقتداء او لمونځ صحیح
نه وی ځکه چې که د تکبیر اولنی لفظ د "الله" په ویلو کې مقتدی وړاندیږي
و کړي یا لفظ "الله" دامام سره شروع کړي خو لفظ "اکبر" دامام د ختمولو څخه
مخکې ختم کړي نو بیا به ئی هم اقتداء صحیح نه وی. (ترمذی مع شمس ۱/۲۳۸) نو به
دی وجه امام ته داعادت پر پښوول پکار دی.

﴿جواب﴾ (۲): در کوع او د سجدي د تکبیر اتو سنت طریقه داده چې څنگه
رکوع ته را کښته کېږي نو الله اکبر دی شروع کړي او څنگه چې رکوع،
ورسپړي نو ختم دی ئی کړي. او کم خلق چې داسې کوي چې رکوع یا سجده
ی ته ورسپړي بیا الله اکبر وواځی نو د ادسنت څخه خلاف خبره ده او دا
مکروه دی او دوه رقمه کراهیت را ځي. (۱) اول کراهیت ئی ترک د

موځکه چې دا تکبیر ونه انتقال دی. یعنی رکوع او سجدي ته دنقل کیدو.
چې پکار وه چې دا رکوع او سجدي ته انتقال په وخت کې ویل سوی وای
لیکن په پورته صورت کې داپاته سو. (۲) کراهیت ئی دبی محل ارادی یعنی
کم وخت چې به ئی تکبیر ویلو هغه وخت د سبحان ربی الاعلی دریلو و زیاده
سبحان ربی العظیم وو او د تکبیر اتو وخت نه وو. دغه وخت تکبیر ویل بی محله
دی. (منیه المصلی ص: ۸۸ و ۹۲ کیری ص: ۳۳۵)

مختصر خبره داده چې دامام داعمل دسنت څخه خلاف دی نو ده ته
دسنت مطابق عمل کول لازمی دی. (فتاوی رحیمیه ۱/۲۳۳)

د تکبیر تحریمه څخه وروسته او په وترو کې د دعاء قنوت څخه دمخه،
دغه رقم داختریه اول رکعت کې د دریم تکبیر په وخت کې لاس پورته کولی
سي او لاس ایله کول او بیا تړل چیرې هم نه دی ثابت.

اختلاف په دی خبره کې دی چې د قنات دکول په وخت کې به
لاسونه تړي او که به ئی پر یږي. دامام ابوحنیفه رحمه الله تعالی علیه او دامام
یوسف رحمه الله تعالی علیه په نیز د لاس د تړلو حکم دی. (ددوی په نیز د قنات
په وخت کې لاس تړل د قنات د آدابو څخه دی) یعنی کله چې دلما څخه
د شروع کولو اراده وکړي نو خپل لاسونه به دلسو نو څخه را بای او بیا به ئی
دغورځو و خواته سیده پورته کوي. او بیادی والله لفظ ته د ملور کولو څخه

بغير تكبير وواښي. نيت به ئي كړي وي. او راسته لاس دى پر چپه لاس باندې
د نامه لاندې كښيږدى. د تكبير تحریمه څخه وروسته دى بې له ځنډه ثناء يا
سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وواښي. (فتاوى رحيميه ۳/۳ بحواله نورالايضاح ص: ۵۰۱
الجوهره النيرة ۵۰/۱)

﴿امام ته تكبير ونه څرنگه ويل پكار دى؟﴾

اکثره امامان داسې وي چې کله د جَمْعِي لمونځ ورکوي نو تکبيرات
انتقالیه د حرکت انتقالیه سره نه وائي. بلکه کله کله خود منتقل کیږي څرنگه
وروسته ئي هم وائي. او کله کله ئي دوئیم رکن ته درسیلو څخه مخکېني
مخکېني ختم کوي. مثلاً د قیام د حالت څخه په منتقل کیږي رکوع ته ځي نو
بعضی امامان درا کښته کیږي څخه وروسته الله اکبر وائي او بعضی امامان
دومره ژر الله اکبر طوایی چې رکوع ته په صحیح طریقه درسیلو مخکې د الله
اکبر آواز ختم سي. او دغه رقم سجدي ته د تلوی په وخت او د سجدي څخه
دوئیم رکعت ته درا ولاړیږي په وخت کې هم کوي.

دا خبره دى ښکاره وي چې په دې دواړو صورتو کې د تکبير پوره
سنت نه سوپوره. کامل او پوره سنت به هغه وخت اداء کېږي چې کله چې
د یوه رکن څخه دوئیم رکن ته د تلوی په وخت کې یو ځای دار کانسره
تکبيرات شروع کړي او چې څنگه وبل رکن ته ورسې نو د تکبير آواز دى بل

کړي. او کله چې امام الله اکبر داسې وائي چې دوئیم رکن ته درسیلو
وروسته هم تر څه وخته پوري دده د تکبير آواز راځي. نو دومره تکبير اوږدول
مکروه دى. (مسائل سجده سهو ص: ۱ بحواله کبیری ص: ۳۱۳)

بعضی امامان د تکبير په ویلو کې ډیره بې احتیاطي کوي او د الله اکبر طه
ویل پر ځای باندې الله اکبر وائي. یعنی د با او دراپه مابین کې الف زیاتوي.
دغه رقم بعضی امامان د الله اکبر په شروع کې ملپیدا کوي. او الله اکبر طوایی.
دا دواړه صورتونه بالکل غلط دي. په دې دواړو صورتونو کې لمونځ بالکل
فاسدېږي او که په تکبير تحریمه کې ئي داسې وویل نو د لمانځه شروع کول
به بالکل صحیح نه وي. (مسائل سجده سهو ص: ۱ بحواله کبیری ص: ۷۳)
علامه شامي د خلیه او نور و کتابو څخه نقل کړي دي چې په تکبير کې
اسم ذات "الله" او د "اکبر" الف کشول لمونځ فاسدوي. او لا هم دومره اوږدول
چې بل "لاهم" کې پیدا سي هم مکروه دي. لیکن مفسدنه دي. دغه رقم "ها"
کشول هم مکروه دي د با د ملپه فاسدیلو کې اختلاف دي او په رایاندې پېښ
کشول مفسدنه دي.

خو د جهل د غلبې په وجه د متأخرینو د ا فیصله ده چې دا غراب او دمد
غلطی مفسدنه دي البته که څوک د تنبیه باوجود د اصلاح کوشش نه کوي نو
دده لمونځ نه کیږي او چې داسې غلط ئي وائي نو دى امام جوړول په هر

صورت کی ناجائز دی. البتہ کہ شوک صحیح و یونکی موجود نہ وی تو بیا
پرواہ نہ کوی. (احسن الفتاویٰ ۳/۴۲۴)

﴿پہ تکبیر تحریمہ کی عامہ غلطی﴾

بعضی وخت مقتدی داسی غلطی کوی چی لمو نخئی فاسدسی. مثلاً
دا چی مقتدی دامام دتکبیر تحریمہ اللہ اکبر طویلو خنخہ دمخہ مقتدی اللہ
اکبر ط ووائی یا دامام د لفظ اللہ دو یلو خنخہ دمخہ مقتدی اللہ لفظ ووائی پہ دی
دواړو صورتو کی هیخ د لمانخه شروع کیدل صحیح نه دی. داسی مقتدیانو
ته پکار دی چی دوی دسره اللہ اکبر ط ووائی او په امام پسی نیت وتری. (مسائل
سجده شہو ص: ۷۴ بحوالہ صغیری ص: ۱۲۳)

اکثره مقتدیان مولیدلی دی چی کہ امام رکوع ته خئی نو دہغه سرہ پہ
رکوع کی دشریکیدلو لپارہ سیدہ نه درپری او اللہ اکبر ط ووائی اور رکوع ته ولاړ
سی. او داسی خئی چی دالله اکبر آوازئی چی رکوع ته ورسیری ختم سی. دارفم
پہ لمانخه کنی شریکیدل نه دی صحیح. دتکبیر تحریمہ خنخہ دخلاصیلو
پوری دریدل فرض دی. یعنی پہ سیدہ ولاړہ کی دی دالله اکبر ط آواز ختم
کری نو ددی وروسته دی ورکوع ته کبته سی. کہ دتحریمہ تکبیرات دقیام
پہ حالت کی ختم نسی نو دده پہ لمانخه کی شاملیدل نه سو صحیح. (کتاب
المفتی ۳/۲۹۱)

سنت طریقه داده چی پہ حالت قیام کی دی تکبیر تحریمہ ووائی او
بیادی فوراً دو نیم تکبیر ووائی او بیادی رکوع له دی خئی. دتکبیر تحریمہ خنخہ
وروستہ دی لاس نه تری. پہ رکوع کی دامام سرہ لپراندازه شراکت هم کافی
دی. حتی ترداسی حالت پوری چی مقتدی پہ داسی حالت کی رکوع ته
کبته سی چی امام لادر رکوع خنخہ نه وی سم راپورته سوی او د مقتدی لاسو
نه تر رکوع پوری ورسیدل نودی پہ دارکعت کی شامل سو. خنخہ چی دیوی
تسبیح پہ اندازہ باندی پہ رکوع کی پاته کیدل واجب دی ددی خنخہ ورو
بسته دی باقی تسبیحات پریردی او دامام اتباع دی وکری. (احسن الفتاویٰ ۳/۲۸۸)

﴿پہ تکبیر کی دجهر مقدار﴾

﴿سوال﴾: دامام بعضی تکبیرونه دومره پہ زورہ ویل چی دمسجد خنخہ
دبانندی خلق نی پرسرک باندی هم واری او بعضی تکبیرونه دومره قرار ویل
چی دفریم صف والا ئی هم نه واری. داخنکه دی؟
﴿جواب﴾: امام ته پکار ده چی پہ قرأت اوجهر کی دما بین لاره اختیارہ کری
او د حاجت پہ اندازہ ورته پہ زورہ کول پکار دی. او دتکبیر و نوتو مابین دافرق
او تفاوت چی بعضی جهر بنه پہ داسی افراط باندی اداء کول او بعضی د
حاجت د اندازی خنخہ هم کم اداء کول منہوم اوبی اصلہ دی پہ شریعت
کی ددی هیخ اصل نسته صرف پہ سلام کی فقہاؤ دالیکلی دی چی دو نیم

سلام دی داوونی سلام خنجه لږ په کښته آواز ووائی او ددی خنجه علاوه بل پر خای هم په جهر کی ددرجاتو فرق نسته. (فتاوی دارالعلوم ۲/۸۰ بحواله رد المختار ۱/۴۹۷، ۱/۴۴۳ فصل فی القراءة باب صفة الصلوة ۱/۴۴۳)

امام ته په زوره تکبیر ویل سنت دی. نو په دی وجه ددی په پر یښوولو خوبه سجده سهوه نه وی پر البته د سنت د پر یښوولو کناه به باندی وی. او د جهر حد ددی چی ټول صف ته آواز ورور سیری. (احسن الفتاوی ۳/۲۶۲ بحواله رد المختار ۱/۴۹۹) یعنی ﴿وَلَا تُجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافُتُ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا﴾ (سوره بنی اسرائیل ۱۲ رکوع) (مترجم)

﴿په قرأت کی د جهر مقدار﴾

﴿سوال﴾: امام به په تراویحو وغیره او جهری لمنخونه کی قرأت په خورمه اندازه کی په زوره وائی؟

﴿جواب﴾: افضله او بهترین خبره داده چی امام دی په جهری لمنخو کی بی له تکلف خنجه په دومره لوړ آواز باندی ووائی چی مقتدی نی واورى. ددی خنجه زیات تکلف کول مکروه او منع دی. دالله جل شانہ ارشاد گرامی دی ﴿وَلَا تُجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافُتُ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا﴾ (سوره بنی اسرائیل ۱۲ رکوع) **ترجمه**: او مه ته په خپلو لمنخو کی ډیر په زوره آواز باندی وایه اړه بالکل په قراره. ددی په مابین کی منخنی لاره اختیار کړه.

مفسرین فرمائی چی په لمانځه کی درمیانی قرأت کول پکار دی خنجه په دی سره پر زوره باندی اثر کیږی او دومره په زوره دی نی نه وائی چی قاری او سامع دواړو ته تکلیف وی خنجه چی په دی سره به د زوره په حضور کی خلل راسی. (خلاصة التفسیر ۳/۲۷۷ تفسیر فتح المنان ۵/۹۶)

فقهاؤ کرامو په زوره ویلو کی دوی خبری ضروری بولی. (۱) داده چی ویونکی دی په خپل ځان باندی غیر معمولی زور نه راوولی. (ولی چی دامکروه دی) (۲) دا چی نور وخلقوته به تکلیف نه وی. مثلاً که د تبه جلد په وخت کی څوک بیده وی یا څوک په خپلو خبرو کی اخته وی اوت ورسى ورسره ودریږی او دومره په زوره قرأت شروع کړی چی د مغوی په کار کی خلل راسی نو داهم مکروه دی. ددی دواړو خبرو خنجه وروسته دریمه خبره داده چی د جمعې د کمى او د زیاتوب لحاظ ساتل او ددی نطابق قرأت کول مثلاً د مقتدیانو دری صفونه دی نو ته دومره په لوړ آواز وایه چی تر دریم صف پوری آواز ور سیری.

د فقیه ابو جعفر د قول دی چی څومره نی په لوړ آواز نی ووائی ښه دی. خو په دی شرط چی پرویونکی باندی ستړی والی نه راوولی او بل چاته تکلیف نه راوولی. خو د نورو فقهاؤ د قول دی او راجح هم دغه قول دی چی د ضرورت په اندازه دی آواز دی لوړ وی. یعنی صرف دومره دی آواز لوړ وی چی صرف

دریم صف ته رسیږی البته که صفونه زیات وونو آواز نور هم لوړولای سی په
دی شرط چی په خان زیات زور نه راوولی. (فتاویٰ رحیمیہ ۱/۳۵ بحوالہ
طحطاوی علی مراقی الفلاح ص: ۱۳۷، مؤخر مختار ۱/۴۷، فصل فی واجب
الصلوٰۃ، مجمع الأنهر ص: ۱۰۲، عالمگیری ۱/۷۳)

﴿امام دی قومه او جلسہ په اطمینان سره کوی﴾

﴿سوال﴾: زمونږ امام صاحب در کوع څخه وروسته قومی ته لاسیده در بدلی
نه وی سجدی ته ځی. او چی څنگه سمع الله لمن حمده ووائی نوالله اکبر
ووائی په مابین کی لږ هم نه در یری. ساهم نه اخلی. دغه رقم د سجدی څخه
وروسته د جلسی په حالت کی کوی او هم دا حالت نی د سجدی ته د تلواو
سجدی څخه د واپس راتګ د تکبیر ونودی. په دی تکبیر ونو کی وقفه نه
کوی. مقتدیان چی ده ته ګوری هغه هم داسی کوی. ددی شرعاً څه حکم دی؟

﴿جواب﴾: داسی حالت اختیارول غلط کاردی. لمونځ مکروه کوی. او
قابل در اګر څو لودی. قومه او جلسہ په اطمینان سره ادا کول ضروری دی.
د تر مختار د عبارتو دا حاصل دی چی در کوع څخه وروسته سجدی

و در یری ځکه چی د قومه سنت ده او دی ته واجب او فرض هم وین سړی
دی. بیا چی کله مخکی ته کښته کیږی نوالله اکبر دی ووائی او دواړه زنګونه
دی پر مخکه باندي کښیږدی. په عبارت کی لفظ "ثم" راغلی دی. نو ددی

مطلب دادی چی دوقتی سره دی ښه په قراره سره سجدی ته ځی. تکبیر دی
وائی او کښته کول دی شروع کړی. د تکبیر دی هغه وخت ختم سی کله چی
راکښته کیدل ختم سی او تندي پر مخکه باندي کښیږدی. بیادی ددراړو
سجدو تر مابین په آرام سره کښینی. یعنی دومره وخت دی کښینی چی
سُبْحَانَ اللَّهِ پکښی ووائی. د حضرت محمد ﷺ څخه د قومی او جلسی
طریقه حضرت بی بی عائشی رضی الله تعالی عنها بیانوی او وائی چی کله به
نی در کوع څخه خپل سرمبارک راپورته کړو نو سیده به ودریدی. بیا به
سجدی ته ولاړی. دغه رقم به نی د سجدی څخه وروسته خپل سرمبارک
راپورته کړی. او ښه برابره سیده ودریدی. نو وروسته به نی بیادویمه سجده
کوله. (مشکوٰۃ شریف ۱/۷۵)

دغه رقم حضرت ابو حمید ساعدی رضی الله تعالی عنه د حضرت
محمد ﷺ څخه د قومی طریقه بیان کړی ده. او وائی چی کله به نی کریم
ﷺ در کوع څخه سرمبارک راپورته کړی نو تر هغه وخته به نی انتظار کاوی
چی د ملا ښلونه به نی سره کښیوتل. (مشکوٰۃ شریف ۱/۷۵)

د حضور ﷺ دلما ښه سره سم خپل لمونځ برابرول پکاردی. هغه
ﷺ فرمائی چی څنگه تاسو په لمانځه کی ماوینی هم هغسی تاسو خپل
لمونځ هم کوی.

که مونږ په خپله د حضور ﷺ دلما نخه په رقم داداء کولو کوشش نه کوو او د سنت څخه خلاف لمونځ کوو نو لمنځونه به مونه قبلېږي. او راگر څو لږ به وغواړي. په حديث شريف کي راځي چي نبي کریم ﷺ د مسجد په يوه کج کي ناست ؤو يو سړي راغلي او لمونځ ئي وکړي بيا حضرت محمد ﷺ ته راغلي او سلام ئي وکړي. حضور ﷺ و عليکم السلام ورته وويل او ورته ئي وويل چي ورسه بيرته دي لمونځ راوگرځوه. تالمونځ ندي کړي. هغه سړي بيرته ولاړي او بياني لمونځ وکړي. دلما نخه څخه وروسته بيا راغلي او پر نبي کریم ﷺ باندې ئي سلام وکړي. نبي کریم ﷺ ورته و عليکم السلام ورته وويل او بياني ورته وويل چي ورسه بيرته دي لمونځ وکړه تالمونځ ندي کړي. دغه سړي دري واره داسي وکړه. خوده نبي کریم ﷺ ته عرض وکړي چي اي دالله رسول ﷺ زه خوددي څخه زيات ښه لمونځ نسيم کولاي. تاسو ئي را وښوي. حضرت محمد ﷺ ورته وفرمايل چي کله ته لمانځه ته ولاړسي نو اول په ښه شان سره اودس وکړه بيا پر قبله باندې مخامخ ودرېږه بيا الله اکبر ووايه. بيا چي څومره قرآن دي زده وي په آساني ئي کي ووايه. دقرآن مجيد ويلو وروسته بيا رکوع ته کښته سه. او بيا په آرام سره رکوع وکړه بيا درکوع څخه راپورته سه تردي چي په آرام سره ودرېږه بيا سجدي ته ولاړسه او په آرام سره ودرېږه بيا سجدي ته ولاړسه او په آرام سره سجده وکړه بيا د

سجدي څخه راپورته سه. او ښه په آرام سره رکوع او هر يو رکع اداء کوه. (مشکوٰۃ شريف ص: ٨٣)

د فقهې او د حديثو مبارکو تصريحاتو ته چي وگوري نو په هغه کي په وار وار باندي د آرام لمونځ کولو هدايت شوي دي.

ستاسو امام صاحب که په آرام سره رکوع، سجده، قومه او جلسه نه کوي، سمع الله لمن حمده او الله اکبر يا ددو و سجده الله اکبر په يوه ساواني نودی ددغه احاديثو او فقهې خلاف کار کوي او دا کار کول سراسري ادبي ده او مکروه دي. په مشکوٰۃ شريف کي راغلي دي "چي بلترين او د ټولو څخه زيات غل هغه دي څوک چي دخپل لمانځه څخه غلا کوي، صحابو کرامو د نبي کریم ﷺ څخه پوښته وکړه چي يا رسول الله! په له انځه کي څنگه غلا کوي؟ حضرت محمد صلي الله عليه وسلم وفرمايل چي په لمانځه کي غلا دا ده چي رکوع او سجدي سمی نه اداء کوي. او بياني ارشاد وفرمائي، الله پاک هغه چا لمانځه ته نه گوري څوک چي رکوع او په سجده کي خپله ملاسمه اوسېده نه ساتي". (مشکوٰۃ شريف ص: ٨٣)

حضرت محمد ﷺ يو سړي په لمانځه کي وليدي چي رکوع او سجده ئي پوره نه اداء کوله نو ئي ورته وفرمايل ته دالله پاک څخه نه بيرېږي؟ که نه په دي عادت کي مړسوي نو پردين محمدی به ستامرگ نه وي سوي.

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی چی ستاسو لمونځ د یوه هم ترهغه وخته پوری نه صحیح کیږی ترڅو چی درکوع څخه وروسته سیده نه وی ولاړ او خپله ملاتی نه وی سیده کړی. او دده هر اندام پر خپل خپل ځای باندي قرار سوی نه وی.

دغه رقم حضرت محمد صلی الله علیه وسلم وفرمایل کم سړی چی د دوستجو په مابین کی خپله ملا سیده نه ساتی او نه ئی سیده کوی نودده لمونځ نه پوره کیږی.

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دیوه لمونځ کونکی په څنګ کی تیر سو نو څه کوری چی دغه سړی ارکان او قومه او جلسه سم نه اداء کوی نو ئی ورته وفرمایل چی که ته په دی عادت کی مړ سوی نو د قیامت په ورځ به زما په اُمت کی نه را کښینی.

منقول دی چی کله یو مؤمن بنده لمونځ په ښه طریقه اداء کوی او دده رکوع او سجده په ښه طریقه اداء کیږی نو دده لمونځ تر و تازه او نورانی وی او ملائکه دغه لمونځ آسمان ته وړی. دغه لمونځ خپل لمونځ گزار ته د عاکوی او وائی چی الله تعالی دی ستا حفاظت و کړی لکه څرنګه چی تازما حفاظت و کړی او که چیری دی لمونځ په ښه طریقه نه اداء کوی او دی درکوع او سجده قومی او جلسی او نور وارا کتاوا کول پر خپل ځای نه کوی نودده

لمونځ تک توری څنی جوړ پوری او ملائکه نفرت څنی کوی. او دغه لمونځ آسمان ته نه وړی. او دغه لمونځ ده ته ښراکوی او وورته وائی چی الله پاک دی داسی خوار کړه لکه زه چی دی خوار کړم. (فتاوی رحیمه ۳/۲۵)

﴿امام صرف د ښائسته آواز پیدا کیږی لپاره غاړه تازه کول﴾

﴿سوال﴾: که په فرضو لمنځو کی امام بی له څه غنره غاړه تازه کوی کم چی صرف او صرف د آواز د ښائست لپاره وی او ددی تعداد دری واره ته ور سیری نوددی غاړی تازه کولو په وجه سره دده لمونځ فاسد کیږی او که نه؟

﴿جواب﴾: د ثرمختاریه عبارت کی دی چی د آواز د ښائسته کولو لپاره په غاړه تازه کولو سره لمونځ نه فاسد کیږی. هغه که تردری واره زیات هم وی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۲۵ بحواله ثرمختار ۱/۲۸۸ باب ما یفسد الصلوة)

﴿د ثناء څخه بغیر د قرأت کولو حکم﴾

﴿سوال﴾: که یو امام د تکبیر تحریمه څخه فوراً د ثناء (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ الخ) ویلو

بغیر الحمد لله شروع کړی نو څه حکم ئی دی؟

﴿جواب﴾: د ثناء یعنی د (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ الخ) دنه ویلو عادت جوړ کړی وی نو دا ډیر بد حرکت دی. باقی ددی څخه په لمانځه کی څه کراهیت نه راځی. له دی وجهی چی د ثناء یعنی (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ الخ) ویل محض

پستو
مستحب دی اود مستحبوترک خنخه په لمانځه کی څه قباحه نه راځی
(مکمل مدلل مسائل تراویح ص: ۷۰)

﴿آیا امام به دمقتدیانو دثناء انتظار کوی﴾

﴿سوال﴾: امام ثناء (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ الْخ) ووائی او قرأت شروع کړی او که دمقتدیانو (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ الْخ) ویلونه انتظار وکړی؟

﴿جواب﴾: انتظار دی نه کوی. (خپل قرأت دی شروع کړی) (فتاوی دارالعلوم ۲/۶۲ بحواله ردالمختار باب صفة الصلوة ۱/۴۷۱)

﴿په لمانځه کی دبسم الله حکم﴾

﴿سوال﴾: پر امام باندی په هر رکعت کی دبسم الله دیول دالحمد لله اوسورت سره واجب دی او که نه؟ اود امام اود منفرد لپاره دحنفی مذهب په مطابق مستحب صورت څه دی؟

﴿جواب﴾: ردالمختار باب صفة الصلوة ۱/۴۵۷ څخه دامعلومیری چی امام لره دالحمد لله څخه دمخه دبسم الله ویل سنت دی. اوبعض نی دوجوب قائل دی.

اودسورت څخه دمخه اکرچه سنت نه دی لیکن مکروه هم نه دی بلکه مستحب اوبهتره دی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۱۸۳)

﴿په قرأت کی دترتیب لحاظ﴾

دسورتویه ترتیب سره ویل واجب دی. نویه اول رکعت کی تَبَّتْ يَدَا اویه دویم رکعت کی إِذَا جَاءَ وَیْلَ صَحیح نه دی. اویه فرضو کی دکوچنی سورت فاصله پرینورول دمثال په توگه په اول رکعت کی سوره إِذَا جَاءَ اویه دویم رکعت کی قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحْلُو یل مکروه دی. اویه نفلو کی داسی کول بیا پرواه نه کوی. اویه یوه رکعت کی دمثال په توگه سوره مزمل ووائی اویا سوره اخلاص قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحْدُ ملگری کړی داسی کول مکروه دی. اودارقم په دویم رکعت کی معوذتین یعنی په یوه رکعت کی دوه سورتونه ویل هم ښه نه دی. اکرچه لمونځ صحیح دی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۲۲۳ بحواله ردالمختار فصل فی القراءة ۱/۵۱۰)

﴿دنیمائی آیت څخه دقرأت شروع کول څنګه دی؟﴾

دارقم خولمونځ صحیح دی لیکن باید داسی ونکړی. ولی چی دا کار یونامشروع اودقاعدی خلاف کاردی. بعضو علماؤ خودنیم سورت ویل هم مکروه بللی دی نو دآیت دنیمائی څخه ویل چیری مناسب کاردی؟ (فتاوی دارالعلوم ۲/۲۴۰ بحواله غنیة المستملی ص: ۲۶۲)

﴿که امام په جهري لمونځ کی سر اوایل و کړل نو...﴾

﴿سوال﴾: که چیری په جهري لمونځ کی امام دوه یادری آیتونه قرار وویل، دفتحی ور کولو وروسته یاده ته پنځپله وریادسو. اوس نو ټول قرأت له سره جهراو وائی او که ئی دهغه ځای څخه شروع کړی د کم ځای څخه چي وده وریادسو. او سجده سهویه کوی او که نه؟

﴿جواب﴾: پر کم ځای چي ئی وریادسو دهغه ځای څخه دی په زوره شروع کړی. (فتاوی محمودیه ۱/۲۲۲) په جهري لمنځو کی دری آیتونه په خطا سره په قرار او اوایل سجده سهوا لازمی وی. او دارقم په سیری یعنی په قرار لمنځو کی دپزوره ویلو هم دغه حکم دی. الحمد لله شریف که ئی چیری قرار وویل نو په جهري لمونځ کی دی دویم واریه زوره ووائی او بیادی سجده سهو وکړی. که ئی چیری الحمد لله په زوره نه وویل صرف سورة ئی ووائی او سجده سهو ئی وکړه نو هم لمونځ صحیح کیږی. (فتاوی محمودیه ۲/۱۵۰)

﴿امام ته دفتحی ور کولو تفصیل﴾

که چیری امام ددومره قرأت کولو وروسته خطا وزی چي دهغه قرأت کولو وروسته رکوع کول مناسبه وه نو بیا خودی امام رکوع وکړی. که چیری دهغه اندازی څخه ترمنځ خطا وزی نو بیا امام ته داپکار ده چي بل هغه سورت ئی چي دده یادری هلته دی نه دریږی. امام ته دهغه ځای بار بار ویل مکروه

دی پر کم ځای چي دی دریدلی وو. او مقتدی ته پکار ده چي په فتحه ور کولو کی دی چابکی نه کوی. بلکه ورته ودي دریږی. چي امام به رکوع وکړی یا به بل سورت چي دده یادری ووائی او یا به هغه ځای چي دی کی دریدلی دی زده کړی او پر مخ به ئی ووائی. ژر فتح ور کول دمقتدی په حق کی مکروه ده.

کله چي امام نه رکوع وکړی او نه بل سورة ووائی او نه هغه ځای سم کړی په کم ځای کی چي دی دریدلی دی نو بیادی فتح ور کول سی. هغه کی ئی دری آیت ویلی وی او که نه. دیوه هم لمونځ نه فاسد کیږی. نه دامام او نه دمقتدی. (فتاوی محمودیه جلد ۲ صفحه ۱۸۵ بحواله طحاوی صفحه ۱۸۳)

﴿دامام سورتونه خلاف دترتیب څخه ویل﴾

﴿سوال﴾: امام صاحب په اول رکعت کی سورة کافرون ووائی او په دویم رکعت کی ئی سورة کوثر او یا سورة قیش ووائی کم چي دقرآن دترتیب څخه خلاف دی نو آیا دالمونځ صحیح کیږی او که نه؟

﴿جواب﴾: دسورتو په ترتیب سره ویل دقرأت دواجباتو څخه دی. دلما څخه دواجباتو څخه نه دی. له دی وجهی داسی ویل سجده سهو نه لازم وی. هوایه فصل سره داسی ویل مکروه دی. که چیری ئی په هیږه داسی ووائی نو داپرواه نکوی او نه مکروه دی. (فتاوی رحیمیه ۱/۲۴۶ بحواله شامی ۱/۵۱۰)

﴿دمقتدی په فتحه ور کولو دامام دسجدي آیت ویل﴾

امام صاحب دسجدي آیت هیرسو او مقتدی ورته ووائی او فتحه ئی ورکړه او بیا امام هغه آیت ووائپ او سجده ئی وکړه نو دایوه سجده کافی ده او په دی صورت کی دوی سجده نه لازمیږی. (فتاوی رحیمیه ۳/۹۴)

﴿دواجب قرأت اندازه﴾

﴿سوال﴾: دقرآن مجید درې کوچنی آیتونه کم دی کم چی په یوه رکعت کی ئی ویل کافی دی؟ آیت په کردی ﴿دائرة باندی دی او که پر ج، ص، ز، ط او نور و نښانو باندی دی. دیو غټ آیت په مقابله کی کوچنی درې آیتونه کافی دی او که نه؟

﴿جواب﴾: دلما نځه دواجباتو څخه داهم دی چی دسورة فاتحی وروسته دی درې کوچنی آیتونه ووائی او یادی یو غټ آیت ووائی کم چی ددی کوچنی درې آیتوسره برابر وی.

کوچنی سورت چی په هغه کی درې کوچنی آیتونه دی هغه "اَنَا اَعْطَيْتُكَ الْكَوْثَرَ" سورة دی. دغه سورة او یا دی ددی په مثال سورت د الحمد لله څخه وروسته ووائی نو واجب ئی ادا کیږی. او آیت هغه بلل کیږی پر کم خای چی کردی نښان وی. او دلوی آیت مثال آیه الكرسي شریف ده او یا آیه الملائكة. (بَإِثْمِ الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَذَكَّرْتُمْ.... البقرة ۱۲۸۲) او نور داسی آیتونه دی. او

دکوچنی آیت مثال ﴿ثُمَّ نَظَرَ﴾ ﴿ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ﴾ ﴿ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ﴾ دی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۲۲۵ بحواله ردالمحتار باب صفة الصلوة ۱/۴۲۷)

په لمانځه کی دیوه آیت په اندازه باندی قرأت کول فرض دی. لحمد لله او بل یو سورت یا درې آیتونه یا یو او دو آیت ویل واجب دی. په کوریا داقامت په وخت کی طوال مفصل سورتونه ویل په لمانځه کی سنت دی. بنی دسهار او مایینین په لمنځو کی دسورة حجرات څخه بیا دسورة بروج تر آخر پوری هر یو سورة چی ووائی او دمازیګرو او ماخوستن په وختونو کی دسورة بروج څخه بیا تر لم یکن الذين پوری او دماښام په وخت کی دلم یکن الذين څخه بیا تر والناس پوری. او ددی څخه علاوه کله کله دخاص سورتونو د ویلو ثبوت هم راغلی دی لیکن دمقتدیانو د حال او وقت رعایت ساتل لازمی دی. (فتاوی محمودیه ۲/۱۵۸ بحواله شامی ۱/۳۶۰)

﴿په لمانځه کی دمختلف سورتو رکوع ګانی ویل﴾

﴿سوال﴾: که چیری یو امام داسی قرأت ووائی دمثال په توګه دامام په هره سوره کی یوه یوه رکوع یاده ده او په هر لمانځه کی یوه رکوع وائی. او دارقم به ترتیب سره هغه ټولی رکوع ګانی ختم کوی. او بیا د ختم کیلو څخه وروسته بیرته ئی دسره شروع کوی. داسی کول جائز دی او که نه؟

﴿جواب﴾: دداسی ویلو سره لمونځ صحیح کیږی. لیکن افضله او بهتره

بَيَاتِرْلَمْ يَكُنِ الَّذِينَ يَوْرِي اودما بښام په لمانځه کې دسورة زلزال څخه ترسورة الناس پوري اوپه وترو کې سبح اسم ربك سورة القلم سورة الكافرون ، سورة اخلاص ددی سورتو داسې ويل سنت دی او که مستحب؟

که چیرې يو امام دپورته ذکر سوي سورتو څخه علاوه بل کمه رکوع يا درې څلور آيتونه هسې ديوځای څخه وواي نو دغه امام تارک السنت دی او که نه؟ او ددی سورتو په نه ويلو کې دلمانځه په ثواب کې څه کمې کيږي او که نه؟

﴿جواب﴾: هوپه دغه ترتيب سره په لمانځه کې دغه سورتونه ويل سنت دی ليکن مؤکلسنت ندي. ددی پرځای بله رکوع ويل هيڅ پرواه نکوي. ليکن دا خلاف داوولي څخه دی. (کفايت المفتي ۳/۳۰۷)

﴿دقرأت آخری لفظ در کوع دتکبير سره يوځای کول﴾

﴿سوال﴾: دامام صاحب دسورة فاتحي څخه وروسته دسورة يادآيت په آخری لفظ باندي نه دريدل بلکه دالله اکبر سره وصل کول اور کوع ته تلل مثلاً وَاللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ الله اکبر دسنت مطابق دی او که نه؟

﴿جواب﴾: که آخری لفظ ئی په ثاباندي ختم سي نو دادر کوع سره يوځای وصل کول بهتر دی. او که داسې نه وي نو وقف کول او بيا الله اکبر ويل اولی او بهتر دی. (فتاوی محمودیه ۲/۱۲۶ بحواله شامي ۱/۳۳۱)

خبره داده چې په هر رکعت کې پوره سورة وواي. په داسې طريقه سره کم چې فقهاؤ ليکلي دي. چې په سهار او ماپښين کې طوال مفصل او دماز ديگرو ماخوستن په وخت کې اوساط مفصل او په ماښام کې دقصار مفصل څخه دی يو سورة وويل سي. (فتاوی دارالعلوم ۲/۲۶۱ بحواله عالمکري مصري ۱/۷۳)

﴿دلمانځه په قرأت کې دنبی کریم ﷺ عادت﴾

د مختلفو وختو د لمنځو دنبی کریم ﷺ عادت دا و چې په دسهار په لمانځه کې ئی اوږدوالی په مازيگر کې ئی سپک والی او په ماښام کې لنډوالی يعنی قصار مفصل ويل او په ماخوستن کې اوساط مفصل ويل.

”مفصل“ دقرآن شريف دآخری منزل و سورتونو ته وائي يعنی دسورة حجر څخه ونيسي بيا دقرآن مجيد تر آخره پوري. بيا ددی هم درې حصي دي. دسورة حجرات څخه بيا تر سورة بروج پوري سورتونو ته طوال مفصل وائي او دسورة بروج څخه بيا تر سورة لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ يَوْرِي سورتونو ته اوساط مفصل وائي او د لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ څخه بيا تر آخر پوري قصار مفصل ورته وائي (معارف الحليث ص: ۲۵۷)

﴿دامام خلاف سنت قرأت کول﴾

﴿سوال﴾: دسهار او ماپښين په لمنځو کې دسورة حجرات څخه بيا تر سورة بروج پوري او دمازيگر او ماخوستن په لمنځو کې دسورة الطارق څخه

﴿دَسْمَعُ اللَّهِ لِمَنْ حَمِدَهُ صَحِيحٌ اِذَا كُولَ﴾

﴿سوال﴾: که امام صاحب سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ داسی ووائی چی هُوَ لِمَنْ رَقْمِ آواز راوړی نو آیا داصحیح دی او که نه؟

﴿جواب﴾: دقرأت په لحاظ داسی ویل غلط دی او صحیح نه دی. دقرأت په قاعده کی دی چی په ضمه او کسره کی دی صرف دواو او د یاء یونی راسی خودپښ څخه دی صریح و او اود زیر څخه صریح یاء نسی جوړه. یعنی که مُرْ لِمَنْ وویل سی نو دابالکل غلط دی. پکار دی چی امام سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ووائی. او دداسی قرأت څخه دی خان وستی. (فتاوی دارالعلوم ۸۸/۳)

﴿دامام دخبرولو طریقه﴾

﴿سوال﴾: که دامام څخه سهواً آخری قعله پاته سوه او امام قیام ته نژدی سو نو مقتدی ته سبحان الله ویل او اوریدل اولی دی که کښینتل او سبحان الله ویل؟

﴿جواب﴾: کښینستل او بیاسبحان الله ویل اولی دی. داسی جزئیه مود ستر گو څخه نه ده تیره سوی. لیکن دواړه رقم ویل صحیح دی (فتاوی دارالعلوم ۳۱۹/۳)

﴿دامام په دوئیم رکعت کی قرأت اوړدول﴾

﴿سوال﴾: امام صاحب دسهار په لمانځه کی داول رکعت څخه په دویم رکعت کی قصد اوده دری آیتونه اوړده کړه (زیات ئی وویل) په دی صورت کی لمونځ بلاکراهیته صحیح دی او که نه؟

﴿جواب﴾: په دی صورت کی لمونځ صحیح دی بی له دڅه کراهیته. په شامی نومی کتاب کی راغلی دی چی په غټو سورتونو کی ددریو آیتو څخه زیاتوب ته څه اعتبار نسته. البته په کوچنی سورتونو کی ددریو آیتونو زیات والی مکروه تنزیهی دی. (فتاوی دارالعلوم ۲۲۸/۲ بحواله شامی ۵۰۷/۱)

﴿په دوئیم رکعت کی اوړدوالی ته دڅه شی اعتبار دی؟﴾

﴿سوال﴾: په لمانځه کی داول رکعت څخه په دویم رکعت کی زیات قرأت کول مکروه دی. دا دآیتونو په حساب سره دی او که دحرفونو په حساب او که د کلماتو په حساب سره؟

﴿جواب﴾: که آیتونه سره برابر وی یا برابر والی ته نژدی وی نو دآیتونو حساب ته به اعتبار وی چی ددویم رکعت قرأت ددریو آیتو څخه زیات نه وی او که آیتونه په طول او قصر (اوړدوالی او لنډوالی) کی فرق سره لری نو بیا حروف او کلماتو ته اعتبار دی. (فتاوی دارالعلوم ۲۵۵/۲ بحواله ردالمختار ۵۱۰/۱ فصل فی القرآن)

ددریو آیتونو په زیاتوب به کراهیت تنزیهی راسی. (طحطاوی ص: ۱۹۳) خودپه هغه کوچنی سورتو کی دی دکم چی آیتونه په کوچنی والی او لوی والی کی سره نژدی نژدی وی. خو په غټو سورتونو کی دکم چی په آیتونو کی دلوی والی او کوچنی والی بنکاره فرق وی بیا دحروفو حساب ته اعتبار نسته. ددی دا حاصل دی چی که په دوئیم رکعت کی کم یو سوره ویل سوی

وی اودهغه زیات حروف چی داوونی رکعت دسورة دنیمائی سره برابر وی
یادهغه څخه زیات وی نو کراهیت به وی کئی کراهیت بیانسته. کم سورتونه
چی دحضور ﷺ څخه ثابت سوی دی هغه په کراهیت کی نه دی
داخل. (فتاوی محمودیه ۲/۶۵ بحواله شامی)

﴿په هر رکعت کی یو سورت ویل﴾

سنت طریقه داده چی یو سورت دی په اول او دویم رکعت کی
تکرارانه وائی بلکه مختلف سورتونه دی په هر رکعت کی دترتیب دخیال
ساتلوسره ووائی. دمثال په توګه په اول رکعت کی قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ او په
دویم رکعت کی قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ باید ویل سی. اودارقم کله کم سورة او کله
کم سورت ویل پکاردی. داسی دی نه کوی چی په اول رکعت کی قُلْ هُوَ اللَّهُ
أَحَدٌ ووائی او په دویم رکعت کی هم قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ووائی. داطریقه دغیر
مقلدینوده چی په هر رکعت کی سورة اخلاص یعنی قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ دی مکرر
ویل سی. البته دکم سرتی چی بل کم سورة نه وی پیادنو بیاخو مجبوری ده.
پرواه نکوی. نوهغه خلق چی حنفیان دی هغه دی دسنت طریقی په برابر خیال
قرأت وائی. په هر رکعت کی دی دسورة فاتحی الحمد لله وروسته دی
مختلف سورتونه دترتیب مطابق ووائی. آنحضرت محمد ﷺ همیشه
مختلف سورتونه په لمانځه کی ویل دی داسی ئی نه دی کړی چی صرف

سورة اخلاص یعنی قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ دی په هر رکعت کی ویل وی. (فتاوی
دارالعلوم ۲/۲۲۳ بحواله ردالمحتار ۱/۵۰۸)

﴿سنت قرأت﴾

تکرار؛

﴿سوال﴾: دلمانځه په کتابو کی دالیکلی دی چی دمثال په ډول دماښام په
لمانځه کی دَلَمْ يَكُنِ الَّذِينَ څخه ونیسی بیاترو الناس پوری قرأت کول سنت
دی. ددی دامطلب دی چی دقرآن حکیم څخه دی په دغه وخت کی دومره
اندازه قرأت ویل سی څومره اندازه چی ددغه سورتوده. او یاددغه سورتو
څخه قرأت کول زیات ثواب لری؟

﴿جواب﴾: سنت خوداده چی دغه سورتونه ووائی. او کله کله ددغه سورتو
څخه علاوه دنورو سورتو ویلو ثبوت هم راغلی دی. لیکن په عامو وختو کی دی
دغه سورتونه وائی. (فتاوی محمودیه ۲/۷۱ بحواله شامی ۱/۳۶۲)

﴿په هر رکعت کی پوره سورت ویل﴾

﴿سوال﴾: یوه امام صاحب دسهاریه لمانځه کی په اول رکعت کی دسورة
یستین آخری رکوع ویل او بیا په دویم رکعت کی ورپسی دسورة والصافا
ت اوله رکوع پوره ویل نو آیا داسی کولو څخه لمونځ صحیح کیږی او که
نه؟

﴿جواب﴾: دداسی لمونځ کولو څخه لمونځ صحیح کیږی او لمونځ ئی نه

فاسد پیری بلکه صحیح دی. لیکن په یوه رکعت کی یو سورة ویل افضل دی.
(فتاویٰ محمودیه ۲۰۰/۲ بحواله فتاویٰ عالمگیری ۷۸/۱)

﴿دامام لپاره تحمید افضل دی﴾

﴿سوال﴾: امام دَسَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ خنخوروسته رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ هم وواځی او که یوازی ئی مقتدی وواځی؟

﴿جواب﴾: دامام دَرَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ ویلو کی دواړه قولونه سته. ویل ئی افضل دی. (احسن الفتاویٰ ۳۱۲/۱ بحواله ردالمختار ۳۳۵/۱)

﴿دامام لپاره آمین ویل څنګه وی؟﴾

﴿سوال﴾: امام د سورة فاتحه ویلو څخه وروسته آمین وواځی او که نه؟

﴿جواب﴾: دامام او مقتدی دواړو لپاره آمین ویل صحیح دی. (احسن الفتاویٰ ۳۱۲/۳ بحواله ردالمختار ۳۵۹/۱)

﴿په رموز او اوقافو باندی د دریدو اونه دریدو بحث﴾

﴿سوال﴾: "الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ" الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ "مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ" الَّذِي يُوَسْوِسُ "عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ" الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ" (الآية) که پر هغه آیت چی "لا" باندی وی ساو دریدل یا بنده سوه او وقف وسی او آخری لفظ دونیم وارنه وواځی او منځته ولاړسی نویه لمانځه کی

به کم کم تاوان راځی؟ دغه رقم که په دریم مثال کی ئی وقف وکړی نومڅه به الَّذِي وائی او که بِالَّذِي وائی؟

﴿جواب﴾: پر هغه آیت باندی چی "لا" علامه وی د ضرورت په وخت کی په وقف کولو کی څه نقصان نسته. او د مقابل لفظ دونیم وارو یلو ضرورت نسته. او په لمانځه کی هیڅ خلل نه راځی.

او په دریم مثال کی الَّذِي اَوْنِ الَّذِي دواړه ویل صحیح دی. خود وقف په حالت کی الَّذِي ویل پکار دی. (فتاویٰ دارالعلوم ۲۲۷/۲)

اصله خبره داده چی په نَسْتَعِينُ وقف کول او کول دواړه روا دی. دغه رقم په قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ باندی آیت کول اونه کول دواړه ثابت دی. نو که آیت سی نَوَاهِدُنَا او اللَّهُ الصَّمْتُ به ویل سی. او که وقف ونه کړی نَوَاهِدُنَا او الصَّمْتُ به ویل سی. په معنی کی ئی څه فرق نه راځی. قرأت دواړه رقم کبر ی خورزیات په نَسْتَعِينُ او په أَحَدٌ باندی آیت جوړول پکار دی. او إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ او اللَّهُ الصَّمْتُ جلا جلا ویل ثابت دی. نویه دی وجه امام ته د څه شی ضرورت نسته چی هغه دی نَاهِدُنَا او نَالله الصَّمْتُ وواځی بلکه څنګه ئی چی اکثره قاریان وائی هم هغه رقم دی ئی وواځی. خو اتفاقاً که امام داسی وویل نویه دی به اعتراض نه کوی. او غلط مه ورته وایاست. (فتاویٰ دارالعلوم ۲۳۶/۲)

﴿که امام دتجویدر عایت نه کاوی نو...﴾

﴿سوال﴾: که امام تجویدلږده وی اوبیا هم قرأت په تجویدلږده نه وائی مثلاً د آیت پر خای ونه دریدی اویا د آیت څخه بغیر ئی ساواخیسته، پروقفه یا سکه باندی ئی سااخیستله او دریدی، دوقف او وقف لازم او دوقف النبی ﷺ خیال نه ساتی اویا دمدير خای باندی قصرو کړی یائی دنون اظهار پر خای باندی ئی اخفاء وکړه نو لمونځ ئی صحیح کیږی او که نه؟

﴿جواب﴾: لمونځ ئی صحیح دی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۲۳۱)

﴿دامام دبعضی الفاظو دوه واره قرأت کول﴾

﴿سوال﴾: په قرآن مجید کی بعض خایونه کوچنی حروف لیکلی وی. مثلاً "بِصَّطَةٍ، هُمْ الْمُصْطِطُونَ، عَلَيْهِمْ بِمُصْطِطٍ" ددی څخه کم حرف دویم وار ویل کیږی. زموږ په علاقه کی دغه حروف دوه واره ویل کیږی آیا دا صحیح دی؟

﴿جواب﴾: لفظ بِصَّطَةٍ، هُمْ الْمُصْطِطُونَ او عَلَيْهِمْ بِمُصْطِطٍ باندی لوړ

"س" دلیکلو څخه دامطلب دی چی دغه لفظ د"س" څخه ویل سوی دی او د"ص" څخه هم ویل سوی دی. یعنی که تلاوت کونکی ئی دصاد "ص" څخه ووائی هم ئی لمونځ صحیح دی او که ئی د"س" څخه ووائی هم صحیح دی

اوددی کلمو دامطلب نه دی چی دغه کلمی دی دوه واره ویل سی. بلکه چی دکم قاری اتباع و کړی دهغه په مطابق دی ووائی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۲۳۴ بحواله جلالین شریف سورة غاشية ص ۴۹۸)

﴿دوخت دتنکی له وجهی دسهار په لمانځه کی کوچنی﴾

﴿سورت ویل﴾

﴿سوال﴾: دسهار په لمانځه کی وخت تنګ ووله دی امله امام صاحب په اول رکعت کی سورة کافرون او په دویم رکعت کی سورة اخلاص (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) ووائی. وروسته یو صاحب اعتراض و کړی چی لمونځ مکروه سو. تا بایدلوی سورت ویلای وائی. صحیح خبره څه شی ده؟

﴿جواب﴾: هغه لمونځ بی له څه کراهیته صحیح سو. دا ویل چی دالمونځ مکروه تحریمی سو دا خبره غلطه ده. یو وار حضرت محمد ﷺ دسهار په لمانځه کی قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ او قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ ویلی دی. نو ددی څخه معلومه سو ده چی کله وقت تنګ وی یا سفر او یا دبل کار له وجهی دچا تلواړوی نو بیا دسهار په لمانځه کی دکوچنی سورتونه ویل صحیح دی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۲۳۴ بحواله ردالمحتار فصل فی القراءة ۱/۵۰۴)

﴿په اول رکعت کی سوره مزمل او په دویم کی آلم ویل﴾

﴿سوال﴾: امام صاحب دما بنام په لمانځه کی دالحمد لله وروسته دسورة

مزمّل اوله رکوع وويل او په دويم رکعت کې ئی دآتم رکوع وويل او سجده سهو ئی هم ونه کړه، دالمونخ صحيح سواو که نه؟

﴿جواب﴾: په دې صورت کې لمونخ صحيح سو. او سجده سهو هم نه لازميږي. ليکن په راتلونکي کې داسې دقرآني ترتيب خلاف قرات نه کوي ولي چې داسې ويل په فرائضو کې مکروه دی.

﴿د کوچني سورت فاصله ساتل﴾

﴿سوال﴾: امام په اول رکعت کې اِذَا جَاءَ او په دويم رکعت کې ئی قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ووايي نو لمونخ ئی صحيح سواو که نه؟

﴿جواب﴾: په فرضو کې داسې کول قصداً چې ديوه کوچني سورت فاصله په مابين کې راوړي لکه څنگه چې په صورت مسؤله کې ذکر سو مکروه دی اولمونخ ئی صحيح دی. او که سهواً داسې وسو نو په هغه کې هيڅ کراهيت هم نسته. او په نوافلو کې مطلقاً کراهيت نسته. (فتاوی دارالعلوم ۲/۲۳۰ بحواله ردالمحتار فصل في القراءة ۱/۴۹۸)

﴿د کوچني سورت اندازه﴾

﴿سوال﴾: هغه کوچني سورتونه کم دی چې په اول رکعت او په دويم رکعت کې دقرات کولو په مابين کې پريښول سي نو بيا لمونخ مکروه کيږي؟

﴿جواب﴾: هغه سورتونه قصار مفصل دي. چې دلم یکن الذين څخه ونيسي

بياد قرآن مجيد تر آخره پوري دی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۲۳۳ بحواله ردالمحتار فصل في القراءة ۱/۵۰۳)

﴿په يوه رکعت کې دوه سورتونه ويل﴾

﴿سوال﴾: دماخوستن اوسپاره په لمانځه کې امام صاحب په يوه رکعت کې دوه سورتونه ووايي نو په لمانځه کې خوبه څه کراهيت نه راځي؟

﴿جواب﴾: په يوه رکعت کې دوه سورتونه ويل خلاف اولي دی. لمونخ کيږي او د خلاف اولي څخه مراد مکروه تنزيهي دی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۲۵۵ بحواله ردالمحتار فصل في القراءة ۱/۵۱۰)

﴿يو سورت په دوو رکعتو کې ويل﴾

﴿سوال﴾: ديوه سورت رکوع په اول رکعت کې ويل او ددغه سورت يابل سورت رکوع په دويم رکعت کې ويل او يا پوره يو سورت ويل په دويم رکعت کې يا يو سورت په دوو رکعتو کې ويل جائز دی او که خلاف داوولي څخه دی؟

﴿جواب﴾: اول جواب خودادی چې دا ټول داستحباب څخه خلاف دی دحنفیانو په نيز سنت او مستحب دادی چې په يوه رکعت کې ټول سورت په فصل کې دفتهاؤ د ترتيب موافق دی ووايي دامعروف دی او دفتهي په کتابو کې مذکور دی.

نودسورت یو جزء ویل خلاف افضل او خلاف مستحب دی دکم
چی حاصل کراهیت تنزیهی راخی نه کراهیت تحریمی. (فتاوی دارالعلوم
۲۲۳/۲ بحواله ردالمحتار فصل فی القراءة ۵۰۴/۱)

﴿دآیت شروع پر یښوول او نور ویل﴾

﴿سوال﴾: امام دسورة فاتحی وروسته دسورة انافتحناد آخری رکوع دآخری
آیت څخه مُحَمَّذٌ رَسُوْلُ اللهِ پر یښوی او دَوَالَّذِيْنَ مَعَهُ څخه ئی ووائی لمونځ
وسو او که نه؟

﴿جواب﴾: لمونځ وسو مگر دآیت شروع پر یښوول ښه کار نه دی. (فتاوی
دارالعلوم ۲۶۳/۲ بحواله ردالمحتار فصل فی القراءة ۵۱۰/۱)

﴿دضالین پر ځای باندي دالین ویل﴾

د"د، ظ، ض" حروف دجلا حیثیت او جلامخارجو کی خوشک نسته
اوپه دی کی هم شک نسته چی په قصده سره سړی یو حرف دبل حرف په
مخرج کی دا کړی نو دا ډیره سخته بی ادبی ده او ډیر ځله دلمانځه د
فساد باعث کړخی. لیکن کم خلق چی معنوره وی او دغه حروف صحیح نی
ادا کولای او سره له دی خپل کوشش کوی، نو د نوی لمونځ هم صحیح دی.
او حرف 'دال' دک ویل ښکاره خبره ده چی پنخپله یو حرف نه دی
بلکه هغه 'ضاد' دی، چی دخپل مخرج څخه پوره نسی ادا نو کم سړی چی به

قصده سره خالص دال یا خالص ظاء ووائی نوی هغه سړی پسی لمونځ مه
کوی. مگر هغه سړی چی 'دال' دک وائی تاسویه هغه سړی پسی لمونځ کوی
او کم سړی چی دطاقت او وس لرلو سره سره 'ضاد' 'ضاد' په مخرج کی نه
ادا کوی هغه گنهگاره هم دی او که چیری دبل لفظ دبدلیدو څخه معنی بدله
سی نو لمونځ هم نه صحیح کیږی. او که چیری دکوشش اوسعی باوجود 'ضاد'
دخپل اصل مخرج څخه نسی ادا نو بیا هغه معنوره دی او دده لمونځ صحیح دی.
او کم سړی چی پنخپله پرسم ویلو باندي قادر وی نوی داسی معنوره
پسی لمونځ کولای سی مگر کم سړی چی قصدًا خالص "د" او یا خالص
"ظ" ووائی نوی هغه پسی لمونځ نه کیږی. (فتاوی رشیدیة کامل ص:
۲۷۳ او ص: ۲۸۴)

﴿دضاد په باره کی دمولانا محمد شفیع صاحب فتوی﴾

دعوا مو لمونځ خوی له څه تفصیله او تنقیح څخه صحیح کیږی هغه
که "ظاء" ووائی او یا "دال" یا "زاء" او نور داسی. ولی چی هغه پردی باندي نه دی
قادر. او دوی گنری هم دا چی مو تر صحیح حرف ادا کړی. او دقرآء موجودینو او
د علماء کرامو دلما نځه په باره کی تفصیل دی. که چیری غلطی په قصده
یادبی پرواهی په وجه سره وی نو بیا خولمو نځ فاسد کیږی. او که چیری دسبقت
اللسان او یادنه تمیز له وجهی وی نو بیا جائز دی. (جواهر الفقه ۳۳۸/۱)

خبر داری لیکن دجو از او علم فساد شخه دانه تا بتیری چسی بی فکره
دی همیشه غلط ویل جائزوی او ویونکی نی هم گنهکاره نه وی. بلکه دخیل
قدرت او گنجانش په مطابق دصحيح ویلو کوشش اودهغه لپاره کوشش
کول ضروری دی. کتی بیابه گنهکاره وی. که شخه هم لمونخ به نه وی فاسد.
لکه خرنکه چسی د مصری چاپ عالمگیری خلورم باب جلد ۱ ص: ۷۴ کی
تصریح موجوده ده. ﴿احقر محمد شفیع الدیوبندی غفرله، خادم دارالافتاء
دارالعلوم دیوبند ۲۰ جمادی الاولی ۱۳۵۱ هـ﴾

﴿لمونخ فاسدونکی غلطی﴾

دغلط ویلو شخه چسی کم لفظ پیدا کیری دهغه په باره کی امام اعظم
ابوحنیفه رحمه الله تعالی علیه او امام محمد رحمه الله تعالی علیه په دی کی
بحث نه کوی چسی هغه لفظ دقرآن شخه دی او که نه. ددوی په نیز ضابطه او
قانون دادی چسی دویلو په مابین کی په یوه کلمه کی زیاتوب او یا کمی په وجه
په دی شرط چسی معنی بالکل بدله سی لمونخ فاسد پیری. او که چیری داسی نه
وی نوبیانه فاسد پیری. لکه "فَمَالَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ" کی چسی "لَا" حرف پیری دی. یا "وَعَمِلَ صَالِحًا فَكُفِرَ" فَكُفِرَ أَجْرُهُمْ
روائی نولمونخ نی فاسد پیری. او د کمو حروفو چسی امتیاز کول په مشکل سره
کیری که چیری هغه دیوه بل پر خای باندی وویل سی نوبیالمونخ نه فاسد

پیری. لکه 'سین'، 'صاد' او 'ضاد'، 'ظ' او 'ذال' او نور داسی. او په کمو کی چسی امتیاز
آسان وی هغه که چیری دیوه بل پر خای باندی وویل سی او معنی نی بالکل
بدله سی نولمونخ فاسد پیری. لکه چسی د طالحات پر خای چسی صالحات وویل
سی نولمونخ فاسد پیری.

او که چیری دالفاظو دبدلیدو شخه معنی بالکل بدله سی نولمانخه
فاسد والی یقنی دی. او که بالکل نه وی بدله سوی نوبیالمونخ نه فاسد پیری.
لکه چسی د عَلَیْهِمْ پر خای باندی خَیْرٌ وَحَفِیْظٌ اوداسی نورالفاظ وروائی نو
لمونخ صحیح دی.

او دَوَعْدًا عَلَیْنَا اَنَا كَمَا فَعَلْتَنَ پر خای باندی د غَافِلَیْنِ ویلو شخه لمونخ
فاسد پیری. او که چیری ددو جملو الفاظ بدل سی او معنی نی هم بدله سی نو
لمونخ نی فاسد دی. لکه اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِیْ نَعِیْمٍ وَاِنَّ الْفَجَّارَ لَفِیْ جَحِیْمٍ
پر خای باندی نعیم او دنعیم پر خای باندی جحیم دریلو شخه لمونخ فاسد پیری.
او که چیری معنی نسی بدله لکه دَلَّهُمْ فِیْهَا زَفِیْرٌ وَشَهِیْقٌ پر خای باندی شَهِیْقٌ
وَزَفِیْرٌ وروائی. نوبیالمونخ صحیح دی. (فضائل الایام والشهور ص: ۱۲۷) اشرف الایضاح
ص: ۱۳۲ و امداد المفتین ص: ۲۸۵۶

﴿که دآیت یوه حصه پاته سی او معنی بدله نسی

نولمونخ به صحیح وی﴾

﴿سوال﴾: امام صاحب په لمانځه کې سورة جمعه ويل په مابین کې آیت

يُسْ مِثْلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بآيَاتِ اللَّهِ سَهْوًا خُني پاته سولمونځ وسواو که نه او سجده سهو کړی او که نه؟

﴿جواب﴾: په دې صورت کې په لمانځه کې هيڅ نقصان نه راغلی او سجده سهو هم نه راغله. ولی چې سجده سهو دواجب په پرېښوولو باندې لازمي او دلته خود واجب په اندازه باندې قرأت ادا کړه سواو د مابین څخه د قرأت پاته کیدو څخه څه نقصان نه راځي. (فتاوی دارالعلوم ۷۷/۳ بحواله رد المحتار باب زلة القاری ۵۹۱/۱)

﴿د درو (۳) آیتو وروسته لمونځ فاسدونکی غلطی﴾

﴿سوال﴾: که چیرې امام د درو آیتو څخه زیات قرأت ووايي او بیا فاحش غلطی وکړي نو لمونځ فاسدېږي او که نه؟

﴿جواب﴾: لمونځ فاسدونکی غلطی هروخت لمونځ فاسدوي. البته که چیرې دغه غلطی بیرته راوگرځوي او صحیح ئي ووايي نو لمونځ ئي صحیح کیږي. (فتاوی دارالعلوم ۷۷/۳ بحواله رد المحتار باب زلة القاری ۵۹۱/۱)

﴿په لمانځه کې پر لیکل سوی شي باندې نظر لگیدل﴾

لمونځ کونکي په لمانځه کې یو لیکل سوی شي وويني او په دغه باندې پوه سي نو په دې صورت کې لمونځ نه فاسدېږي. ولی چې دا کار د

لمونځ کونکي نه دی. بلکه دا غیر اختیاري دده په دماغ کې راځي. ولی چې عام طور پر دې باندې سترګې موبښلي. او کونکي په دغه باندې پوهیږي. له دې امله علماء فرمائي چې د لمونځ کونکي و مخ ته دې داسې شي نه ایږدي ولی چې د شېهاتو څخه پر هیز کول ضروري دی. او د صحیح مذهب په موجب سره لمونځ صحیح کیږي. (أشرف الایضاح شرح نوراۃ یضاح ص: ۱۲۷)

﴿د حنفی امام د دعاء قنوت لپاره رعایت کول﴾

﴿سوال﴾: حنفی امام، د شافعی مذهبو مقتدیانو د رعایت لپاره د سپار لمانځه په ددو نیم رکعت په قومه کې دومره توقف وکړي چې شافعی د دعاء قنوت څخه خلاص سي. نو دا څه رقم دی؟ دده لمونځ کیږي او که نه؟ په داسې امام پسي لمونځ کول صحیح دی او که نه؟ که چیرې په ده پسي لمونځ و سي نو لمونځ مکروه کیږي او که نه؟ او په کمو کارو کې د شافعی مقتدی رعایت کول د حنفی لپاره جائز دی، د شافعی مقتدی د رعایت کولو وروسته د سلام څخه تر منځه سجده سهو کولای سي او که نه؟

﴿جواب﴾: په دې مختار کې راغلي دي چې "د امام دنورو مذهبو مقتدیانو لکه شافعی المذهب رعایت کول مستحب دی لیکن په دې شرط چې دخپل مذ مذهب دمکروه سره نسي مخامخ". او امام شافعی فرمائي چې په مکروهاتو کې مکروه تنزیهی هم شامل دی. یعنی که چیرې د رعایت کولو څخه دخپل

مذهب مکروه تنزیهی هم راتلی نویادی رعایت نه کوی. پس بناء علیه امام حنفی دی دسهارپه لمانځه کی در کوع خنجه وروسته دومره توقف نه کوی چی پوره دعاء قنوت کی وویل سی ولی چی دومره وخت دریدل مکروه دی اوپه شامی کی ئی دغه مثال ور کړی دی چی در کوع وروسته دریدل پرینورول واجب دی (یعنی کم دی در پری) په دی توقف کی ترک د واجوراخی. کم چی مکروه تحریمی دی. له دی جهته په داسی امام پسی لمونځ کول مکروه دی. او دارقم دسلام خنجه له منځه سنجده سهر کول حنفی د مقتدی درعایت کولو پر سربانندی کول نه دی صحیح. ولی چی دامکروه تر یهی دی. لکه خرنګه چی دشامی په جلد (۱) ص: ۵۹۵ کی راغلی دی. (فتاوی دارالعلوم ۳/۱۰ بحواله ردالمحارکاب الطهارة مطلب فی ندب مراعات الخلاف ۱/۱۳۶)

﴿دامام قنوت نازل وویل﴾

دحنفیانوپه نیزدیو حادثی یا واقعی پروخت صرف دسهارپه لمانځه کی در کوع خنجه وروسته ددوئیم رکعت بی له لاسو پورته کیدو دعاء قنوت (نازله) ویل جائز دی. اوپه باقی لمنځو کی نه دی جائز. او بی له دڅه واقعی د راتګ خنجه دمیخ وخت په لمانځه کی ویل نه دی جائز.

لاسونه به ئی ایله وی. ولی چی پردغه موقع بانندی دلاس تر لور وایت

ندی راغلی. او دعاء قنوت ویلو لپاره لاس پورته کیدل هم دحنفی قواعدو سره نه دی راغلی. له دی امله هوط او بهتره خبره داده چی لاسونه ایله پر پری دی او مقتدیان دی قرار آمین ووائی. (فتاوی دارالعلوم ۳/۱۸۹ او ۳/۱۹۲ بحواله ردالمحتار باب الوتر والنوافل ۱/۲۲۸)

کله چی دکفار و لخوا پر عامو مسلمانانو بانندی دهر قسم ظلم او تشدد کیږی چی دهغه عام مسلمانان پریشانه وی، په داسی وخت کی که چیری یو امام دسهارپه لمانځه کی دعاء قنوت نازل ددوئیم رکعت در کوع خنجه وروسته کله کله ووائی نو کنجانش سته. استحباب هم ثابتیږی. مکرر داویل اتفاقاً کیږی. داسی نه چی ددی معمول جوړ سی. او دارقم که چیری یو سړی یوازی په نوافلو کی ووائی نو ددی کنجانش سته. او مقتدی دی دامام پروختو بانندی آمین وائی. (فتاوی محمودیه ۲/۱۳۸ بحواله شامی ۱/۳۵۱)

﴿دعاء قنوت نازل﴾

اللَّهُمَّ اهْدِنَا فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنَا فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنَا فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لَنَا فِيمَا عَطَيْتَ وَقِنَا شَرَّ مَا قَضَيْتَ إِنَّكَ تَقْضِي وَلَا تَقْضِي عَلَيْكَ وَإِنَّهُ لَا يَذُلُّ مَنْ وَالَيْتَ وَلَا يَعْزُزُّ مَنْ عَادَيْتَ تَبَارَكَ رَبُّنَا وَتَعَالَيْتَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنُتُوبُ إِلَيْكَ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ الْكَرِيمِ. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْفَرِّ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَأَصْلَحْ ذَاتَ بَيْنِهِمْ وَأَنْصُرْنَا عَلَى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. اللَّهُمَّ أَلِّعِ الْكَفَرَةَ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِكَ وَيَكْذِبُونَ رُسُلَكَ وَيُقَاتِلُونَ أَوْلِيَاءَكَ. اللَّهُمَّ خَالَفْ بَيْنَ كَلِمَتِهِمْ وَزَلْزِلْ أَقْدَامَهُمْ وَأَنْزِلْ بِهِمْ بَأْسَكَ الَّذِي لَا تُرَدُّهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ.

﴿دامام ستره دمقتديانو لپاره کافی ده﴾

ستره هغه شی ته وائی چی لمونځ کونکی نی و خپل منځ ته دروی. هغه که دلرگی وی دیوال وی او که نور. اوددی ستری دریلو څخه دا مقصدی چی ددی په ذریعه دسجدي خای په معلوم سی. او کم سپری چی دلمونځ کونکی ترمنځه تیر پری نو هغه په نه کنهکاره کیری.

دستری ضرورت هلته په کار راځی چیری چی لمونځ کونکی په خلاص اوبی پردی خای کی لمونځ کوی. که چیری په مسجد کی لمونځ کیری بابه هغه خای کی لمونځ کیری چیری چی دچا دتیریلو خطر نه وی نوبیا هلته دستری ضرورت نسته.

دستری او ردوالی دی دیوه لاس څخه کم نه وی. اوددی پناوالی دی کم تر کم دیوی کوتی په اندازه بانندی وی. اودجماعت په صورت کی د امام ستره دتیرلو مقتدیانو له طرف څخه کافی ده. یعنی که چیری دامام منځ ته ستره وی نو دمقتدیانو دمنځه څخه دتیریلو هیڅ گناه نسته. هغه که دهغوی و منځ ته یوشی پروت وی او که نه. لیکن دستری ددی خوا څخه تیریدل جائز نه

دی. هو! که چیری یو سپری په جماعت کی دشر کیلو لپاره په اول صف کی و خالی خای ته راتیرسی نو بیا پرواه نکوی. په دی صورت کی گناه ددویم صف والادی ولی چی هغوی و منځ ته راغله چی دمنځ صف نی ډک کړای وائی. (مظاهر حق جدید ۱/ ۶۴۵)

﴿چی یوی خواته نی سلام گرځولی وی او یو څوک نی﴾

﴿منځ ته تیرسی﴾

﴿سوال﴾: زید دلما څخه څخه یوی خواته سلام گرځولی وو چی بکرنی د منځه څخه تیر سو، نو آیا بکر کنهکاره سواو که نه؟ یو عالم دین وائی چی ودواړو خواؤنه سلام گرځول واجب دی. له دی امله بکر کنهکاره دی دده وینا صحیح ده؟

﴿جواب﴾: په دی صورت کی بکر نه دی کنهکار. ولی چی لمونځ داوول سلام سره ختم کیری. بلکه دلفظ السلام علیکم دریلو څخه اول لاللمونځ پوره کیری. دواړه سلامونه ویل واجب دی. مگر دویم سلام دلما څخه څخه د بانندی واجب دی. له دی امله که چیری یو څوک دالسلام لفظ څخه وروسته اودوعلیکم لفظ څخه ترمنځه اقتداء و کړی نو دا اقتداء نی نه صحیح کیری. (احسن الفتاوی ۲۰۶/۱ بحواله ردالمحتار ۱/ ۴۳۶)

په خومره فاصله کی تیریدل پکار دی؟

سوال: دلمونځ کونکی ترمنځه دری یا څلور صفونه پریږدی اوبیا تیرسی دا جائز دی او که نه؟

جواب: که چیری په دومره کوچنی مسجد، خونه یا غولی کی لمونځ کوی چی دهغه ټوله رقبه (۴۰) لاسه (۸×۳۶ مربع میتر) څخه کمه وی نو بیا د لمونځ کونکی ترمنځ تیریدل مطلقاً جائز نه دی. هغه که نژدی تیرسی او که لیری په هر حال کی گناه سته. البته که چیری خلاصه علاقه وی یاد (۸×۳۶ مربع میتر) علاقه وی او یا ددی اندازی څخه زیات مسجدی یا لویه خونه وی او یا لوی غولی وی او هلته لمونځ کیږی نو د سجده دځای څخه ونیسی بیا تر دهغه ځایه پوری تر کمه ځایه چی طبعاً نظر سیری په هغه ځای کی تیریدل جائز نه دی. د هغه څخه هغه خواته تیریدل جائز دی.

ما (مصنف) ددی اندازه و لگول داد سجده دځای څخه ویو صف ته نژدی ژوله دی جهته دلمونځ کونکی دو لاری دځای څخه ددو (۲) صفونه اندازه باندی تقریباً اته فته (۲×۳۳ متره) هغه خواته تیریدل جائز دی.

لیکن د عامو عبارتو څخه دفتهاؤ متبادر مفهوم دادی چی څلوېښت ۴۰ مربع لاسونه (۹۰ مربع فته یا ۸×۳۶ مربع میتره) مراد دی. (احسن الفتاوی

۱۰/۳ بحواله ردالمحتار ۱/۵۹۳)

لوی مسجد یا لوی مکان یا میدان وی نو ددونی اندازی څخه لیری تیریدل جائز دی چی که لمونځ کونکی خپل نظر د سجده پرځای وکړی او تیریدونکی دی ونه ونی. (کفایت المفتی ۳/۲۳۷)

پس که چیری یو سړی د باندی پرفرش باندی لمونځ کوی نو په دننه درجه کی و منځ ته تیریدلای سی. (فتاوی دارالعلوم ۱۰۱/۳ بحواله ردالمحتار باب ما یفسد الصلوة وما یکره فیها ۱/۵۹۳)

دستری مختلف صورتونه

سوال: که چیری یو لمونځ کونکی و خپل منځ ته دستی بسته او یا کالی کنښړدی. نو دده دمنځه څخه تیریدل جائز دی او که نه؟

جواب: ستره باید کم از کم دیوه لاس په اندازه باندی جکه وی. ددی څخه په کمه ستره کی اختلاف سته. راجح قول دادی چی دیوه ذراع په اندازه باندی دی وی. که چیری یو لاس ستره میسره نه وی نو یا ددی څخه په کمه باندی هم صحیح کیږی. او د ضرورت په وخت کی دستری خو صورتونه دی. مثلاً:

(۱) داسی یو شی چی دیوه ذراع څخه کم وی.

(۲) لکړه او داسی نور پر مخکه باندی اچول چی ولاړیدلای نسی.

(۳) و منځ خواته لیکه کښول. لکړه یا لیکه طولا یعنی د قبلی پر منځ باندی اچول

زیات بهتره ده. که خه هم عرضاهم جائز دی.

(۴) جاء نماز با کالی و اچوی او پر هغه باندی لمونخ و کړی.

(۵) که چیری دوه کسان دلمونخ کونکی تر مخه تیر پوری نو یو دی خپل شاد لمونخ کونکی و خواته و کړی او هغه بل دو نیم دی تیر سی. او دار قم دی هغه تیر سوی سړی داسی چم و کړی. او اول سړی دی تیر سی.

(۶) یو صحیح قول داهم دی چی خلوینت لاسه (۲۵×۶۰ مربع میتره) یاد دی خخه زیات غټ مسجد او په صحراء کی دی د سجدی د خایه خخه هغه خواته تیریدل بی له ستری هم جائز دی. (احسن الفتاویٰ ۳/۱۱ بحواله ردالمحتار ۱/۵۹۳)

﴿بیده سړی ته مخ کول او لمونخ کول﴾

﴿سوال﴾: یو سړی بیده دی که چیری سړی دده و مخ ته بی له ستری لمونخ و کړی نو دا جائز دی او که نه؟ که چیری داسی پروت وی او یانه وی نو بیاد دی خه حکم دی؟

﴿جواب﴾: په دراپو صورتو کی جائز دی. په دی شرط چی دپروت سړی مخ به دلمونخ کونکی و خواته نه وی. بلکه د بام یا د قبلی و خواته وی. البته که چیری پر پروت سړی باندی کالی پروت وی نو بیا په هر صورت کی جائز دی. (احسن الفتاویٰ ۳/۴۳۵)

﴿د باران په وجه لمونخ ماتول﴾

﴿سوال﴾: د مسجد په غوالی کی باجماعته لمونخ ادا کیدی. باران په زوره شروع سونو آيا لمونخ مات کړی او په مسجد کی دننه نی ادا کول جائز دی او که نه؟

﴿جواب﴾: د باران په وجه سره لمونخ ماتول جائز نه دی. البته د باران خخه و یو چاته د ناجوړی خطر و ی یاد لندیلو خخه دری نیمې ماشی (۳×۳۲ گرام) د سپین زرو د قیمت په اندازه مالی تاوان ورسیدی نو داسی سړی بیا لمونخ پر پښو لای سی. (احسن الفتاویٰ ۳/۴۳۸)

﴿د امام صاحب په تیاره کی لمونخ ور کول﴾

﴿سوال﴾: د فرضو لمنخو په وخت امام صاحب رو نیا مړه کړی او که لمونخ ور کوی. بلکه تر اویح هم ور کوی. پر پوښته کولو باندی نی وویل چی حضرت محمد ﷺ اکثره خپل لمنخونه په تیاره کی کړی دی. صحیح مسئله خه رقم ده؟

﴿جواب﴾: دا شرعی مسئله نه ده. بتی مړه کول او په تیاره کی د لمانخه د کولو هیڅ تاکید نه ستی. د ضرورت په وخت د ضرورت په اندازه باندی رُ نیا استعمالول او بیا په هغه کی لمونخ کول بلا کراهیته صحیح او ثابت دی. د ضرورت او د ضرورت خخه زیاته رُ نیا استعمالول په اسراف کی داخل دی

اوردا کار ممنوع دی. (فتاویٰ محمودیه ۲۰۸/۲)

﴿په لمانځه کې یو څوک خلیفه کول﴾

دفتهاوېه اصطلاح کې استخلاف و دی ته وائی چې دامام یا دمقتدیانو څخه یو داسې نیک سړی دامام نائب جوړ کړي چې دامام پر ځای باندی هغه سړی دلمانځه تکمیل وکړي. داصورت دیو سبب په وجه منځ ته راځي. مثلاً دامام دجماعت سره یو یادوه رکعت یاددی څخه زیات لمونځ پوره کړي او بیا په مابین کې داسې یو کار پېښ سی چې هغه دمقتدیانو سره دلمانځه دپوره کیدو څخه منع کوي. لکه یو ناگهانه مرض یا بی اودسی ور پېښ سی یا داسې یو بل کاز مانع صلوٰه ور پېښ سی نو په داسې صورت کې دا روادی چې امام خپل دشال لمونځ کونکو څخه یا دمو جوړو خلقو څخه یو سړی دامام په طور باندی را منځ ته کړي ددی لپاره چې پاته لمونځ دمقتدیانو سره پوره کړي.

که چیرې امام داسې ونکړي او مقتدیان پخپله دخپل مابین څخه یو سړی انتخاب کړي او ددی امام قائم مقام نی کړي. ددی کار لپاره دشرط دی چې نه به منځ اړه وی او نه به کمه خبره کوي.

ممکنه ده چې څوک دا ووائی چې آخر دامام دقائم مقامه دجوړېدو ضرورت څه شی دی؟ آیا آسانه طریقه نسته چې داسې کم ځنډراسی چې دامام ته دلمانځه پر منځ یو لومانع وی نو هغه لمونځ مات کړي او بل یونیک

سړی امام جوړ کړي او په جماعت سره لمونځ ادا کړي.

ددی جواب دادی چې دشریعت اسلامیه په نظر کې لمونځ دپرد احترام وړ عمل دی. له دی امله کله چې کم انسان په لمانځه کې مشغوله سو او دخضوع او خشوع سره دخپل رب په حضور په دعاباندی مصروف سونو ده ته دابتائی چې دی په دغه حالت کې و اوسی ترڅو چې دلمانځه څخه خلاصیږي. چنانچه کله په دی حالت کې یو عمل هیروسی نو دالازمه ده چې هغه بیرته پوره سی او دتلافی لپاره نی سجده سهو وسی. اودا رقم که چیرې کمه خبره راسی نو جماعت یا لمونځ دی باطل کړي نو هغه دی دلمانځه څخه لری سی او بل څوک دی ددی دپوره کیدو لپاره خپل نائب وټاکي.

ددی ټولو امور وڅخه مقصد دادی چې یو وار شروع سی نو بیادې هغه په پوره ډول سره ادا کړه سی. ولی چې دشریعت اسلامیه په نظر کې دهغه پوره کول ضروری دی. دکم څخه چې په هیڅ حالت کې باید غفلت ونسی.

(کتاب الفقه ۱/ ۷۱۱، ۷۱۲)

﴿دخلیفه دجوړولو اسباب﴾

دخلیفه دجوړولو اسباب څه کیدلای سی؟ په دی باره کې امام اعظم ابوحنیفه رحمه الله تعالیٰ علیه فرمائی چې دخلیفه جوړولو سبب دا کیدای سی چې دامام دبی اختیاری په حالت کې یو حدث ور پېښ سی. مثلاً دلما څخه په

وخت کی هوا (ریح) خارج سی یا چیری وینی یا بله مُرداری کم چنی دانسان د بدن خنجه رارزی راو بهیری (نوبیا امام خلیفه جو رولای سی) لیکن که چیری نجاست ورو لگییری چی دلما نجه دجاری کیلو خنجه مانع گر خنی یاداچی د امام ستر (عبورت) خلاص سی. یاداسی یوه بله خبره ور پینه سی نو په داسی حالاتو کی دامام لمونخ فاسدییری او ددی سره سره دمقتدیانو لمونخ هم خنی. په دی صورت کی یو خوک نائب جو رول نه دی صحیح. او دارقم چی امام په زوره و خاندی یا لیونوب یابی هو بنی او نور داسی حالتونه پر راسی د کم تفصیل چی به د خلیفه دجو رولو به شرائطو کی راسی. نوبیا هم دی خوک خلیفه نسی جو رولای.

خوک خلیفه کول هغه وخت جائز دی کله چی امام د فرض قرأت د اندازی داداء کولو خنجه هم عاجزه وی. دغه رقم که امام ته پنخپله د خه تاوان یا دمال دضائع کیلو اندیبنه راپینه سی نو هغه ته داجائز دی چی خوک خلیفه کړی بلکه پکار ده چی دی لمونخ مات کړی او دمقتدیانو چی هر خرمره وس ورسیری نو دغه لمونخ دی دسره خنجه بیا وکړی. (کتاب الفقه ۷۱۲/۱)

په لمانخه کی د خلیفه د جوړولو مسئلې

د حنفیانو په نیز (دامام) یو خوک خپل خلیفه جوړول افضل دی. که امام یو خوک خپل خلیفه (نائب) جوړ نه کړی او نه په مقتدیانو کی چا خلیفه

جوړ کړی او نه په مقتدیانو کی خوک پنخپله بغیر د خلیفه جوړیدلو خنجه په منځ کی ودرییری نو لمونخ به نسی باطل وی. نو که په وخت کی گنجاش زونو دالمونخ دی بیرته دو نیم وار راوگر خوی. که وخت تنگ وونو خلیفه جوړول به واجب وی. په دی مسئله کی د حنفیانو په نیز په جمعه او په نورو لمنخو کی فرق نسته.

که امام خوک خپل خلیفه کړی او مقتدیانو خوک بل سړی انتخاب کړی نو امام چی خوک خلیفه کړی دی دهغه خنجه علاوه به په بل سړی پسې لمونخ صحیح نه وی. که په مقتدیانو کی یو سړی چا خلیفه کړی نه وی او پنخپله رامخ ته سی او ټول لمونخ نسی ور کړی نو لمونخ به نسی صحیح سی. خو که امام یا په مقتدیانو کی چانه وی خلیفه کړی او خوک پنخپله بی له د خلیفه جوړیدلو خنجه رامخ کی سی او خلقو خانه خانه لمونخ وکړی نو دټولو لمنخونه باطل دی. (کتاب الفقه ۷۱۳/۱)

که دامام او دس مات سی نو خه حکم نسی دی؟

سوال: که چیری دامام او دس مات سی او هغه په لمانخه کی یو خوک خلیفه جوړیدل وغوړی نو ددی به خه صورت وی؟

جواب: د استخلاف (خلیفه جوړولو) د تصحیح دری شرطونه دی.

(۱) د خلیفه د معین کیلو وروسته پاته شرطونه صرف دامام لپاره دی. د خلیفه

او دمقتديانو دلمانځه لپاره ندی. که چیری ددی وروسته امام یو منافی فعل وکړی نو دخلیفه او مقتديانو لمونځ صحیح کیږی.

(۲) که چیری څلویښت لاسه (۲۰ مربع فټ 20×25 مربع میټره) څنځه په کوچنی مسجد کی یاددی څنځه په کوچنی غولی کی جماعت وی نو دامام د دی ځایه څنځه دوټولو څنځه دمخه اول باید خلیفه متعین وی. او که چیری په پراخه علاقه کی وی او یاد ذکر سوی مقدار په اندازه یاد دهغه څنځه زیات لویه خونه او یا لوی غولی وی نو د قبلی و خواته د ستری څنځه او که بستر نه وی نو بیا د سجده د ځایه څنځه د تیریدلو له مخه دی خلیفه معلوم کړی.

(۳) په خلیفه کی به دامامت صلاحیت وی یعنی بنځه یا نابالغه به نه وی.

د خلیفه لپاره دانه دی شرط چی دی دی امام معلوم کړی. بلکه که مقتديانو یو څوک دمخه کړی او یا یو سړی پخپله ځان خلیفه جوړ کړی او مخ ته سوهم جائز دی.

بڼه خبره داده چی امام خپل خلیفه جوړ کړی. مسبوق هم خلیفه جوړ پندلای سی. که چیری خلیفه ته د پاته رکعتو علم نه و نو امام دی د کونړ په اشاره بانندی و دهغه ته ورو بښي. او که قرأت پاته و نو یو څوله دی لاس کښیږد ی او اشاره دی ورته وکړی. سورة فاتحه پاته وی نو پر کم ځای چی ده پری ایښی وی دهغه ځایه څنځه دی دوی کلمی په زوره ورته ووانی. در کوع

لپاره دی پر گوناوې باندی لاسونه ونیسی او د سجده لپاره دی پر تندی بانندی لاس ونیسی. د سجده تلاوت لپاره دی پر تندی او ژبه بانندی لاس ونیسی او د سجده سهو لپاره دی پر سینه بانندی لاس کښیږدی او د خلیفه سر دی ور خلاص کړی. بیادی داو داسه څنځه دخلاصی پوری که چیری جماعت نه و و ختم سوی نو بیادی دخلیفه اقتداء و کړی او که جماعت ختم سوی و نو بیادی یوازی لمونځ وکړی.

د اقتداء په صورت کی دی پاته سوی ارکان اول ادا کړی او دامام سره دی شامل سی. که چیری امام دخلیفه دیورکن دادا کیلو څنځه دمخه او دس وکړی راغلی نو خلیفه دی شاته سی او اصل امام دی امامت ور کړی په دی شرط که امام دمسجد څنځه نه و ووتلی. که چیری اوبه دمسجد څنځه دباندی وی نو افضل دادی چی یو څوک خلیفه جوړ کړی خپله دسره څنځه لمونځ راوگرځوی. البته کی چیری وخت تنگ و نو بیا خلیفه جوړول واجب دی. (احسن الفتاوی ۳/۱۰۳)

﴿د خلیفه د جوړولو شرطونه او دهغه طریقې﴾

اول شرط دادی چی امام په مسجد کی لمونځ کوی دخپل خلیفه جوړولو څنځه دمخه دی دهغه ځایه څنځه نه وزی. که چیری امام دباندی ولاړی نو بیا خلیفه جوړول نه دامام لپاره صحیح دی اونه دخلکو لپاره ولی

چی دده دمسجد خڅه دوتلو سره دټولو لمنځونه باطلیری.

دویم شرط دادی چی څوک خلیفه جوړسی هغه به دامامت اهل وی. له دی جهته که چیری یو ناخوانده یا نابالغه خلیفه جوړسی نوبیاد ټولو لمنځ باطلیری.

دخلیفه جوړولو طریقه داده چی امام پر خپله پزه باندی لاس کښیری دی کور کور دی وشاته سی. داسی دی ځان ظاهر کړی گواکی دده پزی خڅه وینی پخپله راووتی. داکار که څه هم خلاف واقع وی لیکن په دی کی مصلحت ښکاره دی چی په دارقم دلما نڅه نظم او ددی د عمومی آدابو لحاظ وساتل سی.

دریم شرط ئی دادی چی د موجوده لمانځه د جاری کیدو شرائط به پوره وی. که چیری دا شرطونه نه وی نوبیالمنځ باطلیری. او ددی لپاره خلیفه جوړول هم نه دی صحیح. هغه شرطونه یولس (۱۱) دی.

(۱) دادی چی هغه بی اودسی به بی اختیاره وی. (۲) داچی هغه بی اودسی به د امام د بدن سره تعلق لری. که چیری د د باندی خڅه مرداری راغلی وی چی هغه مانع لمنځ وی نوبیادغه لمنځ جاری نسی ساتلای. (۳) دادی چی هغه بی اودسی به داسی نه وی چی غسل واجبی. مثلاً داسی فکر کول چی دهغه خڅه انزال وسی. (۴) داچی هغه بی اودسی نابله نه وی. مثلاً په زوره خنډل یا

بی هوښی راتلل او یا لوب راتگ. (۵) داچی د بی اودسی وروسته به امام یو رکن نه وی ادا کړی یا تللی نه وی. (۶) داچی داسی یو حرکت به ئی قصدانه وی کړی چی هغه دلما نڅه سره منافی وی. مثلاً په بی اختاری کی چی کمه بی اودسی ورپښه سوی ده دهغه وروسته ئی په قصد خبری نه وی کړی. (۷) داچی غیر ضروری عمل به ئی نه وی کړی. مثلاً داچی و اوبوته نژدی وی خودی لیری په اوبو پسی ولاړسی. (۸) داچی بی له څه مجبوری یادرش له وجهی درمره خنډ خلیفه په جوړولو کی وکړی چی په هغه وخت کی یو رکن اداسی. (۹) داچی په لمانځه کی دی و دته دا انکشاف نه وی سوی چی دی خود لمانځه له مخه بی اودسه وړ (۱۰) داچی امام صاحب به په ترتیب کی وی اوده ته به قضاسوی لمنځ نه وی ورپیاد سوی. (۱۱) داچی پاته لمنځ دی ددغه ځایه علاوه بل ځای نه ادا کوی.

له دی امله که چیری امام یا مقتدی ته بی اودسی ورپښه سی او هغه د اوداسه لپاره ولاړسی نو داوداسه وروسته بیرته راسی دامام صاحب سره لمنځ کول واجب دی. لیکن ویوازی لمنځ کونکی ته دا اختیارسته چی هغه د اوداسه وروسته هلته راسی لمنځ پوره کړی او که بل ځای. (کتاب الفقه علی المذاهب الاربعة ۱/ ۷۱۹)

د بڼه د صحت لپاره شرطونه

(سوال): که چیرې د مابڼام په لمانځه کې یابل لمونځ کې کوی هغه دوه یا درې رکعتونه کړي وی، اوس دده اودس مات سی او دوئیم وار داو داسه لپاره ولاړی. نو بیا به دی هغه دوه رکعت یایو رکعت کوی او که به یی دسره راگرځوی؟ په کمو صورتو کې بڼه جازه ده؟ په تفصیل یی راته بیان کړی.

(جواب): د بڼه د جواز لپاره (۱۳) شرطونه دی.

(۱) په بی اودسی یاددی په سبب کې دهیڅ انسان دخل نه وی. که چیرې یی په قصده سره اودس مات کړی او یابل چا زخم کې جوړ کړی وینی یی خنی وکښي نو بڼه نسی کولای. له دی وجهی چی په اول صورت کې نفس حدث او په دوئیم صورت کې د حدث سبب یعنی زخم دانسان لخوا څخه دی. د ټوځولو د وجهی چی ریح یا باد خارج سی هغه هم د بڼه څخه مانع گرځی. او د پړولو څخه چی ریح ووزی دهغه په بڼه کی اختلاف دی.

(۲) بی اودسی به د لمونځ کونکي بدن څخه وی. که چیرې د خارج څخه وی مانع صلوۃ حدث وی نو هغه بیا د بڼه څخه ممانرت راولی.

(۳) بی اودسی به موجب غسل نه وی. که چیرې په لمانځه کې خوب ورغلی او احتلام سو نو بیا بڼه نه صحیح کیږی.

(۴) بی اودسی به نادر الوجود نه وی. یعنی لکه په زوره خندل یا بی

هوبڼه کیدل.

(۵) د بی اودسی (حدث) سره به یی یوړکن نه وی اداء کړی. که چیرې یی په سجده کې اودس مات سو او سرنی د سجده د پوره کیلو په نیت راپورته کړی او یا داو داسه لپاره تسلی او پسرلاره یی قرأت وائی نو بیا بڼه نسی کولای.

(۶) دروا نیلو په حالت کې به یوړکن نه ادا کوی. مثلاً داو داسه وروسته دراکر خیلو په حال کې قرأت ویل، هو په تګ اورا تګ کې تسبیحات ویل منع نه دی.

(۷) د لمانځه ضدیو کار به نه کوی. مثلاً د قلرتی بی اودسی (حدث) وروسته په قصده سره بی اودسی (حدث) یا خبری (کلام) یاد څاه څخه او به را کښل او نور داسی.

(۸) بی ضرورت به کار نه کوی. مثلاً داچی داو داسه لپاره ځای پریردی او د درو (۲) صفو څخه زیات لیری ولاړ سی. هو! که د نژدی ځای سره رش زیات و ویا په هیره لیری ولاړی بیا پرواه نکوی.

(۹) بی له ضرورت به د دری واره سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى په اندازه باندي تأخیر نه کوی. که د پوزی وینی نه دریدی او یا د بل اندام څخه وینی نه دریدی نو له دی امله څنډه پرواه نکوی. داو داسه ستر نه دی هم پر ځای کړی. که چیرې

نی صرف د اوداسه پر څلور و فرائضو باندې اکتفاء وکړه. نویاتې بناء نه ده جائزه.

(۱۰) پخوانی بی اودسی (حدث) به نه وی ښکاره سوی. مثلاً پرموزه باندې د مسحې د ختم کیلو وخت. د مقیم اوبه لیدل او یاد مستحاضه څخه د وخت وتل.

(۱۱) د ترتیب و لاخاوندته به قضاء لمونځ نه وی وریاد سوی. البته که ئی پیادور غلی او قضاء ئی نه وکړه بلکه دوقتی بناء ئی وکړه اوبیائی نور زیات څلور رکعاته یعنی ټول ئی شپږ (۶) فرض لمنځونه دده پر دمه باندې سوه نویاد بناء و الا لمونځ صحیح کیږی.

(۱۲) که چیری مقتدی ته بی اودسی (حدث) وریښه سوی او یا امام ته اودوی یو خلیفه و درای او دا داسه څخه د ختم کیلو وروسته هم جماعت نه وړختم سوی او ځای هم داسی وړچی پر هغه ځای باندې اقتداء نه صحیح کیږی نو دا شرط دی چی دا امام یا مقتدی دی پر داسی ځای باندې راسی بناء دی وکړی دکمه خایه څخه چی بناء صحیح کیږی. که چیری دا داسه پر ځای باندې اقتداء کولای سی، یا د اوداسه د ختم کیلو له منځه جماعت ختم سوی وی، یا منفرد ته بی اودسی وریښه سوی وی نویه دی دری صورتو کی و دوی ته اختیارسته چی د اوداسه په ځای کی بناء وکړی یا پخوانی ځای ته را

وگرځی او هلته لمونځ پوره کړی. خود اوداسه په ځای ددی صورتو په حال کی) بناء افضله ده.

(۱۳) امام ته بی اودسی (حدث) وریښه سونودی به داسی خلیفه نه جوړوی چی هغه د امامت صلاحیت نلری. د اهرم دلما نځه ضد دی. دکم بیان چی په (۷) نمبر کی تیر سو. مگر د خفاء له وجهی دامستقل ذکر سو. په حقیقت کی شرطونه دولس (۱۲) دی.

د ذکر سوی شرائطو سره که څه هم بناء صحیح ده خو لمونځ د سره کول افضله دی. البته که چیری وخت تنگ وړ نویا بناء افضله ده. بلکه که چیری وخت زیات تنگ وی نویا خو بناء واجبه ده. د سره لمونځ د راگرځولو لپاره د ضروری ده چی دا ول لمانځه څخه دی سلام وگرځوی یادی ئی په یو داسی کار باندې ختم کړی چی هغه دلما نځه ضلوی. بیادی نوی لمونځ د سره څخه شروع کړی. بی له سلام گرځولو یا دیو منافی فعل نه کولو څخه بغیر لمونځ بیرته له سره راگرځول صحیح نه دی. (احسن الفتاوی ۳/۳۳۵)

﴿که امام ته خلیفه جوړول گران سی نو څه حکم ئی دی؟﴾

﴿سوال﴾: د فقهی په کتابو کی امام جوړول جائز گنرل سوی دی. مگر دا مسئله ډیر کم ویش راځی. او خلق ددی څخه په دی ناخبره دی او امام ته خلیفه جوړول گران کاروی نویه داسی حالت کی به څا کوی؟

﴿جواب﴾: د فقهې په کتابو کې چې لیکلي دي چې خلیفه جوړول جائز دي نو دا خبره ضروري نه ده چې جوړې سي بلکه هلته ئې د اهام لیکلي دي چې استیناف ئې افضله دي.

نو کله چې دارقم حال جوړسي کم چې تالیکلي دي نو په داسې حالت کې استیناف کول مناسب کاردی. ددی لپاره چې خلق په غلطی کې ونه لوېږي. پس اول دی لمونځ قطع کړي او دلمانځه یو منافی کاردی وکړي او بیا ده اودس کولو وروسته دی لمونځ دسره وکړي. (فتاوی دارالعلوم ۳۰۱/۳ بحواله ردالمحتار ۵۶۲/۱)

﴿دامام د سجدې په حالت کې اودس ماتیدل﴾

﴿سوال﴾: که چیرې د سجدې په حالت کې اودس مات سي نو خلیفه به څه رقم و مصلی ته راځي؟

﴿جواب﴾: په داسې صورت کې دی خلیفه راسی او دهغه سجدې څخه دی شروع کړي. او امام دی کم چې بی اودسه سوی دی دی پر خپل تندي باندې لاس کښيږدي ددی لپاره چې و خلیفه ته د معلومه سي چې دده اودس په سجده کې مات سوی دی. دغه سجده دی بیرته وکړه سي. (فتاوی دارالعلوم ۳۰۳/۳ بحواله ردالمحتار ۵۶۲/۱ باب الاستخلاف)

﴿چې سورت ئې وائی اودس ئې مات سي﴾

﴿سوال﴾: امام یو سورت وائی چې اودس ئې مات سو. اوس هغه مقتدی چې

دده خلیفه سو هغه سورت ئې یادنه و و کم چې امام وائی نو اوس هغه څه کړي؟
﴿جواب﴾: هغه دی کم بل سورت و وائی او رکوع دی و کړي دا ضروري نه ده چې هغه سورت دی و وائی. بلکه که چیرې هغه امام دو واجب قرأت په اندازه باندې ویلي و نو دا خلیفه چې دهغه پر ځای ودرېدی نو فوراً رکوع ته تللای سي. (فتاوی دارالعلوم ۳۰۳/۳ بحواله بحر الرائق ۳۹۱/۱)

﴿مسیوق خلیفه به لمونځ څنګه پوره کوي؟﴾

﴿سوال﴾: امام دما پښین لمونځ ورکاوي. دمقتدی اودس مات سو. کله چې هغه داوداسه کولو څخه بیرته راغلی نو امام یو رکعت کړي و و. کله چې هغه سړي راغلی او په لمانځه کې شامل سو نو دامام صاحب اودس مات سو امام صاحب هغه سړي خلیفه کړي د کم څخه چې یو رکعت تیر سوی و و او خپله ولاری داوداسه لپاره. که چیرې دی دمقتدیانو لمونځ پوره کړي نو دده دری رکعتونه جوړېږي او که چیرې خپل رکعتونه پوره کړي نو بیا دمقتدیانو پښخه رکعته کيږي. څه به کوي؟

﴿جواب﴾: د کم مقتدی اودس چې مات سو او هغه او داسه کولو له ولاری او په دی دوران کې دهغه څخه یو رکعت تیر سو. نو هغه لاحق سو. دته دا حکم دی چې دی اول خپل تیر سوی رکعت وکړي. او بیا دی دامام سره شریک سي. نو بیا که چیرې ده داسی وکړه نو دده لمونځ دامام سره برابر سو

او که چیری ده خپل تیرسوی رکعت نه راو گرځاوی او دامام سره شریک سو او بیا دامام او دس مات سو، او امام دغه لاحق امام جوړ کړی نو ده ته دا پکار ده چی کله دامام څلورم رکعت پوره سو نو دا سړی دی یو ملوک مقتدی خپل خلیفه جوړ کړی کم چی داو له څخه دامام سره په لمانځه کی شریک و. هغه به سلام وگرځوی او هغه بل لاحق دی ولاړسی خپل رکعت دی پوره کړی. (فتاوی دارالعلوم ۳/۷۶ بحواله ردالمختار ۱/۵۵۸)

﴿دمسبوق دامامت حکم﴾

﴿سوال﴾: دمسبوق امامت صحیح دی او که نه؟ مثلاً زید لمونځ کاوی بکر په دویم یا دریم رکعت کی شریک سو کله چی زید د لمانځه څخه خلاص سو نو بکر د باقی پاته رکعت لمانځه لپاره ولاړ سو، خالداغلی دده دشالخوانی لمونځ وکړی (یعنی بناء ئی وکړه) دخالدا لمونځ صحیح دی او که نه؟

﴿جواب﴾: دمسبوق اقتداء صحیح نه ده. هغه په انفرادی حالت کی دامام د خلاصیلو وروسته امام نسی جوړیدلای. (فتاوی دارالعلوم ۳/۷۶ بحواله ردالمختار ۱/۵۵۸)

﴿دعمل کثیر او دعمل قليل تعريف﴾

﴿سوال﴾: عمل کثیر کم چی لمونځ فاسلوی دهغه تعريف څه شی دی؟ که چیری ئی د مثال سره وضاحت وکړی نو په پوهیلو کی به آسانی وی.

﴿جواب﴾: دعمل کثیر په تعريف کی پنځه قولونه دی.

(۱) داسی عمل (کار) چی دهغه فاعل (کار کونکی) دلری څخه څوک وړینی نو دا خیال ئی راسی چی دا سړی په لمانځه کی نه دی. دکم عمل (کار) څخه چی په لمانځه کی ئی دنه کیډو ظن نه وی بلکه خالی شبه وی نو بیا دا عمل قليل دی.

(۲) کم کار چی عمومآ په دواړو لاسو باندی کیږی. لکه کمربند تړل او لنگو ته تړل عمل کثیر دی. که څه هم هغه په یوه لاس باندی و تړی. او کم کار چی عادة په دواړو لاسو باندی نه کیږی که په لمانځه کی هغه په دواړو لاسو باندی وسی نو هغه عمل قليل دی. لکه واکه تړل او خولی دسر څخه لویدل.

(۳) دری حرکتونه پرله پسوی وی. یعنی ددوی په مابین کی دیوړ رکن په انداز ه وځه نه وی نو بیا عمل کثیر دی او که ددی څخه زیات وخت وی نو بیا قليل دی.

(۴) داسی کار عمل کثیر دی کم دفاعل دامقصلوی چی هغه عادة په یو جلا مجلس کی کیږی. لکه په لمانځه کی چی کوچنی د بنځی څخه شیدی ورو دلی.

(۵) دا د لمونځ کونکی پر رایه باندی موقوف دی چی هغه کم کار ډیر (کثیر) بولی هغه کثیر.

اول دری اقوال دیرزیات مشهور دی. اوپه حقیقت کی دری سره حاصل یو دی. له دی وجهی چی په دویم او دریم قول کی ذکر سوی عمل و فاعل ته ذکر څخه دغیر لمونځ کولو حالت ظن غالب وی.

غایده: په بعضو عبارتو کی ثلاث حركات متواليه پر خای بانندی ثلاث حركات في ركني دی. یعنی په څومره وخت کی چی دری واره سُبحان رَبِّي الْأَعْلَى وویل سی. ښکاره خبره ده چی په دومره وخت کی دری حرکونه واقع سی. نو بیا هغه مسلسل ورته وائی.

داسی هم ویل کیږی چی دیورکن سره دمسلسل کیلو شرط هم دی. نویه یو طویل رکن کښی چی دری حرکونه داسی راپیښ سی چی د دری په مابین کی دیوه رکن په اندازه وی. نویه دی به لمونځ نه فاسد پیږی. د اولنی قول مطابق کم چی په حقیقت کی زیات صحیح دی او داصل حیثیت لری ددریو مسلسل حرکونه مسلسل نه وی نو کونکی ته په کتو دا گمان نه کیږی چی دی دلما څخه په حالت کی نه دی. اگر که دغه دری حرکونه په یوه رکن کی وی خاص کر کله چی رکن اوږد وی او د حرکو نویه مابین کی چی وقفه هم زیاته وی. (احسن الفتاوی ص: ۴۱۹)

په سجده کی ددوار پښو دپورته کیدو حکم

سوال: که په لمانځه کی دسجده په حالت کی دواړه پښې دمخکی

څخه پورته سی نو لمونځ به فاسد پیږی او که نه؟ نو که دلما څخه د فاسدیلو حکم وی نویه کمه بناء دی؟

جواب: په دواړو پښو کی دیوی پښې یو څه حصه دیوه تسبیح په برابر پر مخکه ایښودل واجب دی. او دیو قول مطابق فرض دی. دریم قول دادی چی داسنت دی. خراول قول راجح دی. نو که په ټوله سجده کی نی دیوی تسبیح برابر ددواړو پښو څخه دیوی پښې یو څه حصه پر مخکه بانندی ولکوله نو واجب اداء سی. او که دومره اندازه ونه لگوی نو دواجب دتلویه وجه به لمونځ واجب الاعداده وی. (احسن الفتاوی ۳/ ۳۹۸)

په لمانځه کی دستر دښکاره کیدو حکم

سوال: په داسی کالو یا قمیص کی لمونځ کیږی چی هغه دومره تنگ وی چی رکوع له ځی یا سجده له ځی نو دنامه څخه لانندی خرابښکاره سی دکم چی پوټول فرض دی. اوپه داسی صورت کی لمونځ واجب الاعداده دی او که نه؟ دستر څومره اندازه چی خلاصه سی نو لمونځ نه کیږی؟

جواب: که چیری په داسی قمیص کی نی لمونځ وکړی او حال دا چی دی په دی بانندی خبر ووی چی زما دستر ښکاره کیږی یا دلاپرواهی له وجهی نی دستر پوټولو کوشش نه ووی کړی نو لمونځ نی نه کیږی. که څه هم هغه په ډیر لږ مقدار کی وی. او ښکاره کیدل نی دډیر لږ وخت لپاره وی. او که چیری نی

سترپه غیر اختیاری ډول باندی ښکاره سی نو په هغه کی تفصیل دادی چی که چیری ددري سبحان الله په اندازه ویلوی دیوہ اندام یوہ څلورمه ښکاره وی نو بیانی لمونځ نه کیږی. او که ددی څخه کمه اندازه وی او یا وقت نی کم وی نو بیالمنونځ کیږی. کم اندام چی ښکاره وی دهغه اندام یوہ څلورمه معتبرده. او که چیری یو اندام دجلا جلا ځایو څخه ښکاره وی او ددی ټولو ځایو مجموعه دیوہ اندام دیوی څلورمی حصی په اندازه راسی نو بیالمنونځ فاسدوی.

دنامه دبرابر څخه ونیسی بیاد کوناتی پوری دڅلورو خواؤ څخه یو اندام شمارل کیږی. د کوناتی شروع دنامه څخه لاندی دلنډی څخه شروع کیږی. چی کردی خط دی. (احسن الفتاوی ۳/ ۹۹ بحواله ردالمختار ۱/ ۳۸۰)

﴿په لمانځه کی بجلکی پوټول څنگه دی؟﴾

﴿سوال﴾: په لمانځه کی که چیری بجلکی پوټی وی نو پر لمانځه باندی څه اثر یریزی؟

﴿جواب﴾: دسری لپاره په لمانځه او غیر دلمانځه په دواړو حالاتو کی بجلکی پوټول ناجائز دی او گناه ده. په حدیث شریف کی پردغه کار باندی د جهنم وعیل راغلی دی. په لمانځه کی گناه کول نور هم بدکاری دی. په لمانځه کی دبجلکی پوټولو څخه اگر چه لمونځ صحیح کیږی لیکن په متکبرینو کی دشمار له وجهی دغه مکروه دی. حضرت محمد ﷺ بجلکی

پوټول، ږیره پری کول او غزلی اوریدل دهغه بدو اعمالو په فهرست کی شمار کړی دی د کموله وجهی چی پر قوم لوط باندی عذاب راغلی. (احسن الفتاوی ۳/ ۴۰ بحواله طحطاوی علی المراقی ص: ۱۸۹)

﴿دامام سُجْدی ته تلل او په گونډلو لاسونه ایښوول﴾

﴿سوال﴾: در کوع څخه وروسته سُجْدی ته دتلویو وخت کی لاسونه پر گونډلو باندی ایښوول سُنت دی او که مستحب؟

﴿جواب﴾: در اولاریلویو وخت کی پر گونډلو باندی لاسونه ایښوول مُستحب دی. سُجْدی ته دتلویو حالت کی په گونډلو باندی لاسونه ایښوول ثابت نه دی. دعدم ثبوت څخه علاوه په دی کښی نور هم دوه قباحتونه دی. (۱) عوامو دانست یا مُستحب کتلی دی.

(۲) دقومی څخه سُجْدی ته دتلو سُنت طریقه داده چی تر څوئی گونډی پر مخکه باندی نه وی ایښی تر هغه دی مُلاوسینه نه را کښته کوی. دغه وخت چی څوک په گونډلو دلاس ایښوولو عادت لری نو اکثر دهغه داعادت لیدل سوی دی چی لا گونډی پر مخکه باندی نه وی لگیدلی او دبدن لوړه حصه پر مخکه را کښته سی نو په دی وجه داعادت چونکه دسُتود پر یښوولو داعادت باعث دی نو څکه قابل احتراز دی. (احسن الفتاوی ۳/ ۵۱)

سُنت طریقه داده چی اول دی دواړی گونډی پر مخکه باندی

کښېږدی او دغه رقم دی دواړه لاسونه یوځای کښېږدی او چټی کله راپور ته کپړی نو ددی برعکس دی هم دغه شان وکړی.

البته که دغلزیه وجه گونډی اول ایښوول مشکل وی نو په دی صورت کی دی اول ښې لاس کښېږدی او بیادی دواړه گونډی یوځای کښېږدی. (احسن الفتاوی ۳/۲ بحواله ردالمحتار ص: ۳۶۵)

﴿دامام دسجدي څخه راپورته کیدل او قمیص سمول﴾

﴿سوال﴾: یو صاحب دی چي کله هم دسجدي څخه راپورته کپړی نو کله په لاس او کله په دواړو لاسو باندی د شادخو المن سموی. آیا داصحیح دی؟

﴿جواب﴾: دقمیص سمول ضرورت په دوو (۲) وجهو راپېښېږی. یو دا چي قمیص د کمربند څخه لوړ ودرېږی نو دا د بعضی مقتدیانو ذهن ور گډوډ

وی. او په خشوع کی منخل کپړی.

دوئیمه وجه ئی داده چي د بعضی خلقو په سرین (کوناټو) کی قمیص بنډسی. دیو داسی ضرورت په وجه سره دقمیص په را کشولو او سمولو کی

هیڅ حرج نسته. البته ددی لپاره یو لاس کافی دی. دوئیم لاس استعمالول مکروه دی اوبی له ضرورته دیو لاس استعمالول هم مکروه دی. (احسن

الفتاوی ۳/۳۳۷ بحواله ردالمختار ۱/۵۹۹)

﴿چی په لمانځه کی د اوږو څخه پټور او لویږی نو دهغه حکم﴾

پټور اوږو باندی اچول پکار دی. د کالو خړول په لمانځه له دتشویش باعث گرځی. او دتشویش دلری کولو لپاره یو یادوه واره بنورول جاتز دی. او دغه رقم کالی په لمانځه پر ځان باندی خړول ممنوع دی. او دا کار مکروه دی. دا کار د سدل په عمل کی د داخلیدو په وجه مکروه دی (احسن الفتاوی ۳/۳۲۶)

﴿په لمانځه کی دواکی سمول﴾

﴿سوال﴾: که په لمانځه کی دواکی دخلاصیلو اندیښنه وی نو آیا دپه دواړو لاسو باندی بندولای سی؟ یا واکه ټینګه کړی؟

﴿جواب﴾: اول دی په یو لاس یوه خوا ټینګه کړی او بیادی دریو وارو سبحان الله ویلویه اندازه باندی وقفه وکړی او بیادی هغه بله خوا په هغه بل لاس باندی ټینګه کړی. (احسن الفتاوی ۳/۳۳۷)

﴿سجدي ته دتلوپه وخت کی کالی راټولول﴾

﴿سوال﴾: بعضی خلق چي سجدي ته ځی نو عاداتاً پرتو گ یا لنګ پورته کوی آیا د مکروه تحریمی دی که تنزیهی؟

﴿جواب﴾: مکروه تحریمی دی. (احسن الفتاوی ۳/۳۰۷ بحواله ردالمختار ۱/۵۹۸)

﴿په قیام کی ددوارو پښتو تر مابین دفاصلی اندازه﴾

فقهاؤ لیکلی دی چی دخلور کوتوپه اندازه باندی فاصله دقیام په حالت کنی دپښتو تر مابین ساتل پکار دی. که څه هم زیات وکم کی راسی نو لمونځ به صحیح وی. څه کراهیت نسته. (فتاوی دارالعلوم ۵۳/۲ بحواله رد المحتار باب صفة الصلوة بحث القیام ۳۱۳/۱)

﴿در کوع څخه دراپورته کیدو وروسته سیده

دریدل پکار دی﴾

﴿سوال﴾: بعضی ائمه چی رکوع وکړی نو سیده نه درپیری او سجدی ته ځی نو لمونځ نی کیری او که نه؟

﴿جواب﴾: که در کوع څخه دراپورته کیدو وروسته سیده ونه درپیری نو دائی واجب پر پښو وی. دغه لمونځ قابل اعاده دی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۵۵ بحواله رد المحتار باب واجبات الصلوة ۳۲۳/۱)

﴿دسجدی څخه خلور کوتی راپورته کیدل او بیادوئیمه سجده کول﴾

دبعضی محققین په قول په دی کی ترک دواجب راځی. او دداسی لمانځه اعاده واجب ده. (فتاوی دارالعلوم ۲/۵۵ بحواله رد المحتار باب

واجبات الصلوة ۱/۳۳۲)

﴿په سجده کی دورون او ادم فاصله﴾

﴿سوال﴾: په سجده کی به ورون او ادم څومره سره خلاصه وی. آیا قائمه الزاویه جوړول پکار دی؟

﴿جواب﴾: په فرمختار کی راغلی دی چی خپل لاس به بی له تکلف ښکاره کوی او ورون به دنس څخه لیری ساتی. نو معلومه سوه چی په سجده کی سنت اندازه دغه ده. او زاویه قائمه جوړول لازمی نه دی. او داهم دغه وخت دی چی یوازی لمونځ کوی او په جماعت کی نه وی شریک او باامام وی. که نی داسی دی نه کوی. دکم څخه چی ونورو مقتدیانو ته تکلیف ور رسیږی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۶۳ بحواله رد المحتار ۲۷۰/۱)

﴿دسجدی څخه دراپورته کیدوپه وخت کی پر مخکه باندی بيله غږه لاسونه لگول﴾

﴿سوال﴾: په دویم رکعت کی چی کله دقعدی څخه وروسته ودرپیری نو لاسونه هم هغه رقم پر ورونو باندی کښیږدی او ولاړسی یا پر مخکه باندی لاس کښیږدی او بیا ولاړسی؟

﴿جواب﴾: لاس پر ګونډو او یا پر ورونو باندی دی کښیږی او بیا ولاړسی نو

د ابتهره ده. او که چیری د ضرورت له وجهی پر مخکې باندی لاس کنښی دی
 زو لاریسی نو دا هم صحیح دی. (فتاوی دارالعلوم ۱۹۰/۲ بحواله ردالمحتار باب صفة
 الصلوة ۱/۳۷۲)

که امام صاحب د غنریه وجه و سجدی ته د تگ په وخت کی اول
 لاس ایږدی نو د امکروه نه دی. بی له غنره اول لاس ایښوول مکروه دی.
 (فتاوی رحیمیه بحواله طحطاوی ص: ۱۵۴)

﴿په التحیات کی په گوته باندی اشاره کول سنت دی﴾

﴿سوال﴾: د سرحد علماء په التحیات کی گوته پورته کول منع کوی او وائی
 چی دا کار دی په لمانځه کی مه کوی. صحیح خبره څرنگه ده؟

﴿جواب﴾: د حنفیانو په نیز صحیح داده چی په التحیات کی دی د شهادت
 په گوته باندی اشاره کول سنت دی. په دُر مختار کی د ډیرو کتابو په حوالو سره
 د شهادت په گوته باندی اشاره کول نی صحیح بللی دی. (فتاوی دارالعلوم
 ۱۹۳/۲ بحواله دُر مختار باب صفة الصلوة ۱/۳۷۴)

﴿که درسته لاس گوته نسی پورته کولای نوڅه به کوی﴾

که چیری په راسته لاس کی نی غنرویی او گوته نسی پورته کولای
 نو بیادچه لاس د کوری پورته کیلو حکم نسته. (فتاوی دارالعلوم ۱۹۲/۲
 بحواله ردالمحتار باب صفة الصلوة ۱/۳۷۴)

﴿داشاری په وخت د گوته د کړی حکم﴾

په التحیات کی د تشهد په گوته باندی داشاری په وخت د صورت
 دی چی د ابهام او وسطی یوه حلقه جوړه کړی بُنصر او خنصر دی بنده کړی.
 د صورت د حنفی مذهب د فقهی کتابو لیکلی دی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۲
 ۱۹۱ بحواله ردالمحتار ۱/۳۷۵)

﴿چی په التحیات کی گوته پورته کړی نو پر کم لفظ بی
 نی را کښته کوی﴾

په شرحه منیه کی د امام حلوانی څخه نقل دی چی پر لا اله دی گوته
 پورته کړی او پر لا اله باندی دی را کښته کړی. (فتاوی دارالعلوم ۱۸۹/۲
 بحواله ردالمحتار باب صفة الصلوة مطلب فی عقد الاصابع ۱/۳۷۵)

﴿د گوته کړی به په التحیات کی تر خوباقی ساتی﴾

کله چی دی د لا اله الا الله ویلوی په وخت د گوته حلقه جوړه کړی ده نو
 بیاد تر فارغیلولو پوری دی همداسی وساتی.

په شامی کتاب کی بی حساب روایتونه راغلی دی چی پکښی د
 عقد الاصابع داشاری وروسته د خلاصولو ذکر نسته او دا ددی خبری ښه واضح
 دلیل دی چی حلقه یو وار جوړه سوه نوبیائی خلاصول ښه کار نه دی. (فتاوی

﴿په لمونځو کې د نبی کریم ﷺ قرأت﴾

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ فِي الْفَجْرِ الْقُرْآنَ الْمَجِيدَ نَحْوَهَا وَكَانَتْ صَلَاتُهُ بَعْلَتْ خَفِيفًا.

ترجمہ: حضرت جابر بن سمرة رضی اللہ تعالیٰ عنہ خنخہ روایت دی چې نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم به دسهار په لمانځه کې سورۃ ق و القرآن المجید او ددغه په رقم نور سورتونه ویل او وروسته به دده مبارک لمونځ سپک وو. (صحیح مسلم شریف)

تشریح: شارحینو ددی وروستو خط کشی الفاظ دوه مطلبه بیان کړی دی. یو دا چې دسهار خنخه وروسته یعنی ما پښین، مازیگر، مابینام او ماخوستن دا ټول به دسهار په نسبت لږ سپک وو. او په دی کې به هغوی دسهار په نسبت قرأت کم فرمایلو.

ددی فقری دویم مطلب نی دابیان کړی دی چې په ابتدائی دور کې چې کله دصحابه کرامو تعداد کم وو او په حضور ﷺ پسی به صرف سابقینو اولینو لمونځ کولو نو دحضور ﷺ لمنځونه به عموماً اوږده وو او بیا کله وروسته چې ورسره ډیوځای لمونځ کولو تعداد زیات سو او په دوی کې ددویمې او دریمې درجې والا اهل ایمان هم راغلل نو بیا هغوی لمنځونه نسبتاً

سپک سپک کول ځکه چې په جُمعه کې به دلمونځ گزارو تعداد زیات و نو په دی صورت کې به ددی امکان زیات و چې څوک به پکښې مریضان وی یا به کمزوری یا به کم همته سپین ږیری وی چې هغوی ته به بیا اوږد لمونځ دزحمت باعث جوړسی. (معارف الحلیث ۳/۲۳۵)

دسهار په لمانځه کې در رسول الله صلی الله علیه وسلم دقرأت په متعلق چې کم حدیثونه درج کړی دی او حدیثونه کتابونو کې چې ددی خنخه علاوه کم روایت په دی سلسله کې ملایویری، ددغه ټولو و منځ ته د ایښوولو خنخه دامعلومو میری چې دحضور صلی الله علیه وسلم قرأت به دسهار په لمانځه کې دنورو لمنځو په نسبت اکثر او بیشتر لږ اوږد وړ څو کله به (غالباً) د څه خاص داعیه په وجه به) هغوی دسهار په لمانځه کې په قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ او په قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ باندی هم جمعه ورکوله.

دارقم ددی احادیثو خنخه داهم معلومه سوه چې دهغوی عام معمول به دلمانځه پهر کتونو کې دمستقلو سورتونو ویل وو. خو کله به داسی هم کیدل چې دیو سورت خنخه به ئی یو څو آیونه وویل دغه رقم کله به داسی هم ورسره چې هغوی ﷺ به په دواړو کتونو کې هم دیو سورت قرأت فرمائی. دجُمعی په سهار د"آلَمْ تَنْزِيلِ السُّجْدَةِ" او دسورة لاهر دویلو حکمت

حضرت شاه ولی الله رحمه الله تعالى عليه دابیان کړی دی چی په دی دراورو.
سورتو کی د قیامت او د جزاء و سزایان ډیر په مؤثره توګه سره بیان سوی دی.
او قیامت به هم د جمعی په ورځ راځی لکه څنګه چی په احادیثو کی راغلی
دی په دی وجه به غالباً هغوی د قیامت د یاد د هانی او د یاد لپاره د جمعی په ورځ
سهار وختی په لمانځه کی د ادوار سورتونه ویل خو بنول. والله اعلم بالصواب
(معارف الحديث ۳/۲۳۹)

د سهار د لمانځه د قرأت اندازه

سوال: دامام صاحب د سورة یسین او سورة ملک (تبارک الذی) د یاد بار
جو د سهار په لمانځه کی (۱) وَالضُّحٰی (۲) اَلَمْ نَشْرَحْ (۳) وَالتِّينِ او د (۴) سورة
جمعی آخری رکوع وائی، د کم څخه چی د بعضی مقتدیانو د ستود ضائع
کیلو بیره وی. نو ددی لپاره شرعی حکم څه دی؟

جواب: د سهار په لمانځه کی و امام ته دومره د مختصر قرأت عادت
جوړول د سنت خلاف او مکروه دی. که څه خاص غلږنه وی نو امام او مفرد
(یوازی لمونځ کونکی) دی د سهار په لمانځه کی طوال مفصل یعنی د سورة
خجرات څخه ونیسی او بیا تر سورة بروج پوری سورتونو کی دی علیحدہ
علیحدہ یو یو سورة جلا جلا ووائی. دا سنت او مستحب دی. یادی د بل ځای
څخه کم تر کمه څلوېښت آیتونه ووائی. څلوېښت آیتونه کم تر کمه دی

خو منځنی درجه پنځوس تر شپیتو آیتو پوری دی. او ددی څخه لا بهتره داده
چی ۱۰۰ آیتونه ووائی.

په دی سلسله کی دامام او د مقتدی د همت او شوق لحاظ به ساتی
البته د وخت د تنگی او یاد یو خاص غلږ پربناء باندی که قرأت لمانځه وائی نو بیا
پرواه نکوی. او دا جائز دی (فتاوی رحیمه ۱/۵۵۱ بخوانه شمی ۵۰۲ و کبری ص: ۳۰۳)

د جمعی په ورځ د سهار په لمانځه کی سورة سجده ویل.

سوال: زیږد وائی چی د جمعی په ورځ د سهار په لمانځه کی په اولنی
رکعت کی سورة سجده او په دویم رکعت کی سورة دهر ویل مستحب دی
دا صحیح ده؟

جواب: د جمعی په ورځ د سهار په لمانځه کی په اولنی رکعت کی
سورة سجده او په دویم رکعت کی سورة دهر ویل فی نفسه مستحب دی
خو پر دی باندی مداومت (همیشه والی) کول مکروه دی. ځکه داسی نسی
چی عوام دا کار کول واجب ونه بولی. نن صباد مسجدونو امامانو صاحبانو دا
مستحب امر بالکل پری ایښی دی. دا غفلت دی او ددی اصلاح کول لازم
دی. (احسن الفتاوی جلد: ۳ ص: ۸۱)

بی له شکه چی په احادیثو کی داسی راغلی دی خو حنیفیه لی په پر
بعضو اوقاتو باندی حمل کوی او ددی په مسئله توګه پابندی کول نه

خوښوی. ځکه چې هغوی د سورتونو تعین د هر لمانځه لپاره منع کوی. خو کله کله که داسی وسی نوحرج نه لری. خودوام یا همیشگی دی نه پر کوی (فتاوی دارالعلوم ۲/۲۱۷)

﴿د سورتونو تعین کول﴾

رسول الله صلى الله عليه وسلم به د جمعې د لمانځه په دواړو رکعتونو کې علی الترتیب اکثر ویشتر به سورة جمعه سورة منافقون، سورة اعلی یا سورة غاشیه ویل او داختر ونوبه لمنځو کې به نی هم یا خودا دواړه آخري سورتونه، سورة اعلی یا سورة غاشیه ویل او یا به نی سورة "ق" والقرآن المجید او اقربت الساعة ویلو.

کم حدیثونه چې د پنځه وخته لمنځونو او د جمعې په او داختر نوبه لمنځونو کې د قرأت متعلق لیکل سوی دی دهغه څخه مونږ ته دوی خبری رازده کوی. (۱) د حضور صلی الله علیه وسلم به اکثره دامعمول ووجی د سهار په لمانځه کې به نی قرأت اوږد وائی اوزیات به نی طوال مفصل سورتونه ویل. دما پښین په لمانځه کې به نی هم څه اندازه اوږد قرأت وائی دما زیگر لمونځ به نی مختصر اوسپک وایو. او دغه رقم به نی دما پښام لمونځ هم مختصر کاوی. دما خوستن په لمانځه کې به نی اوساط مفصل ویل خو بنول خو کله کله به نی ددی څخه خلاف هم وسو.

(۲) په یوه لمانځه کې حضور صلی الله علیه وسلم دهمیشه لپاره نه د یو خاص سورة د ویلو حکم کړی دی اونه نی عملاً داسی کړی دی. البته په بعضو لمنځونو کې اکثر ویشتر بعض خاص سورتونه ویل دهغوی څخه ثابت دی. (معارف الحديث ۳/۲۶۱)

﴿د حضرت شاه ولی الله رآیه﴾

حضرت شاه ولی الله رحمه الله تعالى علیه په خپل کتاب حجة الله البالغة کې فرمائی "رسول الله صلى الله عليه وسلم په بعضی لمنځونو کې د څه خاصو مصلحتونو او فوائدو پیش نظر بعضی خاص سورتونه ویل خو بن کړی دی خو قطعی طور نی نه دهغه تعین کړی دی اونه نی نور و ته ددی تاکید کړی دی چې هغوی دی هم دارقم و کړی نو په دی باره کې که څوک د هغوی اتباع و کړی (په دغه لمنځونو کې هم دغه سورتونه اکثر ویشتر روایي) نو ښه به وی او څوک که داسی ونه کړی نو هغه ته هم څه مضائقه او حرج نسته" (معارف الحديث ۳/۲۶۱)

نبي کریم صلی الله علیه وسلم به د جمعې او داختر ونوبه نورو لمنځونو کې سورتونه نه معلومول. په فرض لمنځونو کې په کوچنی اولویو سورتونو کې داسی یو سورت نسته کم چې هغوی نه وی ویلي.

اوپه نوافلو کې به په یو رکعت کې دوه سورتونه هم هغوی ویل. خو په

فرض لمنخونو کی نه معمولاً به دهغوی اولنی رکعت ددوئیم رکعت څخه غټ وو.

په لمانځه کی د "سلام علیکم" ویلو حکم

سوال: که امام دالسلام علیکم دو یلو پر خای صرف سلام علیکم بغیر دالف لام څخه وواتی نو څه حکم ئی دی؟

جواب: دا دسنت څخه خلاف دی په دی به په لمانځه کی کراهیت راځی. دا هغه وخت دی هم په تلفظ کی سلام علیکم وائی کله داسی هم وسی چی په الف باندی خلق نه پوه نسی امام خوالسلام علیکم وواتی خو خلق ئی سلام علیکم واورئ نو دامکروه نه دی. (کفایت المفتی ۳/۲۳۹)

(دالف لام څخه بغیر) سلام علیکم ویل دسنت څخه خلاف دی نو په دی وجه مکروه دی. امام دی په دی پوه کړه سی چی تصحیح ئی وکړی. (احسن الفتاوی ۳/۲۲۵ بحواله ردالمختار ۱/۲۹۱)

په سلام کی صرف دمخ گرځولو حکم

سوال: دلمانځه څخه دوتولپاره دسلام دگرځولوپه وخت به دقبلی څخه صرف مخ راگرځوی او که سینه هم؟

صرف مخ گرځول دسلام سره کافی دی. (فتا بحواله ردالمختار ۱/۲۲۲ باب اداب الصلوة)

په سلام کی به مخ څومره راگرځوی؟

عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَاصٍ قَالَ كُنْتُ أَرَى رَسُولَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ حَتَّى أَرَى بَيَاضَ خَدَيْهِ. (رواه مسلم)

دحضرت سعدبن ابی وقاص رضی الله تعالی عنه څخه روایت دی چی مایه خپله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم لیدلی وو چی ده مبارک به راسته او چپه خواته خپل مخ مبارک گرځاوی او مخ مبارک به ئی راسته او چپه خواته دو مره راگرځوی چی مونږ به ئی دبارخو کانو مبارکانو سپین والی لیدی. (معارف الحديث ۳/۳۰۹)

دامام څخه مخکی سلام گرځول

سوال: یوه مقتدی دامام څخه دمخه سلام وگرځاوی نو آیا ددغه مذکور مقتدی لمونځ صحیح سو او که نه؟

جواب: لمونځ ئی وسولیکن داسی کول مکروه تحریمی دی البته که ډیری ډیری سختی مجبوری په صورت کی سلام وگرځوی کم چی په لمانځه کی دتشویش باعث گرځی نو بیا دلمانځه راگرځول واجب نه دی. دلته داسوال پیدا کیږی چی دامام متابعت په قصده سره ډیر ښوولوپه وجه به دالمونځ راگرځول پکاروی او که نه؟ ددی متعلق څه صریح حکم نه دی راغلی. البته دسهو آدو اجبو په پر ښوولو کی دسجده سهو ی دعدمه حاد

څخه دامعلومېری چی د عمل په صورت کی د لمانځه اعاده واجب نه ده.

دویم جواب: دامام اتباع واجب ده په دی وجه دامام څخه په قصده د مخوالی کول مکروه تحریمی دی البته درېح (هواء او نور داسی) د بیري څخه په بناء کی مخکی کیدلو کی څه کراهیت نسته. (احسن الفتاوی ۱/۲۹۳ بحواله رد المختار ۱/۳۹۰)

﴿که په سلام کی دمقتدی دامام څخه مخکی ساه راته سو ه نودهغه حکم﴾

﴿سوال﴾: دمقتدی سادسلام گرځولوپه وخت کی دالسلام علیکم ویلو کی دامام څخه دمخه راته سو ه نودمقتدی لمونځ وسواو که نه؟

﴿جواب﴾: دمقتدی په لمانځه کی په دی صورت کی هیڅ خلل نه راځی (فتاوی دارالعلوم ۲/۱۶۳)

﴿په سلام کی دلفظ "الله" دکشولو حکم﴾

﴿سوال﴾: مقتدی به دامام دالله اکبر ویلوسره فوراً سلام گرځوی؟ اکثره د مسجلو امامان په سلام کی لفظ "الله" دیرزیات کشوی، نومقتدی به هم داسی کوی؟ یا نه؟ و دواړو خواته دامام څخه اول دسلام کلمات ختم کولای سی؟

﴿جواب﴾: په سلام اول کی په لفظ السلام ویلو لمونځ ختم سی په سی وجه اول میم دامام څخه اول ویل مکروه دی او ددی څخه وروسته نور څه د

کراهیت وجه نه ښکاری. (احسن الفتاوی ۳/۳۱۲)

﴿دسهار او مازیگر دلمانځه څخه وروسته دامام مخ گرځول﴾

﴿سوال﴾: دسهار او دمازیگر دلمانځه وروسته به امام ښې خواته راگرځی او کښی به یابه دمقتدیانو و خواته متوجه کیږی؟ یو مولوی صاحب فرمائی چی راسته خواته گرځیدل او کښی ناستل مستحب دی او مقتدیانو ته مخ کول او کښی ناستل داستحباب څخه خلاف دی نو صحیح جواب ئی څه دی؟

﴿جواب﴾: فقهاء حضرات رحمهم الله تعالی علیهم فرمائی چی کله امام د فرائضو څخه خلاص سی او هم پر هغه هیئت باندي ناست وی نو دابدعت دی. نو په دی وجه دی امام خپل هیئت بدل کړی، ددی مختلف صورتونه دی یعنی یا خودی دمصلی څخه ولاړ سی یادی راسته یا چپه خواته یا دمقتدیانو و خواته کښی. که دلما نځه څخه وروسته سنت کول وی نودهغه د اداء کولو لپاره دی دمصلی څخه دمخه یا وروسته یا راسته خواته یا چپه خواته سی نو سنت دی و کړی دامام هم په دی هیئت قبلی و خواته په پاته کیدلو به نوی راتلونکو ته به دا اشتباه و سی چی کواکی جمعه لاندې ختم سوی او دا خطر به وی چی هسی نه چی یو څوک نیت پسی و کړی او لمونځ به ئی نه وی صحیح نوبه دی وجه دامام هیئت نه بدلول مکروه دی.

امام ته پکار دی چی دسهار او دماز یگر دلمانځه وروسته مقتدیانو ته مخ راوړوی اکبښی. البته که دامام سره په اولنی صف کی څوک مسبوق وی نو دهغه و مخ ته کښیناستل مکروه دی. نو په دی صورت کی دی راسته خواته یا چپه خواته کښینی. که دمخ دصف وروسته په هغه بل صف کی څوک مسبوق وی نو دهغه و مخ ته په مخامخ کیلو کی اختلاف دی. علامه شامی د جواز و خواته ترجیح ورکړی ده. (احسن الفتاوی ۳/۲۹ بحواله ردالمحتار ۱/۳۳۲)

﴿دلما نځه وروسته امام کمی خواته مخ و ګرځو

ی او کښینی﴾

﴿سوال﴾: په کمو لمنځونو پسی چی سنت مؤکده نسته دهغه لمنځو څخه وروسته به امام کمی خواته مخ اړه وی. راسته خواته یا چپه خواته. یا دمقتدیا نوو خواته. کم قول صحیح دی؟

﴿جواب﴾: په دغه دری سره طریقو باندی صحیح دی. دیوه التزام کول نه دی پکار. راسته خواته متوجه کیدل چی قبله راسته خواته وی نو دا اولی دی. (فتاوی محمودیه ۲/۱۳۳ بحواله مراقی الفلاح ص: ۲۷۱ مصری)

د دعایه وخت دامام راسته او چپه خواته را ګرځیدل د دواړو ذکر په حلیث شریف کی راغلی دی او د دواړو خبراجازت په شریعت کی سته. حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله تعالی عنه فرمائی چی څوک دی په خپل لمانځه

کی دشيطان حيصه نه جوړوی. هغه داچی دی داګمان کوی چی راسته خواته را ګرځیدل ضروری دی. مایه خو واره رسول الله صلی الله علیه وسلم لیدلی دی چی چپه خواته را ګرځیدلی دی. خوداهم د حدیث څخه ثابته ده چی رسول الله صلی الله علیه وسلم به راسته خواته ډیر را ګرځیدلی. (مشکوٰۃ المصابیح باب النعاء ص: ۸۷)

نو معمول داجوړول پکار دی چی اکثره دی وراسته خواته را ګرځی او کله کله دی چپه خواته هم ګرځیدل کوی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۸۹ بحواله غنیة المستملی ۱/۳۳)

﴿په نورو لمنځو کی دمقتدیانو و خواته مخ ګرځول﴾

﴿سوال﴾: دلته زمونږ په خای کی چی امام دماپښین، ما بنام او ماخوښت لمنځ وکړی نو مقتدیانو ته را ګرځی او د عاکوی دا کار څنګه دی؟

﴿جواب﴾: دا د سنت څخه خلاف دی. (احسن الفتاوی ۳/۳۱۵)

﴿د فرضو وروسته د آیت الکرسی شریفی دو یلو حکم﴾

﴿سوال﴾: امام ته د فرضو کولو وروسته تر څومره وخته پوری آیت الکرسی ویل پکار دی؟ که امام صاحب تر ډیره وخته پوری ناست و او ویل نی کول نو ګواکی مقتدی ته دده پیروی کول لازم دی یا د عاکول او په سنت کی مشغول لیدل؟

﴿جواب﴾: دفر جو څخه وروسته اودستو څخه ترمنځه که آية الكرسي او تسبیحات اونورداسی شيان په مختصر ډول پوره کړی اوبياست وکړی نو هيڅ حرج نسته. اودوخت څه اندازه نه ده مقرر. خو ډیر ځنډ دی نه کوی او که چیري نئ وزياتو اورادو ويلو ته خيال وی نودستو وروسته دی پوره کړی. دابهتره خبره ده. او که امام تر ډیره وخته پوری ناست وی او ويل کوی نو مقتديانو ته دده اتباع لازمه نه ده. دوی ته اختيار دی چي دوی سمدستي ولاړي ی او که څه لږ ډیرول وکړی نوبيا ولاړسي سنت کوی. (فتاوی دارالعلوم ۱/۲۶۲ بحواله ردالمحتار باب صفة الصلوة ۱/۲۹۴)

دُعادی دومره وسی چي پرمقتديانو باندی کرانه نسی اودوی نی په اوردوالی باندی تنگ نسی. (کفایت المفتی ۳/۲۸۶)

﴿دپنځه وخته لمنځو وروسته ددعا حکم﴾

دپنځه وخته لمنځو وروسته لاس پورته کول اودعاغو بڼل دنبی کریم صلی الله علیه وسلم سنت دی. په حصن حصین نومی کتاب کی راغلی دی چي دعاه لاس پورته کول اوددی څخه وروسته پرمخ باندی لاس راټیږول دمرفوع احادیثو څخه ثابت دی. وئې کوری. دلنځو څخه وروسته ددعا کانوسنت کیدل هم په هغه کی مذکور دی دلما نځه څخه وروسته دعا پریښول دسنت څخه خلاف ده. (فتاوی دارالعلوم ۱/۹۹ بحواله مشکوة شریف کتاب الدعوات)

ص: ۱۹۵ اود حصن حصین ص: ۳۰

دحضرت عرباض بن ساریه رضی الله تعالی عنه څخه روایت دی وائی چي رسول کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل چي کم بنده فرض لمونځ وکړی اوددی څخه وروسته ښه دزړه داخلصه دعاو کړی نودهغه (سری) دعا قبولیږی. (معارف الحديث ۵/۱۳۸)

﴿دسهار او مازیگریه لمنځو کی اوردده دعا﴾

په کموفرائضو کی چي (وروسته) سنت مؤکده نسته لکه سهار او مازیگریه هغه کی دعاوی اوردی کوی اوپه کموفرضیسی چي سنت وی نو دفر ضرور وروسته دی مختصره دعاو کړی اوسنت دی ادا کړی. اوبيا وروسته داجتماعی دعا کولو ضرورت نسته. ځکه چي اجتماعي هم یو وارده بیانی په دویم وار دستو څخه وروسته مقتديانو ته دامام ددعا انتظار کول اود هغه انتظام کول ضروری نه دی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۹۷ بحواله عالمگیری مصری چاپ ۱/۷۲)

یادونه: دنقلو اودستو کول په کور کی افضل دی. په بعضی ځایو کی دارواج غلط دی چي خلق دجمعی دلمانځه څخه وروسته سنت وکړی اوبيا هلته ددعالپاره پاته وی. اوبيا امام دستو وروسته دعا کوی. د ردالمحتار باب الوتر والنوافل (جلد: ۲ ص: ۲۳۸) څخه دامعلو میږی چي دستو لپاره خلق درول اوبيا په اجتماع باندی دعا کولو رواج دنبی کریم صلی الله علیه وسلم په

زمانه کی نه وو. او نه اوس دهغه الزام کول صحیح دی. ولی چی دا عمل د حدیث څخه خلاف دی.

﴿دلمانځه وروسته دُعا کراره و غوښتل سی او که په زوره﴾

په قراره دُعا کول افضل دی که دلمونځ گزار ولحاظ ساتل پکښې نه وی نو که کله ئی په لږ زور باندی دُعا کړی وی نو بیا جائز دی. همیشه په زوره د دُعا کولو عادت جوړول مکروه دی. په روایاتو کی په زوره دُعا غوښتل ثابت

نه دی. (فتاوی رحیمه ۱/۱۸۳)

دُعا قرار کول افضل دی که د دُعا تعلیم ور کول دی مقصود نویا په لږ آواز باندی کولو کی هم څه پرواه نسته. خو په دومره لږ آواز دی نه وائی چی دمقتدیانو په لمانځه کی خلل راسی. لمونځ پر سلام باندی ختم کړی ددی څخه وروسته دُعا کول د لمانځه جزء نه دی. (فتاوی محمودیه ۲/۴۳)

﴿د دُعا په الفاظو کی تخصیص (دُخان) کول﴾

امام دی د دُعا الفاظ دخپل ځان لپاره نه خاص وی. که چیری هغه دُعا په زوره سره کوی لکه چی وائی "ای زما الله..." زېږنې کریم ﷺ

عارف مدینه

کم منفرد الفاظ راغلی

دی هغه په دی کی شامل نه دی. ولی چی په لمانځه کی دامام څخه که فائده حاصلیږی په هغه کی ومقتدیانو ته هم حیصه ورکول کیږی. امام د مقتدیانو نمائنده وی.

او که چیری قرار دُعا کوی نویا امام ته اجازت دی چی هغه دخپل ځان لپاره خاص دُعا وکړی (دبل چا لپاره دی بېرانه کوی) ولی چی مقتدی هم دخپل ځان لپاره دُعا کوی. دارقم په نفس دُعا کی ټول سره شریکیږی. (معارف مدینه ۲/۱۰۰)

﴿دامام پر دُعا باندی آمین ویل﴾

﴿سوال﴾: دلمانځه وروسته چی کمه دُعا دامام سره غوښتل کیږی په هغه که به آمین وائی یا کم چی خوبه ئی سی هغه به غواړی؟

﴿جواب﴾: کمه دُعا چی غواړی غواړی دی. دالزامی نه ده چی دامام پر دُعا دی (خامخا) آمین ووائی. (فتاوی دارالعلوم ۲/۲۰۱ بحواله ردالمحتار باب صفة الصلوة ۱/۳۸۹)

﴿په دُعا کی دمقتدی شریک کیدل﴾

﴿سوال﴾: مقتدی ته دامام د سلام وروسته په دُعا کی شریکیدل ضروری دی یا که مستحب؟

﴿جواب﴾: مستحب. (فتاوی دارالعلوم ۲/۱۹۰ بحواله ردالمختار وغیة المستمل ص: ۳۳۰)

که چیرې مقتدی ته یو ضرورت وواو یا ئې ضروری کار و نو د سلام
څخه فرار په تګ کې هېڅ ګناه نسته. او پر په دغه باندې هېڅ طعن ویل دی نه
کوی او که چیرې د دُعَا د ختم کیلو پورې انتظار کوی او دامام صاحب سره په
دُعَا کې شریکېږي نو دایا بڼه ده. او په دې کې بیازیات ثواب دی. (فتاوی
دارالعلوم ۱۰۳/۳)

﴿د دُعَا په وخت کې به کم خای ته ګوری﴾

د دُعَا وروسته د آسمان و خواته کتل او نظر پورته کول د دُعَا هغه ناخو
ښه صورت دی د کم څخه چې حضرت محمد ﷺ منع کړی ده. ولی چې
دا شکل د الله سره د ادب او احترام او د دُعَا کونکي سره مناسب نه دی. کیدی
سی چې دا حرکت د بی ادبی او بی شرمۍ باعث جوړېږي او د قبلو څخه
محروم سی. په دې وجه د دې څخه د ځان کتل پکار دی. (حصن حصین: ۲۷)

﴿په دُعَا کې د تلوار کولو څخه پر هیز کول﴾

د حضرت ابوهریره رضی الله تعالی عنه څخه روایت دی چې نبی
کریم ﷺ وفرمایيل "چې کله د الله څخه د دُعَا غواړي نو د هغه یقین سره ئې
کوی چې هغه ضرور قبوله سی. او په دې وېره پورې او دایه یاد وساتې چې الله
پاک د هغه چا د عاڼه قبلوی د چا چې زړه د دُعَا په وخت کې غافل او بی پرواه
وی" ده مبارک ﷺ وفرمایيل "زمونږ د دُعَا تر هغه پورې د قبلو وړو تر

کم خایه چې په هغه کې تلوار نه وي (او تلوار نه داده) چې بنده داروایي چې
ماد د غوښتنه لیکن قبوله نه سو. (معارف الحديث ۵/۱۲۳ او ۱۲۵)

﴿د دُعَا د ختم کیدو وروسته کلمه ویل﴾

﴿سوال﴾: زموږ په خوا په علاقه کې دارواج دی چې د دُعَا وروسته پرمخ
باندې د لاس راټیروولو پورې وخت کلمه طیه لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وائی، آیا په شریعت کې د دې څه ثبوت سته؟

﴿جواب﴾: د دُعَا په آخر کې درود شریف ویل او د آمین ویلو څخه سر اډبل
څه دیو څخه ثبوت نسته. له دې وجهې پرمخ باندې د تیریدو پورې وخت د کلمې
طیبې دیو عادات او رواج بدعت دی. لکه څنګه چې د خوراک وروسته اویا
د تلاوت کولو وروسته یو سړی د ماثوره د دُعَا پر خای باندې کلمه طیه روا ئې
نوهر سړی هغه په دین کې زیاتوب او بدعت بولی. (احسن الفتاوی ۱/۳۷۲)

﴿د لمانځه وروسته دامام سره روغې کول څنګه دی﴾

مصافحه (په لاس روغې کول) او معانقه (په غاړه روغې کول) پر خپل
خای باندې یو سنت طریقه ده. سلام کول مصافحه کول او معانقه کول په
عبادتو کې داخل دی. عبادت چې د صاحب شریعت د حکم مطابق اداسی
نوبیا هغه په عبادت کې شمارل کیږي او د ثواب حقدار به وي. که داسې نه وي
نوبیا بدعت دی او د ثواب پر خای باندې به ئې عذاب په غاړه وي. د مجمع

البحرين مصنف په خپله شرحه کې دايان کړې دې چې يو سړی د اختړ په ورځ دلما نخه دمخه په عيد گاه کې دنفلر کولو اراده وکړه نو حضرت علي رضي الله تعالى عنه هغه منع کړی. هغه سړی ورته وويل چې ای امير المؤمنين زه په دې ښه خبريم چې پردغه کار باندې ماته الله پاک عذاب نه راکوي. حضرت علي رضي الله تعالى عنه وفرمايل چې زه هم په دې ښه خبريم چې الله پاک پر هغه کار باندې چاته ثواب نه ورکوي چې هغه کار حضرت محمد ﷺ نه وی کړی او يائي دهغه ترغيب نه وی ورکړی. نو دا ستالمونځ کول عبث دی او عبث کار کول حرام دی. نو دا بيرته سته چې الله پاک تاته پردغه کار باندې عذاب در کړی. داپه دې وجه چې تادنبی کریم ﷺ خلاف عمل وکړی. (مجالس الابواب ۸/۱۲۹)

تاسی وگوري چې اذان کول عبادت دی. ددين شعار او يو اسلامي علامت دی. او دجمعی لپاره دوه اذانه او اقامت په پابندۍ سره کيږي ليکن داختر و لپاره نه اذان کيږي او نه اقامت.

که چيرې په عيد گاه کې اذان يا اقامت وسی نوهر سړی په دې خبر دی چې دا کار بدعت دی. دارقم دمصافحي او معانقي حکم هم دی. داختر و او دنور و لمنځو وروسته ددې لازمی کول بدعت دی.

په شامی کې رانقل سوی دی چې دهرلما نخه وروسته دلاس یاد

غارې روغې کول ورواج مکروه دی. ددې دليل دادی چې صحابه کرامو رضي الله تعالى عنهم اجمعين دلما نخه وروسته روغې نه دي کړې. او د کرا هيت يوه وجه هم داده چې دادروافضو طريقه ده.

ابن حجر شافعي فرمائی چې خلق دپنځو لمنځو وروسته چې کم روغې کوي هغه بدعت او مکروه دی. په شريعت کې ددې هيڅ اصل نسته.

ابن الحاج المکی په خپل کتاب المدخل کې فرمائی چې دامام لپاره ضروری دی چې خلقو چې کمه طريقه دسهار دجمعی او دمازيگر دلما نخه وروسته چې کم درو غېرنوی طريقه رواج کړی ده، بلکه بعضو خو بيا دپنځو لمنځو وروسته هم درو غېر کولو طريقه اختيار کړې ده، ددې څخه دی خلق منع کړی ولی چې دا بدعت دی. په شريعت کې روغې دمسلمان سره دملاقات په وخت کې دی نه دا چې دلما نخه وروسته دی. له دې جهته شريعت چې کم عمل مقرر کړی دی هغه دی پر خای سی او دسنت خلاف دی خلق رامنع سی.

دمشکوة شريف شارح فرمائی "بی شک دشرعی روغې وخت دملاقات وخت دی. خلق بی له روغې سره وینی، علمی خبری کوي او بيا چې لمونځ وکړي نو بيا روغې سره کوي. دادکم خای سنت دی؟ ددې وجهی څخه بعضی فقهاؤ دا وضاحت کړې دی چې دا طريقه مکروه او بدعت سيئه

دی. (مرقات شرح مشکوٰۃ ۵۴۵/۳)

ددی مختصر تصریحاً توبه باندی د ضروری ده چی درو غیر څخه دی اجتناب وسی لیکن داسی طریقه دی نه اختیاروی دکم څخه چی په خلقو کی غصه او نفرت وغورږوی. پرداسی موافق باندی دی دملاعلی قاری د هدایت خیال دی وینای. هغه فرمائی "چی کله یو مسلمان بی خایه درو غیر لپاره تاته لاس در او برد کړی نو دهغه زړه مه آزاره وه. داسی نه چی د بد گمانی سبب جوړسی او په قرارنی پوه کړه او د مسئلې د حقیقت څخه نی خبر کړه." (فتاوی رحیمیه ۴۳/۳)

دامسئله احسن الفتاوی جلد: ۱ صفحه: ۳۵۵ باندی داسی ده "په شریعت کی درو غیر وخت صرف اول وخت دملاقات دی، د لمنخور وروسته ده. د لمنخور وروسته رو غیر کول د نبی کریم ﷺ، د صحابه کرامو او ائمه دین رحمهم الله تعالی علیهم اجمعین څخه ثابت نه دی بلکه دا د روافضو ابداع دی او بدعت دی له دی جهته ددی څخه اجتناب او احتراز واجب دی بلکه بعض حضرات فقهاء رحمهم الله تعالی علیهم په صراحت سره لیکلی دی چی ددی بدعت کونکی ته دی د زجر او توبیخ په ذریعه باندی دی منع سی، که چیری بیا هم ددی کار څخه بسی منع نوبیادی د قدرت په درلودلو سره هغه ته سزا ور کول سی. البته کی چیری ئی د منع کولو طاقت او وس نه وی نوبیادی نه منع

کوی. (بحواله ردالمختار ۱/۳۳۶)

﴿دمؤلف دعا﴾

رَبِّ اَوْزِغْنِي اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتِكَ الَّتِي اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَاَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي اِنِّي تُبْتُ اِلَيْكَ وَاِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَتَقَبَّلْ مِنِّي هَذَا الْعَمَلُ وَجَنِّبْنِي فِيهِ عَنِ الْخَطَا وَالنِّسْيَانِ وَاَجْعَلْهُ ذَرِيعَةً لِلْفَلَاحِ وَالنِّجَاحِ فِي الدُّنْيَا وَوَسِيلَةً لِلنَّجَاةِ فِي الْآخِرَةِ.

محمد رفعت قاسمی مدرس دارالعلوم دیوبند

۱۰ محرم الحرام ۱۴۰۸ هـ مطابق ۲۲ ستمبر ۱۹۸۷ بروز جمعہ

ماخذ و مراجع کتاب

کتاب دوم	مستوفیات	مستوف
معارف القرآن	مفتی محمد شفیع اعظم پاکستان	ربانی بکڈ پور پور بند
معارف الحدیث	مولانا مفتی احمد صاحب نعمانی	الفرقان بکڈ پور انارکلی لاہور
فتاویٰ دارالعلوم مکمل و مدلل	مفتی عزیز الرحمن صاحب	مکتبہ دارالعلوم دیوبند
فتاویٰ رحیمیہ	سید مفتی عبدالرحیم صاحب	مکتبہ فنی انشیت (اندیر) سوات
فتاویٰ رشیدیہ کامل	مولانا رشید احمد گنگوہی	کتاب خانہ رحیمیہ دیوبند
فتاویٰ محمودیہ	مفتی محمود الحسن صاحب مدظلہ	مکتبہ محمودیہ جامع مسجد شہر میرٹھ
مداد الفتاویٰ	مولانا اشرف علی تھانوی	ادارہ تالیفات اولیائے دیوبند
فتاویٰ عالمگیری	علامہ سید امیر احمد	مطبع ذلکھور لکھنؤ
کفایت المفتی	مفتی کفایت اللہ دہلوی	کتاب خانہ اعزازیہ دیوبند
احسن الفتاویٰ	مفتی رشید احمد لدھیانوی	سعید ایچ ایم کمپنی ادب منزل چوک کراچی پاکستان
کتاب الفتاویٰ علی المذہب الاربعہ	علامہ عبدالرحمن	مطبوعات مکتبہ اوقاف پنجاب لاہور پاکستان
مظاہر حق جدید	افتادہ علامہ نواب قطب الدین	ادارہ اسلامیات دیوبند
مسائل مجددہ ہودہ	مفتی حبیب الرحمن کیر آبادی	حراما کینڈی دیوبند
معارف مدینہ	افتادہ مولانا حسین احمد مدنی	مدرسہ اہل اسلام صدر بازار میرٹھ
ہدایہ	امام ابو الحسن برہان الدین	کتاب خانہ رشیدیہ دہلی
بدائع و صنائع	علامہ علاء الدین ابی بکر	پاکستانی
صحاح ستہ	امام حدیث	کتاب خانہ رشیدیہ دہلی
کبیری		نظر الطابع لکھنؤ
رد المحتار علی الدر المختار	علامہ ابن عابدین	سعید ایچ ایم کمپنی ادب منزل چوک کراچی پاکستان
طحاوی علی الراقی الفلاح	سید احمد طحاوی	پاکستانی
مغیری		مطبع محمدی لاہور

حسن حسین	باشقہ حواشی مولانا اوریس صاحب	نصیر بکڈ پورستی نظام الدین دہلی ۳
سائل تراویح مکمل و مدلل	محمد رفعت قاسمی	مکتبہ رضی دیوبند
نور الایضاح	امام ابو الحسن برہان الدین	مکتبہ قحطوی دیوبند
امداد الممتحن	مفتی محمد شفیع	دارالاشاعت پاکستان
جدید فقہی مسائل	مولانا خالد سیف اللہ	مجلس تحقیقات اسلامی حیدرآباد
فتاویٰ ہندیہ		ذولکھور لکھنؤ
غذیہ الطالبین	شیخ عبدالقادر جیلانی	مطبع لاہور پاکستان

— پای —

جمعرات ۲۵ / اگست ۲۰۰۵

﴿اعتذار﴾

انسان دغلطۍ یوځههانه چه ده په دی کتاب کی کوشش
 داسوی دی چی د کتاب د اړدو ژبی څخه بعینه ترجمه وسی. خو کله
 کله په ترجمه کولو کی جمله بی ډوله سی او اصلی مفهوم نسی ادا.
 کتاب کی به یو ځای ځای په قوسینو () کی یوه جمله یا یوه پیره
 لیکلی وی هغه دوضاحت لپاره د مترجم اضافه ده. چی هلته نښانی
 سوی هم ده. هم دارنگه مونږ ډیر زیار کړی چی د کتابت غلطی ئی
 حتی الامکان نه وی. خوانسان بیا هم انسان دی. که چیری دجملی
 یوه غلطی وی او یا د کتابت یوه غلطی وی اوستاسو تر نظر راسی
 نوستاسی به ډیره مننه وی چی مونږ ته اطلاع را کړی. او مونږ ته
 ددی غلطۍ بخښنه وغواړی.

مننه

ناشر: مولوی حمدالله آغا سعیدی کتب خانه نوی کوټه